1930

БЕЗВІРНИК

№ 1

32589

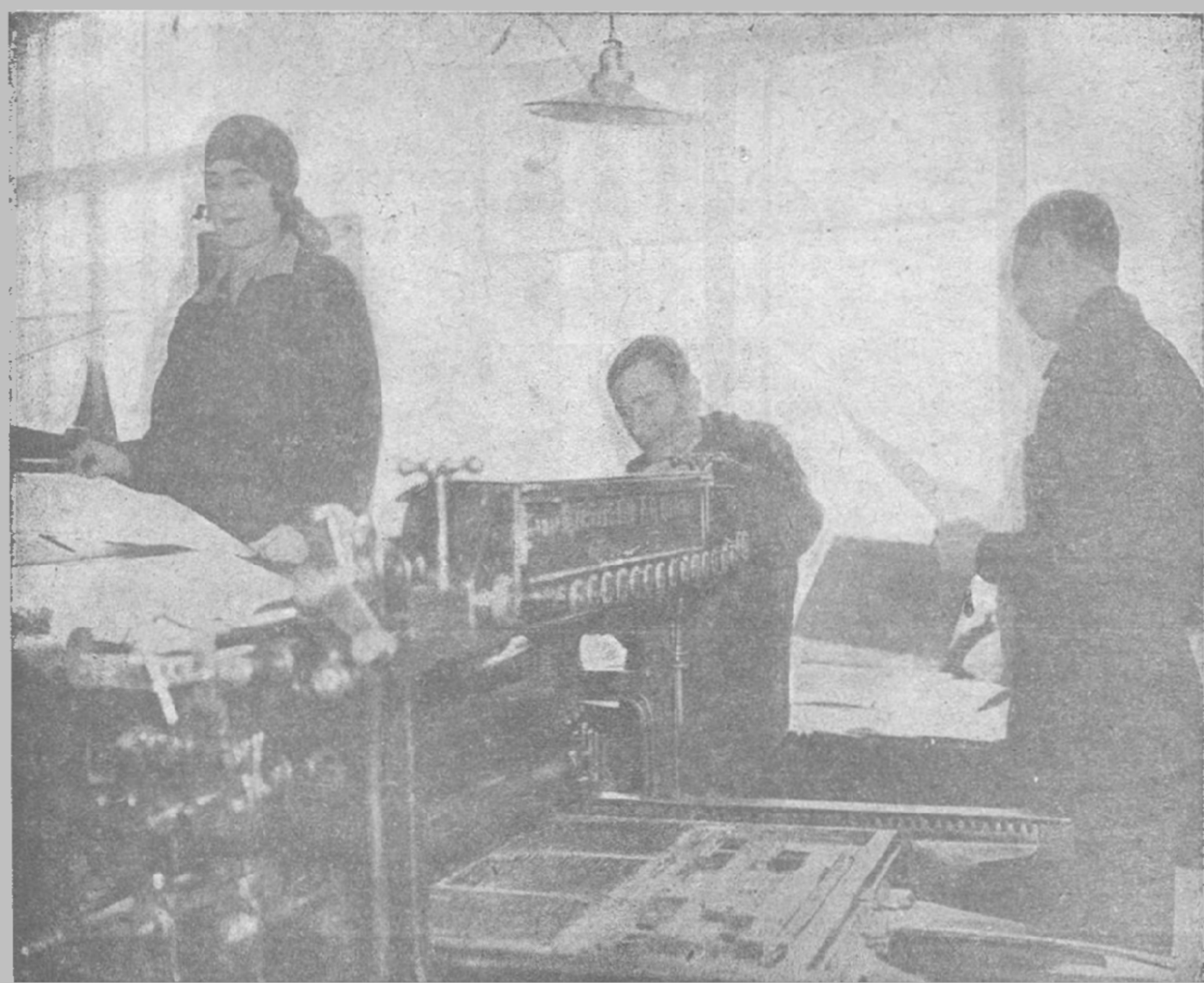

Робітники харківської друкарні „Інвалід-друкар“ відмовилися друкувати релігійну літературу, а антирелігійну літературу друкують у першу чергу.

15 СІЧНЯ

Державне видавництво України

Oni korespondas esperante

Бібліографічний опис цього видання виіщено в „Літописі Українського Друку“, „Картковому репертуарі“ та інших покажчиках Української Книжкової Палати

РІК ВИДАННЯ ШОСТИЙ

ЗМІСТ

Стор.

До масовости 1
М. Кривохатський.— Меноніти й контр-революція 5
І. М. Поляков.— Нове про походження людини 11
Б. М. Нижник.— Етика ісламу 24

ЗА КОРДОНОМ

М. Бажанов.— Зростання кремації в Німеччині. Письменник Джек Лондон про кремацію. Новорічні свята й китайців. І нашим і вашим. Попівські звички. Переслідування світських учителів у Німеччині. Нова стаття прибутку. Біблія на Кіліманджаро. Місіонерські мандрівки. Церква та держава. Папські спекуляції. Список заборонених книг. **П. К.**— „Хрестовий похід“ проти Радянського Союзу 28

НАУКА ТА ТЕХНІКА

Церкви вмирають — ростуть заводи. Індустріялізація Радянського Союзу. Нові машини, заводи, винаходи 32

В ЧОРНОМУ ТАБОРІ

Юр'єв.— Релігійники - шкідники. **Н.**— Контр - революційне кубло релігійників **Безвірник.**— Лже - комуна з святих братчиків. **С. З - ський.**— Релігійники й куркулі — вороги колективізації. **М. Гурич.**— Клясовий ворог піднімає голову. **Алов.**— Сектанти - експлуататори. **Б. Розенкранц.**— Агітація релігійників проти усуспільнення сільського господарства та інші дописи 37

НА АНТИРЕЛІГІЙНОМУ ФРОНТІ

І. Руденко та М. Якунін.— Будуймо літака „Безвірник України“. **Чер - ко.**— Ширимо збір коштів. Відавторів „Безвірника“. **І. Лейкін.**— Закрити Києво - печерську лавру. **Я. Кошуба.**— Підсумки за рік. **Н.**— Безвірницьке село. **Белецький.**— Антирелігійний похід у Запоріжжі та інші дописи 43

ТОВАРИШІ РОБСЕЛЬКОРИ ТА ВОЙОВНИЧІ БЕЗВІРНИКИ!

Передплачуйте, поширюйте масову газету „ВОЙОВНИЧИЙ БЕЗВІРНИК“.

Передплата на рік 1 крб. 20 коп. Передплату надсилайте — Харків, Сергіївський майдан, № 11, Періодсектор ДВУ.

Укрголовліт № 24/жб. 8/II 1929. Перша друк. ДВУ ім. Г. І. Петровського. Зам. № 590. Тир. 35.000.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

БЕЗВІРНИК

ПОПУЛЯРНО-НАУКОВИЙ АНТИРЕЛІГІЙНИЙ ДВОТИЖНЕВИК
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ РАДИ СПІЛОК ВОЙОВНИЧИХ БЕЗВІРНИКІВ

Адреса редакції: Харків, 10, вул. К. Лібкнехта, 40, кімн. 34

№ 1 15 СІЧНЯ 1930

ХАРКІВСЬКА ... БІБЛІОТЕКА

ДО МАСОВОСТИ

(Актив соціялістичного будівництва і антирелігійна робота)

Як основні явища, що особливо чітко визначилися протягом останнього півріччя в стані антирелігійної роботи на Україні, з повним правом ми повинні констатувати: з одного боку, безсумнівне стихійне піднесення хвилі антирелігійних настроїв і антирелігійного руху в широкій трудовій масі, а з другого — невстигання осередків Союзу Войовничих безвірників організаційно охопити, з найбільшою стрункістю, продуктивністю і ефектом реалізувати як настрої, так і стихійні конкретні виявлення цього руху.

Цю — не те, щоб „слабосилість", а швидше — недостатньосилість для буйного зросту біжучих завдань, одставання в темпі і можливостях нашої організації на місцях од стихії, відзначалось на II Всесоюзному З'їзді С. Б., на неї скарги чуємо ми на пленумах організацій Союзу, на масових робітничих зборах; це сигналізують і ті кореспонденції з місць про окремі факти і випадки боротьби на антирелігійному фронті, що ми їх маємо в нашому журналі з номера в номер. „А осередок спить", „а що робить осередок", „осередок не пробив", — це стало штампованим приспівом до фактів.

Найхарактерніший приклад такого одставання організаційних можливостей од потреб, що напирають з трудової маси стихійно, це досить часті випадки, коли осередок СВБ, а іноді і цілий район виявляються непідготовленими то до одсічі черговому вибрикові знахабнілих релігійників, то до переведення назрілого антирелігійного заходу, то до масового пророблення чергового кроку наступу, як закриття молитовних будинків, використання звільнених, підкреслення антирелігійного змісту соціялістично-будівничих заходів тощо.

Безпосередня причина цього явища, що її найчастіше констатують — це „недостача сил". Не вистачає, мовляв, людей — „кваліфікованих антирелігійників", і т. ін. Проте, ми ніяк не можемо спинитись на такому поясненні, бо воно, за всієї своєї формальної правдивости, все таки ховає під собою неясність, що може привести до невірного тлумачення самих функцій Союзу і до невірного практичного спрямовання.

Що означає: „нема людей?" Де те джерело, що постачає людей — особливо в тих умовах масової клясової боротьби, що ми їх маємо і що її такою відповідальною ділянкою є антирелігійна робота?

Відповідь на це дає основна ознака нашого біжучого соціялістичного будівництва і боротьби — масовість процесів.

Коли організації нашого Союзу В.Б. не в силі встигнути за потребами, що висуваються стихійним наростанням антирелігійного руху і напруженості боротьби з опором релігійників,— це свідчить, що масова організація наша не досить масова.

Коли, скажімо, після постанови великою більшістю голосів про закриття церкви, виявляється, що за куркулями і церковним старостою плентається ще й кілька десятків темних бабусь та молодиць, а іноді й чоловіків, даючи свої підписи під попівсько-куркулячу апеляцію, і поки осередок безвірників метушиться, ведучи агітацію, кооперація, сільрада та інші активісти спостерігають цю боротьбу з філософічним спокоєм нейтральних глядачів,— це свідчить, що осередок не досяг масовости, не втяг в роботу активу, не зв'язаний з масою,— що він — ізольована купка, а не осередок масового товариства.

Коли молитовний будинок одібрали „на культурні потреби", і він стоїть собі пусткою, і жодна культурно-будівнича організація палець об палець не хоче вдарити, щоб використати його, то й це свідчить про непроробленість питання, про байдужість місцевих культурно-будівничих сил до справи, про неактивність і байдужість маси, тобто знову таки — про відсутність масовости в роботі осередку СВБ.

Але де ж коріння оцієї порівняно слабої подекуди масовости? Де коріння того, що осередок іноді мотається без належної підтримки, в атмосфері хоч і співчуття, але співчуття неактивного, споглядацького?

Партійні організації не раз давали рішучі вказівки про надзвичайну важливість антирелігійної роботи, про обов'язковість активної участи в ній для кожного партійця.

Це ж треба сказати і про комсомол.

Говориться про це і в центрах профсоюзної організації, і в центрах кооперативних об'єднань. Неможлива вже майже річ, щоб на місцях будь-яка організація в цілому декларувала б, як свій принцип, неувагу до антирелігійної роботи або недооцінку її потрібности.

А от в практичній роботі, коли вже кожному робітникові доводиться свою свідомість важливости справи реалізувати, не рідко трапляється, коли культкомівець заявляє: „ідіть ви геть з дурницями, у мене важливіші справи", коли політосвітник захищається долонями вперед — „це не моє діло", коли кооператор або просто одмахується рукою, або, „по-меценатському", виймає з кешені десятку, „на літературу"— точнісінько немов церковний староста колядникам на випивку.

Прикладів можна тут не наводити: їх більш, ніж досить, у кореспонденціях з місць, що їх читачі „Безвірника" мали нагоду студіювати протягом років.

Значить, не вижито ще подекуди навіть і активними робітниками нашого соціялістичного будівництва те невірне і шкідливе розуміння антирелігійної роботи, що розмежовує матеріяльну соціялістично-будівничу роботу од роботи ідеологічної і зокрема од антирелігійної.

В цьому викривленні погляду на антирелігійну боротьбу є два найбільш поширених відтінки. Один — коли робітник соціялістичного будівництва антирелігійну роботу лічить зовсім нікчемною несерйозною справою,— правда, не шкідливою, але й некорисною,— що нею займаються, в порядку аматорства, якісь особливі специ попоїдства і чудаки, а що серйозним і діловим людям до неї нема ніякого діла. Це погляд просто головотяпський, що базуватися може проте як на недостатній політичний письменності, так

і на правоухильницькому діляцтві та на такій же нелюбові до всього, що загострює явища клясової боротьби в соціялістично-будівничому процесі. І другий відтінок неуваги — коли робітник соціялістичного будівництва—рад-робітник, професіоналіст, кооператор, освітянин і т. ін. — цілком визнає теоретично всю вагу і потребу антирелігійної роботи, але гадає, що це „не наше діло“, і що такі справи „підлягають віданню“ Союзу Безвірників. Це зразок підходу формалістично-бюрократичного. Тут в основі — загальне нерозуміння масовости, її виключного і могутньо-творчого значення в соціялістичному будівництві, а звідци погляд на всю радянську роботу кріз сітку відомчої схеми і підсвідома тенденція на відомчий копил тлумачити і масову організацію СВБ, нав'язати їй функції якогось „департаменту антирелігійних справ“, що тим самим звільняє всіх інших одбудь-яких думок і турбот у цій справі.

Отаке ставлення (а воно іноді має місце і в самих осередках Союзу В. Б.) створює досадні і шкідливі пута для розвитку широкої масовости роботи Союзу, що мусить надзвичайно поглибити антирелігійний актив, і з цим ставленням треба рішуче і назавжди розпрощатись.

Вже давно вияснено і, здається, — це на формах роботи видно, — досить добре усвідомлено, що кожен войовничий безвірник є обов'язково і в першу чергу — активний учасник соціялістичного будівництва.

Але це ж не все. Ще більш обов'язковим є положення, що кожен активіст соціялістичного будівництва неодмінно, в силу вже того, що він мусить же прагнути найкращого ходу, розвитку і темпу соціялістично-будівничої роботи, мусить бути войовничим безвірником, активним антирелігійником у практиці.

Уже з цілковитою очевидністю вияснено, що немає жодної ділянки соціялістично-будівничого процесу, жодної щілинки будівничої практики, де в напруженні клясової боротьби з глитаєм і непманом ми не наштовхувалися б на релігійну ідеологію і релігійну організацію, як на бойове знаряддя нашого клясового ворога.

Ми наштовхуємося на нього провадячи колективізацію; ним орудує глитай, непман і їхній агент, намагаючись дезорганізувати соціялістичне змагання, тягнучи назад за поли побуту, борючись проти безперервного тижня; цвинтар, хрест, церковний підвал, попова проповідь, калитка спекулянта і бандитський обріз зливаються в одно складне комбіноване знаряддя в боротьбі куркульства проти хлібозаготівель; піп і куркуль через церковну общину орудують на перевиборах рад — біля самого джерела формування і організації сил радянського будівництва; через церкву, через попа, дяка регента, через релігійну традицію, етику, естетику гальмуються чорними контр-революційними силами заходи біжучого соціяльно-культурного будівництва; біля церкви і її активу, користуючись з навіть суто технічних, притулкових можливостей конспірації, не кажучи вже про організаційні можливості, гуртується нарешті безпосередня змовницька і шпигунська політична контр-революція, як це ілюструє більш, ніж наочно — приклад автокефальної церкви на чолі з соціял-фашистом митрополитом Чехівським.

Зайвим було б перелічувати всі приклади контр-революційної і мракобісної ролі та функцій усіляких сектантських організацій, синагог, молитовень, кірх, костьолів і їхнього активу — завжди коли й не суб'єктивно, то об'єктивно за суттю і наслідками роботи — агентури світового капіталу.

Не що інше, як ця роля їхня, що особливо яскраво виявляється в процесі нашого соціялістично-будівничого наступу, викликає і стихійний зріст антирелігійного руху, що настирливо вимагає ширшого і стрункішого охоплення організованою, внутрішнє ув'язаною на всіх ланках, глибоко-масовою антирелігійною роботою.

Отже все це разом узяте диктує як організації Союзу Войовничих Безвірників, так і кожному активному робітникові соціялістичного будівництва, на якій би ділянці він не працював, потребу найбільшої масової активности, найбільшої консолідації сил в практичній антирелігійній роботі. Ніякого умивання рук од цієї роботи, ніякої відомчости, ніякого перекладання обов'язків і відповідальности.

Притягати соціялістично-будівничий актив до лав Союзу;

охоче й свідоме вступати до цих лав самим цим активістам;

бути в курсі стану і справ антирелігійного фронту та метод боротьби з релігією кожному, хто зацікавлений в темпі розгортання соціялістичного будівництва, виписуючи для цього журнал „Безвірник" і газету „Войовничий Безвірник" та співробітничаючи в них;

пронизувати всю свою біжучу соціялістично-будівничу роботу антирелігійним змістом, б'ючи цим по одному з найлукавіших і найшкідливіших знарядь клясового ворога, —

оце зараз неодмінне, конче потрібне завдання, що стоїть перед осередками Союзу і перед усім нашим радянським активом, і що його виконання є запорукою справжньої організованої масовости в антирелігійній роботі, а з цим і прискорення темпу соціялістичного будівництва.

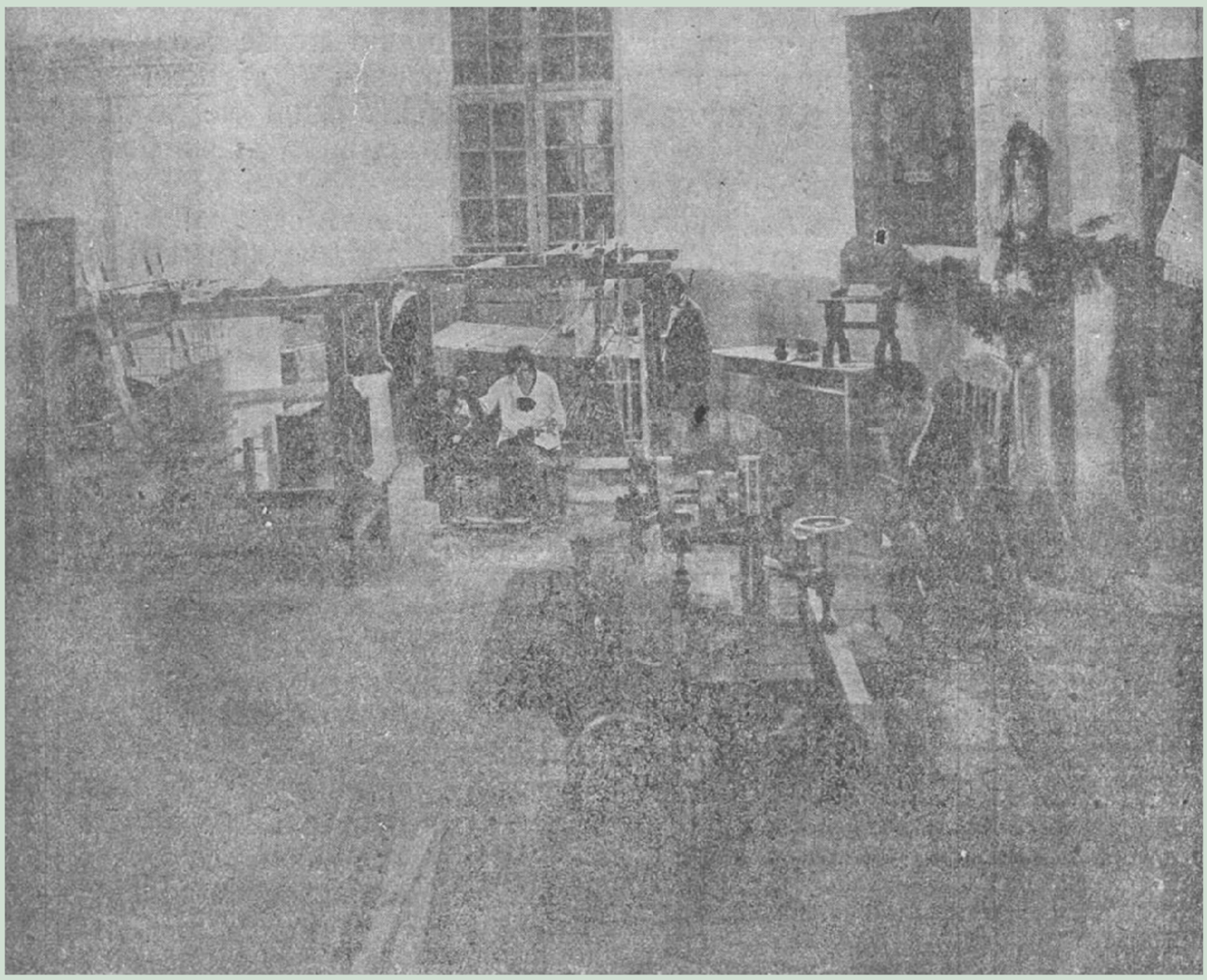

Майстерня технікуму кустпромкооперації в закритій Миколаївській церкві (Полтава)

М. КРИВОХАТСЬКИЙ

МЕНОНІТИ Й КОНТР-РЕВОЛЮЦІЯ

Меноніти до революції

Сектанти меноніти переселилися з Німеччини й Голяндії в Росію за запрошенням імператриці Катерини II. Їх переселення було обумовлено рядом пільг, які ставили їх у вигідніший правовий і економічний стан, аніж німців-колоністів і інші сектантські течії. Так менонітів звільняли від військової повинности, користувалися меноніти досить широкими правами самоврядування тощо. Менонітська секта була досить заможна, відсоток експлуататорських господарств значно більший, ніж в інших німецьких колоніях. Перед імперіялістичною війною до 500 тисяч гектарів землі належало 400 поміщикам-менонітам.

Вийшовши з культурніших щодо сільського господарювання країн, меноніти принесли звідти свої способи господарювання, що були значно вищі своїми формами, аніж господарство селянина-крепака, навіть поміщика дореволюційної Росії.

Одержавши добру землю на Україні і дешеві робочі руки, вони зуміли за недовгий час збудувати міцні господарства і стати далеко заможнішими, ніж околишнє населення. Поміщики й глитаї меноніти наймали в свої господарства до 15000 руських і українських наймитів. Визискуючи руських і українських наймитів, меноніти-багатії звичайно не гребували визискуванням і своїх „братів". Релігійний фанатизм і національна замкненість давала цілковиту можливість поміщицько-глитайській верхівці визискувати малоземельних і безземельних менонітів.

Менонітські громади були так побудовані, що все особисте економічне й культурне життя члена громади було підпорядковане авторитету менонітських вірувань і традицій, установлюваних керівною верхівкою громади — проповідниками, поміщиками та глитаями. Це забезпечувало буржуазну „гармонію" в менонітських колоніях, притупляючи клясову свідомість наймитсько-бідняцької частини, роблячи їх рабами релігії і своїх „братів"-експлуататорів.

Мало того, проповідники у спілці з поміщиками і глитаями зуміли якнайліпше використати значно вищу матеріяльну забезпеченість менонітських колоній для зміцнення релігійности серед усієї маси менонітів. Цю економічну перевагу, що мала своїми причинами пільги і культурніше господарювання, було оголошувано як нагороду від бога за зберігання істиної віри. Ця проповідь мала певний успіх і серед усієї маси менонітів і навіть до останніх років панувала там думка, що меноніти вибраний богом народ, що їх віра вища від усіх інших вір.

В чому ж особливість релігійного учення менонітів?

Своїм релігійним ученням секта менонітів найближче стоїть до баптистів взагалі, а ще ближче — до німців-баптистів, що їх громади є на Україні—на Одещині і Волині. Але, все ж таки, в основному меноніти є своєрідна секта,

особливо у справі так званої „моральности“. В той час, як по інших сектах питання „моральности“ є один з основних способів, що ними ловлять у свої лабети трудящих, у менонітів „моральність“ не відограє жодного принципового значення. Звичайне людське життя, тобто розваги, куріння, пияцтво й т. д., припускається в громадах. Щодо обрядовости менонітів від баптистів відзначає ставлення до хрещення. Меноніти не визнають хрещення у річці, як баптисти, а визнають поливання водою з посудини.

Національно і релігійно замкнувшись у собі, секта менонітів не росла коштом будь-яких інших релігійних течій і ніякої активности, як інші секти, у цьому питанні не виявляла. Зростали меноніти виключно коштом менонітських родин. Менонітська молодь, дійшовши повноліття, традиційно ставала членами громади.

Характерною рисою менонітського віровчення є ставлення до військової повинности. У цій справі секта менонітів була найнепримиреніша в порівнанні з іншими сектами. Відмовлення від участи у війні, відмовлення брати зброю має у менонітів 300-літню традиційну історію. Меноніти дійсно не брали зброї, але це було лише до Жовтневої революції. Жовтнева революція порушила спокій менонітських глитаїв і проповідників. У ненависті до нової робітничо-селянської влади проповідники і глитаї відступилися від 300-літньої традиції і взяли зброю для боротьби проти рад, проти Червоної армії. Коли ж усі контр-революційні сили було розбито, коли зміцнилася радянська влада, тоді менонітські верховоди знову заявили, що „релігійні переконання“ забороняють їм брати зброю і служити в Червоній армії. Чи бачите, боротися проти Червоної армії менонітський „бог“ (читай буржуазія) дозволяє, а служити в Червоній армії забороняє. Чи потрібна ще відвертіша заява про свою контр-революційність!

Активна боротьба з революцією

Лютневу революцію верховоди менонітів зустріли прихильно. Особливого довір'я заслужив у них „душка Керенський“, що на нього вони покладали надії, як і вся велика й дрібна буржуазія в ті часи. На нього дивилися, як на спасителя від більшовиків, бо ще тоді боялися, що більшовики візьмуть владу в свої руки. Один із менонітських верховод, А. Крекер, 1917 року писав: „Але бог нам дав дуже солідного, справного міністра, саме воєнного й морського міністра Керенського, що має необмежене довір'я у всіх людей зі здоровим глуздом“.

Але менонітські поміщики, глитаї і проповідники не обмежувалися лише висловлюванням гарячої любови „душці Керенському“. Літом і восени 1917 р. на глитайських з'їздах представників німців-колоністів, на з'їзді менонітських громад обговорювали питання боротьби з революцією, що насувалася. У центрі менонітства, в колонії Гальбштадт, наприкінці 1917 року відбувалася активна підготовка до боротьби проти встановлення на Україні радвлади, яка вже тоді була в Росії.

Але остаточно показали своє справжнє лице „непротивленці“ меноніти підчас окупації України німецьким військом. Чужоземним окупантам менонітська буржуазія влаштувала врочистий прийом. Німецьким офіцерам меноніти активно допомагали, виявляючи червоногвардійців та більш-менш помітних у районі радянських робітників, що залишилися, беручи участь у розправі над ними. У своїй ненависті до більшовиків і радянської влади проповідники зразу забули святе письмо, що забороняло їм брати зброю, забули і свої історичні традиції. За благословенням проповідників по всіх мено-

нітських центрах було утворено загони для боротьби з більшовиками. Над воєнною підготовкою цих загонів ретельно працювали німецькі фельдфебелі.

Повстання робітників і найбіднішого селянства визволило Україну від влади німецької буржуазії. Меноніти зісталися без своїх високих покровителів. На Півдні України гуляли цілі зграї всіляких „батьків" типу Махна, що мали, як вони висловлювались, „зуб" на менонітів і інші німецькі колонії. Для відсічі цим бандитським загонам були організовані загони самооборони, куди була втягнена і середняцько-бідняцька частина менонітів.

Зважаючи на наближення Червоної армії, верховоди менонітів вирішили використати ці загони самооборони для боротьби з Червоною армією. Не сподіваючись, що на це піде бідняцько-середняцька частина менонітів, яка перебувала в цих загонах, верховоди вирішили втягнути їх у боротьбу шахрайським способом. Частини Червоної армії, що наступали, верховоди менонітів оголосили за бандитські частини, і деякий час загони менонітів активно стримували наступ червоних частин. Довідавшися про правду, більшість загонів розійшлися по домівках, а частину загонів верховодам удалося завести в Крим. Коли денікинське військо захопило Україну, то ця подія для верхівки менонітів була справжнім святом. Всіма способами підтримуючи денікинців, менонітські верховоди і проповідники знову почали провокаційними заходами втягати молодь у денікинську армію. Відкинувши релігійні погляди, багато менонітів узялося до зброї захищати інтереси капіталістів і поміщиків. Але й це не помогло, Червона армія перемогла.

1920 рік. Червона армія жорстоко бореться з білополяками. Врангель користується з відсутности достатніх сил на Перекопі і просувається вперед. Менонітські верховоди зразу ж тут, але їх проповідь вже не має колишнього успіху, у врангелівську армію йдуть майже виключно глитаї, що й становлять основне ядро так званого німецького батальйону, що був найнадійнішою частиною Врангеля. Похід Врангеля мав для нього сумний кінець, як і для всіх, хто брався відновлювати поміщицько-капіталістичний лад у Росії та на Україні. Спроба Врангеля була остання, з нею скінчилася можливість менонітським верховодам активно боротися проти радянської влади. Але колишні поміщики, фабриканти, глитаї й проповідники не відмовилися від боротьби; вони її провадили й уперто провадять, лише в іншій формі, можливій за теперішніх умов.

Історія контр-роволюційної боротьби менонітів, що йшли за своїми верховодами підчас громадянської війни, не досить відома. Її старалися поховати проповідники у своїм середовищі. Але ж не зовсім. Нині в Запорізькій окрузі виявлено групу глитаїв менонітів, що брали активну участь у карних загонах за гетьмана. Ці куркулі розстріляли до 100 чоловіка. Нині під слідством перебуває 14 чоловіка з цих колишніх гетьманців. Вони призналися, що були в карних загонах і брали участь у розстрілах. Коли одного з них запитали:—чому у ваших загонах не було бідняків, він відповів: „бідняків ми не приймали". Цю історію контр-революційної боротьби ми повинні нагадати трудящим менонітам, як би це не було неприємно проповідникам.

Боротьба проти політики радянської влади

Коли відверта контр-революційна боротьба провалилася, глитайсько-проповідницька верхівка менонітів вдалася до „мирних" способів боротьби. Використовуючи особливості релігійно-побутового укладу, що склався в секті, та вузько-власницьку ідеологію, що поширена не тільки серед заможної, а й поміж середняцької маси сектантів, вони рішуче виступили проти низки заходів партії та радянської влади на селі.

Поперше, під впливом куркулів і проповідників в більшості колоній менонітів були схвалені постанови проти переділу землі за рахунок відібрання в поміщиків і глитаїв. По релігійних громадах було ухвалено постанови, що забороняли брати землю, відібрану в глитаїв, називаючи це злодійством. І тільки в результаті довгої і впертої роботи вдалося перебороти опір глитаїв і проповідників і переконати бідняцько-середняцьку частину менонітів здійснити здобутки Жовтневої революції.

Подруге, у противагу радянській кооперації, верхівка менонітських громад утворила була свою фальшиву кооперацію, нібито побудовану на братерських релігійних підвалинах. Насправді ж ці кооперативні об'єднання були спекулятивні підприємства, що на них гріли руки колишні фабриканти, поміщики й глитаї на чолі з якимось Петром Фрезе — головою всеросійського менонітського сільсько-господарського товариства. Справа так ішла протягом кількох років, поки бідняцько-середняцька маса менонітів не переконалася, як нещадно обдурюють їх старші „брати". Аж після цього справжня кооперація поступово почала витискати спекулятивну крамничку менонітських верховод. 1926 року за постановою уповноважених місцевих кооперативних об'єднань було ліквідовано так званий „союз голяндських вихідців на Україні", а всеросійське менонітське сільсько-господарське товариство ліквідувалося аж 1928 р. — після того, як і з нього вийшли майже всі місцеві об'єднання. Бачите, скільки енергії і часу треба було для того, щоб зломити опір глитаїв і проповідників, що не хотіли здавати своїх економічних позицій!

Дальшим питанням, що за нього менонітська верхівка невпинно бореться, є шкільна справа. Проповідники за підтримкою глитайні аж ніяк не хочуть випускати зі своїх рук виховання покоління менонітів. Пропаґанда проти відвідування радянської школи не припиняється ще й досі, і ще значна частина менонітів через цю пропаґанду вважає за ліпше платити великі гроші проповідникам за релігійне виховання, а не посилати дітей до школи.

1925 року менонітські верховоди, утворивши так звану „комісію в релігійних справах", подали 8 вимог до ВЦВК СРСР. Ці вимоги вони ставили як мінімальні для існування менонітських громад. Одна з найголовніших вимог стосувалася до справи зберегти релігійне виховання молоді й дітей. Верховоди добре розуміють, що коли вони зміну, що підростає, не отруять релігійним дурманом з дитинства, то їм доведеться попрощатися зі своїм керівним становищем і тоді назавжди впадуть вікові релігійні підвалини менонітства.

У другому параграфі цих вимог говорилося:

„Влаштовувати спеціяльно для дітей і молоді всілякі збори релігійного характеру, хори, викладання закону божого і віровчення".

У третьому параграфі: „організувати дитячі будинки для дітей менонітів, завівши там виховання християнського характеру".

У шостому параграфі: „визнати школи невтральною територією, де вивчається науки без пропаґанди за чи проти релігії".

Звісно, ці вимоги зістались незадоволеними. Робітничо-селянський уряд не міг відступити від принципів декрету про відокремлення церкви від держави і дати менонітському релігійному віровченню перевагу. Про це добре знали й самі верховоди менонітів, коли подавали ці вимоги. Але їм це відмовлення потрібне було для того, щоб зчинити провокаційний галас, що, мовляв, в Радсоюзі „переслідують за віру".

Казки про „переслідування за віру" і еміґрація

Разом з рештками білих втекло за кордон немало і менонітів фабрикантів, поміщиків і проповідників, що, перебравшись до Америки, головним чином до Канади, почали розписувати „жахи", які буцімто доводиться пережи-

вати менонітам у Радсоюзі. В результаті цих провокаційних наклепів менoніти, що живуть в Америці, утворили товариство для кредитування переселення менонітів із СРСР до Канади під назвою „Боард". Утворюючи це товариство, американські „брати" мали свою думку. За кредити меноніти-переселенці повинні були розплачуватися своїм потом, відробляючи позичені долари.

Зробивши свою провокаційну справу за кордоном, втікачі поміщики й проповідники дали директиву своїм друзям у Радсоюзі, щоб вони розгорнули пропаґанду за виїзд із СРСР. Цим вони, поперше, мали на меті завдати економічних збитків радянській державі, а подруге, зробити політичну демонстрацію проти влади робітників і селян.

Взявши цю директиву від утікачів-білогвардійців, глитаї і проповідники стали керуватися нею, використовуючи свій вплив. Вони розгорнули скажену щоденну пропаганду за виїзд з Радянської України, де, мовляв, „не дають" жити релігійним життям, де не дають „по-християнському" виховувати дітей. Меноніти повинні їхати до Канади, де живуть їх „брати", де їх жде земля, позики для влаштування їх господарства,— взагалі рай земний та й годі.

Немало менонітів бідняків і середняків піддалися на цю провокацію. Приїхавши до Канади, вони попали не в обійми своїх „братів", як вони сподівалися, а в кабалу до них. Багато з них у своїх листах скаржилися на свою долю і раді були б вернутися знову на Радянську Україну, але не було коштів. Ці листи протверезили менонітів, і еміґраційний рух серед них щороку меншав, а, коли й були випадки еміґрації, то виключно еміґрували заможні. Так було до останнього року.

Рішучий курс партії і радвлади на колективізацію сільського господарства, що його з захопленням зустріли бідняцька й середняцька частини селянства, зустрів скажений опір глитайні і духівництва усіх мастей, що цілком правильно бачать у перемозі колективізації свій кінець.

Для боротьби з колективізацією куркульство вживає всіх заходів, в тому числі й релігію, і треба сказати, що проповідники менонітських громад у цій провокаційній роботі можуть претендувати на першість. Колективізація сільського господарства не могла пройти повз колонії менонітів. Але глитаї, що відограють керівничу ролю у менонітських громадах, звісно, є запеклі вороги колективізації. За допомогою проповідників вони розгортають скажену роботу серед менонітів за еміґрацію з Радянського Союзу. За причину, звісно, виставляють „переслідування за менонітську віру". Старий, що вже так багато завдав шкоди трудящим менонітам, лозунг знову витягли проповідники з кешені. Знову полилися казки про „земний рай" у Канаді, де „дають скільки завгодно землі, позик, де можна вільно вірувати". І знову глитаї меноніти зуміли потягти за собою частину середняків і бідноти і переселити їх разом з глитаями за кордон. Їх виїзд дав привід буржуазній і меншовицькій пресі за кордоном зчинити галас про переслідування за віру в Радянському Союзі. Це робиться для того, щоб посіяти серед трудящих капіталістичних країн недовір'я до радянської країни.

Провокаційна аґітація проповідників і глитаїв серед менонітів не припиняється. В результаті багато родин почали розпродувати своє майно і з'їжджатися до Москви, щоб звідти виїхати в Канаду. Такі випадки були в Херсонській, Криворізькій і Мелітопільській округах.

Ще багато бідняків і середняків менонітів не усвідомили, який „рай" їм готують їхні „брати" за кордоном. Наше завдання — застерегти їх від непростимої помилки, що її можуть вони зробити, послухавши своїх верховод,— кинути своє господарство, вільну країну і попасти в довічну кабалу до канадських глитаїв, що в особі еміґрантів сподіваються мати дешеву робочу силу.

Трудящі меноніти повинні уважно прочитати і задуматися над листом одного зі своїх єдиновірців колоніста В. Я. Шредера (з колиш. Казаносельська, Люксембургського району). Цього листа видруковано в газеті „Приазовский Пролетарий". От що пишеться в ньому:

„Першого листопада в німецьких газетах з'явилося повідомлення про те, що Російсько-Канадське пароплавне агентство видало для пасажирів німців, що бажають виїхати до Канади, 500 проїздних білетів позичково, а в дальшім — ще видасть позичково 8000 білетів. Замість того, щоб зарані вияснити, на яких умовах дають білети, багато німців селян, у тому числі й я, повіривши облудним вговорянням агентів німецької буржуазії, розпродали своє майно, а інші то й зовсім покидали майно на призволяще, розорившись остаточно. Як я потім узнав, за цей білет селяни, приїхавши до Канади, повинні будуть одробляти тяжкою працею, а до відробітку цього боргу фактично будуть перебувати в кабалі у канадських експлуататорів. За проїзд лише однієї моєї родини довелось би відробляти борг у 1000 доларів. Таким чином, зробивши необдуманий вчинок, я на своєму особистому гіркому досвіді переконався, що, піддавшись явно шахрайським вговорянням закордонної буржуазії, я мало не розорив свого господарства, і лише тепер зрозумів, що ліпшої батьківщини, ніж Радянський Союз, шукати не треба. Тому я застерігаю всіх німців СРСР від шахрайства, що через нього вони можуть потерпіти".

Ми повинні вказати їм також на досвід старошведів, що послухали своїх пасторів і глитаїв і виїхали разом з ними з Херсонської округи у Швецію, а тепер просять уряд УСРР дозволити знову їм повернутися на Радянську Україну. Пастори і глитаї також тоді галасували, що в Радянській Україні переслідують за віру; вони обіцяли їм золоті гори у Швеції, сам шведський принц писав їм люб'язні листи. Але це тривало доти, поки шведи не виїхали з Радянської України. Коли ж вони приїхали в Швецію, їм зараз же запропонували йти в наймити або їхати в Канаду.

Тільки тоді середняки і бідняки старошведи зрозуміли, що не про них турбувалися пастори-глитаї і шведський принц, коли їх закликали у Швецію,— їм потрібний був лише привід для того, щоб зчинити в закордонній пресі кампанію, що, мовляв, в Радянському Союзі переслідують за віру, що там, мовляв, не можна жити боговірній людині, що звідти „тікають".

Самі буржуазні газети, як, наприклад, „Берзен Кур'єр", у рішучій формі застерігають від „безвідповідального оптимізму (радісних сподівань), що його виявляє останнім часом німецька суспільна думка щодо справи переселення менонітів у Східню Прусію". Газета вказує, що „ці оптимісти не мають достатнього уявлення ні про той високий господарський рівень, що ним відзначаються німецькі колонії в Росії, ні про дуже сумний стан, що в ньому нині перебуває сільське населення в Німеччині".

Коли ж ми ознайомимося з можливостями поселення менонітів у Канаді, то становище там аж ні скільки не ліпше, ніж в Німеччині. Трудящі меноніти повинні все це добре зважити і обміркувати перш, ніж наважитися покидати свої насиджені місця у вільній країні і кидатися в невідоме.

Викрити провокацію глитаїв і проповідників

Завдання спілок войовничих безвірників — викрити провокацію глитаїв і проповідників і разом з радянською суспільністю допомогти бідняцько-середняцькій частині менонітів усвідомити, що не про них і не про їх віру турбуються їх „брати", коли пропагують виїхати з Радсоюзу.

Побоювання колективізації і зросту безвірництва — ось основна причина провокаційної роботи проповідників і глитаїв. Аджеж зовсім не випадково, що агітація за еміграцію досягла найбільшої активности якраз саме тепер, цього року, коли ми маємо рішучий перелом у справі колективізації сільського господарства і відходу тру-

дящих від релігії. Ці перемоги соціялістичного будівництва не можуть пройти мимо менонітських колоній. Тому і тікають глитаї і проповідники.

На Україні є до 125 тисяч менонітів. Із них 20 тисяч перебуває в членах релігійних громад. Основна маса їх живе в Мелітопільській, Запорізькій, Херсонській, Артемівській і Сталінській округах. Окружні ради СВБ цих округ повинні підсилити свою роботу серед сектантів менонітів. Антирелігійники повинні роз'яснити трудящим всю підкладку боротьби менонітської секти з революцією і радянською владою та як в цій боротьбі глитаї й проповідники нерідко використовували трудящих менонітів.

Антирелігійники повинні усім тим, хто піддається вговорянню глитаїв і проповідників, сказати: не вірте більше цим шахраям. На Радянській Україні ви — вільні громадяни, хазяї себе і своєї праці, а там, куди вас кличуть глитаї і проповідники, буде добре тільки їм, а на вас чекає капіталістичне рабство і матеріяльні злидні.

І. М. ПОЛЯКОВ

НОВЕ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ

Питання про походження людини посідає в пропаґанді безвірництва надто важливе місце. Недарма мракобіси всього світу з виключною ненавистю нападали на „мавпячу" дарвінову теорію. Недарма в буржуазних країнах і досі забороняють проробляти цілий ряд дослідів, що свідчать про близькість людини до мавпи. Досвіди проф. Іванова, доктора Воронова й інших дослідників були фактично заборонені не тільки в мракобісній, фундаменталістській Америці, а й в „освіченій", „культурній" Европі [1]). Просто важко знайти ще якенебудь наукове питання, що зазнавало б такої пристрасної критики, перекручувань, замовчування, „обережних оговорок" і інших прийомів, як питання про походження людини. Учені й попи пильно стежать за кожним досягненням науки, що проливає світло на питання про наших далеких предків. З єзуїтською безцеремонністю і хитроумством, яке завгодно нове відкриття (а їх чимало!) мракобіси перекручують „во славу божу".

Причини цього добре зрозумілі. Еволюційна теорія руйнує біблійну казку про людину як про вінець творіння, як про своєрідний „центр" всесвіту. Антропоцентричний світогляд руйнується дарвінізмом. Знищується і віра в божественну душу, що її вдихнув в людину творець. Знищується також і віра в особливі моральні прагнення людини, що їх коріння слід нібито шукати в „божественних" властивостях її душі. „Розвінчана" людина, що не має душі, робить безглуздими всі найважливіші уявлення релігійних віронавчань (наприклад, віри в загробне життя).

Не дивні, отже, ті нападки, що їх зазнавала наукова теорія походження людини, починаючи з 1859 року аж до нашого часу. Не дивні „мавп'ячі" процеси в немов би то „передовій" Америці. Не дивний лютий лемент цих оскаженілих мракобісів, яким вони зустрічають кожне нове відкриття в цій царині.

За останні декілька років зроблено багато нових і важливих відкриттів і досліджень у питанні про походження людини. Ці відкриття мають величезне значення для збудування безвірницького матеріялістичного світогляду, і з ними мусить бути обізнаний кожний безвірник.

---

[1]) Див. про це „Безвірник", 1929, № 22, ст. 24.

З сучасних мавп найближчими родичами людини є антропоїди — мавполюди. За підрахунками англійського вченого Кейса з 1065 ознак будови людського тіла, що їх він узяв на облік, тільки 312 ознак властиві лише людині. Решта ознак властива як людині, так і її найближчим родичам-мавпам. При чому загальних ознак з різними нижчими мавпами у людини 130. А загальних ознак з вищими мавполюдами — 623. Уже один цей підрахунок дає нам цікаву вказівку на те, які з мавп є найближчі до нас тварини. Але важлива не тільки загальна кількість схожих ознак, а й питома вага, значення кожної окремої ознаки. І в цьому людиноподібні мавпи, або мавполюди, найближчі до людини.

Але ми знаємо, що вважати сучасних мавполюдів за предків людини не можна. Сучасні мавполюди й людина є дві форми, що спеціялізувалися в різних напрямках. Це дві галузки, що розрослися в різних напрямках, але вийшли з одного спільного кореня. Сучасна наука вважає, що антропоїди (людоподібні) і людина мали спільних предків — древніх вимерлих антропоїдів, що дали початок і сучасним антропоїдам і людині.

Щелепи одного вида викопаного дріопітека

Але де шукати цих древніх мавполюдів, де похований той „спільний корінь“, від якого пішла та галузка, що її завершенням стала „розумна людина“?

Природно, що в шуканні цього спільного кореня ми повинні вдатися до надійних даних палеонтології — науки про викопні організми. Виявляється, що наука знає цілий ряд вимерлих антропоїдних мавп. Багато з них були описані вже дуже давно, деякі тільки недавно. Цікаві роботи вчених Грегорі (1926 р.) і Пільгріма (1927 р.) дозволяють конкретизувати питання про „спільного предка“. В розкопинах у Північній Індії і в інших місцях Европи та Північної Африки знайдено останки вимерлих антропоїдів. Деякі з них, наприклад: парапітек, пропліопітек, оріопітек, є дуже цікаві форми, які проливають світло на походження всіх антропоїдів загалом.

Але нас цікавлять більше два інші роди вимерлих антропоїдів, а саме дріопітек і сівапітек. Це були антропоїди, широко розсіяні по поверхні земної кулі. Жили вони приблизно $2^1/_2$ — 3 мільойни років тому. Відомий ряд видів цих мавп. Низькою ознак ці мавпи нагадують найбільше сучасних мавп — горилу і шимпанзе. Деякими ознаками в будові зубів і щелепів вони мають схожість навіть з людиною. Надто стосується це до групи дріопітеків. Про них учений Годрі писав, наприклад, таке: „Дріопітек мав форму мавпи, яка стояла своїми ознаками дуже високо, деякі особливості наближають дріопітека до людини“.

Цікаво відзначити, що одні види дріопітека стоять ближче до горили, другі — до шимпанзе, треті — до людини. На думку Грегорі, деякі дріопітеки могли дати початок нашим найдревнішим предкам — мавполюдам. Дріопітек повинен був зазнати для цього порівняно невеликих змін. Слід відзначити, що знайдені останки покищо досить скудні, і робити з них ті чи інші цілком певні висновки важко.

Але дуже цікава та обставина, що розмови про „спільний корінь“ давно уже перестали бути тільки розмовами. Ми маємо цілий ряд викопних форм, з яких деякі (дріопітеки і сивапітеки) і могли стати шуканим спільним корнем, від якого в один бік розвинулася людина, а в другій бік, в напрямку спеціялізації мавпиних ознак, сучасні антропоїдні мавпи. Якщо ми не можемо ще з певністю і абсолютною точністю указати на спільного предка, то в усякому разі ми уже досить близько підійшли до вияснення питання, який з вимерлих мавполюдів був нашим дуже далеким родоначальником.

„Невдала спроба стати людиною“

На початку 1925 р. у пресі появилося сенсаційне повідомлення про те, що на півдні Африки знайдено викопні останки перехідної форми від мавпи до людини. І дійсно, тут знайдено череп вимерлої мавпи, названої австралопітеком й описаної професором Дартом. Череп здовженої форми і нагадує людський. По зубах можна визначити, що череп належав організмові, якому було близько 4 років. Австралопітек був безперечно антропоїдною мавпою. Череп його низкою ознак схожий до черепа молодих шимпанзе. Мозок дорослого австралопітека був завбільшки понад 650 куб. сантиметрів, а, на думку Кейса, не більше, як 520 куб. сантиметрів. Ця величина говорить також на користь того, що австралопітек був лише антропоїдною мавпою, бо мозок горили має пересічно 400—500 куб. сант., тоді як мозок людини пересічно 1400 куб. сант. Але є низка ознак, що зближають австралопітека з людиною.

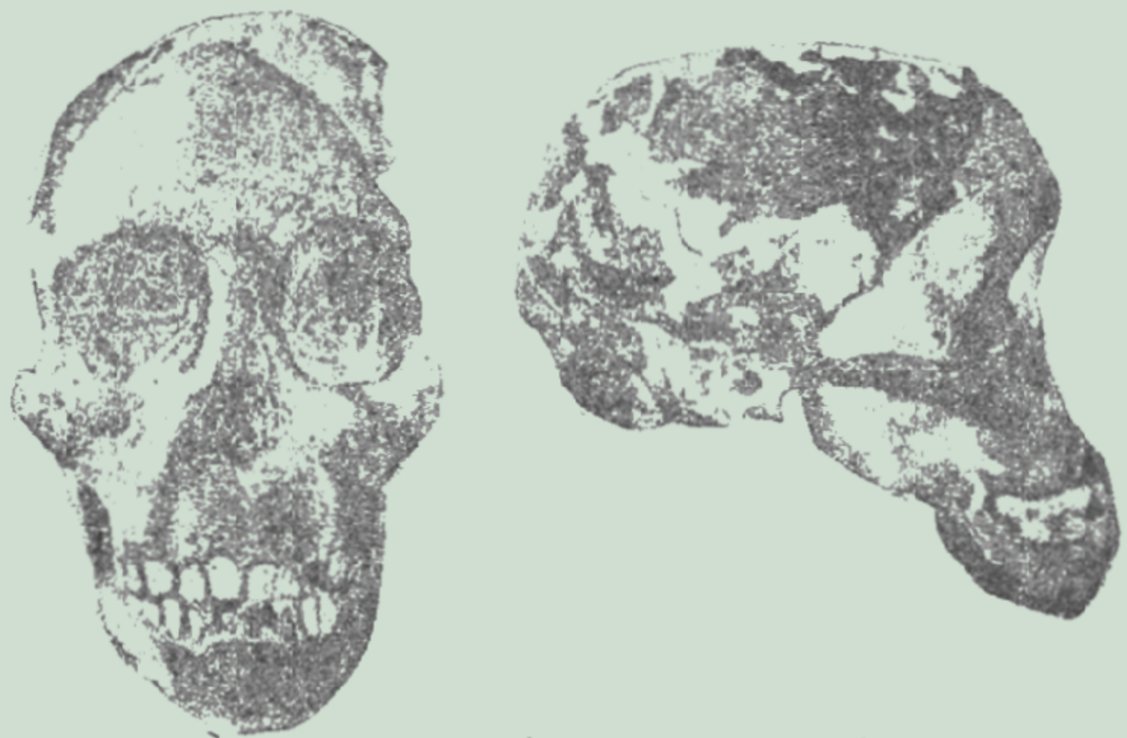

Щелепи австралопітека спереду і збоку

Виявляється, що форма й розміщення зубів та форма деяких частин мізку (а про мозок можна судити зі зліпка з внутрішньої поверхні черепа) нагадують ті ж форми людських органів. Як показує стан потиличного отвору у черепі, австралопітек мав набагато виправленішу поставу і ходу, ніж інші антропоїди. Дарт і деякі інші вчені вважають, що австралопітек є особлива антропоїдна мавпа, що пішла досить далеко шляхом олюднювання. Австралопітек, на думку Дарта, був чимось проміжним між шимпанзе та найдревнішими мавпоподібними людьми. Навряд чи є досить наукових підстав вважати австралопітека за будь-яку форму, проміжну між мавпами та людиною. Але у всякому разі ця знахідка становить для нас безсумнівну цінність, бо вона вказує на те, що деякі вимерлі антропоїди у свому розвитку в ряді ознак наближалися до людини. Можливо, що на шлях „олюднювання“ намагалися ступити декілька антропоїдів, і, можливо, що має рацію академік Сушкін, характеризуючи австралопітека, „як невдалу спробу піти шляхом олюднювання“. У всякому разі австралопітек є антропоїд, який ще раз підтверджує близькість ряду вимерлих антропоїдів до людської лінії розвитку.

Ще в 60 роках минулого століття видатний німецький учений, дарвініст Ернст Геккель, передбачив, що повинна існувати група тварин, проміжних між мавпами та людиною. Він назвав цю групу пітекантропами, що значить мавполюди. Але це передбачення було зроблено на підставі суто теоретичних міркувань. Одначе, 1891 року голандському лікареві, докторові Дюбуа, вдалося відкрити на острові Ява викопні останки тварини, яку він назвав пітекантропом еректус, що значить мавпо-людина прямохідна. Було знайдено черепну покришку, декілька зубів, бедряну кістку та скалку нижнього щелепу. Вивчення цих кісток призвело Дюбуа до думки, що ми маємо справу з представником шуканої проміжної групи між людиною та мавпами.

Зовнішній вигляд голови дорослого австралопітека

Кістки пітекантропа збудили на всьому світі дуже гарячий інтерес і гостру дискусію. Уже до 1896 року про ці кістки висловилося 20 видатних европейських учених. Думки різко розбилися на 3 групи. Одні вчені вважали разом з Дюбуа, що пітекантроп це й є та „загублена ланка", що існувала в еволюційному ланцюгу розвитку від мавпи до людини; другі вважали, що пітекантроп — це просто якась древня раса справжньої людини; а треті гадали, що пітекантроп це не більше, як велика вимерла мавпа („велетенський вимерлий гібон").

Гадка, що пітекантроп є лише вимерла мавпа — цю гадку висловлювали Біркнер Буль і інші — не спиралася на будь-які серйозні наукові міркування, а ґрунтувалася на досить поверховій схожості між черепною покришкою пітекантропа та черепною покришкою декількох гібонів. А думка, що пітекантроп був древньою расою людини, дістала, здавалося, своє підтвердження в роботах руського вченого Мінакова. Йому вдалося показати, що людські черепи, оброблені різними кислотами і піддані тисненню, міняють свою форму й починають скидатися на череп пітекантропа. А що в землі є ґрунтові кислоти і маса землі справляє на кістки велике тиснення, то, можливо, що й череп пітекантропа набув своєї теперішньої форми тільки в результаті посмертної деформації, пізніших змін.

Таке непевне становище тривало до останніх літ, коли вийшли у світ нові роботи Дюбуа (1924 — 1926 р.р.), нині проф. Амстердамського університету, роботи німецького антрополога Вайперта (1925 — 1928 р.р.) та деякі інші. Протягом майже 30 років Дюбуа старанно очищав знайдені кості і, очистивши, вивчив їх знову. Результати цього вивчення такі.

Черепна покришка має завдовшки 184 міліметри, а завширшки — 132 міліметри, місткість черепа (що говорить нам про величину мізку) становить 900 куб. сантиметрів. Якщо ми згадаємо, що місткість черепа в горили

не перевищує 620 куб. сантиметрів, а, з другого боку, місткість людського черепа звичайно дорівнюється 1400 куб. сант. і майже ніколи не буває менша, ніж 1000 куб. сантиметрів, то ми зрозуміємо, що пітекантроп щодо цього посідає проміжне місце. Тільки тепер пощастило зробити зліпок з внутрішньої поверхні черепа пітекантропа й скласти уявлення про форму його мізку. При цьому виявилося, що мізок пітекантропа, хоча й нагадує загальною своєю формою мозок людини, але має і цілу низку примітивних, мавп'ячих рис будови. Ті місця мізку, де в людини міститься так званий „центр мови", розвинені у пітекантропа досить добре. А це дає вченим право вважати, що пітекантроп володів уже зародковою здатністю мови. Тім'яна й лобна частини мізку, яким приписується величезне значення в роботі мізку (тут відбувається асоціяція різних вражінь і ідей), розвинуті у пітекантропа дуже слабо. Одне слово, пітекантроп будовою свого мізку пішов далеко від мавп'ячої стадії, але ще не прийшов до людської.

Цей висновок надзвичайно важливий. Надто цікава та обставина, що до такого висновку про проміжне становище пітекантропа прийшов і вчений Вайперт, який вивчив дві інші ознаки черепа пітекантропа, а саме: форми так званих лобних пазух і ширину міжочного простору. Виявляється, що і в цих ознаках пітекантроп є проміжна форма, що наближається, однак, до людини. Проміжні ознаки будови мають також зуби та сколок нижнього щелепа. Судячи з них у пітекантропа не було, наприклад, мавп'ячих кликів, що випинаються, але рівночасно у нього не було й підборіддя, цієї чисто людської ознаки. А стегно має вигляд подібний до людського, що примушує Дюбуа зробити висновок про те, що пітекантроп був істотою прямохідною. Напевне, він був ще не зовсім випрямлений, ноги його були зігнуті в колінах.

Зовнішній вигляд пітекантропа за реконструкцією американського вченого Мак-Грегорі

Отже, на питання про те, ким же виявився пітекантроп, ми можемо дати на підставі найновіших наукових досліджень цілком певну відповідь. Праві були ті вчені, що вважали пітекантропа за справжню „мавпу-людину", тобто за проміжну формою між людиною і її древніми предками-мавполюдьми.

Пітекантроп й є та „ланка", що з'єднує людину з її предками. Правда, пітекантроп у своєму розвитку встиг уже досить далеко відійти від мавп і наблизитися до людини. Нові досліди пітекантропа зовсім виразно нас у цьому переконують і правлять за ще один важучий доказ правильности еволюційної теорії.

Ще 1921 р. на півдні Африки, у Північній Родезії, при розробці печери, в якій була цинкова та олив'яна руда, знайдено кістки різних тварин. Серед

Череп родезійської людини спереду і збоку

цих костей знайдено людський череп дуже незвичайного вигляду. Вивчення цього черепа триває досі. Тільки 1928 р. вийшов докладний опис черепа і деяких інших знайдених тут костей. Черепна покришка низька, лоб плаский, потилиця опукла, лицева частина черепа і очні ямки великі, над очима могутні мавп'ячі надбровні дуги, ніздрі широкі. Можна вважати, що нижній щелеп був дуже великий.

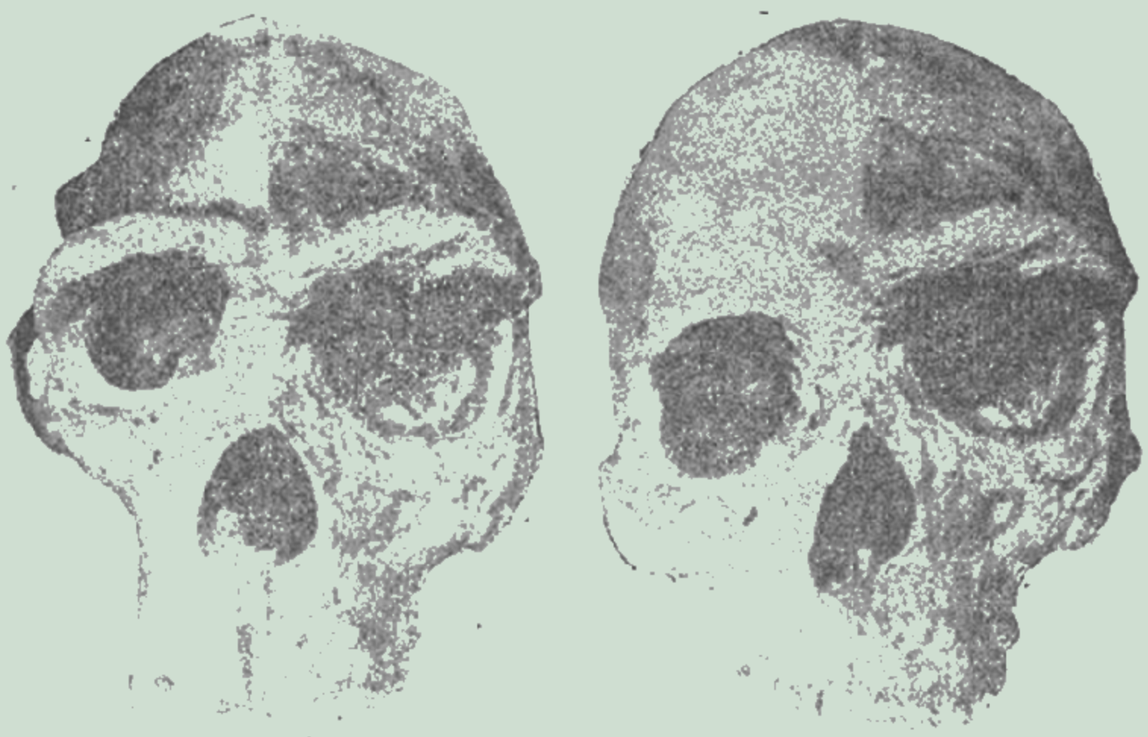

Комбінаційна фотографія родезійського черепа у з'єднанні з черепом шимпанз (ліворуч) і людини розумної (праворуч). Правий бік кожного малюнка показує частину черепа родезійця, що її, таким чином, можна порівняти з черепами шимпанзе і розумної людини

Коли вчені поставили собі питання, а якому ж видові людини належить знайдений череп, то тут виявилися дуже цікаві обставини. Виявилося, що одними своїми ознаками череп треба віднести до того ж виду „людини розумної", до якого відносимся й ми. Сюди відносяться такі ознаки, як форма піднебіння, почасти форма й навіть захворювання зубів, становище потиличного отвору тощо. Але низка ознак (надброгні дуги, форма очних ямок) зближає родезійця з вимерлим людським видом, з так

званою первісною людиною, або інакше „неандертальською“ людиною, але що ще цікаво, то це та обставина, що за деякими ознаками родезієць стояв навіть нижче, ніж вимерла неандертальська людина, і нагадує мавп (сюди відносяться такі ознаки, як форма потиличної кістки і форма кісток носа). Місткість черепа у родезійця 1280 куб. сантиметрів. Цими ознаками він стоїть вище від пітекантропа і вище від неандертальської людини, а також від людини розумної. Форма мізку досить примітивна. Лобно-тім'яна частина мізку була слабо розвинута. Учений Вайденрайх так визначає родезійця: „З чисто морфологічного боку це найпримітивніша з дотепер відомих форм, що стоїть між пітекантропом та европейським неандертальцем“. А нам надто важливо підкреслити цю обставину. В черепі родезійця ми маємо сполучення ознак як розумної людини, так і неандертальської людини. Чому ми звертаємо увагу на цей момент — стане зрозуміло, коли ми поставимо собі питання:

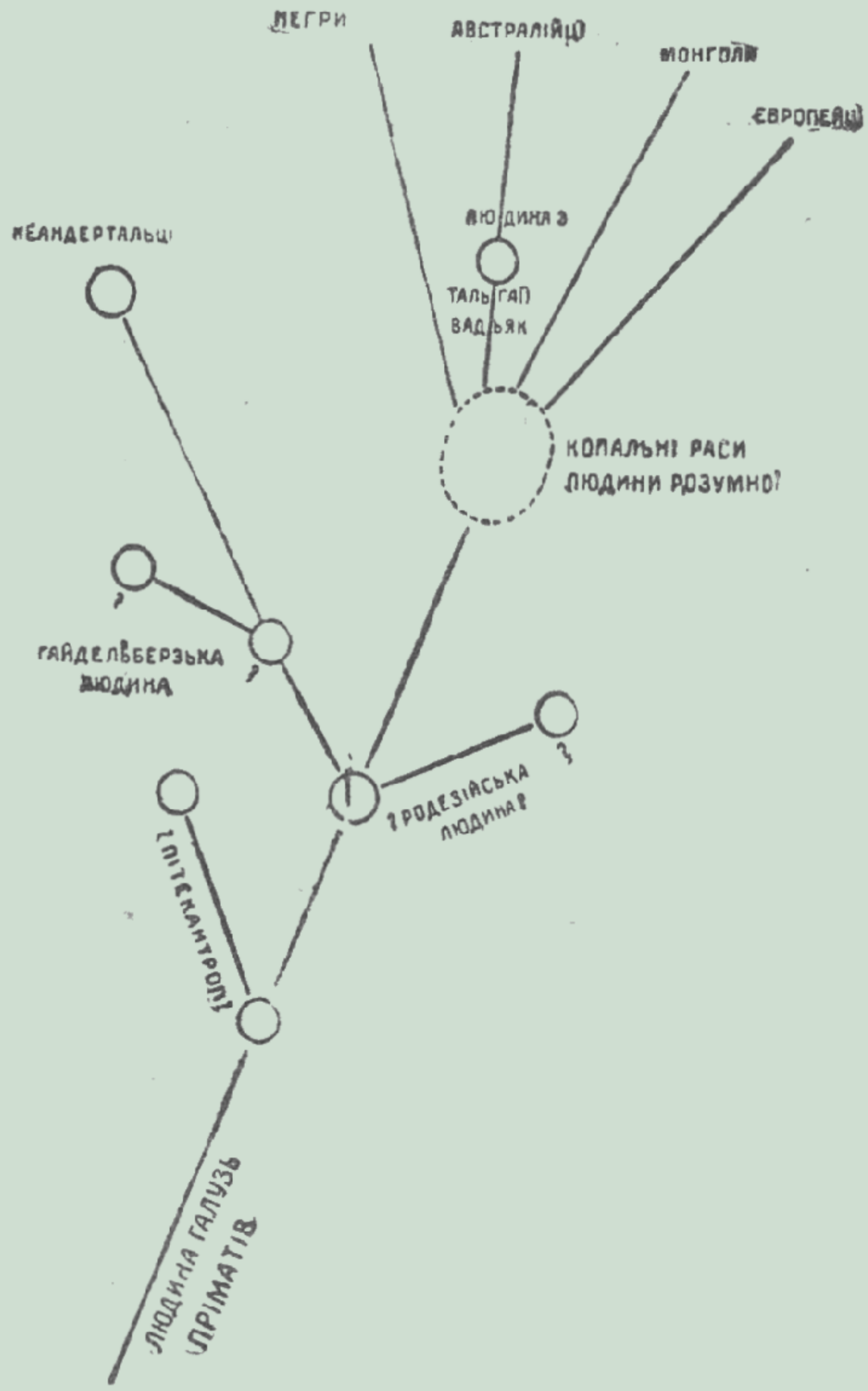

Схема еволюції людини. Кружечки показують зв'язок різних викопних форм людини між собою і тими расами, що нині живуть. Якщо замість якоїсь форми в родовідному дереві суперечне, то його відмічено двома кружечками (див. текст)

Чи існує різка межа між людиною розумною та неандертальською?

Це питання має величезне наукове значення. Справа в тому, що давно уже добре відомий вимерлий вид людини так званої неандертальської. Цей вид має великий інтерес, бо він багато більше тваринноподібний і примітивний, ніж людина розумна. Порівняймо хоча б показані на нашому малюнку черепи неандертальця та розумної людини. Нам упаде в очі плаский покатий лоб неандертальця, низька черепна покришка, величезні мавп'ячі надбровні дуги. Характером швів черепа, будовою деяких кісток (наприклад, скронної) неандерталець наближається до мавп'ячого типу будови. Величезні очні ямки, форма нижнього щелепа, позбавленого підборіддя, також нагадують мавп'ячі ознаки. Якщо мозок неандертальця своєю величиною був майже і не менший, ніж мозок людини розумної, то формою й розвитком окремих частин він був набагато примітивніший. Неандертальці були невисокі, коренасті люди з великою головою. Це був цілком окремий вид примітивної людини. Встає природне питання: а в яких же відносинах є ця неандертальська

людина до людини розумної? Чи можемо ми зараховувати неандертальця до числа наших предків? Чи мав рацію вчений Брока, що давно уже висловив таку думку: „Я не боюся твердити, що нижній щелеп з Ля-Нолет (що належить неандертальцеві — І. П.) є перший випадок, що дає дарвіністам анатомічний доказ: це перша ланка ланцюга, що мусить тягнутися від мавпи до людини“.

За „першу ланку“ ми, звісно, тепер неандертальця вважати не будемо, але слід поставити питання, чи є він одна з ланок в ланцюгу нашого еволюційного розвитку. На перший погляд може показатися, що це так; адже в неандертальської людини ми маємо цілий ряд різко виявлених проміжних мавп'ячих ознак. Але, з другого боку, цілою низкою ознак неандерталець

Череп неандертальця (ліворуч) і сучасного европейця (праворуч)

безперечно ухиляється в бік тієї лінії розвитку, що привела до людини розумної. Це дає право низці вчених вважати, що, можливо, неандерталець і зв'язаний спільним походженням з людиною розумною, але це дві галузки, що далеко розійшлися в різні боки. На шляху тієї галузки, що привела до неандертальця, стоїть певне „людина гайдельбергська“, у якої нижній щелеп, знайдений в Німеччині поблизу міста Гайдельберга, має сполучення ознак мавп'ячих і людських (див. схему).

Одначе, подібне різке розмежування неандертальця від людини розумної навряд чи обґрунтоване в світлі найновіших дослідів. Справа в тому, що ми маємо ряд викопних останків неандертальської людини, що наближають її до розумної людини, і маємо, з другого боку, в деяких викопних рас розумної людини ознаки, що наближають їх до неандертальців.

Описана вище родезійська людина становить той великий інтерес, що в неї ми знаходимо сполучення ознак як людини розумної, так і неандертальця. Це, як кажуть, збірний, колективний тип. Але родезієць щодо цього не є єдина форма. Вчений Столяхво (1928 р.) звернув увагу на такі цікаві знайдені недавно неандертальські черепи, як череп, знайдений в Німеччині поблизу Ерінгсдорфа, і череп неандертальця в Галілеї — в Палестині. Ерінгсдорфський череп має неандертальські риси (надбровні дуги, сплющену потилицю, великий міжочний простір), але, з другого боку, він має і риси

людини розумної (прямий лоб, досить високий череп, зігнуті тім'яні частини). Так само високий череп з Галілеї відхиляється від звичайного неандертальського типу. З одного боку, такі риси викопної розумної людини, як раса Шанселяд або Оберкасельська раса, мали деякі неандертальські риси. Тим то мають рацію Столихво (1908 — 1928 р. р.), Ходлічка (1927 р.) Вайденрайх

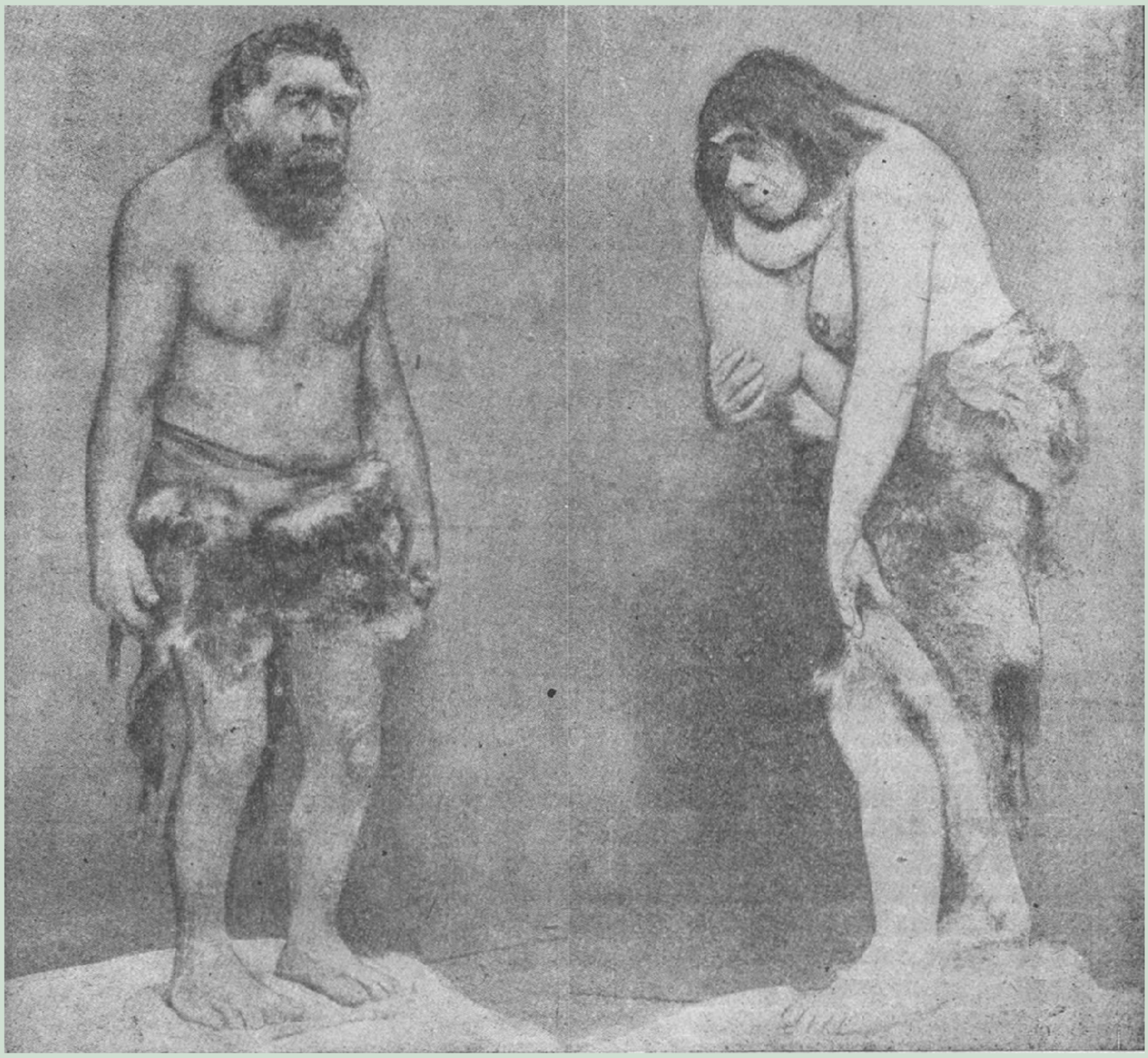

Який вигляд мав неандерталець. Найновіша реконструкція, що її зробив американець Блашке за порадами великих антропологів — Раке, Елліота Сміта, Буля та ін.

(1928 р.), вважаючи, що між неандертальцями й розумною людиною не можна проводити різкої межі, що існують типи неандерталоїдні, „що не вкладаються у звичайну для неандертальця схему і наближаються де в чім до людини розумної. Ходлічка вважає неандертальця за певний ступінь в розвитку від мавпи до людини розумної. У всякому разі ми можемо твердити, що проміжні форми й ланки між тими й тими існують, і певно, що первісник-неандерталець (хай якась з більш „узагальнених" його рас) міг свого часу еволюціонувати в бік людини розумної. А ця обставина має велике значення, бо дає змогу нам встановити ще один проміжний етап на шляху еволюції людини.

Останніми роками пощастило зробити так в Европі, як і в позаевропейських країнах ряд цікавих знахідок. Якщо не рахувати тих знахідок, що були вже нами описані, слід звернути увагу на групу знахідок, зроблених в Південній Африці, і на цікаві знахідки, зроблені в Китаї.

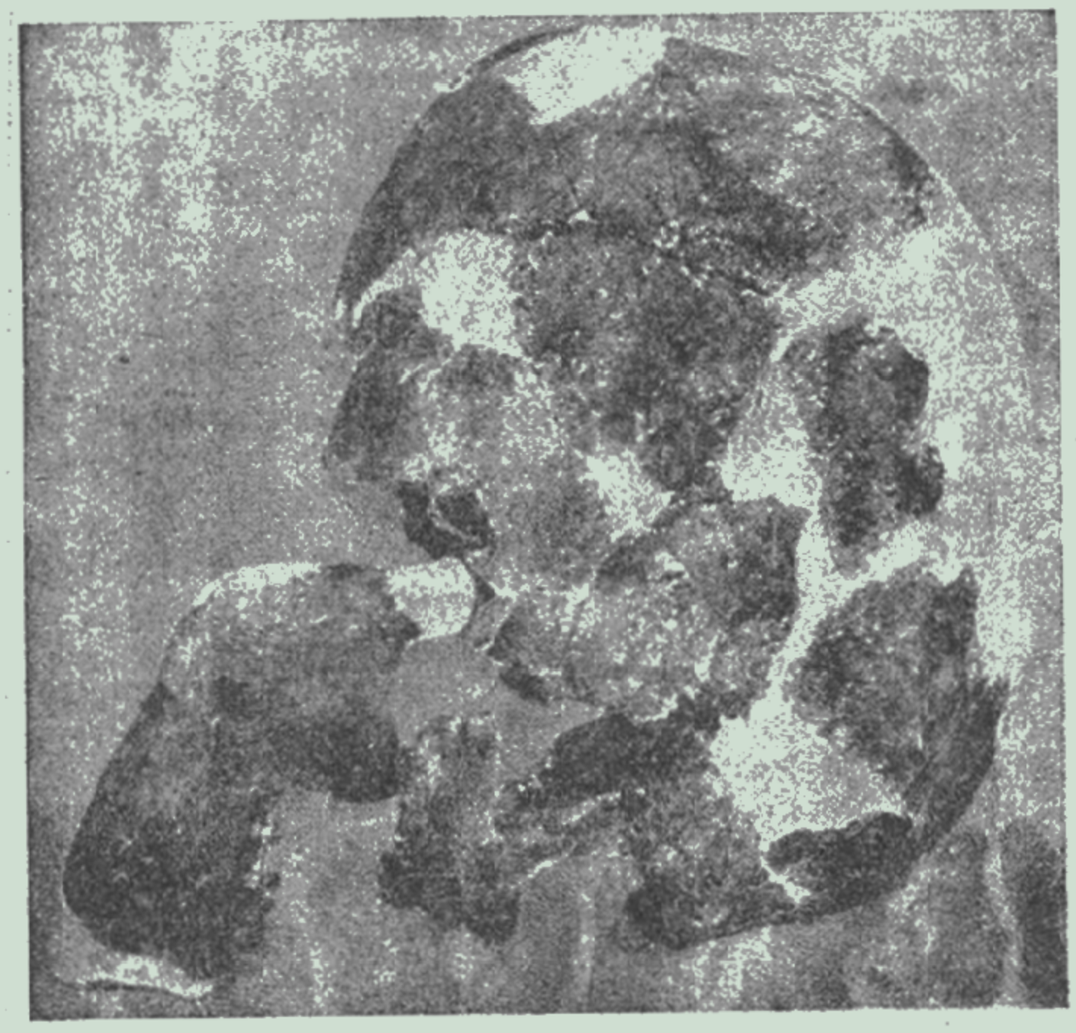

Череп однієї з викопних рас розумної людини, знайденої недавно на півдні Африки

У Південній Африці знайдено черепа осібної, так званої боскопської раси. Ці черепи виявляють схожість з кроманьйонцями, викопною расою людини розумної, та з бушменами, що живуть у цих місцях і досі. Тут знайдено ще цілу низку рас, наприклад, показаний на малюнку череп „полювника на цапів“, викопну расу людини розумної, що жила на півдні Африки. Видимо, в Африці, надто в південній її частині, відбувалися чималі відтинки еволюції людського роду. Дуже цікаві, хоча ще мало вивчені, знахідки зроблені в Китаї. У Північному Китаї, в краї Ордос, вдалося знайти 1925 р. сліди древне-кам'яного промислу. 1926 р. швед доктор Андерсен знайшов в околицях Пекіна два зуби. 1928 р. доктори Болін і Блек знайшли ще один корінний зуб дитини. Восени 1928 р. Болінові пощастило знайти в місцевості Шукутьен, на південний захід від Пекіна, спершу щелеп, в якому ще трималися зуби, а після численні частини декількох кістяків, ще декілька щелепів і зубів, тім'яну кістку і інші. Ці рештки названі вчені, а також професор палеонтології Грабау вивчили. Вивчення показало, що в розкопинах знайдено якийсь дуже примітивний тип людини, що стоїть незрівняно вище від пітекантропа, але має ясно виражені мавп'ячі риси. Професор Грабау вважає „пекінську людину“ за дуже важливу знахідку з раннього періоду людської доісторії. Він надає їй більше ваги, ніж пітекантропові або пультдаунській людині, знайденій в Англії. Яке значення пекінських знахідок — покищо судити важко. Потрібне докладніше вивчення знайдених решток авторитетнішими вченими, треба точніше визначити вік цих знахідок тощо.

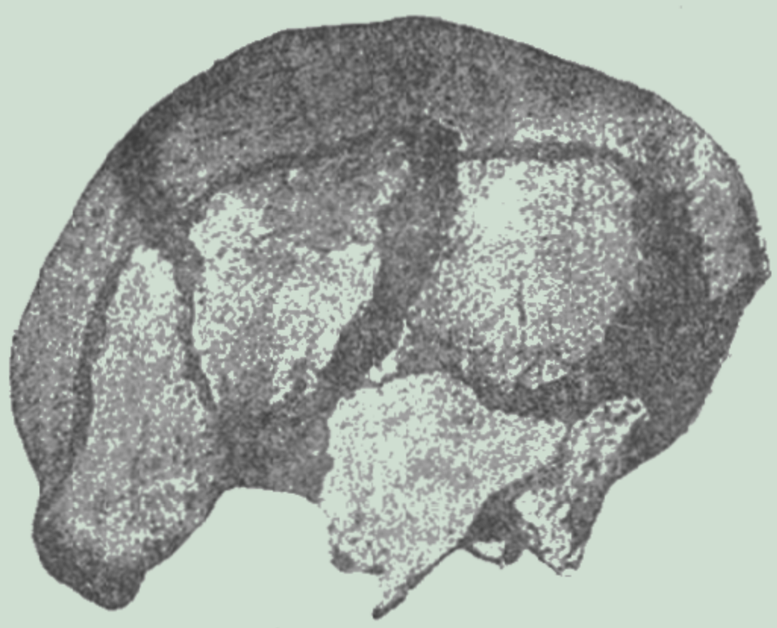

Череп неандертальця з Ерінгсдорфа

Проте безперечно цікава та обставина, що ці знахідки, так само як і багато інших знахідок, вказують на Азію, як на найдревнішу колиску людського роду, як на найпевнішу прабатьківщину людини.

Дуже цікаві знахідки зроблено також в Австралії. Тут знайдено черепи дуже примітивних рас (люди з вадьяка та з тальгаї), що вказують на велику древність людини в Австралії (це цікаво порівняти зі знахідкою в цих же містах на острові Яві пітекантропа). Знайдено тут же надто примітивні, мало вивчені ще, так звані кохумські черепи. В Европі також знайдено цілий ряд рас викопних людей. Одне слово, кожен рік несе нам силу нових відкриттів, що дадуть нам змогу все докладніше й докладніше відтворити всю довгу путь еволюції людини від мавпоподібного предка аж до розумної людини.

Лобна частина неандертальця з Галілеї

Як давно існує на землі людина

Цифри, що їх ми можемо навести в цьому питанні, як бачимо багатенько таки відрізняються від біблійних „даних". Приблизні цифри будуть такі: людина розумна існує на землі з 50 тисяч років, людина неандертальська появилася на землі 250—300 тисяч літ тому, людина гейдельбергська — 375—500 тисяч літ тому. Пітекантроп жив, видимо, 800—900 тисяч літ тому.

Цифри не безперечні. Одні вчені збільшують їх, інші зменшують, але суть справи від цього не міняється: людський рід існує на землі декілька сотень тисяч літ.

Цікаво відзначити, що ряд вчених вважає, що людина існувала на землі за так званого третинного періоду, тобто приблизно 1—2 мільйони літ тому. На користь цього нібито говорять знахідки еолітів, первісних кам'яних знарядь людини, знайдених у шарах землі третинного періоду. Свого часу на захист цього погляду виступав бельгієць Рюто, останніми роками— англієць Рід-Мойр, француз Анрі Брейль, американський палеонтолог Осборн та інші. Рід-Мойр описав 1924 і 1929 р. низку „знарядь" третинної доби, виготовлених нібито людиною, яка жила вже в цей час. Слід проте відзначити, що подібні форми набувають камні і під впливом цілком природних сил (наприклад, під впливом води). Тим то вважати на підставі одних тільки кам'яних знарядь сумнівного походження, що за третинного періоду на землі вже жила людина, з певністю не можна. Неможливого в цьому припущенні нічого немає, але воно залишається покищо недоведеним.

Кам'яна зброя нібито третинної людини за Рід-Мойром

Деякі подробиці про наших далеких предків

Як виглядали ті древні вимерлі мавпи, що були нашими предками,— сказати нелегко. Для цього треба зробити ще багато розкопин, ще більше вглибитися в далеке минуле людини. Одначе вже тепер можна зробити цілий ряд наукових припущень про будову наших найдревніших предків. Основний спір іде тепер у питанні про те, наскільки ці древні антропоїди

були спеціялізовані в мавп'ячому напрямку. Грегорі та інші вчені вважають, що це були мавпи цілком спеціялізовані до древесного чину життя, володіли ногою хапального мавп'ячого типу з сильно розвинутим великим пальцем ноги, що протиставляється іншим пальцям. Недавні досліди Шульца (1926 р.) і Штрауса (1927 р.) підтвердили, здавалося, цей погляд. Ці вчені дослідили форму людської ступні в зародку людини. Вони показали, що з 3 по 7 місяць ступня людського зародку має загалом мавп'ячі риси будови, вона ніби проходить стадію ноги древесних антропоїдів. А це дозволяє нам зробити висновок, на підставі біогенетичного закону, що наші предки були древесні антропоїди з хватальною ступнею.

Проте є інший погляд. Професор Леуба, дослідивши зародки молодшого віку, прийшов до висновку, що ступня зародків не проходить мавп'ячих стадій. До такого ж висновку прийшли на підставі вивчення ембріологічного та порівняно анатомічного матеріялу вчені Ганс Вірхов і Вестенгефер (1927 р.) Американський дослідник Міллер зі спостережень над живими антропоїдами прийшов також до висновку, що дуже важко уявити собі перетворення хватальної ноги антропоїда на ногу людини. Тому він висловив думку, видимо, правильну, що наші мавпоподібні предки мали ногу „лазального", а не хватального типу; всі пальці були розвинуті більш-менш однаково, великий палець міг відокремлюватися від інших, але ще не протиставлявся їм. Від предків з такою ступнею в один бік могли розвинутися мавпи зі справжньою хватальною ступнею, а в другий бік — людина, в якої великий палець ноги лежить рядом з іншими пальцями і не протиставляється їм.

Про єзуїтські засоби попівщини, що критикують науковий погляд на походження людини

Ми бачили, отже, що наука, щораз більше й більше наближається до розгадки питання про походження людини. Удар за ударом сиплються на старий, донауковий, казково-біблійний світогляд. Недивно, що мракобіси всього світу йдуть на всякі хитрощі, придумують все нові й нові докази на захист біблії, тільки б відтягнути годину смерти свого світогляду.

Єзуїт Васман готовий примиритися з думкою про те, що людина розвинулася з нижчої тваринної форми. Він готовий припустити, що тільки душа людини створена всемогутнім творцем. Васман пише таку цікаву фразу: „Насамперед слід констатувати, що велика частина богословів дотримується того погляду, що під „землею" треба розуміти органічну матерію, з якої бог зробив тіло першої людини (це новина! — І. П.). Само собою можливо також, що бог скористався з якоїсь уже наявної організованої матерії, з якоїсь уже наявної живої істоти, яка шляхом розвитку, можливо, протягом мільйонів літ, через цілий ряд форм поступово дійшла до тої стадії, на якій місце колишньої тваринної душі могла заступити духовна душа людини".

Зробивши цю обережну оговорку, що має показати, що еволюційні уявлення цілком „сумісні" з вірою в господа бога, Васман починає критикувати всі ті дані, що на їх підставі ми судимо про тваринне походження людини. Вся його критика дає нам зразок нахабного й брехливого перекручування фактів, спритних викрутасів та інших такого ж гатунку прийомів[1]). У питанні про викопних людей Васман не находить сказати нічого кращого, як те, що пітекантроп це просто мавпа, а неандерталець, це просто людина і ніяких тобі проміжних форм не існує.

---

[1]) Про це дивись статтю Полякова: „Божественна" критика еволюційного вчення. „Безвірник", 1929 р., № 23 — 24.

Ми вже бачили, що подібний погляд є наївний і не витримує критики з погляду сучасних наукових даних. Але цей прийом Васмана дуже цікавий. До нього не раз вдаються мракобіси. Їм вигідно показати, що одні викопні форми є справжні мавпи, інші — справжні люди, і ніяких перехідних форм від мавпи до людини не існує.

Католицький капелян, мюнхенський професор Біркнер, також дуже рвучко твердить, що пітекантроп це всього навсього вимерлий гібон. Професор єзуїтського коледжу Декворс заперечує всяке значення за такою цікавою формою, як австралопітек. Професор Верно розповідає про ті спроби, що їх робили богослови для примирення біблії та еволюції. Якщо патер Гретрі і єпископ оксфордський оголосили, що особи, які повірять в те, що людина живе на землі більше як 6 тисяч років, перестануть бути християнами, то більшість мракобісів посідає куди „обережніші" позиції. Ось, наприклад, патер Анрі Вальроже заявив, у згоді з іншим „мудрецем" Ісаком де-Перейра, що до створення Адама на землі жили його таємничі попередники доадаміти, які були ближчі до мавп, ніж сучасна людина. На думку Вальроже, „проведіння певне дозволило загинути цим попередникам людини перше, ніж створено наших прабатьків".

Другий піп Монсабре допускає, що „нові відкриття наведуть нас на слід до людиноподібної істоти, яка в дивовижному вдосконаленні божественного пляну була взірцем і попередником людини".

Але всі ці попівські обмовочки негайно припиняються, як тільки наука знаходить справді примітивну людську расу, як тільки ясніше починає обрисовуватися той еволюційний ланцюг, що привів до людини. І коли заходить мова не про вигаданих попередників від людини, яких такими створив обачний господь, а про справжніх конкретних попередників людини, про пітекантропа, про неандертальця тощо, то тут негайно встановлюється єдиний фронт всієї попівщини, що починає заперечувати будь-яке значення за цими викопними формами. Вчені попи, як от Біркнер, Декворс, Обермайєр і інші, з безстрасними обличчями починають робити „обережні наукові оговорки", що мають підірвати значення знайдених викопних решток. Попи готові описати якогонебудь свого вигаданого попередника „людини", тільки б не визнати його справжніх попередників. Останнє слово попівської „критики" появилося в листопаді 1929 року в німецькому католицькому журналі „Природа та культура". Тут надруковано низку заміток під таким заголовком „Кожні 5 хвилин — втрачена ланка", „Нові казки про первісну людину", „Пітекантроп у лапках".

У першій замітці декілька іронічних зауважень про пекінські знахідки, в другій наведено думку Вайнерта про те, що одна з викопних африканських рас належить до виду „людини розумної", а не до первісних („ага, мовляв, попалися,— це не перехідна форма, а просто людина!"), третя замітка говорить про те, що пітекантроп це . . . теж „просто справжня людина".

Дурне й не наукове базікання.

З приводу першого зауваження ми можемо сказати, що нам дуже добре відома ціна попівської іронії; вона нікого не переконує й розрахована тільки на легковірних простачків. Друге зауваження — це просто хитренький і дешевий трюк (одна раса виявилася не первобитником, отже, мовляв, краще не говорити про первісника взагалі). Зауваження про пітекантропа, як ми вже знаємо, не відповідає фактам. Добре, що попи закинули думку про „гібона", але не вдасться їм видати пітекантропа і за „справжню людину". Він є безперечна проміжна форма.

Треба відзначити такий сумний факт. Підо впливом загальних реакційних настроїв в капіталістичних країнах, підо впливом того міркування

що „релігія це велике благо для нашого народу, що став після революції негідником“ (слова видатного німецького вченого зоолога Плате), під впливом попівської критики і попівського скептицизму деякі вчені стають „сугубо обережними“. Вони починають робити також різні, що не стосуються до справи, „оговорочки“ і будувати мало уґрунтовані теорії, що йдуть під гаслом „далі від дійсних предків людини, в глибінь віків, до казкових і недоведених предків“. На цей хисткий шлях став недавно видатний американський вчений Осборн, якого радісно вітають попи в журналі „Природа та Культура“. Всі ці оговорчки та двозначні позиції достатньою мірою відкинуті науковою критикою і не можуть завадити збудувати правильне наукове уявлення про походження людини[1]).

Б. М. НИЖНИК

ЕТИКА ІСЛАМУ

Іслам відмінний від інших віровчень тим, що він більше за всіх являє собою національну теорію мусульманства. Таким він став від спілки віри і насильства. Вірніше можна сказати: віра стала моральним виправданням насильства.

Іслам тоді прищепився мусульманству, коли він боровся не лише за існування, а й за гегемонію.

Питання етики в ісламі є головні, бо вони є основи ісламу за вченням Мохаммеда.

Іслам надзвичайно старанно відділяє мусульман від інаковірних. За такого надклясового підходу до націй він до самого мусульманства підходить з клясовим поглядом. „У злодіїв і злодійок відрубуйте руки, і помста за вчинки їхні, як кара, що походить від бога, бо бог всемогутній і мудрий. (Коран, 5, 45). Тут клясовий інтерес яскраво виявлено: хто порушує святість приватної власности, той повинен бути покараний не тільки юридично, але й фізично. Право на такі вчинки гарантує всемогутність і мудрість бога.

Етика ісламу відверто егоїстична (себелюбна), „бо той, хто робить добро, робить його для себе, а хто погано чинить, направляє це зло на себе ж“ (Коран, 45, 14). Етика має безпосередньо життєвий характер. „Добре буде тому, хто не краде, а зло буде злодію“, пишеться в Корані. Тут також виявляється клясова психологія.

Характерно, що насильство являлось тим началом, шо від нього зміцнився іслам, але насильство було витворено з моральною метою, етично було виправдано, а також послужило ґрунтом для етичної теорії дальшого насильства.

Перші кроки ісламу починаються від організації озброєних сил вірян. Секрет цієї дії полягає в тому, що місто Медина, куди втік Мохаммед із Мекки, перебувало в невпинній війні з Меккою. Лише тому Медина привітала Мохаммеда. Озброєні віряни Мохаммеда під проводом Гамзи зробили невдалий напад на корейшитів (рід, що під його проводом було місто Мекка). Невдалий напад спричинив ремствування, в силі Аллаха почали сумніватися. Мохаммедові треба було довести, що Аллах дійсно помагає вірянам грабувати. Був місяць „Раджеб“, що протягом його віряни і невірні не чинили ніяких грабунків. Мохаммед звелів вірянинові Абдаллахові напасти на караван корейшитів. Абдаллах напав на караван, повбивав неозброєних людей, а майно каравану дісталося переможцям. Всесильність Аллаха було доведено вдалим грабіжницьким наскоком.

Саме підчас народження ісламу на Сході вкорінявся торговельний капітал. В етиці ісламу якраво і відбилися інтереси купця, що не терпів конкуренції, особливо конкуренції купця не з свого племени, інаковірця, „безвірника“. Саме цією нетерпимістю до конкуренції чужоземців в торгівельних справах треба пояснити і релігійну нетерпимість до „невірних“, що притримуються іншої релігії. До цих „невірних“, що під ними треба розуміти насамперед чужоземного купця, Коран ставиться аж надто вороже.

„Прокляття бога, ангелів і всіх людей на тих, хто помре безвірником“ (Коран, 2, 156)., Невірні, тобто ті, що не визнають вчення Мохаммеда, прокляті“. Мохаммед указує (3, 44), що безвірники скрізь матимуть жорстокі кари і ніколи не повинні сподіватися на поміч. Він закликає віряв об'єднуватися проти безвірників.

Торгівля тих часів здебільшого ґрунтувалася на грабунках. Через те моральне виправдання грабунків для верхівки суспільства було дуже потрібне. І Мохаммед прямо і твердо стає на захист крамарських інтересів.

---

[1]) Докладніше з питання про походження людини можна ознайомитися з книги І. М. Полякова: Людина, її місце в природі та походження. ДВУ, 1929 р.

„На шляху божому воюйте з тими, хто воює проти вас“ (Коран, 186) „вбивайте їх скрізь, де вони зустрінуться вам, і виганяйте їх, звідки вони виганяють вас“ (Коран, 2, 187). Таким чином вчинки панівних кляс благословляє „сам бог“.

Але, з другого боку, Коран вказує, що на вбивство потрібний дозвіл. „Нікого не вбивайте, бо бог заборонив вам вбивати людей, коли немає у вас для цього виправдувальної підстави“ (Коран, 17, 35). Отже без виправдувальної підстави не можна вбивати. Всяке вбивство інаковірця дозволено, якщо ти керуєшся „велінням божим“. Тут особливо випирається єзуїтство Корана. Який би ганебний вчинок не робили з інаковірними, його буде виправдано, оскільки зарані в мислях воно спиратиметься на релігійне почуття. Без релігійного почуття не можна вбивати.

По цьому йде прямий заклик до вбивства безвірників. „Коли ж ви зустрінете безвірників, вбивайте їх і чиніть різанину велику“ (Коран, 45, 7). Тут дається вказівки не лише на убивство, а й на його характер. Що сильніша віра, то більша „велика різанина“.

За Кораном світ поділяється на вірян і безвірників; кожен з них знищує один одного. Звідси заклик до активности, до нападу, до використання всякої дії, щоб тільки залишитись переможцем.

Для Корана не існує людства ані окремої особи.

Коран, будучи виразником ідеології певної кляси, ставив собі певне політичне завдання, що набирало етичної форми віровчення, що в свою чергу ставило собі завдання утворити такі моральні норми, які б, замість людства і окремої людини, бачили б лише боротьбу за прибутки окремих груп. Націоналізм, розпалюваний релігійною етикою Корана, перетворювався, таким чином, на справжній зоологічний націоналізм.

Мораль Корана щодо знищення безвірників не знала меж. „Війною йдіть на них доти, поки вони не стануть вашими данниками всі без винятку і не будуть приборкані“ (Коран, 9, 29).

Характерно те, що Коран зовсім не бачить ніякого поділу людей на кляси. За Кораном, нема ніби ріжниці в матеріяльнім стані, статі, вікові й національності. Та чи могла так ставити питання арабська біднота, що поділяла людей головним чином на дві кляси: тих, що йдуть на страту в інтересах панівної групи, і тих, що гноблять і вбивають. Біднота це не стільки розуміла, скільки почувала, і, поки йшло її поневолення і закабалювання у відповідні моральні кайдани, ще за життя Мохаммеда, вона „впадала в єресь“, організовувала секти і т. д. І можна з певністю сказати, що терор проти безвірників у великій мірі був спрямований на свою ж бідноту.

За Кораном арабська біднота повинна була знати, що думає і робить Аллах проти безвірників,— і не пробувати самій стати безвірницькою. Цей моральний терор, будучи спрямований одним боком проти безвірників, другим боком був спрямований проти своєї ж бідноти. Для найбільшого нацьковування на безвірників і для проведення в життя думки, що з безвірниками можна чинити що завгодно, ми надибуємо такі місця в Корані: „У пеклі будуть усі безвірники“ (Коран, 8, 37). Безвірники ж „ковтатимуть кипучу воду і будуть тяжко покарані за своє безвірництво“ (Коран 10, 4).

Про етику ісламу щодо жінок я згадаю в іншій статті, тут я хочу зазначити лише те, як чоловічий егоїзм задоволення і насолоди освячений релігійною етикою.

Нерівність статей (полів) Коран пояснює, як результат відповідних розпоряджень божих. Чоловіки стоять вище за жінок в силу тих якостей, що ними бог підвищив їх“ (Коран, 3, 38). Ця мораль витікала з виробничих умов того періоду, і релігія відверто стояла виключно на боці сильних. Мораль Корана перевертала жінку виключно на об'єкт і то нікчемний. Коран пише: „Наближатись до жінок ваших дозволяється вам і в ніч посту“ (Коран, 2, 183). Піст, що є для мохаммедан найважливіше священнодійство, відступає перед владою плоті. Жінка настільки нікчемна перед богом, що мужчина може використовувати її навіть в пісну ніч і це не є гріх. І право на задоволення настільки велике, що бог не претендує на його заборону. Взагалі щодо взаємин з жінкою етика Корану не знала стримання й заборон. Характерно, як Коран виображає етику самого бога Аллаха: „Коли б господь, з милости своєї і милосердя, не пильнував за вами, ви б пішли за сатаною, всі за винятком небагатьох“ (Коран, 4, 85). Звідси висновок, що люди без Аллахового пильнування всі стали б безвірниками, а що на них чекає за це, вже згадувалось. Правда, в цьому уступі є суперечність, бо хто б виступав проти безвірників, коли б абсолютна більшість стала безвірницькою? Та Аллах за Кораном любить мусульман і рятує їх від усіх цих жахів, хоч за що він їх любить — невідомо. Добрість Аллаха не проста, він, люблячи свій нарід, не від того, щоб і спровокувати його. Крім того, він — етичний садист (мучитель), „Бог одного разу наказав з'явитися всім майбутнім поколінням людей, що їм належало народитись від Адама, для того, щоб взяти з них урочисту обіцянку підкорятися йому, а пізніш — мати можливість нагадати про цей договір і скористуватися проти них їх же власним свідченням“ (Коран, 7, 13). Крім фантастичности цього уступу (зібрати людей, що ще народяться колись), тут проглядає бог, як крамар, ділок,— він завбачливо складає договір, що на його підставі пізніше каратиме.

Про що мовить ця етика? — Про підман богом людей. Якщо бог всевідущий і знає, що певна частина людей буде грішна, для чого погіршувати їх становище, склавши заздалегідь договір? Чи Аллахові треба виправляти людей, чи він хоче їх тільки карати? Тут Аллах — типовий крамар, що укладає кабальну угоду, де неминуче закабалення буде обґрунтоване не стільки морально, як юридично. У цім „моральнім“ законі з особливою яскравістю проглядають виробничі

стосунки того періоду і роля релігії, що на неї покладалося завдання етичного уґрунтування права поневолення.

Етичною рисою Аллаха є особливий моральний садизм (похіть мучити), що виражається в особливій потребі мати грішників, щоб їх карати, хоча бог при своїй всесильності і міг би цього уникнути.

„Коли б господь забажав, то всі люди склали б тільки єдиний народ (тобто вірян), але вони, крім тих, на кого господь звернув своє милосердя, не припинять своїх незгод. Він створив їх для того, щоб здійснилося слово боже: „Я зразу наповню пекло геніями і людьми" (Коран, 6, 12).

Етика Аллаха підказує йому потребу мати пекло. Цій установі потрібні жертви. Пекло потрібне не стільки для грішників, скільки для величезної маси мусульман, щоб примусити її покірно працювати на панівні кляси (крамарів, попів, військових начальників і т. д.). Саме тут проглядає клясова лінія Корана.

Етика Корана являє собою східнє єзуїтство, вона створена допомагати сильним, вона — клясовий вираз ідеології панівних і командних груп.

Етика ісламу, основана на єзуїтстві, покорі, використанні кволого і темного, змінялася протягом віків, її зміст щоразу пристосовувалось до умов часу. І тепер у Середній Азії керівники мусульман намагаються провадити особливу коранічну етику, спрямовану проти здобутків Жовтня і соціялістичного будівництва [1]).

По багатьох місцевостях Середньої Азії, де мечеті перетворено на клюби, баї (куркулі) і мули намагаються стати керівниками клюбної роботи. Якщо ворога не можна бити прямо і робити „велику різанину", так Коран цілком освячує підрив зсередини.

Цікава метаморфоза (перетворення) сталася з частиною мусульманського духівництва — джадидами, що до революції являла собою прогресивну частину. Джадиди ретельно пристосовуються до радянської влади, намагаються перебудувати роботу мечетів, але вся їх робота полягає в тому, щоб повести маси за собою. У цих єзуїтських діях їм цілком допомагає кораністська етика.

В Андижані голова мусульманського духовного управління ширив провокаційні чутки, ніби представники радянської влади зруйнували мечет, а цеглу продали торгівцеві за 3.000 крб. Виявилося, що з вимоги населення це приміщення було передано під школу, і держбудівництво зруйнувало старе помешкання і збудувало нове. У цій провокації проглядає коранічна етика, що припускає всякий підман, аби тільки він задовольняв „Аллаха" і панівні групи.

Поруч із діями пристосування до радянської влади, як тільки виникають будь-які труднощі або стихійне лихо, ішани, тобто старе духівництво, намагаються це використати.

У Намагані після землетрусу ішани навербували до 10000 бідняків і наймитів, провадячи серед них агітацію, що гроші і земля, що дає радвлада, за коранічним законом — „хірам", тобто грішні, і хто їх візьме, той буде покараний. Хто візьме, той буде ворогом ісламу, і його при зустрічі треба вбити. Після цього у кишлаку (селі) Чур-Курган (Намаганського р-ну) 160 наймитів, що працювали в колгоспі, збунтувалися, залишили роботу і почали активну боротьбу проти колгоспників за проводом ішана.

З цього прикладу видно, як проглядає коранічна етика,— боротьба з безвірниками може бути і збройна, і тут релігійна етика є прекрасне прикриття клясових інтересів.

Етика крамаря в епоху революційної боротьби виявилася також і в такому факті. Коли басмачі являли собою велику силу, то майже кожний із них мав від будь-якої духовної особи „ревоят", тобто грамоту, що благословляла його на вбивство кафірів (більшовиків). Вбивство, хоча воно злочин, завдяки ревояту забезпечувало вбивці місце в раю. Коли ж басмацтво було знищено, духівництво пропонувало ті ж ревояти радянським робітникам.

Етика ісламу основана на підкоренні малосилих і бідних, вся просякнута духом догодження і задоволення панівних заможницьких кляс.

Етика ісламу є вчення про ненависть, єзуїтство і самообман. Ця етика ставить масу в безапеляційне (безскаржне) підкорення і дає можливість керівникам маневрувати згідно з їх (керівників) інтересами. На Радянському Сході тепер етика ісламу серед темних мас відограє виключно політичну реакційну ролю, спрямовану проти соціялістичного будівництва.

Буржуазія і буржуазна інтелігенція найганебнішим чином, використовуючи темноту мас, намагаються за допомогою ісламу керувати цими масами.

З особливою яскравістю етика ісламу своїм клясовим змістом виявилася в Афганістані підчас повстання Баче-Сакао.

У статті Шаркшіназа від 25 січня 1929 року з Кабула, надрукованій у „Правді Востока" 7 лютого 1929 року, є такі характерні місця:

1) „Так, особливою популярністю серед духівництва і повстанців користується чутка про те, що Баче-Сакао благословив величний святий Афганістан".

---

[1]) Цей розділ написано на підставі матеріялів І Всеузбекського з'їзду безвірників, що відбувся в листопаді 1928 року.

2) „Так повстанці, принаймні частина їх, вірять, що вони утворюють ісламську вірну заповітам пророка, і в той же час, селянську громаду, що в ній селянам житиметься також легко, як живеться селянам у Радянському Союзі".

Повстання Баче-Сакао благословила етика ісламу. Релігійна мораль усе виправдувала. При чому в заходах, що забезпечували успіх феодального повстання за вказівкою Англії, було по-єзуїтськи використано симпатії мас до Радянського Союзу.

Коли з першого погляду етика ісламу має національний характер, то це зовсім не відповідає практиці мусульманської історії. Боротьбу ролів і окремих мусульманських країн, починаючи від шиїтів і сунітів, завжди етикою віри виправдувала кожна зі сторін. Етика сприяла виключно панівним угрупованням; тлумачення етики, коранічні виправки — все це мало на меті захист інтересів панівних груп. Зоологічний націоналізм, розпалюваний етикою Корана, мав на меті створити лише подобу спільних інтересів панівних груп і більшости бідняцьких мас, приспати бідняцькі економічні інтереси, обіцяючи низку благ, перевертаючи їх на фанатиків, підкоряючи їх авторитету Корана і його представників.

Таке ідеологічне підпорядкування мас панівному угрупованню ставило це угруповання в дуже вигідний стан.

Релігійний фанатизм і терор було також спрямовано проти пригнобленої маси, а коли додати до цього ще надзвичайні злидні і відсутність будь-якої культурности цієї маси, то на тлі цього релігійна етика ще більше перетворювалась на знаряддя клясового панування.

Ганчарний цех у закритій церкві Миколаївський в Полтаві

ЗРОСТАННЯ КРЕМАЦІЇ В НІМЕЧЧИНІ

Перший крематорий в Німеччині збудовано в місті Гота 1878 р. З того часу справа кремації щорік стала розвиватися. Нижче ми наведемо статистичні дані, що найкрасномовніше доводять її зростання. На жаль, точної статистики за перші роки не провадилося й тому доведеться обмежитися цифрами, починаючи з 1900 року.

Роки	Кількість крематоріїв	Кількість спалювань
1878	Засновано Готський	кремат.
1900	5	639
1905	10	1769
1910	23	6094
1914	43	11140
1920	54	16855
1925	68	36110
1926	75	40050
1927	81	45752
1928	88	48385
1929	перша 90 полов.	32185

Дуже цікава й характеристична є таблиця, що показує стан кремації за третю чверть 1929 р.

Краї	Загальна кількість спалених	До якої віри належали спал.						% спалених до загального числа померлих
		Євангеліст.	Римсько-католиків	Інших християнських культ.	Юдейської	Поза релігією	Інш. релігій і невідомих	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Прусія . . .	6124	3834	210	43	106	1474	457	18,4
Баварія . . .	691	371	217	12	13	6	72	12,2
Саксонія . .	2492	1913	26	12	5	535	1	30,9
Вюртемберг	490	415	28	5	5	35	2	22,0
Баден . . .	383	278	32	4	14	41	14	11,4
Тюрінґія . .	1250	972	9	1	1	161	106	56,6
Гессен . . .	240	184	29	13	4	9	1	9,0
Мекленбурґ .	24	12	—	—	—	—	12	5,5
Брауншвайґ	262	210	7	1	3	41	—	39,4
Ангальт . .	307	197	—	—	—	44	66	43,5
Гамбурґ . .	958	574	5	2	6	5	366	24,3
Бремен . . .	341	293	9	3	—	6	30	32,8
Любек . . .	34	28	—	—	—	6	—	8,1
Всього в Німеччині .	13596	9281	572	96	157	2363	1127	21,1
Данціґ . . .	177	139	15	1	2	19	1	19,2

З цієї таблиці видно, що з великих країв Німеччини на першому місці розвитком кремації стоять Тюрінґія (56,6% до загальної кількости померлих), за нею йде Саксонія (30,9%). Дрібні краї, як Ангальт і Брауншвайґ, а також місто Бремен, не є типові. А на останньому місті з великих країв стоїть Баварія (12,2%). Ці цифри дуже показові. Саксонія й Тюрінґія самі пролетарські, революційні і безвірницькі краї, зате Баварія найреакційніша, буржуазна, і в ній найсильніший вплив має духівництво.

Цифри спалених за належністю до віри не менш показові. Найменшу кількість дають католики, тобто члени найреакційнішої релігійної організації. Правда, цифри інших християнських культів і інших релігій ще менші, але кількість належних до них людей в Німеччині взагалі невелика. Але зате євангелісти, як найліберальніші, дають найбільшу цифру.

Усе ж порівняно велика кількість спалених трупів релігійних людей показує, що і серед вірян авторитет духівництва слабне, бо духівництво провадить невпинну й люту боротьбу проти кремації, вважаючи її за безвірницьку вигадку, яка суперечить церковній науці.

ПИСЬМЕННИК ДЖЕК ЛОНДОН ПРО КРЕМАЦІЮ

Жінка відомого англійського письменника Джека Лондона, Джерімен Лондон, випустила книгу спогадів про свого чоловіка. В цій книзі вона вмістила листа, що його за кілька тижнів до своєї смерти Джек Лондон написав доктору Гуго Ерихсенові. Доктор Ерихсен від імени спілки кремації Америки звернувся до найвідоміших діячів Америки з проханням висловити свою думку про спалення трупів. Джек Лондон на це відповів таке.

„Шановний докторе Ерихсене!

Спалення є єдино правильний і розумний спосіб звільнити від нас світ, коли вже сам світ від нас звільнився. Воно є також і найправильніший вчинок що до наших дітей, внуків і всіх поколінь, що прийдуть нам на зміну. Нащо повинні ми бруднити землю й природу з її гарними рослинами нашими гнилими останками? В додаток історія доводить, що всі подібні сумнівні, егоїстичні спроби не вдалися. Краще, чого досягли фараони з їх пірамідами — це те, що вони залишили для своїх музеїв свої висушені останки."

НОВОРІЧНІ СВЯТА В КИТАЙЦІВ

Китайці з 1912 р. після запровадження республіканського ладу перейшли на григоріян-

ський календар, але народні маси і далі святкують за старим місячним календарем. Новий рік, найбільше свято в китайців, припадає на кінець січня за нашим літочисленням і святкується протягом 4-х тижнів до 19 лютого. В цей час майже кожен день має своє окреме значення. Надто цікаве є новорічне свято „бога домашнього огнища" 23 грудня. Цього дня „бог огнища" виряджається на небо, щоб дати звіт всевишньому про поведінку родини за минулий рік. За місце перебування бога править ніша біля кухонного огнища. В цей день приносять до статуетки (дерев'яна фігура) бога вино й солодкі страви. Господар ласкаво запрошує божка попробувати страви, чекає деякий час, поки божок не насититься запахом дарів, і після з ним прощається.

Підчас цієї церемонії вся родина стоїть на колінах перед божком і просить у нього прощення за довгу неуважність до його вельмишановної персони. Деякі боязливі господарі мажуть йому рот медом, щоб він перед троном всевишнього говорив тільки „солодкі слова". При цьому дерев'яну фігуру спалюють. Доки горить полум'я, вся родина продовжує стояти на колінах і просить відхідного божка старому Тиен-тшу-лау-йа (отець неба) багато не розповідати, повідомити тільки гарне й дарма не дратувати „старого пана". Жертвенні дари розподіляється після спалення фігури між дітьми. Через кілька день нового „бога огнища" купують на базарі за кілька мідяків, і він посідає місце біля огнища до 23 грудня наступного року.

І НАШИМ І ВАШИМ

В романі Льва Толстого „Война и мир" княгиня Еллен хотіла вийти заміж і за вельможу і за принца. Вона у всіх питала поради, але ніхто не міг допомогти їй це зробити. В становищі княгині Еллен перебуває тепер католицька церква. Капіталізм для неї — вельможа, а принц — соціялізм. Якщо оголосити себе прибічницею вельможі — капіталізму, то втратиш авторитет серед трудящих, що все більше схиляється до соціялізму, а оголосиш себе прибічницею принца — соціялізму, втратиш вельможу — капіталізм, з яким вона вже давно в яьному зв'язку. Але церква не така дурна, щоб не розуміти, що перемога соціялізму для неї смерть, і не така сліпа, щоб не бачити, наскільки капіталізм скомпромітований в очах трудящих.

Що ж робити? Вона знайшла вихід: не вийду заміж ні за капіталізм, ні за соціялізм. Буду робити очиці соціялізмові, а жити з капіталізмом, але пильно ховати це, показуючи вигляд, що мрію про якогось іншого жениха.

Цю її позицію розкриває нам недавно надрукована в Німеччині книга Конрада Альгермісена, одного із найвидатніших діячів католицтва. Книга має заголовок: „Безвірництво, робітничий рух і спасіння душі".

Автор, аналізуючи безвірницький рух, приходить до висновку, що він успішно розвивається. Автор вважає за початок безвірницького руху світову війну: „Світова війна була духовною спільницею пролетарського безвірництва".

Так, війна сильно скомпромітувала релігію і цим допомогла зростанню безвірництва. Альгермісен одначе вважає, що причина зростання безвірництва є духовне здичавіння, спричинене війною, замовчуючи те, що сама церква була одна з ініціяторок цієї різанини

За причину, що посилює безвірництво за нашого часу, автор цілком правильно вважає загострення клясової боротьби. А тому з його погляду найважливіше для церкви є визначення ясного ставлення до капіталізму та соціялізму. Для Альгермісена ясно, що соціялізм згубний для релігії, і тому він заперечує всяку можливість для церкви примиритися з ним і гостро нападає на спроби надати соціялізмові релігійний характер Але рівночасно, знаючи, що робітники прихильно ставляться до соціялістичної програми, він оголошує, що „християнська церква з моральних мотивів повинна підтримати ряд з ходів, які соціялізм вимагає здійснити в інтересах робітничої кляси". А щодо капіталізму він заявляє, що церква не повинна бути ні за, ні проти нього. Свої основні твердження Альгермісен формулює так:

1. Церква не зв'язана доконечно ні з якою господарською системою.

2. Вона засуджує соціялізм лише остільки, оскільки він оголошує несправедливим існування приватної власности.

3. Вона не засуджує капіталізм, коли його розглядати з чисто теоретичного погляду, він не має в собі нічого ненормального.

4. Сучасний розвиток робить соціялізм в його виявленні в господарському житті симпатичним і рівночасно примушує оголосити антихристиянськими численні вчинки капіталізму в різних царинах.

5. Щоб прагнути до корінного перебудування господарської системи зовсім не треба бути соціялістом. Це прагнення з християнського боку завжди буде підтримане. А що господарський лад за соціялізму нерозривно зв'язаний з безвірництвом, матеріялістичним світоглядом і цей зв'язок в організованому соціялізмі буде практично здійснений, то **католикам обов'язково треба заборонити всякий зв'язок із соціялістичним рухом.**

З проститутської плутанини церква все таки робить цілком ясний висновок. Соціялізм за Альгермісеном „симпатичний". Але його треба відкинути з моральних і політичних міркувань. Капіталізм робить антихристиянські вчинки, йому служать мовчки, але ретельно, під машкарою лицемірних брехень про якийсь третій шлях. Де ж він?

„Перетворення сучасного ладу на інший не повинно підірвати основи християнської любови та справедливости й є завданням не церкви, а господарських сил та держави".

Автор намагається вивернутися, але невдало, набором пустих фраз. Ясно одно: видатний теоретик і ідеолог католицтва оголошує, що церква ні за, ні проти капіталізму, бо вона не хоче втратити ні симпатій капіталістів, ні збудити недовір'я до себе з боку боговірних ро-

бітників. Але вона у всякому разі проти соціялізму, бо його розвиток і перемога спричиняться до знищення християнства.

„У словоблудстві нема спасіння". Крізь мудрі писання цього благочестивого католика ясно видно шахрайську попівську морду заклятого ворога трудящих і вірного пса капіталістів.

ПОПІВСЬКІ ЗВИЧКИ

У місті Хемниці (Німеччина) евангелістський піп Бітоперліх був присуджений на рік до в'язниці за шахрайство і розтрату 28 тисяч марок підчас будування та керування дитячим притулком.

Ковенський єпископ Ольшевський (Литва) судом був присуджений на 8 років тюремного ув'язнення за вбивство своєї коханки. На суді виявилося, що убив він її, боячись, щоб вона не розголосила про вбивство ним своєї дитини, яку вона народила. Проти Ольшевського розпочато нову справу з обвинуваченням в убивстві сина.

У Фрайбурзі (Швайцарія) після відправи накинулася в церкві на свою суперницю одна жінка і бритвою перерізала їй горло. За причину ревнощів став молодий піп, що тількищо відправив обідню.

У церкві у місті Клемрені (Померанія) повісився піп Блзенер, залишивши записку, що він не може пережити смерти своєї собаки.

АВТОМОБІЛІЗОВАНИЙ „ОТЧЕ НАШ"

В релігійному американському журналі „Християнський огляд" надруковано новий „Отче наш" для автомобілістів:

„Отче наш, научи нас їздити, не роблячи шкоди іншим людям. Охороняй наші гальми, коли ми виїжджаємо в далеку дорогу. Поможи нам, щоб ми постійно слухали шум нашого мотору. Держи алкоголь в наших автомобілях і далеко від наших шлунків. Звільни нас від гордовитого бажання перегнати інші автомобілі на дорозі. Відкрий наші очі на путеві сигнали й удержи наші ноги на гальмах. Амінь".

Релігія — за віком, як Бобчинський — за дрожками городничого: „петушком, петушком".

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ СВІТСЬКИХ УЧИТЕЛІВ У НІМЕЧЧИНІ

У Німеччині поруч шкіл, якими керують попи, існують і цивільні школи. Проти них ведуть жорстоку боротьбу мракобіси всіх мастей. За те, що вчителі відмовляються примушувати дітей співати монархічно-патріотичних пісень (учителів у цій справі підтримали батьки), 3-х учителів, Дорбіц, Альфкена і Штеха, звільнено зі служби. І це твориться в „республіканській" Німеччині!

НОВА СТАТТЯ ПРИБУТКУ

Римський папа, щоб збільшити свої прибутки, придумав ще один засіб — давати нагороду (звісно, за певну мзду) охочим дворянськими титулами. Це обіцяє великі вигоди. Розбагатілі на війні спекулянти мріють про титули, які нададуть їхньому золотові ще більше блиску. Досі їм доводилося задовольнятися з видачі заміж своїх дочок за аристократичних виродків, що давно вже прокутилися. Тепер вони мають нагоду самі легко пролізти в дворянство. Нумо, грошові мішки, ставайте в чергу і поспішайте! Уже папа підніс у сан „принців" 2 чоловіки, в графи — 33, в князі — 3, в маркізи — 20 і в барони — 60 чоловік. Звичайно, що вищий титул, то більша й ціна.

БІБЛІЯ НА КІЛІМАНДЖАРО

Секретар інтернаціонального товариства для поширення біблії, містер Ром, забрався на найвищу гору в Африці — Кіліманджаро — і на її поверховині поклав біблію, щоб мати змогу сказати, що він „слово боже" доніс до найдальших місць у світі. Він уклав біблію у металеву скриньку і закопав її. Останнє було єдине розумне в його вчинкові.

МІСІОНЕРСЬКІ МАНДРІВКИ ОТЦЯ МАРТИНА

У гавані Галата турецькі митницькі урядовці заарештували французького попа Мартина, що робив підозріло часті місіонерські мандрівки у Туреччину для навернення „невірних". При трусові в святого отця в кальсонах знайдено торбинку з коштовними камнями, які він хотів сховати, щоб не платити мита. Пізніше виявилося, що евангельське слово прекрасно підтримувало контрабанду і спекуляцію.

ЦЕРКВА ТА ДЕРЖАВА

За яскравий приклад того, що церква завжди є слуга панівних кляс, може правити таке. Югославський міністр культів Алайпов г звернувся з відозвою до всіх керівників релігійних організацій країни. В цій відозві він вимагає, щоб керівники культів за допомогою підлеглого їм духівництва підтримали прагнення короля та уряду, скеровані на зміцнення держави, та виховували громадян в дусі любови до голови держави. Через кілька день король скликав єпископів і радився з ними про запровадження аграрної реформи. Церква, звісно, дуже зацікавлена цією реформою, бо вона володіє в Югославії величезними маєтками.

ПАПСЬКІ СПЕКУЛЯЦІЇ

Ще недавно капітал римського папи становив 30 мільйонів доляр. З того часу, як він став, в силу угоди з Мусоліні, власником країни, багатства Ватикану дуже швидко й на багато виросли. Насамперед „його святість" отримав від Мусоліні 750 мільйонів лір готівкою і 1 мільярд лір процентними паперами, що становить 80 мільйонів доларів. Заклик до вірних дав ще 80 мільйонів доларів. Таким чином капітали Ватикану за короткий термін підскочили з 30 мільйонів доларів до 190 мільйонів,

Зовсім недавно ватиканський скарбник купив на біржах Риму та Мілану акцій на 95 мільйонів лір: польську позику, промислові цінності тощо. Папа не зле робить свої справи. З нагоди таких баришів він великодушно учетверив жалування своїм кардиналам.

СПИСОК ЗАБОРОНЕНИХ ПАПОЮ КНИГ

Недавно Ватикан опублікував новий доповнений список заборонених і проклятих від римського папи книг. Серед авторів ми знаходимо Бергсона, Декарта, Дідро, Гонса, Монтеня, Паскаля, Ренана, Руссо, Спінозу, Огюста Конта, Тена і, звичайно, Вольтера. Не помилував папа і королів. Фрідрих Перший автор філософського трактата, Яків Перший англійський, що написав 3 філософські статті, король Віктор-Еммануїл, що написав „Монотеїстичне єднання" — заборонені. Заборонені також Бальзак, обидва Дюма, Жорж Занд, Мюрже, романи „Занедбані" і „Нотр Дам" Віктора Гюго. Всі книги Мориса Метерлінка, Анатоля Франса, „Принципи політичної економії" Стюарта Міля, спогади Казанова та Граммона та цілий ряд інших.

Звідси видно, що найвидатніші мислителі, кращі письменники прокляті церквою. Це один з доказів непримиренної суперечности між релігією та наукою.

М. Бажанов

„ХРЕСТОВИЙ ПОХІД" ПРОТИ РАДСОЮЗУ

Як відомо, за почином англійських твердолобих — найконсервативнішої групи англійської буржуазії,— 1927 р. було розірвано дипломатичні зносини з Радянським Союзом. Тепер, коли до влади став так званий „робітничий" уряд Мекдональда, що примушений під тисненням робітничих мас відновити дипломатичні зносини СРСР, консерватори зняли великий галас проти поновлення дипломатичних зв'язків з Радсоюзом. В англійському парламенті — і в палаті громад і в палаті лордів — з цього приводу відбулися гострі виступи консерваторів, що обвинувачували Радсоюз у пропаганді комунізму в Англії, невиплаті царських боргів англійським капіталістам і інших більшовицьких „гріхах".

Залякуючи англійського обивателя примарою червоної небезпеки, твердолобі вимагають від уряду Мекдоналда не відновлювати зносин з нашою республікою. На допомогу собі в цій справі консерватори покликали й попів. Почин у цьому взяв на себе лорд Глазго, що, не бувши в палаті лордів підчас обговорення питання про англо-радянські взаємини, надіслав до газети „Морнінг Пост" листа. В листі він заявляє, що справа про зв'язки з Радсоюзом є „далеко більшою мірою моральне, аніж політичне питання, бо радянські діячі одверто борються проти бога та релігії", Глазго заявляє, що англійська церква мусить розпочати найбільші за всіх часів „хрестові походи" проти відновлення взаємин в СРСР.

Вхопившись за ініціятиву Глазго, „Морнінг Пост" надіслала до багатьох клерикальних діячів телеграму з запитом, чи згодяться вони „пристати до національного протесту проти відновлення взаємин з одвертими ворогами християнської віри". З оголошених в газеті відповідей видно що 13 чол. заявляють готовність пристати до протесту, 20 чол. відмовляються, а 5 невтральні.

З цього приводу „Морнінг Пост" заявляє, що коли проводирі церкви відмовляються піднести громадську думку проти безвірників, то вони не повинні дивуватися, що церкви порожні та що публіка починає їх цуратися.

„Морнінг Пост" і далі, провадячи кампанію за національний релігійний хрестовий похід проти відновлення англо-радянських взаємин, розіслала обіжні листи 100 попам. Покищо є відповіді від 53, при чому 22 висловилися за хрестовий похід, 18 проти, 13 посіли невтральну позицію.

Отож англійські попи не виявили рішучости щодо оповіщення „хрестового походу" Радянському Союзові. І, гадаємо, не тому, що в них бракувало зненависти до соціялістичної безвірницької країни. Бо це ж вони в своїх церквах разом з єпископом Кентерберійським проповідують з дня в день проти СРСР, ганьблячи наше нібито „неморальне" життя, наше соціялістичне будівництво, нашу молоду пролетарську культуру. Очевидно, тут попи виявили вміння орієнтуватися більш, ніж їх господарі — консерватори, і, бачачи, як зростають серед англійських трудящих симпатії до Радянського Союзу, вони, щоб не губити свого авторитету в масах, вважають за краще не братися за таку ризиковану непевну справу, як оповіщення „хрестового походу" соціялістичній республіці.

П. К.

ЦЕРКВИ ВМИРАЮТЬ—РОСТУТ ЗАВОДИ

Індустріялізація Радянського Союзу. Нові машини, заводи, винаходи

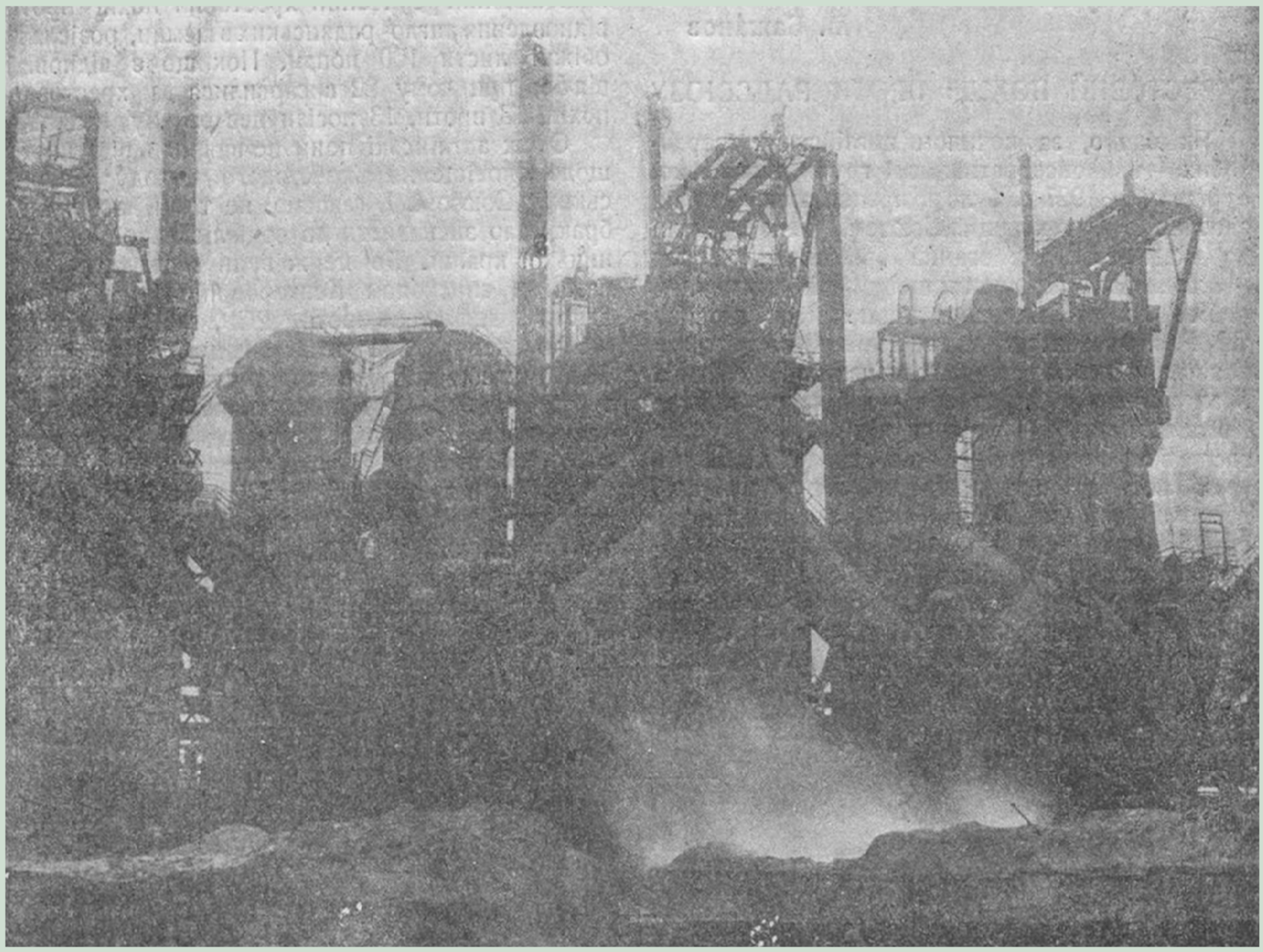

У доменному цеху Сталінського металургійного заводу будують нову могутню газоповітродувну установку, яка, працюючи на відхідному газові, обслужуватиме дуттям увесь доменний цех. З початком роботи (повітродувки обслужування дуттям домен перейде на безплатне паливо, що дасть величезне заощадження. Установку устатковано двома газовими машинами по 5000 кінських сил кожна. Ці машини (такого типу) найпотужніші в світі. На фото доменний цех заводу

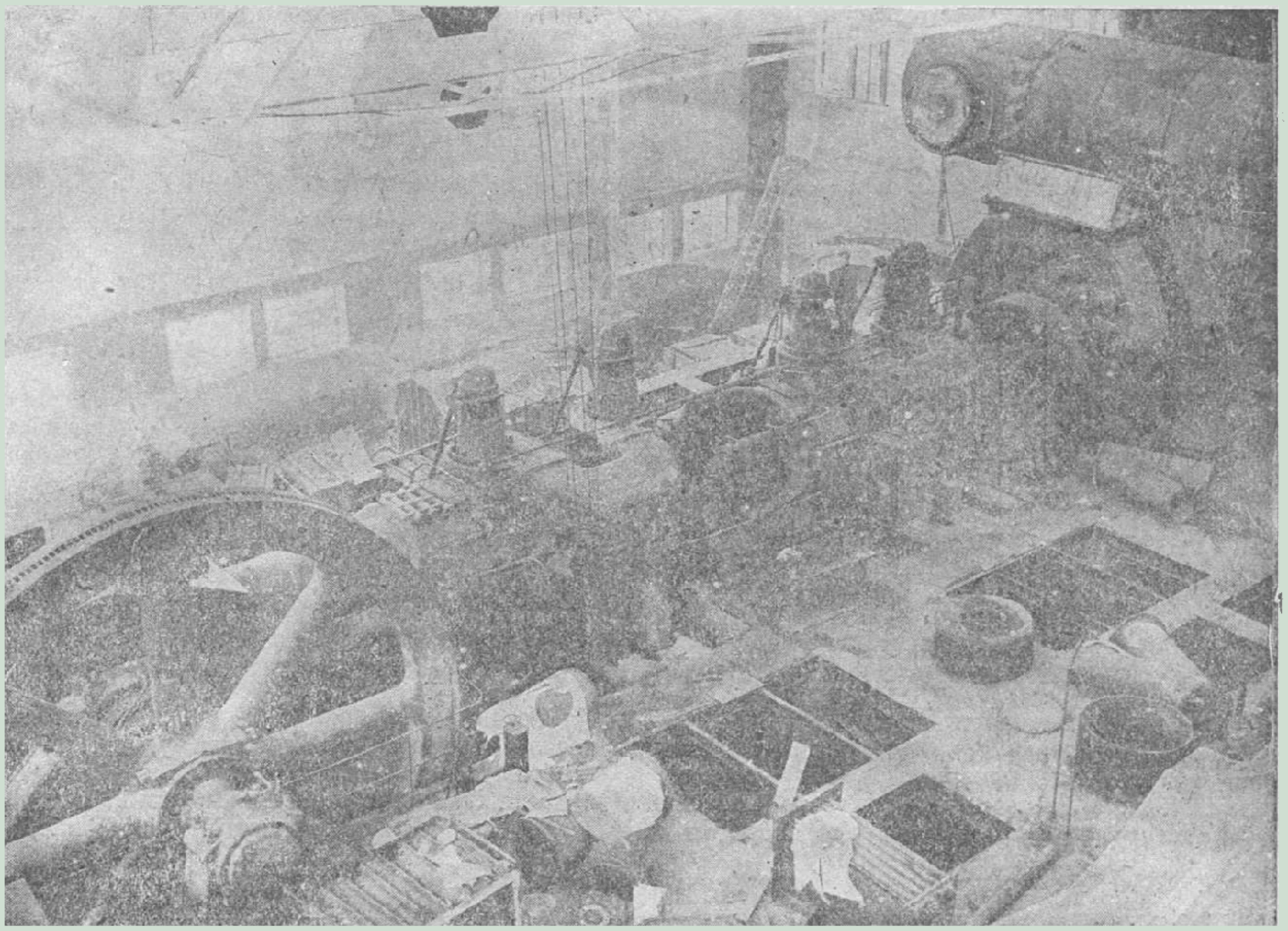

Одна з газових машин на 5000 кінських сил, що її ставлять на газоповітродувці в доменному цеху Сталінського заводу. Це наймогутніша машина такого типу в світі

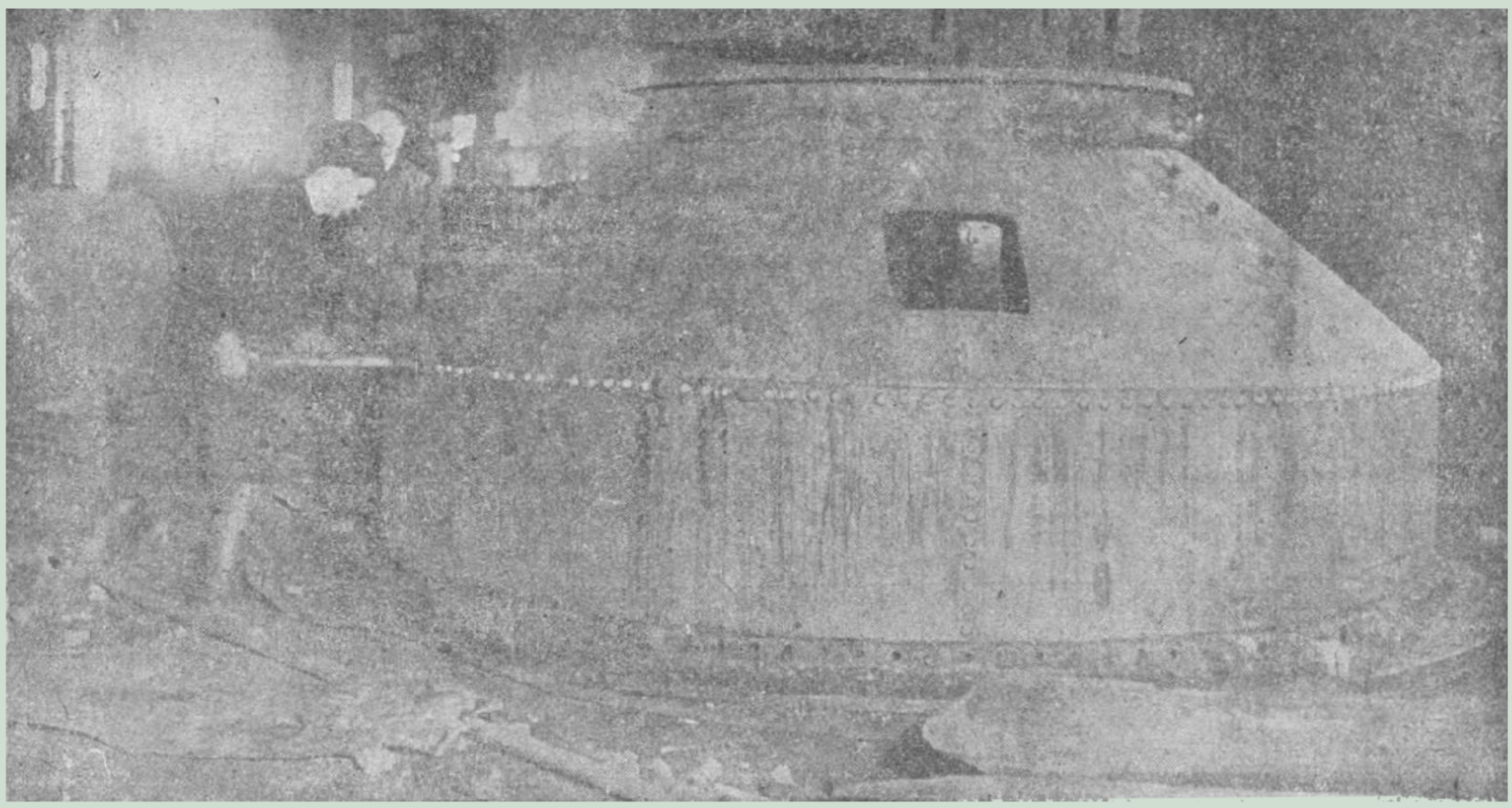

Котельно-мостовий цех Сталінського заводу. Клепають частини для нової домни

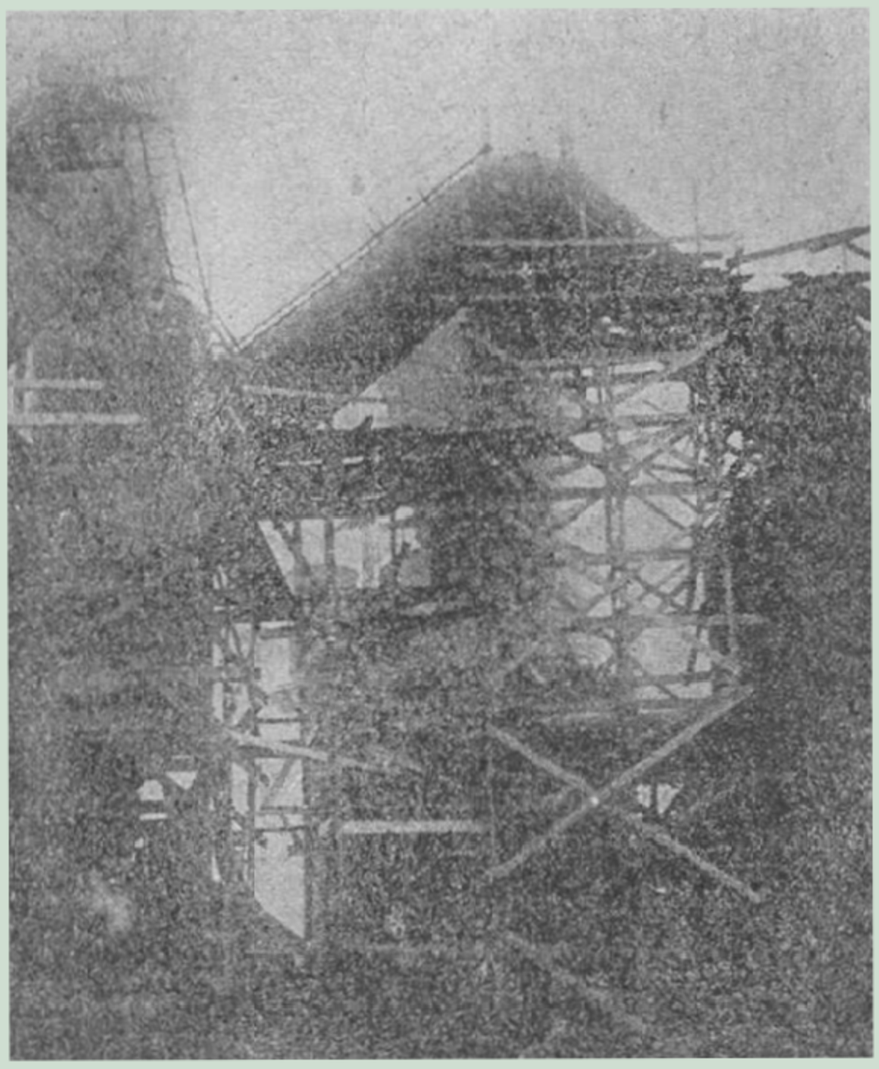

Будівля нової газоочистки на Сталінському металургійному заводі. Вона обслужуватиме газоповітродувку і 24 парових казани у доменнім цеху. Коли пустять газоочистку, то набагато збільшиться продуктивність казанів і скоротяться зупинки для їх ремонту

На Псковському заводі с.-г. машинобудівництва почали виробляти малопотужні турбіни для потреб сільського господарства. Ці турбіни дуже придатні для сільських електростанцій, млинів тощо. Турбіни коштуватимуть досить дешево— від 500 крб. до 2000 крб.

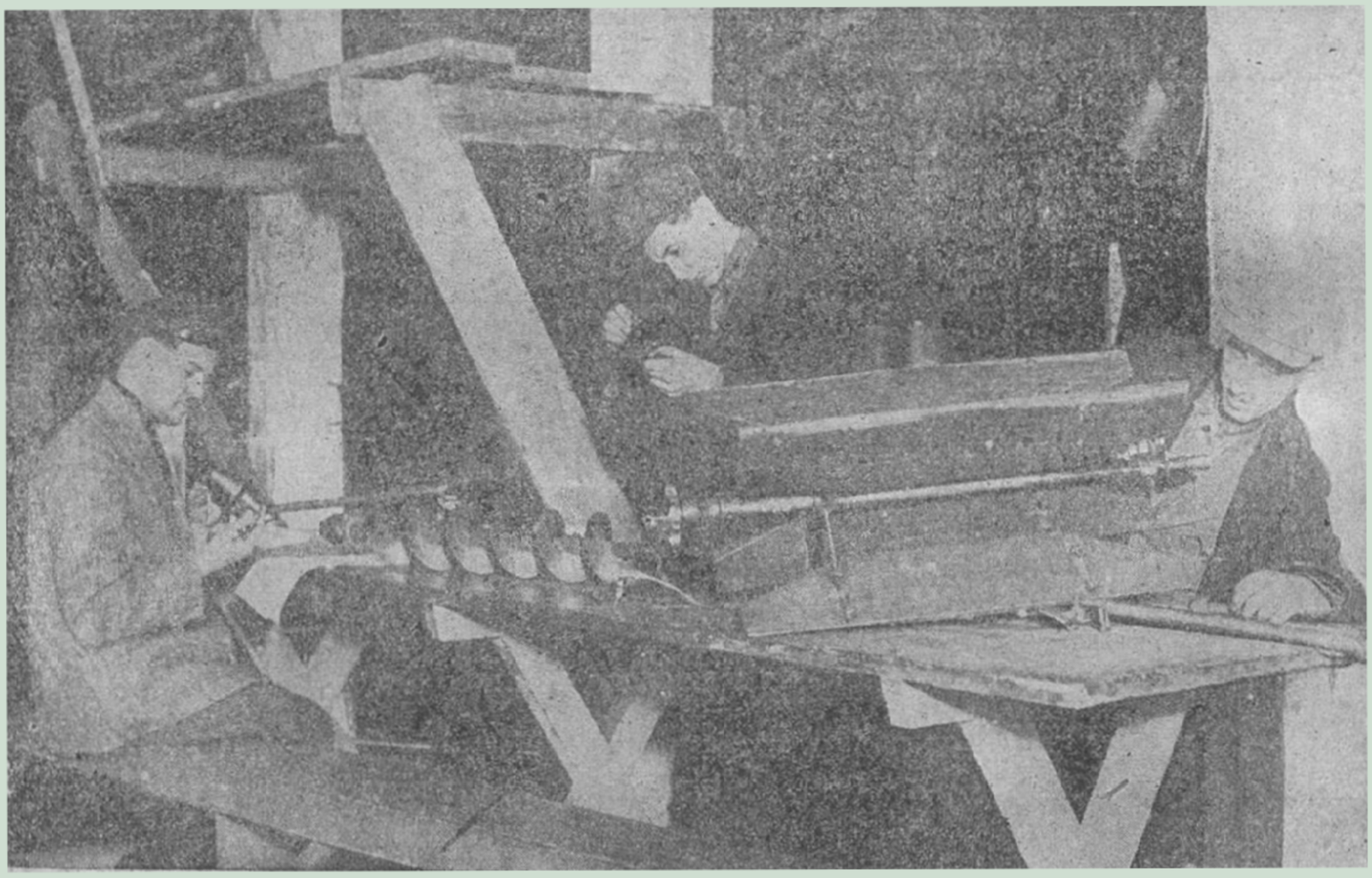

На запорізькому заводі сільсько-господарських машин „Комунар" починають виробляти перші в СРСР комбайни (машини, що збирають і разом молотять хліб). Комбайни будують за типом американських комбайнів „Холт", що найліпші в наших умовах. Протягом цього року завод повинен випустити 1000 комбайнів Наприкінці цього року на будуванні комбайнів працюватиме до 1000 чол. Перший комбайн, збудований на цьому заводі, виявив себе ліпшим за американського. Нині на заводі провадять підготовчі роботи для масового виробництва: готують штампи, моделі машин тощо. На фото робітники „Діпромезу" вивчають та калькулюють деталі комбайна

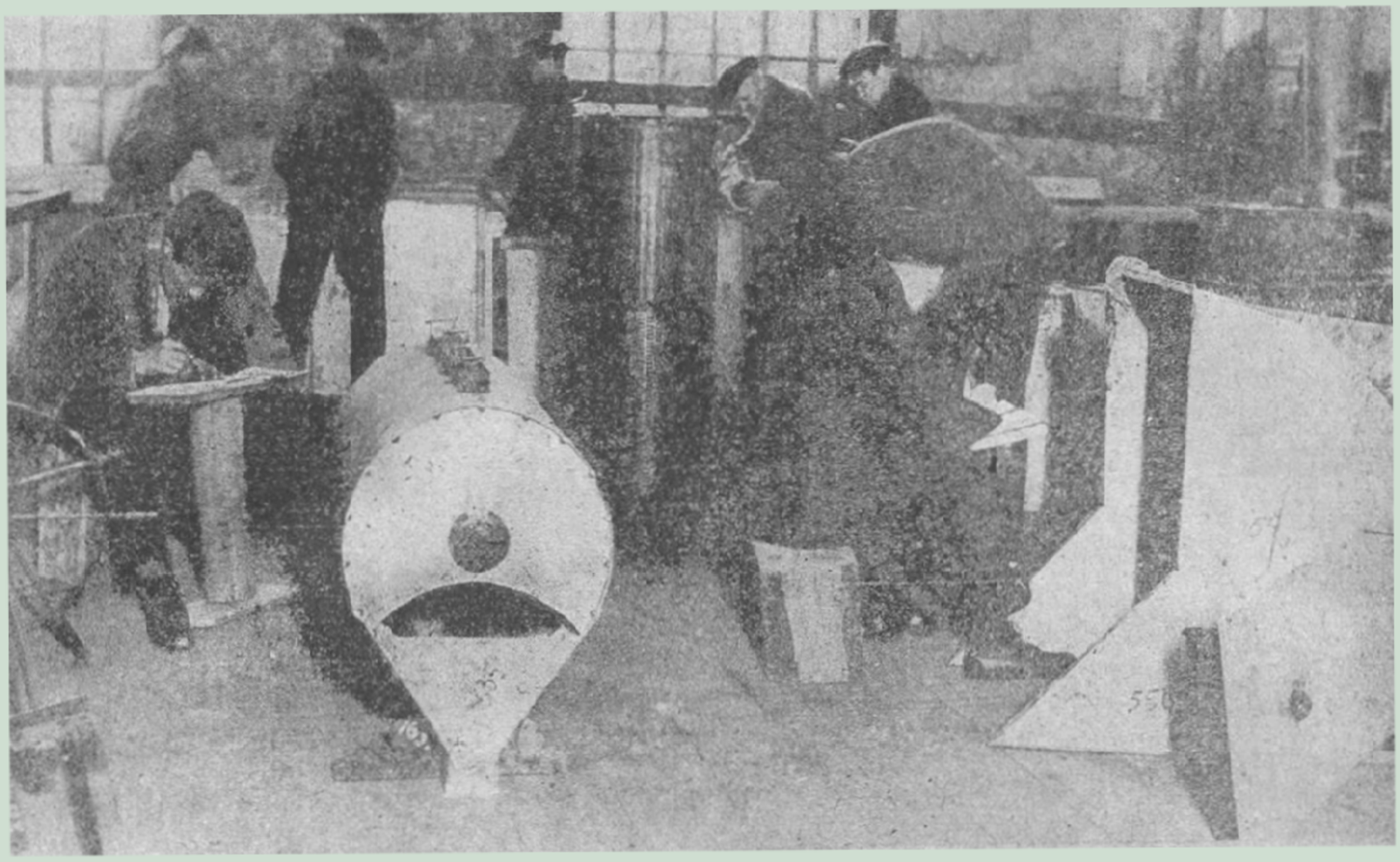

Виробляють частини комбайна на заводі „Комунар"

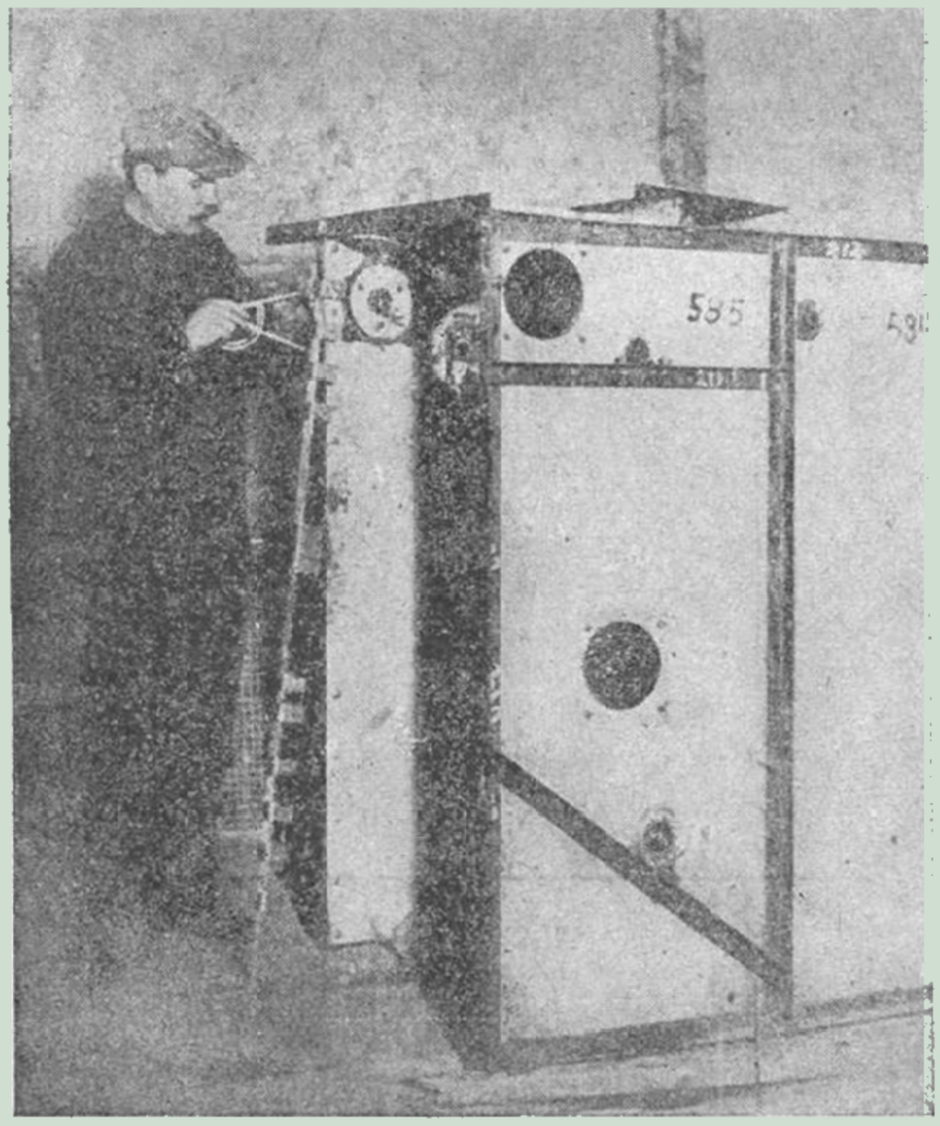

Виготовляють частини для зернового ящика комбайна на заводі „Комунар"

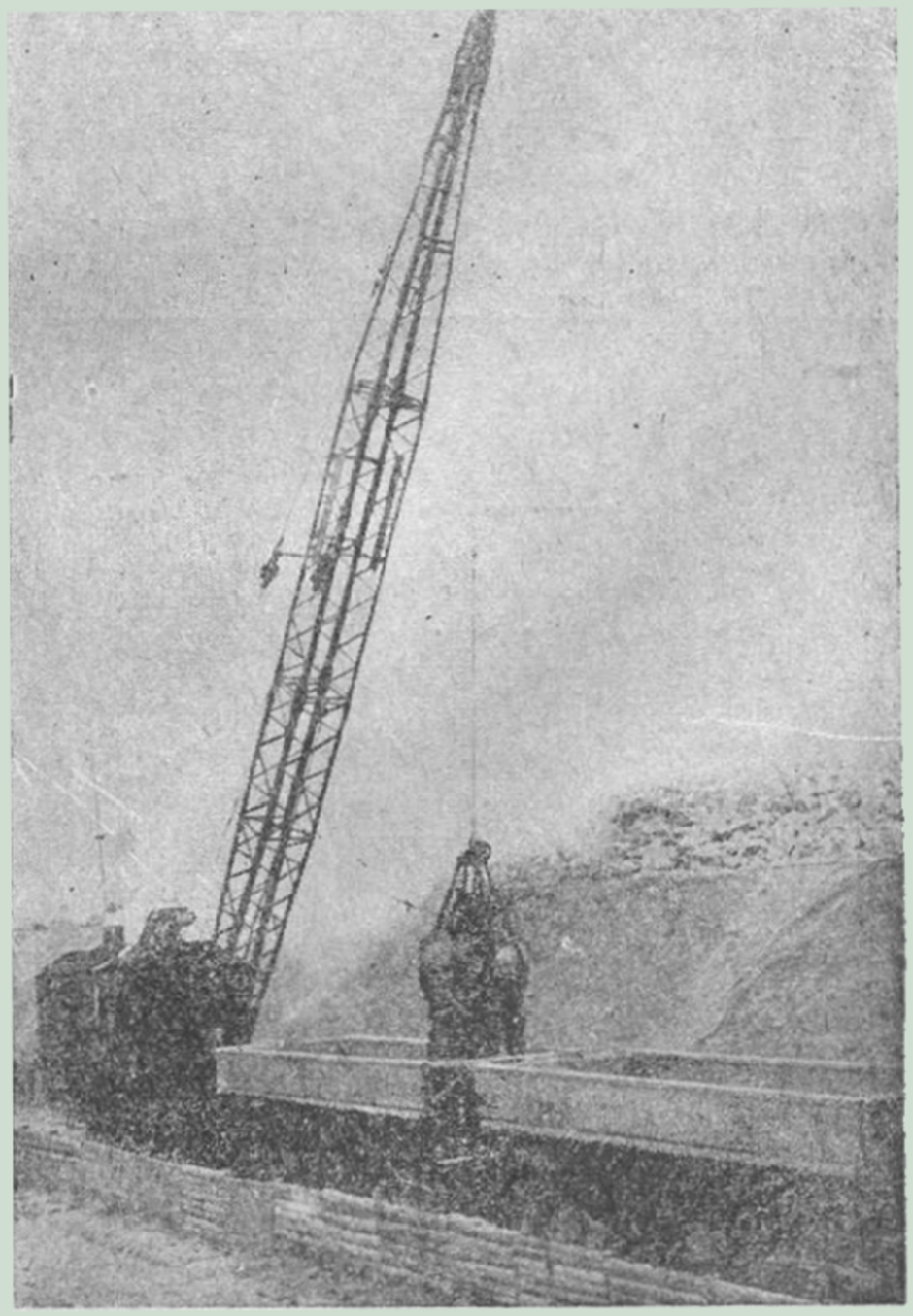

Скребер висипає пісок на платформу

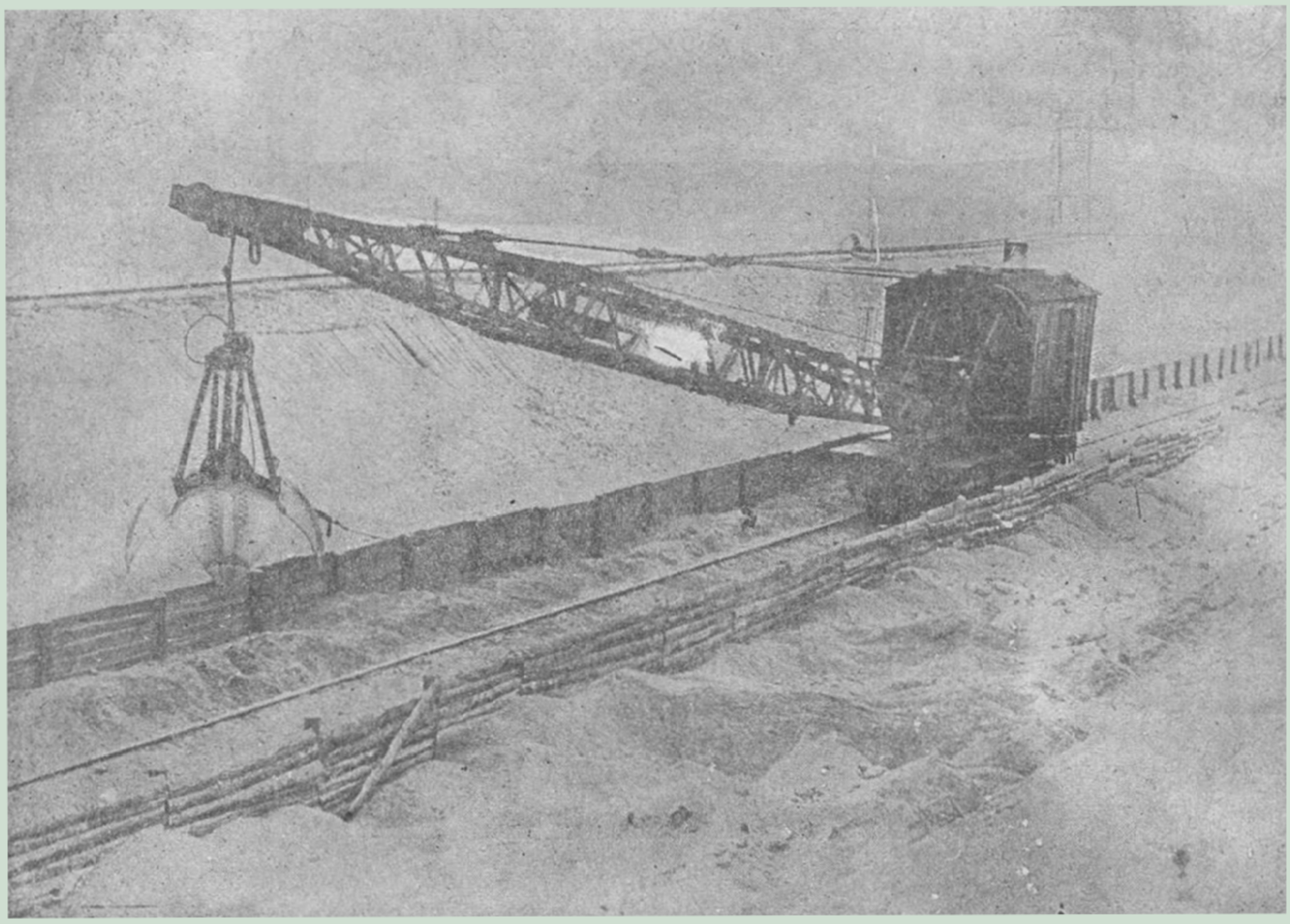

Нова машина — скребер — на Дніпрельстані. Ця машина набирає і вантажить пісок та камінцяа. На фото скребер готується брати пісок

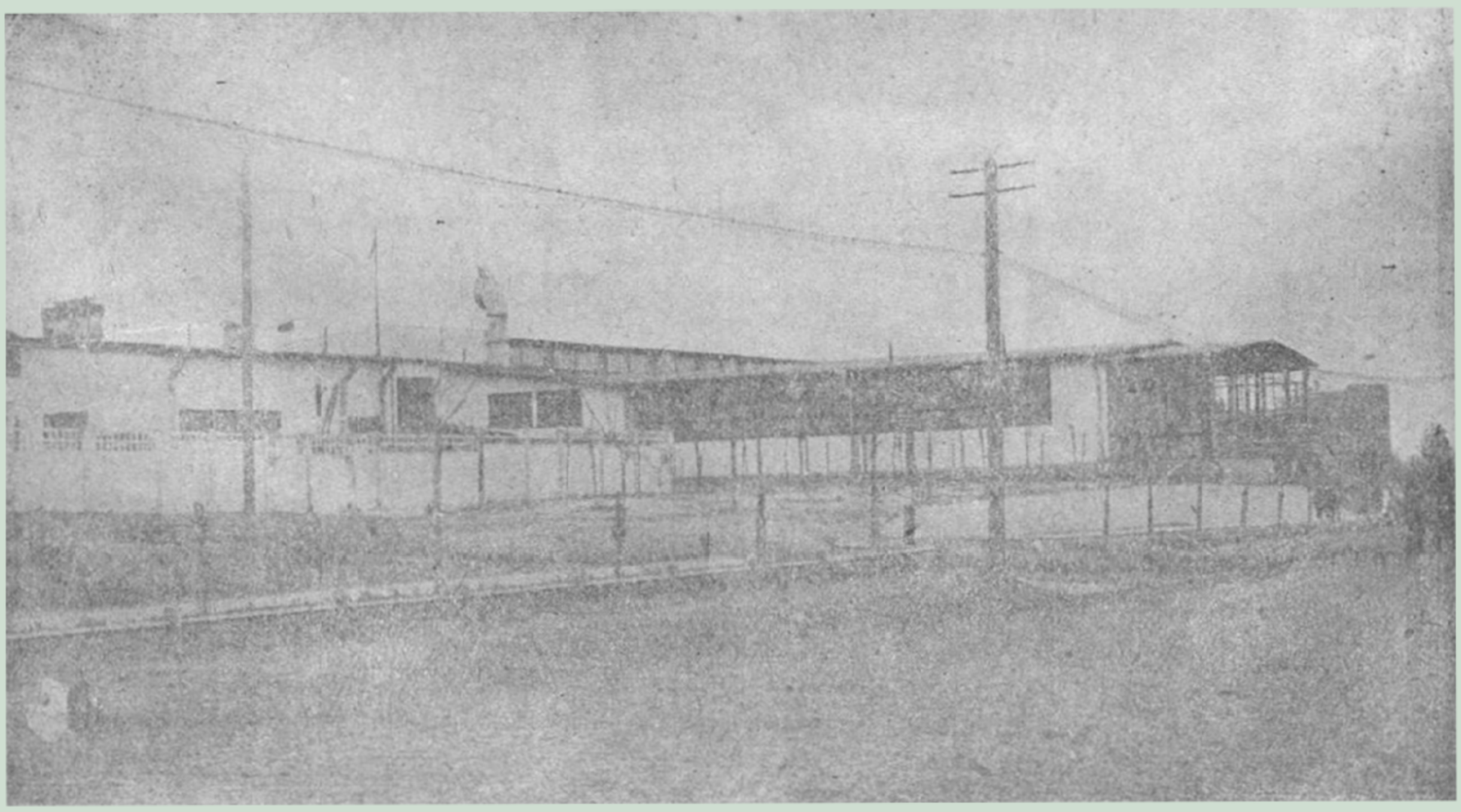

Дніпрельстав. Велетенська фабрика - кухня

РЕЛІГІЙНИКИ - ШКІДНИКИ

СПРОБА УТВОРИТИ НОВУ „БЕЙЛІСІЯДУ“

1929 року потяг до колективізації серед селян Кам'янецької округи набув широких розмірів. Селяни з довір'ям ставилися до заходів радвлади у цій справі, і агітація релігійників про близький переворот, про те, що прийдуть поляки, що буде страшний суд тощо, вже не мала жодного успіху. Релігійники спробували вжити нового способу для своєї агітації, використати ще значну відсталість селянської маси. Вони попробували підбурити масу селян проти євреїв. Перший за цю справу взявся піп села Гаврилівки Торунда.

1928 року він віддав свого сина Лева до школи в Кам'янець. В березні 1929 року Лев Торунда, начитавшись мандрівницької літератури, вирішив помандрувати по Радянському Союзу. Укравши в господарки кватири, де він жив, 250 крб. грошей та деякі срібні речі, Лев зник. Поїхав він до Баку. Реакційні елементи вирішили використати „таємниче“ зникнення Лева для ганебного діла.

Наближалася єврейська пасха. Піп Торунда та його прибічники стали ширити серед селян чутки, що нібито його сина вбили євреї з ритуальною метою, щоб на його крові зробити собі мацу. По „забитому“ хлопчакові стала служити панахиди і цілими годинами калатати в дзвони. Коли парахвіяни запитували, з якого приводу дзвонять і служать панахиди, їм сумно розказували про звірське вбивство сина Торунди.

Чутки про ритуальне вбивство попового сина хутко поповзли серед селянства Кам'янеччини, викликавши антисемітичні настрої. Знайшлися і „очевидці“ вбивства, що на свої очі бачили, як євреї посадили хлопця в бочку з понабиваними цвяхами і качали бочку, щоб витекло більше крови.

Через кілька днів, як зник син, піп Торунда одержав із Баку від Наросвіти повідомлення, що його сина затримано серед безпритульних. Торунда, замість того, щоб спростувати безглузді антисемітські брехні, сховав повідомлення від Наросвіти і далі відповідав, коли його питали про сина, що сина вбили.

Щоб припинити таку контр-революційну роботу, довелося втрутитися карним органам. Коли заарештували попа Турунду, в нього знайшли повідомлення з Баку. Таким чином контр-революційна витівка реакціонерів скористатися з народньої темряви для чорносотенних погромів не вдалась.

„СВЯТИЙ“ КОЛЕКТИВ

А от іще один приклад витівок релігійників.

У слободі В.-Сироватка на Сумщині ще 1901 року з благословення „святого“ старця Степана Підгорного було організовано жіночий манастир під низвою „Христове братство“. У манастир приймали лише за особистою рекомендацією старця. Незабаром, завдяки агітації прибічників Степана Підгорного, цей манастир став відомий, як єдине місце, де можна замолити гріхи батьків. Його звали „Місце божої матері“. „Воно було відзначено ще від створення світу і на ньому возсіяє православіє“ — так казав старець Підгорний.

Околишні куркулі, дрібні поміщики та купці віддавали в цей манастир своїх дочок замолювати батьківські гріхи. Молилися в манастирі до нестями, служби правили і вдень і вночі.

Цей манастир проіснував аж до 1923 року. Бачачи, що ґрунт із-під манастиря вислизає, верховоди цього манастиря Явдоха Бондарьова і глитай Федір Діхтяр, щоб урятувати манастир від ліквідації, вирішили хоча б сяк-так поверхово перефарбувати його під „радянський“ лад. Манастир переорганізували на „трудову артіль“ під назвою „Труд“, але життя в манастирі було старе: відбувалися ті ж самі молебні, ті ж самі акафисти, поклони. День і ніч читали „невгасимий псалтир“. Кожну північ будили всіх на молитву; для залякування молодих старі черниці надягали біле напинало й ходили зі свічками в руках по слободі. Між околишніми селянами ширили чутки, що то ходять янголи і прославляють христа. Тому селяни повинні дякувати богові, що живуть у такому святому місці.

Ця свята артіль мала велике господарство: 43 гектари землі, великий овочевий сад, племінну худобу. Прибутки були немалі, але всі вони йшли в глибокі кешені попів та архієреїв. Робітний же склад „артілі“ майже голодував, а тимчасом всілякі прибічники та родичі Бондарьової жирували.

Вся „грішна братія“ одягалася в одноманітну одежу. Шили цю одежу на один кшталт і носили її по тижню, не роздягаючись навіть вночі. Митися в лазнях заборонялося, і між „артільщиками“ були надто поширені шкіряні хвороби. Лише раз на рік дозволялося купатися в річці. Навіть умиватися як слід забороняли, дозволяли тільки умивати руки і лице.

Все радянське вважали за антихристське. „Радвлада,— говорили верховоди,— послана людям як кара за гріхи і вона скоро загине. Буде нова влада, яка визнаватиме бога й будуватиме манастирі".

Щоб уберегти молодих членів „артілі" від впливу радянського оточення, їм заборонялося виходити за стіни манастиря. Разом з усною аґітацією вели аґітацію й ділом. Вночі біля воріт ставили стару черницю, наряжали її чортом і вона лякала молодь, що хотіла йти до клюбу. Ночами, коли всі спали, спеціяльні аґенти манастирської верхівки бігали по манастирі з коробками з горохом, торохкотіли ним. Всіх молодих черниць укривали з головами, а потім бігали і топталися по них. Спеціяльні тлумачі пояснювали, що це нечиста сила мучить за гріхи, а тому треба молитися й слухатись старших.

Але все ж таки, не зважаючи на всі заборони, радянський вплив просочувався за стіни манастиря. Частина молодих черниць, працюючи на стороні, повернувшись розказували про життя „в миру", і між черницями наростало бажання побачити це життя. Нарешті радянський вплив настільки проник в манастир, що 1928 року всі члени „артілі" поділилися на „червоних" і „білих". „Червоним" удалося захопити керівництво артіллю в свої руки. Діхтяря скинули й обрали нового голову Степаненка. Всі старі порядки внутрішнього життя артілі стали нищити. Артіль поступово ставала радянською і духом і змістом. Старі черниці зрозуміли, що їх пануванню прийшов кінець, що артіль не годуватиме більше попів і їх прихвостнів. Вони зібрали свої збори і вирішили звернутись зі скаргою до центральних органів влади, щоб вони втрутилися в життя артілі. Спершу вони пробували зробити це своїми силами. Вони навіть застрайкували, але це не помогло. Молоді члени артілі виголосили гасло: „Хто не працює, той не їстиме". Чорним страйкарям перестали видавати продукти. Страйк припинився, припинилися й скарги.

Комісія РСІ, прибувши на місце, викрила справжнє лице „артілі", і всі домагання старих черниць і їх прибічників не мали жодного успіху, але й це не заспокоїло колишніх верховод. Вони вдалися до терору і весною підпалили помешкання, де жили червоні. Це були останні корчі й намагання повернути „артіль" на манастирський лад. Злочинців-паліїв притягнуто до суду. „Святий колектив" перестав існувати. На його місці утворено новий колектив, що спільними силами перебудовує господарство на радянський лад.

Юр'єв

КОНТР-РЕВОЛЮЦІЙНЕ КУБЛО РЕЛІГІЙНИКІВ

Кілька років тому в с. Петрівку, Червоноградського району, на Полтавщині, приїхав піп Раковський Дмитро. Зараз же по приїзді він взявся за організацію братства та сестрицтва, що до їх посунули релігійно-фанатичні особи та куркулі. Ось обличчя найактивніших з тих, що їх згуртував Раковський: Бурлаєнко Петро — куркуль, що злісно не виконує пляну хлібозаготівель, Ропай Давид,— про цього релігійники пустили славу, що він бачиться з богом, Тюпа Іван — хуліган і п'яниця, Балюк Прокіп, Скупрійко Олександра, послушниця Варвара й інші.

Щоб підвернути під свій вплив бідноту, Раковський роздає у церкві хліб бідним, а в куркуля Бурлаєнка влаштовується вечері й обіди для бідних.

До церкви тягнуться юрби релігійно-обплутаного селянства з щедрими поданяями. Хтось пускає селом аґітацію про надходження кінця світу, про народження антихриста, про те, що все робиться так, „як у святому писанії сказано". Це — робота Раковського, аґітацію цю він пускав через своїх аґентів релігійно-фанатичних бабів, що за наказом „пастиря" виконували всі його накази.

Народ дарив щедро свого „чабана", щоб через нього „мати доступ до раю".

А вдома в Раковського, під виглядом читання „святого" письма, відбуваються наради таємного товариства. Це товариство ставило собі завдання — боротися з сучасними порядками на селі. Ця група організує рішучий опір господарським і політичним кампаніям на селі — колективізації, реалізації позики, хлібозаготівлі, засівкампанії і т. ін. Потайна боротьба під кінець виливається в відвертий терор: влаштовується замах на вбивство активіста й голову сільради — т. Литовченка. Винних викрито й покарано, а братство Раковського веде й далі свою шкідницьку діяльність.

Раковський організує виступ проти червоної валки, з амвону ж говорить: — „Віряни! кіно й радіо — справа рук самого сатани. Не йдіть дивитись, не слухайте речей нечестивого: да не забуде вас господь у царстві своєму". — „Щеплення віспи й шкарлятини є покладання антихристової печаті".

Контр-революційну групу під релігійною машкарою в с. Петрівці викрито. Справу Раковського і його групи незабаром розгляне в показовому порядку в с. Петрівці Полтавський окрсуд.

З приводу викриття контр-революційного кубла в с. Петрівці відбулися тисячні збори селянства, що одноголосно ухвалили закрити церкву, обернути її з кубла темряви й розсадника контр-революції на культурний будинок

Н.

ЛЖЕ-КОМУНА З СВЯТИХ БРАТЧИКІВ

В селі Резуненково, Коломацького р-ну, на Харківщині, баптистська комуна „Новий труд" існує п'ятий рік. Організувалась вона 1924 р.

Комуна має 116 гектарів землі. Поле землевпоряджено, введено шестипілля. Насаджено 3 гектари садку. Посаджено 10.000 яблуневих дичок для питомника.

З реманенту комуна має: трактор, молотарку, косарку, жниварку, сівалку та інші машини для очистки зерна. З худоби є: робочих коней —

11 штук, 2 плідники - жеребці, молодих по року 3 та 3 сосуни. Є корови сементальської породи та плідник (бугай).

Комуна складається з 24 родин, 100 їдців, виключно з сектантів - баптистів (суботників). Господарюють комунари - баптисти непогано. 20 гектарів цього року удобрюють суперфосфатом, сіють пшеницю „Українку" першої апробації. Завели сортові хліба — овес „перемога", жито „петкуське", ячмінь „Ганна Моравський" та інші.

Живеться братчикам непогано, господарюють „зразково". Та чого їм не господарювати? Більш ніж по десятині на їдця — це хоч би кому! Користуються державними кредитами та всіма привілеями радянського колективного господарства. Одним словом, живуть „як у бога за дверима", відмежовуючись від околишнього селянства, зачиняються в свої релігійні рямці, прикриваючись хрестом та євангеллям.

Кілька „дипломатів" з верхівки комуни поставлені на те, щоб знайомитися з радянськими порядками, щоб використовувати їх для святих братчиків та обманювати всіх, хто приїжджає в комуну, та не допускати в стіни комуни червоного слова.

Невідомо лише, чому ця відмежована каста релігійників привласнила собі високе й почесне звання комунарів.

Коли запитуєш в околишніх селян:

— Чи знаєте ви комуну „Новий труд"?

Селяни відповідають з призирливою посмішкою:

— А як же! Знаємо — баптисти, суботники, ті, що відгородилися від усього, живуть своїм життям, нерелігійників до себе не приймають.

І справді, нових членів небаптистів не приймають, та селяни й бояться подавати заяви, кажуть: все одно нашого брата заклюють „святі" люди. Зате щомісяця звідкись у комуні з'являються невідомі люди, наче б за командировками від самого бога і їх любо та мило приймають до складу комуни.

Сектантські заправили та проповідники, що всі були в раді комуни, творили свої темні діла. Мали зв'язок з іншими баптистами, як Одеса, Далекий Схід тощо. Донедавна вся комуна являла собою справжнісінький манастир.

На подвір'ї в комунарів будується нове житло. Спитаєш комунарів, що то буде, кажуть: їдальня та читальня. Про читальню говорять, щоб відвести очі. Насправді баптисти гадають тут влаштувати свою молитовню.

Жодної культурної роботи в комуні не ведеться, бібліотеки немає.

Сучасного бояться. Дітей виховують по-своєму, далекому від сучасного життя. Діти вовчатами дивляться на сторонніх, балакати — ані - ні.

Та й взагалі нічого не довідаєшся в цих святих. В жодного братчика не доб'єшся слова правди. На запитання кожен посміхаючись відповідає:

— Я нічого не знаю, спитайте в голови (?!) комуни...

Значить за всі „комунарські" слова одна голова думає. Самодержавіє!

Коли приходить субота, баптисти кидають усе, залишають і машини, падають на коліна і починають молитися. На все село лунає євангельське піснопіння „святих".

— О, це вже баптисти виспівують,— посміхаються селяни.

На цьому і закінчується їхня культурна робота.

Комунарам - баптистам запропонували організувати з їхніх дітей загін юних піонерів, вони й балакати про це не схотіли, відмовилися від організації Ю. П. Не захотіли організовувати і дитячих ясел.

В комуні до останнього часу були дві родини, що не до вподоби проповідникам та пресвітерам. І от які розмови ведуть між собою.

— Скоро війна з Китаєм, то ми оцих бузувірів збудемося геть.

Ось чого бажається святеньким!

Баптисти проти того, щоб йти до Червоної армії, мовляв, гріх брати ґвинтівку до рук. Коли треба було йти до армії баптисту Москаленкові, він відмовився від військової служби.

Не хотять вони захищати здобутків Жовтня, а проте земелькою, що її здобула біднота від пана зі зброєю в руках, люблять користуватися.

В комуні самокритика не розгорнена, як же критикувати „святих" братчиків, хоч і є за що полаяти керівників комуни, на яких є незадоволення рядових комунарів через невміле керівництво роботою. Але рядові члени комуни критикувати не насміллюються. Самокритика — це вже дія „сатани". Тому баптисти проти неї.

Стінної газети в комуні немає, а коли запитали керівника комуни — через що немає стінної, він покрутив головою і вимовив: „а ми й не знаємо, що то за стінна газета".

Щодо антирелігійної пропаґанди — відповіли: „ми антирелігійної пропаґанди вести не будемо". Зрозуміло, як же керівники комуни, що ховаються під маркою радянського колективного господарства, можуть вести антирелігійну пропаґанду, коли вони набивають голови своїм „братцям" та „сестрицям" словом божим, вдовбують їм тексти з євангелля.

Баптистська комуна хоч трохи й допомагала селянській бідноті деякими машинами — сівалками, сортовками тощо, але неохоче.

Не задоволені вони тим, що допомагають бідноті. Вони кажуть: „що це таке, обробляй когось, нам самим треба господарювати, а тут ще й злидноті допомагай".

Баптисти і проти соціялістичного змагання.

Комуна ім Воровського „Червоний шлях" с. Олексіївки викликала на соціялістичне змагання комуну „Новий труд".

Комуна „Новий труд" виклик „Червоного шляху" прийняла, але в справі соцзмагання нічого не робить.

Питання про соцзмагання кожен пункт умови треба було досконально проробити на зборах, але й досі ні зборів, ні проробки умови змагання не було. Члени комуни, звісно, не знають і знать не хочуть про соцзмагання.

Деякі пункти умови комуна зовсім викидає, от хоч би придбання гучномовця. Вони проти

його. Вони і проти організації Ю. П., дитячих ясел тощо.

Загадкове це „колективне господарство", не комуна, а контр-революція — куркуляче кодло під охоронною вивіскою „комуни".

Нещодавно 6 чоловіка з ради комуни за їх антирадянську роботу заарештовано. Атмосферу хоч трохи розряджено, але в комуні мало що змінилося.

Останнім часом і райпарком звернув увагу на комуну баптистів. Прикріплено комуніста для роботи в комуні. Комуну вивчається і ведеться робота щодо оздоровлення її. Але ця робота йде повільно.

Треба рішуче взятися за реорганізацію цієї комуни. Треба розпочати в ній культурну роботу, треба взятись і за антирелігійну пропаганду.

Треба негайно оздоровити комуну „Новий труд", вливши до неї бідняцьку масу.

Безвірник

РЕЛІГІЙНИКИ І КУРКУЛІ — ВОРОГИ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ

Колективізація позбавляє куркулів усякої можливости визискувати бідноту та впливати на неї. Тому зрозуміло, що куркулі, попи та сектанти всіх мастей чинять скажений опір колективізації. Подамо кілька фактів.

У с. Пикові на Вінничині церковник Горупай М. агітує серед бідноти проти відбудування господарства, проти колективізації.

У с. Шиманівці Тульчинської округи, коли селяни на загальних зборах обговорювали справу організації СОЗ'у, юрба глитайні прийшла на збори і криками та хуліганством зірвала збори. Особливо дер горлянку церковний староста.

Скажену агітацію проти колективів провадить піп Лотоцький у с. Голохвастах Волочиського р-ну на Проскурівщині. Він організував при церкві братства та сестрицтва, що являють собою активний загін оборонців глитайських інтересів. У наслідок попівської агітації почалися там масові виходи селян із СОЗ'ів.

У селі Іржавець на Лубенщині глитаї надто знахабніли. Вони стали вимагати наділити попові землі та дати йому громадський будинок. Коли сільрада рішуче відмовила, глитаї мало не побили голову сільради та голову земельної секції. Загітувавши несвідомих середняків та кілька бідняків, вони зібрали без відому сільради збори і на них ухвалили наділити попові землі.

Втрачаючи останній ґрунт під собою, глитайня не здається без бою, а скажено опинається, намагається скрізь пошкодити, широко використовуючи свій агітпроп — церкву та сектантство.

С. З-ський

КЛЯСОВИЙ ВОРОГ ПІДНІМАЄ ГОЛОВУ

(Миколаївщина)

Всіма засобами куркульська реакція намагається створити опір соціялістично-культурному наступу на село. І, звичайно, для цього куркульня використовує всі свої сили, об'єднуючи їх навколо „святої церкви", активізуючи закликами „постраждати за віру христову" і т. ін.

Так у с. Лагерях № 2, Вознесенського району, на зібранні селян було порушено питання про закриття церкви. Чутка про це швидко рознеслася по селі. Тієї ж ночі церковний штаб вирішав як боротися за церкву. Через кілька днів в тому ж таки клюбі було призначено жіночі збори для перевиборів жінделегаток. І коли всі вже були в зборі, церковні крикливиці з вилами й цепками кинулися до клюбу з метою „розправитися". Виявилося, що цих крикливиць нацькували церковники, кажучи: „Йдіть, постраждайте за віру, бо церкву відберуть".

У с. Пісках, Баштанського району, справа з закриттям церкви дійшла до гіршого. Абсолютна більшість селян ухвалила церкву перетворити на школу. Після попередньої підготовчої роботи влаштували великий мітинг, присвячений цьому питанню. Але купка куркулів, бандитів, хуліганів, кол. поліцаїв під проводом місцевого попа, теж не спала й готувалася. Коли мітинг було відкрито, з різних боків церковної огради кинулися „страждальці за христа" і вчинили ціле бойовище. Найгірше дісталося піонерам і комсомольцям. Червоні прапори рвали на шмаття, виголошували прокляття радвладі, більшовикам тощо. Вожатого піонерів один хуліган ледве не задушив.

Селянська маса схвильована й вимагає кари по заслузі тим, хто заварив кашу. Та їх, власно, не багато. Піп, дяк, колишній поліцай, стражник, бандит, відомий хуліган та кілька бабусь.

Дехто з них вже знайомий з Бупром за участь в карних загонах білобандита Слащова.

Найближчим часом вся ця зграя стане перед пролетарським судом.

Селянство після такої події з більшим запалом вимагає найскоршого перетворення кубла контр-революції на селі — церкви на джерело освіти.

Так клясовий ворог, загублюючи свої останні позиції на селі, піднімає голову, цим саме викриваючи своє дійсне обличчя, мовляв:

— Подивіться на нас. Ось які ми.

М. Гурич

СЕКТАНТИ ЕКСПЛУАТАТОРИ

В Одесі орудують спритні ділки сектанти — підложниці американського грошового мішка — Воронаєв та його помічники Колторович і Рюмшин. Перший з них є організатор нової сектантської течії, відомої під назвою „воронаєвства" або „трясунства". Сами ж воронаєвці звуть себе „християнами євангельської віри". В Одесі діють дві їх громади. Керує ними Воронаєв, що гастролює по всій Україні. Минуле Воронаєва досить темне: справжнє його прізвище — Черкасов. Колись він утік за кордон, але кілька років тому він повернувся із Америки і почав діяти.

В основі науки „воронаєвців" лежить євангелля, хоча вони визнають і старий завіт. Як і більшість інших сект, „воронаєвці" заперечують церковну обрядовість. Зміст життя вони

бачать у „вдосконаленні у христі". Дуже сумнівна „досконалість" самого Воронаєва—людини крутої і брутальної, за свідченням самих сектантів та його сім'ї, не заважає йому лицемірно проповідувати „вдосконалення у христі" для інших. Старший син Воронаєва вкрав гроші і втік невідомо куди, а решта його дітей ростуть не абиякими хуліганами. Одна з причин смерти дочки Воронаєва у 1927 року є те, що велелюбивий батько систематично бив її.

Як же „воронаєвці" вдосконалюються у христі? Доволі застарілими способами. Основний рецепт, що подає Воронаєв своїм послідовникам, це — молитися (найулюбленіший спосіб гнобителів притишати і заспокоювати голодних та експлуатованих). Ці ліки прописували англійські попи підчас страйку гірників. Це ж рекомендували російському робітникові й селянинові 1905 року. Поруч молитви йдуть застороги од усякого культурного впливу збоку: кожний, хто вступає в секту, дає обіцянку не відвідувати кіна, театрів, клюбів та інших громадських установ. До лікарів звертатися не рекомендують. Проти хвороби — вчить Воронаєв — треба озброюватися вірою. (Між іншим підчас хвороби дочки Воронаєв не наслідував своєї науки, а звернувся до лікарів). Що цим можна досягти вдосконалення у христі" цілком зрозуміло, бо лише повне ізолювання від культури, від суспільства дає можливість грати на невігластві людей і, „вдосконалюючи їх во христі", складати собі солідний капіталець: самому отримувати з Америки коло 500 долярів щомісячно та на ім'я сина, що приписаний як роз'їзний регент, 25 долярів, не кажучи вже про добровільні внески самих сектантів. А внески також досить великі: бідняки дають по 2 — 3 крб., а інші — по 5 — 10 і більше. Черевце, що його нажив Воронаєв, мабуть, не від „вдосконалювання во христі". Коли йому вказують на його багате життя, він цинічно відповідає: „А то ж як, бути пастирем і не доїти свою череду?"

Послідовники Воронаєва це здебільшого жінки крамарки, візники, кустарі. Є й службовці та робітники, але їх далеко менше. В такім оточенні вдається нишком і антирадянська агітація такого роду: все, мовляв, минуще, радянська влада тимчасова, ліпше думати про вічне, аніж брати участь у соціялістичнім будівництві.

Цікава сама обстанова і характер зборів общин „християн євангельської віри". Якась містично-таємнича обстанова. Підчас моління бувають припадки істерії, епілепсії. Всі ці вияви нервових хвороб вважають за знак сходу духа святого. Особливо впливають нічні моління, хоч їх і заборонено. На молитовні збори пускають і дітей. Моління йдуть в супроводі співів, музики (є музичний гурток), буває іноді щось подібне до художнього читання. Релігійні оповідання, що їх читають, безумовно, просякнуті ненавистю до радянського ладу, до радянської культури. Приміром, в одному такому оповіданні написано про двох дівчат, що одна йде до клюбу, а друга — на збори секти. Це оповідання має на меті вселити ненависть до вогнищ радянської культури — клюбів.

Великий вплив в секті мають так звані пророчиці, що їх обов'язок втішати і надихати членів секти, віщувати скоре пришестя христа тощо. Що значна частина сектантів, особливо жінки, психічно хворі, це не підлягає сумніву. За таких умов Воронаєву вдається провадити свої гіпнотичні сеанси.

На всіх робітничих зборах представники окрради СВБ зустрічають настирливі вимоги заборонити це негідницьке задурмянювання людей. З особливим обуренням трудящі Одеси сприйняли недавно викритий факт визискування сектантами підлітків. Цей факт досить яскраво характеризує сектантські божі слова і чорні сектантські діла. Переді мною журнал секти „християн євангельської віри" „Христианин", № 1. Кілька номерів цього журналу від першої до останньої сторінки написав сам Воронаєв. На стор. 7 під заголовком „Обязанности членов общин христиан евангельской веры" написано: „Кожен член повинен бути благочестивим, ввічливим, чоловіколюбним" і т. д. Такі елейні сектантські слова, але які жорстокі, нахабні їх діла.

Про благочестя і чоловіколюбство самого Воронаєва вже говорилося. Його сподвижники із сектантської верхівки не поступаються перед своїм учителем щодо жорстокости. Взяти хоча б, наприклад, Веденка. Він активний сектант. Жінка його — пророчиця в першій одеській общині. З поваги і пошани між сектантами Веденко користується тому, що він має власне невелике деревообробне підприємство (на Прохорівській вул., № 25). Співвласником цього підприємця є також воронаєвець Блашко. У цих сектантів в майстерні працюють кілька підлітків — також сектантів. Отже ясно, що Веденко і Блашко мають на цих нещасних підлітків необмежений вплив і визискують їх на славу божу. Працюють підлітки від зорі до зорі, а сектантська справедливість підказує Веденкові платити за таку каторжну роботу 24 крб. на місяць. Підлітки ці терплять щоденну лайку, знущання, і все це вони повинні терпіти без ремствувань. На найменший протест Веденко відповідає: „Найнявся — продався; на роботі ти мені раб, а після роботи ти мені брат". Скаржитись не можна: „з хати сміття не виносити", — каже Веденко.

На стіні в майстерні пишається таке гасло: „Наложи, господи, охрану на уста мои". Веденко не забуває вселяти у свідомість підлітків антисемітизм, виспівуючи антисемітських пісень та провадячи антисемітські розмови.

От вона, сектантська любов, сектантське „чоловіколюбство". З такого визискування безумовно хутко збагатієш. І дійсно, Веденко своє виробництво щодалі більше поширює. Йому мало ще визискувати підлітків, він, ще завів і нічні роботи, звичайно, таємно, він дає роботу і на дім. А „ввічливе" ставлення Веденка доходить до того, що він плює робітникам в обличчя.

Одного разу довелось одному з підлітків ночувати в майстерні. У мастерні постійно ночує другий підліток Цирульник, — це його

Воронаєв (х) зі своїм активом біля труни своєї дочки. Всі сусіди кажуть, що дочка вмерла від батькового катування

постійне мешкання. Заночувавши, цей підліток підстелив під себе робітну одежу самого Веденка. Коли Веденко побачив вранці, що його одежу пом'ято, він накинувся на Цирульника і почав його сильно лаяти, хоч Цирульник і не спав на його одежі. Нахабство Веденка дійшло до того, що він плюнув Цирульнику в лице. Це так обурило Цирульника, що він вийшов із секти і пішов шукати захисту до інспектора охорони праці Іллічевського району. Відповідь інспектора є клясична для шкідника - бюрократа:

„Що ж, накажете мені витерти вам обличчя, чи піти та плюнути в обличчя хазяїнові?" Цирульник іде до окркому ЛКСМУ, звідси — знову до охорони праці, але скрізь до нього байдуже холодно ставляться. Нарешті він зайшов до Окрради СВБ. Тут його уважно вислухали, дали пораду, дали антирелігійної літератури. Окррада негайно вжила рішучих заходів до охорони підлітків від нещадного визискування під вивіскою христа. Після втручання Окрради за цю справу взявся відділ праці і профспілка, а комсомол досі стоїть осторонь, не розуміючи сенсу викривання клясової ворожости сектантства.

Майстерню Веденка тепер закрито. Визискувачів притягається до судової відповідальности. Ця сторінка ганебного сектантського життя, розкрита лише на першім судовім засіданні, ще раз показує справжню суть сектантства, яке іменем христа визискує трудящих і виступає проти радвлади. Справу передано на додаткове розслідування і буде слухатись мабуть в показовому порядку в клюбі деревообробників.

Та, певно, попутньо відповідні організації звернуть увагу і на тих „службовців" (бо інакше назву тяжко підібрати) у своїх органах, що так бездушно, по - чиновницькому спочатку реагували на цю справу. **Алов**

КОСТЬОЛ — СКЛАД САМОГОНУ

На Шепетівщині представники сільради у льоху під костьолом на селі знайшли 4 відер самогону.

Цей самогон сховав там спекулянт І. Куськовський, що живе біля костьолу і має тісний зв'язок з ксьондзом і з релігійною громадою.

Ширяться чутки, що самогонщики, будучи у близьких стосунках з костьольною радою, ховають самогон усередині костьолу.

Сільська біднота й середняцтво проти костьолу—притулку самогонщиків—і домагаються, щоб відповідні установи ближче зайнялися справою костьолів. **Око**

НА АНТИРЕЛІГІЙНОМУ ФРОНТІ

БУДУЙМО ЛІТАКА „БЕЗВІРНИК УКРАЇНИ“

Минуло півроку, як за ініціятивою Першомайської організації Спілки Войовничих Безвірників II пленум Всеукрради СВБ ухвалив розпочати на Україні кампанію за збір коштів на збудування літака „Безвірник України“. Здається, шість місяців — час достатній, щоб розворушитися і розпочати цю роботу серед широких безвірницьких мас. А проте факти свідчать, що кампанія розгортається надто повільно; далеко не всі округи беруть участь у цій роботі і навіть журнал „Безвірник“ цьому питанню вділяє якнайменше уваги.

На нашу думку, і Виконбюро Всеукраїнської Ради СВБ в цій справі мало наполягало, обмежившись за 6 місяців одним обіжником до окррад, що по суті мало допоміг, бо в ньому не було ані інформації, як проходить ця кампанія на Україні, ані порад, що треба було б зробити, щоб пожвавити цю роботу, тоді як у Всеукрради, звісно, є матеріял про перебіг цієї кампанії в округах та досвід тих округ, що краще розгорнули роботу.

Матеріяли, що нам доводилось читати в журналі „Безвірник“, не відбивають того великого політичного значення, що його повинна мати кампанія за збудування літака „Безвірник України“. Це тим важніше, що на східніх кордонах неспокійно, що потрібно звернути найбільше уваги на зміцнення обороноспроможности нашої країни. Кампанія за збудування літака ставить перед нашою організацією завдання конкретної участи в зміцненні обороноспроможности країни, воєнізації населення, практичної участи наших осередків СВВ в роботі ТСО - Авіяхему і т. ін.

Часу до скликання II Всеукраїнського З'їзду СВБ залишилось мало, а до його ж скликання збір коштів на літака треба закінчити з тим, щоб II З'їзд передав літака Червоній армії. Коли й далі робота ця буде йти так мляво, то треба сподіватися, що своїх зобов'язань ми не виконаємо.

Ми вважаємо, що коли своєчасно розбурхати окрради, щоб пожвавити цю роботу в округах, то протягом 2 — 3 місяців можна піти далеко вперед. Треба лише накреслити низку конкретних заходів, як найвлучніше перевести цю кампанію, щоб мати якнайбільший ефект За найперший конкретний захід слід вважати контрольні цифри, що їх мусить подати Виконбюро для кожної округи

Коли кожна організація буде мати контрольну цифру, що вона її мусить виконати, тоді і в окрузі відповідно почнуть розворушуватися.

Першомайська організація добровільно бере на себе посильну цифру в 2.500 крб., що їх ми зобов'язалися надіслати до 1 січня 1930 року. Першу тисячу карбованців надсилаємо до Всеукрради СВБ разом з цим дописом.

Далі, журнал „Безвірник“ повинен організувати відділ — „Збираймо кошти на літак“. Такий постійний відділ мусить не тільки подавати зводки про зібрані кошти, а й містити інформацію, як організовано цю роботу в різних округах, які є хиби, досягнення, методи, варті переймання, і т. ін.

В округах між окремими районами, осередками, навіть окремими членами СВБ організувати соцзмагання або включити як окремий пакт до загальних договорів про соцзмагання.

Ще не пізно включити до умов про соцзмагання між округами пакт про збір коштів на літака.

Ось приклад, — осередок СВБ ст. Голта організував соцзмагання між членами СВБ'і у наслідок зібрано 42 крб. там, де всього 100 членів в осередку СВБ, а місцком об'єднує 136 робітників і службовців.

Слід нагадати й факт, не вартий переймання. Це умова між Одеською і Київською організаціями на соцзмагання, що не додумалися включити в умову пакт про збір коштів на літак „Безвірник України“. Дві великі організації, що по них треба було б рівнятися сусіднім округам, обминають це величезної ваги завдання.

Наш досвід показав, що кампанію в окрузі треба провадити за певним пляном і системою. Перша частина кампанії, коли ми лише писали обіжники, нічого не дала. А коли ми видали друковані підписні листи, перенумерували їх і розіслали до районів, то за два тижні зібрано було більше, ніж за три місяці. Підписний лист, поперше, оформлює цю кампанію, подруге, стимулює її, бо чистий незаповнений лист осередок повертати не буде. Окружна газета цій роботі теж значно допоможе — варто тільки подати разів зо два, зо три відповідні антирелігійні куточки; а проте, проглядаючи окружні газети, ми зовсім не зустрічали заходів за збудування літака.

Звісно, ми не поділяємо метод Старобільської окрради, що видала агітаційну листівку „Будуймо літак“ і продає її примірник по 5 коп. Коли вже видавати агітлистівку, то ширити її треба безплатно. Але, безумовно, краще хоч так збирати, аніж нічого не робити. На жаль, більшість окрорганізацій якраз нічого й не робить у цій справі.

Всеукрраада зі свого боку мусить пожвавити свій провід у цій справі і домагатися, щоб

геть усі округи розгорнули цю кампанію. До речі, ця робота аж ніяк не перешкоджає іншими завданням і кампаніям. Навпаки, це сприяє успіхові збору коштів на літак. А проводячи цю роботу, ми водночас пожвавлюємо діяльність наших організацій.

Будемо сподіватися, що кожна округа розворушиться і II Всеукраїнський З'їзд Спілки Войовничих Безвірників передасть літак „Безвірник України" до повітряної фльоти Червоної армії, збільшуючи цим безвірницьку ескадриллю літаків.

І. Руденко і М. Якунін

ШИРИМО ЗБІР КОШТІВ НА БЕЗВІРНИКА УКРАЇНИ"

Безвірники Роменщини нині провадять збір коштів на збудування літака „Безвірник України". Збір коштів проходить під гаслом: „Піднести подарунок II окрз'їзду СВБ", тобто до цього строку зібрати всі кошти на літак, що їх повинна дати Роменщина. Початок уже зроблено. Вже поступило добровільних пожертв понад 400 крб. Цю суму зібрала лише сама окррада СВБ. З цією метою окррада влаштувала антирелігійний диспут, а потім — концерт і всі гроші було покладено на збудування літака.

Роменська окружна газета майже в кожному номері друкує індивідуальні виклики, а також друкує статті й кореспонденції з цього питання. Сільські осередки ще не взялися як слід за цю роботу. Члени окрради СВБ виїжджають на села і пожвавлюють там роботу збору коштів. Виїзди мають добрі наслідки. Беруть участь у цій справі і гуртки юних безвірників. Будемо сподіватися, що безвірники Роменщини до нового року з честю виконають своє завдання.

Чер-ко

ВІД АВТОРІВ „БЕЗВІРНИКА"

Травневий пленум спілки безвірників вирішив відраховувати 5% з авторського гонорару співробітників „Безвірника" в фонд літака „Безвірник України".

Відраховування почалось з червня місяця 1929 р.

Подаємо список авторів, що з їх гонорару відраховано 5% в фонд літака „Безвірник України" за час з червня до листопада 1929 року включно.

Авреньєва Є.	07
Авіновицький А.	40
Аксельрод Д.	20
Альтин С.	15
Бабій В.	35
Бажанов М.	6.45
Богацький Г.	22
Б. Г.	1.25
Бак С.	2.53
Бубир І.	22
Боканча П.	2.82
Бут Г.	20
Бабушкін П.	20
Буланкін І.	1.60
Білярчик	2.20
Вайнштейн М	4.—
Василів	06
Всеукррада СВБ (самоосвітній курс)	10.—
Вікторов Б.	60
Віщун І.	20
Василів І.	10
Вовна Я.	41
Ватака Г.	10
Віктор (псевдонім)	10
Вдовенко А.	10
Гончаревський Б.	71
Григор'єв К.	25
Грайпель	75
Горчинська	28
Гурич М.	1.20
Гушенко	10
Грудський С.	20
Даниленко С.	4.03
Доброжанський М.	4.31
Денисюк О.	06
Дражевська Л.	4.85
Євдокименко Г.	10
Єнішерлов М.	2.40
Жиденко Д.	15
Жигарів В.	35
Журбенко А.	65
Журбицький К.	25
Заїкин П.	68
Зарудний Є.	90
Зюбровський С.	15
Заєць В.	31.51
Зеберг В.	13
Заславський П.	05
Завадська В.	65
Зайцева О.	13
Іванов І.	1.17
Ігнатюк Дм.	45
Івановський (весь гонорар віддав в фонд літака)	15.—
Іващенко Я.	15
Ірчан М.	1.75
Кетков А.	06
Коломієць П.	08
Коломієць О.	15
Криохатський М.	3.44
Кучерявий В.	1.20
Колектив співробітників (за вікторину)	7.85
Кандідов Б.	1.70
Костик П.	15.95
Колібабчук І.	10
Крупський М.	4.85
Калита С.	10
Костенко М.	15
Калманович М.	40
Кунчій В.	15
Карабіневич Ф.	50
Карпенко П.	2.70
Ковальчук Я.	1.17
Каневський Л.	40
Кізіль	1.25
Ковальський	50
Лавріненко Ю.	2.70
Луцкевич М.	1.59
Лященко М.	65

Литвиненко С.	15
Ланевський	10
Лозино - Лозинський Є.	5.20
Лєсновський Г.	1.50
Мамонтов Б.	90
Мельник Д.	60
Мулер Б.	62
Михайлов Н.	20
Музирин В.	10
М'якшин Г.	1.05
Мерклінг О.	1.15
Новиченко А.	10
Недоля А.	1.69
Нестеровський К.	4.10
Ніженець П.	10
Наумов З.	6.48
Новицький М.	1.50
Нижегородцев	1.47
Нетреба Ф.	40
Нечипорук Д.	25
Науменко П. і Рижов В.	1.45
Нижник Б.	40
Осередок безвірників на Запоріжжі	14
Ольченко К. і Шагара О.	8.40
Остапчук О.	08
Орлов Йос.	30
Орловський	2.63
Ольшанський М.	1.40
Петров В.	4.80
Поляков І.	8.35
Провозин Д.	12
Писаренко А.	22
Петраш М.	09
Прокопович М.	40
Покровський Ю.	90
Панченко О.	45
Перкович С.	1.25
Подольський В.	22
Попов	1.05
Прес - Бюро	45
Піменов Г.	50
Присутній (псевдонім)	10
Платонов Ю.	2.50
Руденко І.	1.96
Рещиков М.	86
Репенко А.	12
Рудофилов А.	06
Розумієв Ф. (весь гонорар віддав в фонд літака)	11.—
Розенфельд О.	1.50
Роздольський	20
Рудніченко С.	1.93
Сергієв М.	1.42
Слатін А.	3.64
Славінська І.	4.32
Сарне Л.	7.85
Л. С.	50
Сверчков К.	30
Спиридович	55
Старенький І.	25
Ситкевич І.	15
Сапухін П.	1.45
Сокольський С.	1.40
Струмінський	2.50
Сухоплюєв	1.75
Тарасов М.	1.90
Тичина І.	90
Турган О.	20.90
Теодорович В.	15
Томський	70
Тимошенко Б.	85
Ткачов	1.50
Тимофієв С.	1.75
Уваров	30
Фаворський В.	1.40
Федоров Д.	05
Фінкельштейн Я.	80
Фролов Р.	40
Хілько В.	06
Хоменко П.	1.30
Целаріус В.	50
Цізін Г.	08
Цибак І.	10
Чернов П.	30
Чоботарьова М.	60
Чефранов О.	24.93
Чернушенко І.	20
Чернявський В.	1.30
Чепрага	30
Чміль І.	1.—
Штейнберг О.	10
Шагара О.	3.—
Шутенко І.	15
Щербина	1.10
Щеглов	1.—
Ефрус Н.	15
Юр'єв	3.60
Юровський С.	10
Ярошенко Д.	40
Яценко І.	27
Яценко М.	45
Яхт Г.	60
Яворський Б.	10
Всього	Крб. 336.36

ЗАКРИТИ КИЄВО - ПЕЧЕРСЬКУ ЛАВРУ

Вже не вперше радянській громадськості доводиться натикатися на факт, коли під виглядом „безсторонньої науки" або „історичної цінности" провадять релігійну пропаганду чи зберігають нікому непотрібні старі церкви, що не мають жодної історичної цінности.

Будучи в Києві, делегація робкорів „Робітничої Газети Пролетар", побувавши в музеях і театрах, заїхала також поглянути на славнозвісну колись фортецю темряви і чорносотенства Києво - Печерську лавру.

Коли ворог, маскуючися всіма способами (головно — під релігійною маскою), провадить свою контр - революційну роботу, то, здавалося б, наші керівні організації мусили б зуміти перетворити лавру на антирелігійний заклад, де на життьових фактах, тут же на місці, показують усю мерзотність і лицемірство церкви, зв'язок релігії з кривавим царатом, показують, як релігія протягом віків була засобом обдурювати маси. Як же ми здивувалися, коли побачили, що й тут, під виглядом „історичної цінности", провадять справжнісіньку релігійну пропаґанду!

Правда, лавра тепер має голосну назву „музейне містечко“, але це справи не міняє. Вже підходячи до лаври (а не до „містечка“), ми наткнулись на численних торговців хрестиками, фотографіями лаври, „святих“ тощо (мабуть, для попереднього ідеологічного впливу).

Заходимо всередину. Тут уже цілком очевидна „нейтральність“ науки. Керівники — майже всі колишні манахи (очевидно, залишили їх, як „спеців“) — пояснюють роботу лаври з „культурного“ погляду. У відділі „письменства та друку“ вам показують книжки, друковані в лаврі, портрети „святих“, різні роботи на міді й на дереві, „над якими манахи сиділи по кілька років“, що особливо підкреслює керівниця. Про лавру, як підпору самодержавства — ані слова. Потім вам по казують вишивки манахів (знову про їхню працьовитість). Показують собор, де правили служби, ікони, вівтар і т. ін. Показують також могилу „убієнного“ Столипіна, не по, яснюючи, звісно, хто він і за що його вбито.

Потім нас ведуть у гордість лаври — печери, де колись в XVII — XVIII століттях жили манахи і „святі“. Біля печер зібрався натовп — чоловіка сто. Тут і селяни, і школярі і червоноармійці. Два манахи жваво торгують тоненькими свічками по 10 копійок. Електрики в печерах чомусь нема, отож хоч-не-хоч доводиться купувати ці свічки.

Пождавши з півгодини, входимо. Але тут трапилось таке. Група молоді, заявивши, що вони безвірники, не захотіли скидати шапок, тим паче, що в печері холодно. Манахи-керівники розлютувались: „Як це ви собі дозволяєте, адже ви в святому місці!!!“ (і тикають нам постанову, якої ми й не помітили раніш, де справді сказано, щоб скидати шапки і, немов на глум, дописано про заборону провадити релігійну пропаґанду).

Після довгих суперечок всі входять. Манахи, звісно, пояснюють по-своєму. („Отут святий Серафим сидів і страждав за народ стільки-то років. А тут жив Нестор Прозорливець, що пророкував кінець світа з 29 року цього століття“) (точні слова „керівника“). „А ось капличка, де жило дванадцять мучеників. Тут святами правлять службу,— додає він, наче між іншим,— а ось мощі таких-то й таких-то святих“. Коли ж ми висловили сумнів, чи це справді мощі, то ченці сказали, що це ніби підтвердила урядова комісія.

З важким почуттям повертались ми з лаври після таких „пояснень“. Доки ж ми будемо панькатися з цими чудами? Нащо показують оці „наукові цінності“, в чиїх інтересах це робиться? Адже в нас тепер загострена клясова боротьба, а ми панькаємося з цими розсадниками темряви, боячись, очевидно, обвинувачення в насильстві. Адже лавра фактично і тепер, тільки в менших розмірах, через таку мирну політику наших культурно-політичних органів притягає і дурить прочан, як це було й до революції. При нас було в лаврі кілька десятків селян і селянок, що христилися на всі боки і пильно прислухалися в пояснення отих „керівників“. Ми довідалися, що селяни прибувають

Закрита Миколаївська церква в Полтаві. Тепер тут розмістилися майстерні технікуму кустпромкооперації

до лаври щодня десятками і тут їх відповідно „обробляють“ манахи

Чомусь у лаврі зовсім не почувається антирелігійної роботи. Де ж товариство безвірників, чому нема антирелігійного кіоску? Чому не призначать керівників, що вміють пояснювати ролю релігії й лаври з нашого погляду? Тут факт явного примиренства з клясовим ворогом.

Лавру треба закрити, перетворивши на справжній, а не тільки назвою, культурний заклад. Цього вимагає життя.

Київське робітництво рішуче заявило вже про це, і ця вимога повинна бути виконана.

І. Лейкін

Від редакції: Уже коли журнал друкувалося, в газетах появилася звістка, що лавру нарешті закрито і манахів виселяють.

ПІДСУМКИ ЗА РІК

Безвірницька робота на Артемівщині розгортається що день то ширше, щодалі більше на неї уваги звертає суспільність, активний безвірницький рух проникає в найглухіші села і присілки.

Які ж наші досягнення в цій справі? На всіх курсах і семінарах підготовки й перепідготовки активу в окружному маштабі, як от: вчителів, кооперативного, професійного, комсомольського та партійного активу і т. д., в програми було введено антирелігійні цикли. Наше гасло було — жодного семінару, жодних курсів без циклу

антирелігійних лекцій. Тут ми маємо значні досягнення. За цей рік було пропущено через окружні семінари й курси понад 1000 чол. Це той актив, що працює безпосередньо на виробництві з масами, на професійній, кооперативній радянській, шкільній роботі тощо.

Крім того, в районах підготовлено понад 500 учителів лікнепу, 80 завсельбудинків. У програмах їх підготовки також було введено антирелігійні лекції.

Але цього не досить. Нам потрібні кваліфіковані безвірники-антирелігійники. І от по лінії профспілок організовано було двотижневий окружний антирелігійний семінар на 40 чол. По лінії села — такий же тритижневий семінар керівників осередків СВБ. Скінчило цей семінар 35 чол. Це безпосередні керівники антирелігійною роботою на місцях.

Ми маємо 10 постійних антирелігійників-пропаґандистів, що їх утримують профспілки. Вони працюють по районах і, крім цього, є 3 пропаґандисти окружного маштабу.

Які ж ми наслідки маємо в нашій роботі за 1929 рік?

Організованих безвірників у нас на кінець цього року нараховується до 20.000, а 1928 р. було лише 6.000. Юних безвірників у нас тепер 10.000, а 1928 року було 2.000.

Завдяки активній антирелігійній роботі цього року закрито 8 молбудів: в Риковому — 2 церкви, в с. Вірьовці, Риківського р-ну, закрито одну церкву, в Артемівському закрито 2 церкви і 2 синагоги і на Донсоді закрито одну церкву. Щодо закриття молбудів, то тут безвірникам довелося багато попрацювати: релігійники, попи, церковний актив — колишні фабриканти, власники будинків, а також торговці, крамарі, куркулі тощо — вся ця братія чинила скажений опір безвірницькому рухові, підбурювала темне несвідоме жіноцтво, але всі їх заходи обернулися ж проти них. Безвірники викрили трудящим масам справжнє скажене контр-революційне лице церковного активу. Ціла низка доповідей, лекцій з демонструванням „чудес" розбудила думку найвідсталішої маси. Маса розворушилася. Безвірницька хвиля не спадає, а, навпаки, дужчає, з ініціятиви мас то там, то там виникає питання закрити церкву, синагогу чи інший молбуд. В с. Добропіллі, Гришинського р-ну, селяни постановили закрити церкву. В Горлівці 10.000 робітників дали підпис закрити церкву.

Чи не найвідсталіше село Никифорівка, Артемівського р-ну. Там навіть церковникам вдалося налагодити ремонт церкви, та, коли в село заявився антирелігійний пропаґандист, селяни круто повернули проти церкви, а в 12 річницю Жовтня ухвалили закрити її.

Сподіваємося, що 1930 року безвірницький рух зросте ще більше, і на кінець п'ятирічки навряд чи залишиться де церква.

Я. Кошуба

БЕЗВІРНИЦЬКЕ СЕЛО

Село Чернещена, Зачепилівського району, на Полтавщині — одно з передових сел в районі. Воно колективізоване на 35%: на весну чернещанці поставили питання руба — селом перейти в колгосп. Це ж село успішно виконало хлібозаготівлю, реалізацію позики, осінню засівкампанію і т. ін.

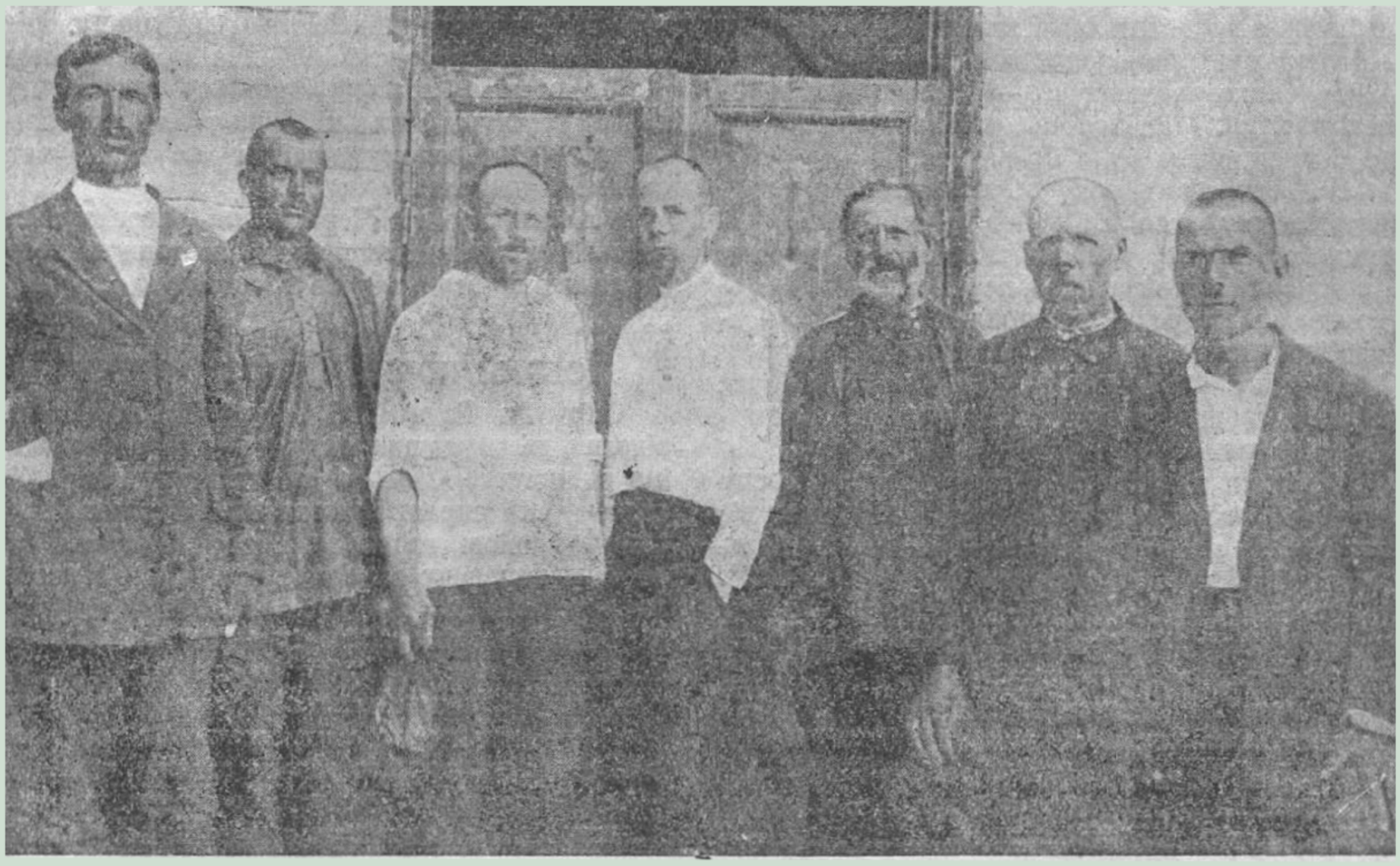

Актив чернещанських безвірників (Зачепилівський р-н на Полтавщині)

Екскурсія безвірників с. Чернещина в клюбі пролетарської молоді в Полтаві

Почали рішучий наступ на неписьменність, по кутках працюють ліквідаторські групи і на сьогодні лікнепом охоплено 450 чоловік. Але в одному лихо чернещанців — немає в них політосвітньої роботи, вірніше, немає помешкання, де б таку можна було провадити.

По весні цього року в Чернещині організувався осередок спілки войовничих безвірників. Спершу в гуртку було 28 членів, оці 28 чоловік і порушили питання, щоб церкву закрити. Згодом до лав осередку безвірників стали приплювати нові члени, у жовтні їх було 260, а тепер їх є більше 8 0 чоловіка. На Полтавщині це перше село, що так широко охоплено безвірницькою роботою.

У жовтні цілою громадою ухвалили постанову про закриття церкви. Дяк відмовився від дякування, а „п'ятидесятка" — від своєї діяльности. Справу про закриття церкви надіслано до Полтавського ОВК, але останній і досі ще маринує справу, в той час коли селянство з надією поглядає на церкву:

— Хоч би вже швидше закрили... можна б і школу відкрити, щоб діти не бігали по вулицях...

Справу про закриття церкви в Чернещині треба розглядати так: закрити церкву, то буде в селі огнище культури, а коли ні, то буде піп Лісовський і далі гуртувати навколо себе глитайню для контр-революційної діяльности.

На оці два чинники й повинна зважити влада.

В селі п'ять артілей, ставиться питання про злиття їх у куц. Загальні збори артілей схвалили постанови: жодному членові не відвідувати церкви і повикидати ікони...

Безвірники с. Чернещини переказували редакції журналу „Безвірник", що вони на весну організують великий колгосп імени журналу „Безвірник". **Н.**

ДОБРИЙ ПОЧИН ПЕРВОМАЙЩИНИ

Окружна Рада СВБ Первомайщини видала відозву до трудящих округи про передачу дзвонів на індустріялізацію та стінну газету присвячену цій справі. Відозва чітко формульована, вона є бойові гасла за боротьбу проти релігії, за передачу заводам тисяч пудів коштовного металю, що вакується по дзвіницях.

Стінна газета вдало складена, видрукувана двома фарбами, оздоблена фотографіями знятих уже дзвонів, закритих молбудів. Коротка передовиця — з промови т. Ярославського про дзвони, дописи з сел про зняття дзвонів, розвідки з історії дзвонів та заклик до трудящих — виходити з релігійних громад. Цей почин повинні наслідувати всі округи.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Секретарю осередку СВБ с. Хильчиків на Глухівщині. — Редакція не висилає літератури накладною платою. Журнал „Безвірник" у відділі „література" дає покажчики антирелігійної літератури. Купувати цю літературу можна в усіх книжкових крамницях в округах і районах, а також виписувати накладною платою з видавництв: (Державне Видавництво України (Харків, вул. К. Лібкнехта 31), видавництво „Безбожник" (Москва, Сретенка, 10) та інших видавництв, що їх адреси можна взнати з газет „Правда", „Комуніст", „Безбожник" тощо. Виписуючи книжки накладною платою, слід зазначити, які саме книжки ви хочете виписати. Накладною платою висилають книжки тоді, коли ви вишлете 25% вартости книжок. Вимагайте від видавництв каталогів і проспектів книжок, їх вам повинні висилати безплатно.

А. Маковецькому. — Автобіографія не піде, бо не подає нового: так визволялися з пут релігії майже всі молоді робітники й селяни. Пишіть про безвірницьку роботу в Червоній армії.

Семенченку Івану—село Калинівське.— Зверніться до осередку безвірників Первомайської шахти або до культкому фабзавкому шахти — нехай вони потурбуються, щоб ваш радіоприймач полагодили, а, коли вони відмовляться, то зверніться до райполітосвіти.

Ф. Музиріну. — Дуже добре, що робітники Крюкова ухвалили зняти дзвони. Напишіть, як виконується ці постанови.

Членові СВБ. Село Новоспасівка. — Ваш допис „Праця налагоджується" не піде. Ви не написали, що саме роблять осередки безвірників, зокрема, як вони борються з гуртками сектантів. Допис про попа, що вимагав у бідняка пляшку горілки, також не піде. Всі попи вимагають хаптурів.

Гр. Лемкові. — Ви пишете, що безвірницька робота в Лохвицькому районі занепала через те, що немає платного робітника - антирелігійника. Це не зовсім правильно. Безвірницька робота є активно - громадська робота і її повинні провадити не лише один платний робітник, а й усі культурні громадські організації.

Керівникові осередку СВБ у с. Чайківці Христинівського р-ну на Уманщині.— За керівничими матеріялами для антирелігійної пропаганди зверніться до Уманської окрради СВБ. Вона повинна дати вам директиви і порадити яку літературу придбати.

П. Бровченкові. — Ягодинська цукроварня. Щодо антирелігійних п'єс зверніться до журналу „Сільський театр", він вам порадить п'єси, а також повинен дати вам повний список антирелігійних п'єс.

Грицю, с. Ворсівка.— Про підпал церкви у вашому селі вже друкували.

Етнографічні матеріяли, зокрема релігійно-побутові, звичайно, цікаві, але їх без спеціяльних знань збирати не корисно, бо всяке спостереження, вихоплене і не зв'язане з місцевими умовами й іншими звичаями, втрачає свою цінність. Отже така робота мало підходяща для селькорів. Ліпше нехай сількори ведуть безвірницьку роботу.

Шевчуку С. — Ніяких матеріялів щодо збору передплати на „Безвірник" не треба. Просто збирайте гроші гуртом, віднесіть їх на почту й випишіть журнал.

Ф. Музиріну. — „Ценное изобретение" не піде. Було б дуже бажано, коли б про цей винахід написав якийнебудь кременчуцький лікар, що знайомий з цим винаходом, та щоб прислав і фотографію цього винаходу. Попросіть якого небудь лікаря зробити це, давши й оцінку та пояснення.

Чепразі, А. Горлівка. — „День урожаю" не піде. Поперше, воно незакінчене, а подруге розтягнуте. Як оповідання, воно не художнє, як допис — воно не підходить, бо не подає конкретних фактів.

Кімові. — Про шахрайство ворожбитів-циганів та вдову з с. Семенового - Яру не друкуємо. Використайте цей матеріял у стінгазеті і в антирелігійних доповідях. Він має лише місцеве значення.

А. Молочанському. — „Бабка угробила" не піде. Використайте цей матеріял в стінгазеті і в доповідях.

До всіх наших кореспондентів

Редакція „Безвірника" чимало дописів передала до газети „Войовничий Безвірник" і передаватиме й далі частину дописів до газети. Отже слідкуйте, товариші кореспонденти, за газетою „Войовничий Безвірник". З 1 січня 1930 року вона виходитиме через кожні 5 днів.

До всіх наших кореспондентів

В кореспонденціях до „Безвірника" рекомендуємо найближчим часом висвітлювати такі питання:

1) Участь СВБ у таких кампаніях: а) здійснення п'ятирічки, б) соціялістичне змагання, в) безперервка, г) організація ударних бригад на підприємствах, ґ) колективізація сільського господарства, здійснення аґромінімуму та підвищення врожайности, д) підготовка до весняної сівби.

Просимо висвітлювати, яку участь беруть осередки СВБ у цих кампаніях, як і в яких формах впливають ці кампанії на антирелігійну роботу, і, навпаки де, як і якими способами релігійницькі елементи (служники культів, сектанти, а також верховоди їхні, закулісні керівники і поплічники тощо) чинять перешкоди цим кампаніям.

2) Як відбулася антиріздвяна кампанія (робота СВБ і опір релігійників). Які були прогули, чи було пияцтво і збитки від них для підприємства.

3) Викривайте шкідницьку контр-революційну діяльність релігійників, зокрема сектантів і автокефалістів.

Надсилайте по можливості фотографії безвірницької роботи. Редакція платить за фотографії по 2 — 3 крб.

Ціна 20 коп.

ПОПУЛЯРНО-НАУКОВИЙ АНТИРЕЛІГІЙНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ

ДВОТИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ

БЕЗВІРНИК

ТА МЕТОДИЧНИЙ ДВОТИЖНЕВИЙ БЮЛЕТЕНЬ

„НА ДОПОМОГУ АНТИРЕЛІГІЙНИКОВІ“

ОРГАН ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ РАДИ СПІЛОК ВОЙОВНИЧИХ БЕЗВІРНИКІВ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ: Дм. Ігнатюк, І. С. Гаїбов, А. Івановський, М. Новицький (відповідальний редактор), А. А. Коршіков, І. Поляков, В. М. Петров

БЕЗВІРНИК

Є ЗАСІБ масової антирелігійної агітації й пропаганди

СТАВИТЬ собі завдання дати в популярному вигляді марксистську критику релігії як з боку соціяльно-історичного, так і природничо-наукового

ПОДАЄ оригінальні досліди з царини вищезгаданих завдань, звертаючи особливу увагу на специфічні питання релігії і боротьби з нею в українській дійсності

ПОСТІЙНО містить огляди й нариси з релігійного руху на Україні і по чужих країнах

РОЗРАХОВАНИЙ на широкого селянського й робітничого читача-передовика

Є ОРГАН низового осередку безвірників і обслуговує потреби його роботи

СТАЄ на допомогу активістові-антирелігійникові, виділяючи суто спеціяльні і трудніші методичні та організаційні матеріяли в окремий додаток

В ЖУРНАЛІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ:

Андрієвський, О.; Бажанов, М.; Боканча, П. С.; Бак, С.; Білярчик; Борейко, М.; Буланкін, І. М.; Вітик, С. І.; Вовна, Я. О.; Гаїбов, І. С.; Гурич, М. В.; Гончаревський, Б.; Добржанський, М. Я.; Денісов, Г. І.; Єнішерлов, М.; Єрофіїв, Н.; Ефрус, Н.; Заєць, В. К.; Зюбровський, С. С.; Івановський, А.; Ігнатюк, Дм. Л.; Ірчан, М.; Кандідов, Б. Н.; проф. Коршіков, А.; Карпенко, П.; Кальманович, М.; Короп, П. О.; Курило-Кримчак, А.; Климович, Л.; Кривохатський, М.; Ковальчук, Я.; Костик, П. П.; Крупський, М.; Лавріненко, Ю. А.; Лісновський, Г. Д.; Ліфшиц, Я.; Логінов, А.; Лозина-Лозинський, Є.; Луцкевич, М.; Медзинський, М.; Мардерштейн; проф. Михайловський, В. С.; Молочанський, А. (псевдонім); М'якшин, Г. Т.; Новіков, В.; Новицький, М. К.; Наумов, З. (псевдонім); Нижник, Б.; Нестеровський, К.; Ольшанський, М.; Ольченко, К.; Перкович, Є.; Петров, В. М.; Платонов, Ю.; Поляков, І. М.; Піменов, Г.; Розумієв, Ф. С.; Різник; Руденко, І.; Розенфельд, О.; Струмінський, М.; Спиридович, А.; Сергієв, М.; доктор Сокольський, С. Л.; Сарне, Л.; проф. Слуцкін, А.; Соколов, В. С.; Сухоплюєв, І.; Тимофієв, С.; Тимошенко, Б.; Ткачов; Томський; Тарасов, М.; Фаворський, В.; Фінкельштейн, Є.; Фролов, М. В.; проф. Хотинський; Хоменко, П.; Чефранов, О.; Чернявський, В.; Чміль, І. І.; Черниця, М.; Черцов, П.; Шагара, Ол.; Шейнман; Штепа, К.; Щербаков, В.; Щербина; Щеглов, М.; Юр'єв (псевдонім); Якунін; Яценко, М. і інші.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ: На 1 рік — 3 крб. 50 коп., 6 міс. — 1 крб. 80 коп., 3 міс. — 90 коп., 1 міс. — 35 коп. Окреме число — 20 коп.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ:

СЕКТОР ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ДВУ

ХАРКІВ, СЕРГІЇВСЬКА ПЛОЩА, МОСКОВСЬКІ РЯДИ, № 11

ТА УПОВНОВАЖЕНІ СКРІЗЬ ПО УКРАЇНІ

№24

(1930) РІК

БЕЗВІРНИК

№ 24

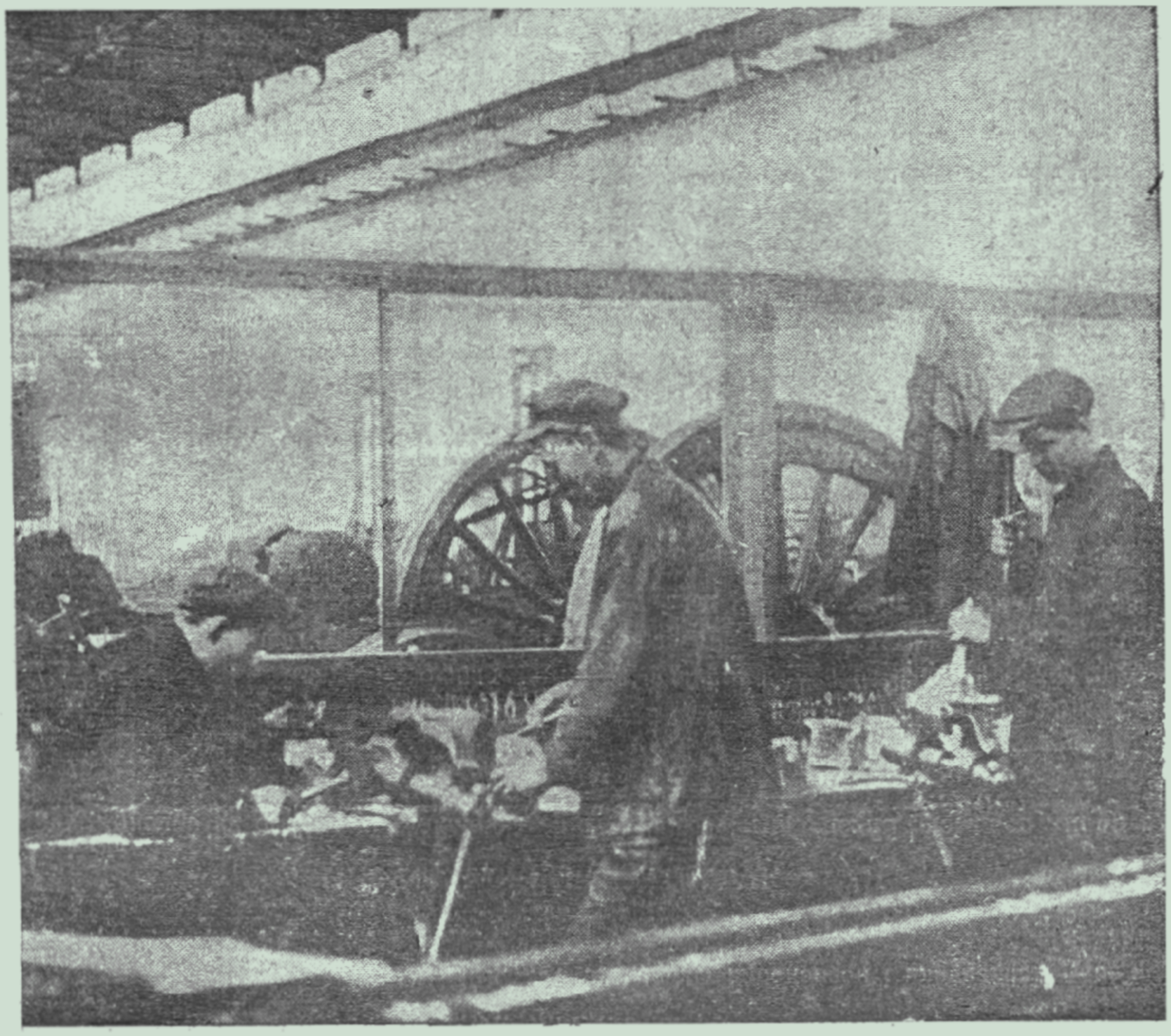

Ударна безвірницька комуна за роботою
Паровозо - вагоноремонтний завод у Конотопі

31 ГРУДНЯ

Державне видавництво України

1930

Oni korespondas esperante

Бібліографічний опис цього видання вміщено в „Літописі Укр. Друку", „Картковому репертуарі" та інш. покажчиках Української Книжкової Палати

РІК ВИДАННЯ ШОСТИЙ

ЗМІСТ

Стор.

Декларація четвертого конгресу Інтернаціоналу пролетарських вільнодумців 1
Інтернаціонал безвірників на новому етапі 4
Проф. В. Є. Фаворський.— Що таке релігія 6
Ельвін. — Релігія і діти 14

ЗА КОРДОНОМ

І. Е.— Церква і молодь 23
Ганс Гоккель.— Боденбах 28

В ЧОРНОМУ ТАБОРІ

Юр'єв.— Церковники і перевибори сільрад 30
„Божа міль" 32

НА АНТИРЕЛІГІЙНОМУ ФРОНТІ

До нових перемог: Використати досвід кращих. Закріпляти рух. Кого на буксир 35

НА ДОПОМОГУ АНТИРЕЛІГІЙНИКОВІ

Розгорнімо безвірницьке навчання — готуймо безвірницькі кадри 39
Пояснювальна записка до програми низового антирелігійного гуртка 40
Програма для низових виробничих та сільських антирелігійних гуртків 41
Тематичний зміст журналу за 1930 рік 46

ДО ВСІХ КОРЕСПОНДЕНТІВ

Редакція журналу „Безвірник" просить ближчим часом писати до журналу статті на такі теми:

СТАТТІ ДО ВЕСНЯНОЇ ЗАСІВКАМПАНІЇ:

Колективізація сільського господарства і релігійність села
Готуймося до весняної засівкампанії
Безвірники, ставайте в перші лави борців за колективізацію
Як провадити антирелігійну роботу в районах суцільної колективізації
Нариси про стан антирелігійної роботи в окремих районах суцільної колективізації
Боротьба за врожай і релігія
Як треба налагодити сівбу цієї весни в колгоспах (час сівби, підготовка до неї, організація робітничих бригад, соціялістичного змагання, участь безвірників у сівбі тощо)
Досвід участи безвірників у засівкампанії минулого року
Як підготовляються осередки безвірників до засівкампанії
Діяльність окремих безвірницьких сільсько-господарських колективів

ІНШІ ТЕМИ:

Як готують антирелігійні кадри на місцях
Статті дослідного характеру про діяльність окремих релігійних організацій і угруповань на конкретному матеріялі
Антирелігійна робота в радгоспах

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

БЕЗВІРНИК

ПОПУЛЯРНО-НАУКОВИЙ АНТИРЕЛІГІЙНИЙ ДВОТИЖНЕВИК ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ СПІЛКИ ВОЙОВНИЧИХ БЕЗВІРНИКІВ УКРАЇНИ

Адреса редакції: Харків, 10, вул. К. Лібкнехта, 40, кімн. 28

№ 24 *31 ГРУДНЯ* *14 (1930) Р.*

ХАРКІВСЬКА ОБЛ. БІБЛІОТЕКА Н. І. І. КРУПСЬКОЇ

ДЕКЛЯРАЦІЯ ЧЕТВЕРТОГО КОНҐРЕСУ ІНТЕРНАЦІОНАЛУ ПРОЛЕТАРСЬКИХ ВІЛЬНОДУМЦІВ

До пролетарських вільнодумців усього світу

Робітники, робітниці, молоді робітники!

Соціяль-демократичні „вожді" в Інтернаціоналі Пролетарських Вільнодумців вчинили мерзотніший злочин, який знає робітнича кляса: вони розтоптали політичну ухвалу останнього інтернаціонального конґресу, вони намагалися розколоти ряди ІПВ і організувати „куций" парлямент, в якому вони хотіли зрадити міжнародній рух пролетарських вільнодумців і віддати буржуазному брюсельському інтернаціоналові членів організації пролетарського Інтернаціоналу Вільнодумців, нехтуючи будь-яку пролетарську демократію.

Ця нечувана зрада соціялізму та міжнародній робітничій клясі повинна викликати бурхливий масовий протест усіх клясово-свідомих робітників і вільнодумців.

У той час, коли капіталістичний світ струшений від глибокої кризи, що постійно загострюється, коли капіталісти всіх країн застосовують до підприємств грубого батога раціоналізації, коли звільняється з роботи мільйони робітників і службовців, заробітна платня зменшується, умови роботи гіршають; у той час, коли двадцять мільйонів пролетарів блукають без роботи, без пристойного людського житла та одягу і позбавлені надії знову включитися до процесу виробництва, коли мільйони бідних селян, переселенців та дрібних фармерів, що їх розорила аґрарна криза, та трудяща дрібна буржуазія падають під тягарем відраховань і податків, коли знизилась купівельна здібність пролетарських мас, коли мільйони трудящого людства усвідомили, що капіталізм загрожує їм все новими тягарами і кривавим фашистівським та імперіялістичним пригніченням,— у такий час вони шукають виходу з капіталістичної катастрофи.

Буржуазія мобілізує всі свої допоміжні загони для політичного, господарського та духовного поневолення мільйонних мас, що терплять і незадововолені. Вона швидко усовує у всіх країнах останні демократичні лаштунки, що приховують зверхність експлуататорів, і переходить до відвертіших і грубіших фашистівських метод утискування. Вона мобілізує армію попів і ченців всіх віровизнань. Вона підтримує у всіх країнах у величезних, ніколи

ге виданих, розмірах клерикальні організації. Вона витрачає мільярди, витиснені шляхом оподаткування з трудящих, щоб зміцнити церковні установи. Вона застосовує жорстокіші заходи примусу, щоб примусити маси перебувати в релігійних громадах і щоб придушити боротьбу революційного марксистського атеїзму.

У такий час перед колишнім виконкомом ІПВ стояло величезне завдання: у всіх країнах, де капіталізм розмахує батогом, мобілізувати, організувати й повести до бою широкі маси проти релігії, капіталу, проти витрачання грошей, зібраних у вигляді податків з трудящих, проти культурної реакції, що все більш нахабно виступає.

Гартвіги і Сіверси зрадили пролетаріятові на користь буржуазії, реакції, міжнародньої попівщини. Замість того, щоб мобілізувати пролетарські маси, вони переслідували і придушували всі організації та окремих членів ІПВ, що намагались проводити відповідні ухвали Кельнського конґресу та організувати дійсні масові виступи проти озлиднення мас, фашистівського терору та культурної реакції.

Революційні організації вільнодумців Німеччини з кількістю членів понад 100 тисяч чоловіка, відколені від спілки Сіверса і досі не допущені до органів представництва ІПВ. Чешський „Свац" за його революційну культурно політичну роботу також виключений з виконкому ІПВ. Революційні організації вільнодумців Франції та Швайцарії також об'явлені за виключених з ІПВ.

Цю політику розколу проводили Гартвіг і Сіверс у такий час, коли зненависні для них організації провели мобілізацію мас проти папського воєнного цькування, спрямованного проти Радянського Союзу, коли ці організації оголосили рішучу боротьбу буржуазним організаціям вільнодумців і прибічників кремації,— щоб притягнути обдурених робітників до справи революційної атеїстичної клясової боротьби.

Одночасно Гартвіг і Сіверс намагалися обернути ІПВ та організації, що до нього прилягають, на знаряддя соціяль демократії та II Інтернаціоналу і через те на знаряддя буржуазії та попів. Всі соціяль-демократичні міністри, парляментарі та зрадники, що підтримували цілком відверто папський хрестовий похід проти Радянського Союзу, що в окремих капіталістичних країнах укладали з церквою конкордати, затверджували для церкви мільярдні субвенції, хотіли загнати соціялістичний пролетаріят в обійми „релігійного соціялізму"— ці особи залишаються, як і раніше, почесними членами та вождями ІПВ та його організацій. А клясово свідомі, войовничі вільнодумці виключені з рядів ІПВ.

Сіверс і Гартвіг свідомо захищають капіталістичний експлуататорський режим Вся їхня робота веде до послаблення клясово-свідомого руху вільнодумців та до посилення всіх клерикальних організацій. У той час, коли мільйонні маси трудящих капіталістичного світу стоять перед рішенням: або фашистівська диктатура з кривавим терором і невимовними стражданнями, або революційна клясова боротьба до перемоги соціялізму і повалення капіталізму, як єдиний вихід із загрозливої катастрофи,— в такий час Гартвіги, Сіверси, Ронцалі та їх прибічники лютують проти революційного робітничого руху і зраджують всім принципам марксизму. Мільйони пролетарських вільнодумців розуміють цілком ясно: хто робить так, як ці розкольники та зрадники, той не тільки ворог робітничої кляси й вільнодумців, але й безпосередній дороговказ та помічник фашизму.

Але ще більше. Гартвіг і Сіверс не тільки дороговкази фашизму. Вони сами топчуть всі принципи пролетарської демократії, знущаються над правом на самовизначення мільйонів членів ІПВ, що у своїй переважній більшості

стоять на ґрунті нещадної клясової боротьби; вони сами користуються в ІПВ та у всіх організаціях, що перебувають під впливом ІПВ, з найгрубіших фашистівських метод насильства для придушення опозиції.

Вони мобілізують капіталістичну фашистівську поліцію, приводять в рух клясову юстицію проти опозиції, проводять на фальшованих конґресах фашистівські статути, через що проводирі можуть робити все протягом місяців і років, не припускаючи зібрань членів, виключають зі всіх делеґатських конференцій та конґресів всіх недогідних для них, клясово свідомих делеґатів, не зважаючи на волю маси членів.

Так крутиться колесо історії. Ці дороговкази фашизму, що користуються з фашистівських терористичних метод у боротьбі з клясово-свідомими вільнодумцями і що, в зв'язку з цим, заслужили назви „соціяль-фашисти", палець об палець не вдарять, щоб допомогти пролетаріятові, а, особливо, клясово-свідомим у країнах фашистівської диктатури—у Польщі, Італії, на Балканах та лімітрофах — в боротьбі з фашистівськими гнобителями та з „культурним фашизмом".

Ці люди, зв'язані з політикою своєї країни, ретельно підтримують у кожній формі імперіялістичну політику і, разом з тим, нічого не роблять, щоб підтримати напівколоніяльні та колоніяльні народи в їхній боротьбі з капіталістичним рухом місіонерів, з релігійним поневоленням та обдурюванням і з кривавим імперіялістичним пригнобленням; ці люди провадять по всіх країнах не тільки приховане, але й одверте воєнне цькування проти Радянського Союзу і не можуть і не бажають через те популяризувати в масах соціялістичного будівництва Радянського Союзу та величезної соціялістичної культурної революції, або захищати Радянський Союз від імперіялістичних воєнних нацьковувань.

Кожний робітник, кожний пролетарський вільнодумець,— чоловіки, жінки, молодь, кому близька справа соціялізму та пролетарського руху вільнодумців, зрозуміє, що Сверс, Гартвіг, Ронцаль — це розкольники, зрадники, соціяль фашисти, вороги робітничої кляси, що провадять лінію на користь своєї політики,— політики буржуазії та її аґентури — II Інтернаціоналу, а також політики соціяль-фашистівських міністерських партій.

Для таких людей нема більше місця в рядах Інтернаціоналу Пролетарських Вільнодумців. Через те IV конґрес ІПВ, що відбувся в Течині (Чехо-Словаччина), схвалив виключити цих людей. Конґрес ухвалив, що політичні ухвали Кельнського конґресу залишаються в силі, як і раніше, і що їх лише треба доповнити низкою інших постанов, що відбивають сучасний стан світу.

IV Течинський конґрес ІПВ посилає всім робітникам та вільнодумцям світу, всім пригнобленим, поневоленим всіх країн і рас свій революційний привіт та закликає їх до могутнього об'єднання, до підтримки революційного ІПВ в його боротьбі за виключення зрадників та разкольників: закликає захищати всіма засобами єдність світової армії вільнодумців, що бореться, всіма засобами, і до проведення великих масових виступів проти збіднення мас, проти „культурного" фашизму та воєнного цькування СРСР.

Конґрес закликає провести ґрунтовну дискусію у всіх прилеглих до ІПВ організаціях і мобілізувати членів навколо принципів захисту єдности, забезпечення пролетарської демократії і права на самовизначення членів, вигнати ворогів з власних рядів, зміцнити наші клясово-свідомі організації, втягнути мільйонні маси, що внутрішньо порвали з церквою, та визволити нові мільйонні маси від впливу релігійного дурману.

IV Течинський конґрес посилає свій революційний бойовий привіт Комуністичному Інтернаціоналові та Червоному Професійному Інтернаціоналові

і врочисто заявляє, що міжнародній рух вільнодумців розглядає себе, як частину революційного соціялістичного руху робітників всього світу і зробить все, щоб боротися на цій ділянці клясової боротьби, що припала на долю вільнодумців, уперто і віддано, згідно учення Маркса, Енґельса та Леніна, і, таким чином, сприяти визволенню людства від капіталістичного поневолення та фашистівського терору.

Конґрес посилає свій привіт всім робітникам і селянам Радянського Союзу і висловлює своє здивовання й пошану перед величезними успіхами соціялістичного будівництва та перед проведенням культурної революції, що не мала прикладу в світовій історії. Всі вільнодумці будуть вважати за свій обов'язок захищати свою пролетарську батьківщину — СРСР — і боротися за соціялістичну батьківщину в своїх країнах.

IV Конґрес ІПВ

ІНТЕРНАЦІОНАЛ БЕЗВІРНИКІВ НА НОВОМУ ЕТАПІ

14 — 16 листопада в Боденбасі — Течині (Чехо-Словаччина) відбувся IV конґрес Інтернаціоналу Пролетарських Вільнодумців. Ще задовго до конґресу керівники Інтернаціоналу — соціяль-демократи Гартвіг, Сіверс та ін.— повели роботу, щоб виключити ліпших революційних, справжньо-пролетарських елементів з Інтернаціоналу Вільнодумців. Так голова ІПВ, професор Гартвіґ, виключив з Інтернаціоналу напередодні конґресу французьку, чехо-словацьку та швайцарську організацію безвірників. Крім того, соціяль-демократ Сіверс виключив з німецької спілки понад 60 тисяч членів за те, що вони не йшли за соціяль-фашистівською політикою вождів, що вони відстоювали революційні пролетарські принципи, за те, що вони боролися проти „культурної" реакції, проти папського хрестового походу і т. ін. Також і соціяль-демократ Ронцаль виключив з австрійської організації ліпші революційні пролетарські елементи. Соціяль-демократи, керівники ІПВ, скажено цькували все ліве крило міжнародного пролетарського руху безвірників,— особливо комуністів,— а також СВБ СРСР.

Розгром лівого крила ІПВ соціяль-демократи здійснювали для того, щоб полегшити й розчистити собі шлях буржуазного Брюсельського Інтернаціоналу вільнодумців, що з ним вони провадили переговори про злиття, при чому Гартвіг і Сіверс заявили від імени ІПВ, що жодних принципіяльних розходжень між пролетарськими вільнодумцями та брюсельцями нема.

На конґрес до Боденбаху прибули делеґати від таких організацій безвірників: з Німеччини, Австрії, СРСР, Польщі, Франції, Бельгії, Швайцарії та Чехо-Словаччини („Спілки Пролетарських Вільнодумців" та окремо від виключеного з ІПВ Гартвігом чесько-словацького „Сваца безверцев"), а також делеґати від 100 тисяч лівого крила німецьких безвірників та від революційної опозиції Австрії. Крім того, американська організація передала свій мандат чехо-словакам.

Через те, що від СВБ СРСР могли приїхати на конґрес лише два делеґати, в той час, як спілка має 20 голосів, 18 мандатів СВБ були передані німецьким та чесько-словацьким товаришам. Таким чином, вся делеґація СВБ складалася з 20 товаришів.

Уже 14 листопада на прилюдному врочистому вечорі, влаштованому Боденбахською спілкою вільнодумців, у виступах представників від Бельгії (тов. Мерло) та СВБ СРСР (тов. Лукачевський) було ясно сказано про ті важливіші завдання, що стоять перед міжнароднім безвірницьким рухом, був висловлений протест проти виключень соціяль-демократами з ІПВ низки

організацій, проти переговорів про злиття з буржуазним Брюсельським Інтернаціоналом.

Ці виступи були то важливіші, що соціяль-демократи хотіли на врочистому масовому зібранні, відкриваючи конґрес, говорити про все, але не про важливіші питання міжнароднього пролетарського руху.

15 листопада на ранковому закритому засіданні конґресу делеґації СВБ СРСР, Бельгії та Польщі поставили вимогу допустити на конґрес з правом вирішального голосу делеґатів всіх виключених організацій та представників 100.000 німецьких безвірників, що їх виключили соціяль-демократи з німецької спілки. Через те, що голова засідання соціяль-демократ Гартвіг не побажав обміркувати цю вимогу, за допомогою штучно підібраної більшости делеґатів було схвалено перейти до інших питань.

Від імени делеґацій СВБ СРСР, Польщі та Бельгії тов. Шейнман оголосив мотивовану декларацію про те, що представники цих країн не ввійдуть до президії конґресу та не визнають цього зібрання за конґрес через відсутність на ньому представників чотирьох великих організацій. Слідом за тим від імени тих же делеґацій він оголосив другу декларацію, що викриває зрадницьку, ліквідаторську та розкольницьку політику соціяль-демократів в ІПВ.

При обміркованні питання про порядок денний соціял-демократи відхилили всі пропозиції лівого крила про поставу на порядок денний важливіших для міжнароднього безвірницького руху питань про боротьбу з „культурною“ реакцією, про уроки хрестового походу попів проти СРСР, про рабство в колоніях і т. ін. Замість цього до порядку дня були включені питання: „Наука та господарство“, про „Натурфілософію та натурдіялектику“.

Ліве крило тоді оголосило декларацію протесту проти такого порядку дня.

Слідом за тим було заслухано доповідь генерального секретаря ІПВ, професора Гартвіга. Останній жодним словом не проговорився про ті питання, що ними боліє робітнича кляса, не зачепив жодної проблеми міжнароднього пролетарського безвірницького руху, а всю доповідь присвятив цькуванню лівого крила ІПВ.

Цю тактику викрив представник СВБ тов Лукачевський, що виступив потім. Він, від імени організації безвірників Франції, Швайцарії, Бельгії, СРСР, Польщі, 100.000 безвірників Німеччини, Чесько-словацького „Сваца“ та лівої опозиції Австрії, зачитав декларацію, в якій викрив соціяль-фашистівську тактику Гартвіга, Сіверса та ін., що захопили до своїх рук апарат виконкому ІПВ. Від імени цих організацій, тобто абсолютної більшости організацій, що входять до ІПВ, було оголошено виключення з ІПВ соціяль-фашистів: Гартвіга (колишнього голову ІПВ), Сіверса (керівника німецької організації), Ронцаля (керівника австрійської організації) та Лебенгарда (керівника чесько-словацької спілки).

У декларації було далі заявлено, що представники організацій, що від їх імени зачитано декларацію, вважають себе за справжній конґрес, що й буде продовжувати роботу.

Після цього конґрес переніс своє засідання до ближчого міста Течин Конґрес опрацював такі питання: відчити всіх секцій ІПВ, завдання ІПВ в зв'язку з наступом капіталу, „культурної“ реакції та фашизму (доповідчик тов. Штерн — Прага); боротьба за єдність у міжнародньому безвірницькому русі пролетаріяту (доповідчик тов. Мойне — Берлін); роля СВБ в культурному будівництві в СРСР (доповідь тов. Лукачевського — Москва); про завдання ІПВ в колоніяльних країнах (доповідчик тов. Шейнман —

Москва); робота серед молоді (доповідь тов. Курт — Берлін); робота серед жінок (доповідчик тов. Марта — Берлін).

Конґрес опрацював низку основних ліній роботи Інтернаціоналу безвірників та його секцій.

Під кінець роботи конґрес обрав новий виконком ІПВ. За генерального секретаря обрано тов. Майнса (Німеччина). За місцеперебування виконкому вибрано Берлін. Після конґресу у Боденбасі було влаштовано велике зібрання, присвячене IV конґресові ІПВ. З доповідями виступали представники всіх організацій. Доповідь про роботу СВБ СРСР зробив тов. Лукачевський.

Викинувши зі своїх лав соціяль-фашистів, міжнародній пролетарський безвірницький рух з подвоєною енерґією розгорне роботу для мобілізації мільйонів мас трудящих на боротьбу з наступом буржуазії, з „культурною" реакцією та фашизмом.

Делеґати СВБ СРСР на IV конґресі ІПВ

А. Лукачевський,
М. Шейнман

ПРОФ. В. Є. ФАВОРСЬКИЙ

ЩО ТАКЕ РЕЛІГІЯ [1])

Приступаючи до вивчення історії релігії, треба насамперед визначити зміст і межі релігії, її коріння й соціяльну ролю.

Дисципліну історії релігії вияснити в методологічному відношенні дуже важливо.

В історичній і філософській літературі ми знайдемо багато відповідів на це питання, але всі вони різні.

Багато спроб проникнути в суть релігії й викрити її джерела, що не висихали тисячоліттями, цілком зрозумілі.

Релігія супроводжувала людство на всьому шляху його історичного розвитку.

У клясовім суспільстві вона з усіх боків обплутала життя людини, заволоділа його думками, стала його світоглядом, перетворилася на його моральне кредо (вірую), служила для нього за джерело найбільших радощів і терзань. „Релігія, — писав К. Маркс у „Вступі" до „Критики філософії права" Гегеля, це — загальна теорія цього світу, його енциклопедичний короткий підручник, його популярна логіка, його спіритуалістичний „paint d'honner" (почуття чести), джерело його ентузіязму, його моральна санкція, його урочистий спомин, загальний ґрунт його втіхи і виправдань".

Але в розмаїтості треба вміти побачити єдність, типічні риси, закономірність розвитку.

Наскільки вдавалося це зробити дослідувачам релігії, залежало це, насамперед, від загальних методологічних принципів авторів. Зупинимось перш за все на визначеннях релігії, що їх подано в буржуазній науці.

Найчастіше релігію розглядається як особливе почуття, причому окремі автори дуже розходяться між собою в його характеристиці.

---

[1]) Латинське слово „religio" (reliqio) походить від дієслова „релеґере" (releqere), що значить пильнувати, мати турботу, виконувати. Таким чином „religio" (звідси — релігія) означає пильне дотримування обрядів.

Є автори, які вважають, що релігія це особливе почуття. Так Ціглер у своїй книзі „Релігія і релігії“ висловив думку, що „в теперішній час навряд чи можна заперечувати те, що почуття є духовна функція, що підтримує релігію“.

Ревіль в „Proleqoménes de l'histoire de reliqions“ („Вступ в історію релігії“) ґрунтується переважно на пробудженій діяльності почуття jui qeneris, яке змушує інтелект уявляти об'єкт під формами, що відповідають ступеням його розвитку, але виникає в душі за певних обставин несамовільно.

Таким чином, Ревіль гадає, що релігія це—якесь особливе почуття. Гегель мислив, що релігія є „почуття абсолютної свободи“.

Шлеймахер визначає це почуття, як „почуття і смак до безмежного“ („Промови про релігію“). Гефдинг характеризує релігію, як „турботу про долю цінностей“. Макс Мюллер висловлюється в тім же дусі: „в основі релігії, — каже він,—лежить почуття безмежного, зусилля зрозуміти непізнаване, висловити невисловлюване, потяг до безмежного“.

Інші автори зводять релігію до одного з елементарних, властивих людству, почуттів. Гобс, наприклад, каже: що „страх перед невидимими силами... є релігія, коли його буде встановлено державним шляхом, і марновірством, коли його не буде ним установлено“ („Левіафан“).

Джон Стюарт Міль характеризує релігію, як почуття здивовання. Гете вважає, що релігія виявляється в „почутті побожности“.

Так само і Джон Чадвік, характеризуючи релігію, говорить, що „людське серце почувалося глибоко зворушеним величчю світотвору“. Близько від такого розуміння релігії стоїть і Феєрбах: „релігія є урочисте відкриття схованих у людині скарбів, визнання його внутрішніх помислів, відверта сповідь його любови“, пише він. Ту ж думку про любов, як основу релігії, Феєрбах висловлює в іншому місці так: „не можна сказати, що релігія повинна бути також і в серці—воно суть релігії“.

Наведені визначення релігії мають багато хиб. Розглядаючи релігію виключно як почуття, ці визначення навіть з формального боку не можуть нас задовольнити. Адже цілком ясно, що релігія виявляється не лише в почуттях щодо „бога“, але й у думках, уявленнях про нього. З другого боку ці формули залишають поза увагою ту величезну царину релігії, яка носить назву культу і складається вже не з емоцій, а з дій, що їх спричиняють релігійні переживання.

З другого боку, слід зупинитися на суперечності у визначенні тих почуттів, що їх називають релігійними згадані автори.

Ця суперечливість не випадкова: вона є наслідок того, що явище релігії взято формально, поза її діялектичним розвитком. Ця суперечність усувається при розгляді релігії, як історичної категорії. За такого єдино правильного настановлення питання, всі перелічені вище почуття, як релігійні, не виключають одно одне, але знаходять кожне своє місце в зміні релігійних ідеологій. На першому ступеню розвитку релігії перед нами дійсно лише одне почуття—почуття страху перед уявлюваними силами, що в них вірить стародавня людина. Але за дальшого розвитку релігії релігійне почуття ускладнюється, за наявности основного елемента страху, складнішими емоціями, наприклад, надією, побожністю, здивуванням тощо.

Останнім істотним недоліком наведеної групи визначень релігії є те, що релігійна ідеологія характеризується виключно з суб'єктивного боку. З поля зору ідеалістів-філософів та істориків випала об'єктивна роля релігії.

Поряд із поняттями про релігію, що тяжать до емоціонального моменту, ми маємо поняття з ухилом до раціоналізму. Так Спенсер визначив релігію як усвідомлення непізнаваного. Ця формульовка є безсумнівним розширенням

поняття релігії і вона не відмічає наявности в ідеології, поряд з ідеями, обумовлених ними, емоціональних і дійових моментів.

Інші автори роблять наголос на зв'язку релігії з мораллю, бачучи в ній основу релігії. Так Кант гадав, що релігія є визнання всіх наших обов'язків божественними заповідями. Річль бачив суть релігії в тому, що „вона вчить людину вважати свою моральну мету однорідною з метою богів". Геккель висловлював ту ж думку так: „Для нас лише етика є релігія. Тепер цілком можливо створити етику на науковій підставі. Нам не слід лише спиратися на застарілі, віджилі догмати, бо ми не віримо ні в ідолів, ні в старе лахміття; ми віримо в світову душу, приблизно в дусі Гете".

Л. Толстой так само трактував релігію, як моральність: „Істинна релігія, — писав він у своїй праці „Що таке релігія і в чому її суть", є таке згідне з розумом і знанням людини установлене нею (людиною) ставлення до околишнього його безмежного життя, що зв'язує її життя з цією безмежністю і керує його вчинками". Треба мати на увазі, що під „безмежністю", „безконечним життям" Л. Толстой розумів вищий божественний промисел: він був пантеїстом.

Ця група визначень, що покладає в основу релігії приписи етики, так само однобока. Корінна вада цього визначення релігії полягає поперше, в тому, що одна з ознак релігійної ідеології—моральні приписи—заступають всі інші елементи, як от ідеї і почуття. З другого боку, визначення не зважує тієї обставини, що моральність зростається з релігією лише на певному етапі соціяльно-економічного розвитку. До цього релігія й моральність розвиваються роздільно, не переплітаючись одна з одною.

Нарешті є група дослідувачів, що відводить переважне значення релігії організації, обрядові, культу, його обов'язковости для вірянина.

Так Штампфер пише: „Суть філософії — свобода, суть релігії — відсутність свободи. Релігія ґрунтується на догматах, — філософія — на висновках".

Так само і Дюргейм висловлює думку, що „є щось вічне в релігії—це культ, віра"; „культ є просто система знаків, що через них віра виявляє себе зовні. Це є сукупність засобів, що через них релігія періодично створюється й відновлюється". У другому місці Дюргейм пояснює цю думку прикладом: ізраїльтянин не тільки вірить, що Ягве—бог, бог єдиний, творець світу, що дав закон, але він і повинен вірити в це. Він повинен також вірувати, що Ягве спас його предків від рабства єгипетського, як атенянин повинен вірувати, що Атени засновані Атеною, як Ірокез повинен визнавати, що його клан виводився від тієї чи іншої тварини".

Після всього сказаного раніш легко зрозуміти, що й останнє визначення релігії також однобоке, як і попередні. Культ і догма відзначають тільки вже розвинену релігійну ідеологію. Первісний мінімум релігії складається лише з релігійних ідей і почуттів.

Особливу групу становлять визначення релігії дані Діцгеном („Соціяль-демократія і релігія") і Луначарським) („Соціялізм і релігія").

Діцген писав: „В ідеях соціяль-демократії міститься нова релігія, яка всупереч усім даним наявним прагне до того, щоб сприймати не лише серцем, але й розумом. Від інших об'єктів розумової роботи соціяль-демократи відзначаються тим, що являються одкровенням людського серця у вигляді особливої релігії. Мета релігії, власне кажучи, полегшить стомлене людське серце від скорбот земного життя. Досі, одначе, вона могла добиватися цього лише шляхом ідеалістичним, вдаючися до мрій, посилаючись на незримого бога й обіцяючи постойбічне життя. Євангелія ж сучасного обіцяє перетворити, нарешті, найреальнішим, найдійснішим і дотичним чином нашу долину скорботи й суму".

Це визначення зовсім невірне. Визначення Діцгена випустило з уваги об'єктивну клясову ролю релігії, що полягає в тому, щоб служити експлуататорським клясам, а це зовсім виключає можливість ототожнювати або рідвити релігію й соціялізм.

Луначарський у згаданій книзі („Соціялізм і релігія", 1908 р). визначав релігію так: „Релігія є таке мислення про світ, таке світопочування, яке психологічно вирішає контраст між законами життя й законами природи".

Але не одна релігія прагне згладити контраст між вимогами людини й умовами оточення. Цю мету мають мистецтво, наука, соціялізм. Звідси легко було зробити висновок про рідність цих ідеологій. Такий помилковий висновок зробив Луначарський — він назвав соціялізм релігією, а Маркса — найвеличнішим пророком нашого часу. Отже, Луначарський зробив ту ж помилку, що й Діцген. Він ототожнив соціялізм із релігією. Помилка подібного ототожнення і в другому випадкові полягала в тому, що поняття релігії намагалися визначити не способом характеристики змісту ідеології і її клясової ролі, а посилаючись на суб'єктивні цілі. Звідси опортуністичний висновок про рідність релігії і соціялізму. Цей висновок свого часу жорстоко критикував Ленін і засудила партія більшовиків.

Зроблений нами огляд визначень релігії показав їх дуже велику різноманітність.

У всіх випадках перед нами велика розпливність, розширення поняття релігійного, і це навіть за тих випадків, коли в полі зору автора перебуває лише один якийсь елемент релігії (почуття, мораль, ідея, культ).

Одна риса є загальна для всіх цих формульовок — це прагнення вказати на вічність релігії. Ця риса не випадкова. Вона вказує на те, що ці визначення вийшли з школи романтичної, або радикальної буржуазії, або перебувають під їх впливом, являючись опортуністичною ревізією марксистської ідеології (Діцген, Луначарський).

У намаганні зберегти знаряддя свого панування, буржуазія хоче, щоб релігія була вічною, хоче бачити її навіть там, де її немає. Свідомо, чи не свідомо згадані автори у своїх визначеннях висловлюють клясовий інтерес буржуазії, надаючи релігії абсолютного значення. „Це все для того, — каже з приводу цього Енгельс, — щоб із язика не щезло дороге для ідеалістичних спогадів слово „релігія".

Перейдемо до поглядів марксизму на релігію.

„Релігію можна визначити, — каже Плеханов, — як більш - менш стройну систему уявлень, настроїв і дій. Уявлення утворюють мітологічний елемент релігії, настрої стосуються до галузі релігійного почуття, а з дії — до парини релігійного покоління, або, інакше кажучи, культу".

Згідно з Плехановим, основним елементом релігії є уявлення: „релігії, щоб не мала анімістичних уявлень, досі не було та й бути не може", — каже він.

Анімістичні уявлення — це є уявлення про надприродні сили про духів.

Плеханов розрізняє, як бачимо, три елементи в понятті релігії: уявлення, почуття і дії.

Елемент дій у релігійній ідеології Плеханов у свою чергу ділить на два види: дії щодо бога, або саме культ, і дії щодо людей, поняття, що їх Плеханов називає моральністю.

Визначення Плехановим релігійної ідеології може бути покладено в основу погляду марксизму на суть релігійної ідеології. Лише для чіткости, аналізуючи релігійну ідеологію з суб'єктивного боку, треба відмітити в ній не три, а чотири елементи:

1) Релігійні ідеї,

2) релігійні почуття,

3) релігійний культ,

4) релігійну мораль.

З погляду марксизму релігійні ідеї, уявлення про духів є найважливіша і найнеобхідніша ознака релігійної ідеології. Ці уявлення про надприродне Плеханов назвав анімістичними (латинське слово „аніма" — дух, душа).

Як зазначалося, Плеханов вважає, що наявність анімізму є ліпшим і необхідним показником релігії. „Всяка спроба усунути з релігії елементи анімізму, читаємо у Плеханова, суперечить природі релігії і тому зарані засуджена на невдачу".

Таку невдалу спробу зробив свого часу Лев Толстой, намагаючись підвести всякий ідеологічний зв'язок своєї віри, заснованого ним релігійного вчення, з офіціяльним православ'ям.

„Твердити, що надприродність і нерозумність становлять основні властивості релігії, — писав Толстой, — все одно, що, спостерігаючи гнилі яблука, твердити, що драгла гіркість, шкідливий вплив на шлунок є основна властивість плоду яблука". Але різко відмежовуючи своє моральне вчення від віри у надприродне, Толстой у визначенні релігії виявляє анімізм своїх ідей: „релігія, пише він, є визначення взаємини людини до початку всього і правил поведінки, що витікають із цього призначення".

Як бачимо, Толстой вірить у призначення, тобто в приписання вищого, в божественну волю, а це і є найсправжнісінький анімізм. „Бог є дух", каже Л. Толстой у другому місці, остаточно викриваючи анімізм свого учення, даючи тим самим право розглядати його як одну з християнських сект нашого часу.

Отже навіть у тих сучасних релігійних ученнях, де елемент містики замаскований у нову фразеологію, анімізм є в наявності. Треба лише мати на увазі, що форми анімізму еволюціонували разом з еволюцією самої релігії в цілому. „Призначення" і „дух" Л. Толстого є абстракції, дуже відмінні від поглядів на душу дикуна, що для нього душа являє собою щось матеріяльне: посідає певне місце, почуває біль і задоволення.

Другим елементом релігійної віри є почуття релігійного Марксизм у розумінні релігійного почуття тим відмінний від буржуазної науки, що подібно до релігійних уявлень, розглядає це почуття не формально, а діялектично, у його історичній еволюції, маючи на увазі, що релігійне почуття може змінятися в залежності від суперечностей економічного базиса й клясової боротьби.

В основі релігійного почуття лежить страх. Він особливо сильно виявлений у примітивних релігіях, оскільки дикун уявляє своїх духів предків, що в них він вірить, такими ж дикими, грубими й жорстокими, яким він є сам і його родичі.

Зародковий стан матеріяльної культури, залежність від зовнішніх сил природи, що з ними доводиться дикунові боротися не на життя, а на смерть, — причина дикунства дикуна і його тваринного жаху перед духами.

Але пізніше клясове суспільство знає цілу гаму релігійних почуттів і настроїв, які не відомі ідеологіям, що виникли на первісній техніці. Тут і почуття здивування і „побожність", тобто почуття особливого шанування перед усемогутнім богом, що влада його зросла, відзеркалюючи на собі владу земних „владик" тобто організацію клясового пригноблення.

В основному вся ця розмаїта група почуттів може бути зведена до того ж почуття залежности, що виявлено уже в дикуна у формі почуття жаху.

Слід відзначити, що „страх божий" посідає важливе місце в сучасних релігійних ученнях.

Яка ж причина того, що влада небесних владик то зростає, то зменшується, а разом із тим то послаблюється, то підсилюється почуття залежності вірян від надприродніх сил?

Причина цього лежить у царині організації клясового суспільства, яка виявляється на змісті релігійної ідеології. От чому в деспотіях стародавнього Сходу страх і залежність від богів дуже сильні.

Навпаки, за патріярхально-родового ладу, де влада найстаріших не дуже сильна, духів предків не дуже бояться.

Фетиші, що в них ніби перебувають духи, підпадають під кари. Іноді їх викидають, заміняючи іншими.

Третій елемент релігії — це релігійні дії, тобто дії людини щодо надприродніх сил, що в них він вірить.

Це є царина релігійного культу.

От що каже про його виникнення Тейлор: „Рано чи пізно віра в існування духів повинна довести природньо і навіть можна сказати неминучо до дійсного шанування їх, або бажання їх умилостивити. Таким чином, анімізм в його повному розвитку охоплює собою вірування в керівні божества і підпорядкованих йому духів, в душу і потойбічне життя, вірування, які на практиці переходять у дійсне поклоніння".

Релігійний культ на всьому протязі історії релігії дає велику розмаїтість. Але розмаїтість релігійного обряду в релігіях стародавнього й нового часу не заважає нам розрізнити дві основні категорії релігійних дій:

1) релігійні дії спрямовані на те, щоб змусити надприродні сили зробити угодне людині.

2) релігійні дії спрямовані на те, щоб упросити надприродні сили зробити вгодне людині.

За першого випадку ми маємо магію, за другого випадку — молитву.

Як бачимо, не завжди культ являється „шануванням" божества.

Коли уявлення про божество ще не утворило всемогутнього бога, в культі переважав магічний елемент. Коли анімізм у своєму розвитку дійшов до ідеї „царя небесного", магічний елемент відійшов на задній плян, а на перший плян виступило прохання, моління.

Зміст культу мінявся в залежності від зміни релігійних ідей, а еволюція ідей визначалась історичним процесом клясової боротьби. Як казав Плеханов: „Релігійні дії можна пояснити (також як уявлення і настрої) лише за допомогою тієї теореми, яка каже, що не свідомість визначає собою буття, а буття свідомість; свої стосунки до вищих сил людина будує на образ і подобу знайомих їй стосунків, що панують у тому суспільстві, до якого вона належить".

Четвертий елемент релігії — це релігійна мораль. Її походження Плеханов зображає так: „На певній стадії культурного розвитку анімістичні уявлення і зв'язані з ними настрої зростаються з моральністю у широкому сенсі цього слова, тобто з поняттями людей про свої взаємні обов'язки. Тоді людина починає дивитись на ці обов'язки як на заповіді, дані богом". Але „моральність" виникає раніш, аніж починається процес зростання. Таким чином, релігія не утворює моральности, а лише освячує її правила, що виростають на ґрунті даного громадського ладу".

Ми дослідили визначення релігії, зроблене в буржуазній літературі.

Зіставляючи марксистську аналізу релігійної ідеології з постановкою питання про релігію в буржуазних авторів, ми бачимо, що невдача буржуазних визначень витікає не лише з широчини меж релігії, її змінливого характеру, але й з однобокости та суб'єктивности передумов буржуазних дослідників.

Цій різноголосиці і плутанині буржуазної думки в даному питанні ми протиставляємо чітку, ясну і єдину характеристику релігійної ідеології з погляду марксистської методи.

Переваги марксистського визначення релігії очевидні.

Але марксизм не обмежується аналізою релігії з суб'єктивного боку, не обмежується аналізою поняття про релігію. Марксизм водночас досліджує об'єктивне соціяльне значення релігії, виясняючи її коріння і ролю в клясовому суспільстві.

„Матеріялізм, пише Плеханов, (нариси з історії матеріялізму) повинен уміти дати матеріялістичне пояснення усім бокам людського життя. Суб'єктивний бік цього життя саме психологічний: „людський дух", почуття, ідеї людей. Розглядати цей бік з матеріялістичного погляду значить, оскільки справа йдеться про певний вид (про людей), пояснювати історію ідей матеріяльними умовами існування людей, економічною історією".

„Даний ступінь розвитку виробничих сил, взаємини людей в громадському процесі виробництва, що визначає цей ступінь розвитку, форма суспільства, що виявляє ці взаємини людей, певний стан духа і звичаїв, що відповідає тій формі суспільства, релігія, філософія, література, мистецтво, що відповідають здібностям, напрямкам смаку і прихильностям, що їх породжує цей стан — ми не хочемо сказати, що ця „формула" дає відповідь на всі питання — зовсім ні, але, як нам здається, вона має ту незаперечну перевагу, що вона ліпше виявляє причиновий зв'язок, що існує між різними членами ряда".

Розвернувши таким чином широкий причиновий ряд прошарків у базисі й обумовлених ним ідеологічних надбудов, Плеханов підкреслює, що автори „Комуністичного Маніфесту" надавали великого значення ідейному факторові. Однак, „якщо ідейний фактор відограє важливу ролю в розвиткові суспільства, то він сам попереду утворюється цим розвитком".

„Коли давній світ занепав, ілюструє свою думку Плеханов на „Комуністичному Маніфесті", давні релігії перемогло християнство. Коли християнські ідеї поступилися перед просвітними ідеями XVIII століття, февдальне суспільство боролося на життя й смерть з революційною тоді буржуазією".

На закінчення Плеханов коротко висловлює процес утворення ідеології на соціяльно-економічній основі у відомій п'ятичленовій формулі, що розвиває видатну формулу Маркса „буття визначає свідомість".

„Коли б захотіли коротко висловити погляд Маркса — Енґельса на ставлення видатного тепер „ґрунту" до не менш знаної „надбудови", то вийшло б от що:

1) стан виробничих сил,

2) обумовлені ними економічні взаємини,

3) соціяльно-політичний лад, що виріс на даній економічній основі,

4) психіка суспільної людини, визначена зокрема безпосередньо економікою, а зокрема всім соціяльно-політичним ладом, що виріс на ній,

5) всілякі ідеології, що віддзеркалюють у собі властивості цієї психіки.

Ця формула досить широка, щоб дати належне місце усім „формам" історичного розвитку і разом із тим чужа зовсім того еклектизму, що не вміє піти далі взаємодії між різними суспільними силами і навіть не підозріває, що факт взаємодії між цими силами ще зовсім не вирішає питання про їх походження" (Плеханов — Основні питання марксизму).

Таким чином, релігійну віру, що являє собою один з видів психіки суспільної людини, визначає почасти безпосередньо економіка, почасти увесь соціяльно-економічний лад, що зріс на ній.

Проповідь релігійних вождів, пророків і реформаторів являє собою оформлення ідеологій, що виросли на ґрунті суперечностей того чи того соціяльно-політичного ладу, на ґрунті співвідношення клясових сил даної епохи.

Клясичний приклад залежності релігійної ідеології від економіки дає так зване побутове православ'я, що, пристосовуючи християнство до відсталої селянської техніки кріпацької епохи, утворило навіть святих — спеціялістів у конярстві — Флора й Лавра.

Історія релігії з очевидністю показує, що релігійна організація в кожну епоху відтворювала у своєму середовищі сучасне їй суспільство в його економічних і соціяльних суперечностях, відзеркалюючи в собі клясову боротьбу епохи.

Так римо-католицька церква в середні віки була кріпацьким, типово февдальним королівством, велетенським господарством, що мало військовий апарат, право суду, податків тощо.

Релігійна реформація на Заході розгорнулася на ґрунті боротьби февдальної і буржуазної кляс, натиску буржуазної кляси на февдалізм і його вираз — „римо-католицьку церкву".

Безособова власність, предмет капіталістичного нагромадження, призводить до погляду про її космополітичний характер. Це в свою чергу призводить до зміни релігійної ідеології: утворюється ідея єдиного космополітичного бога, що приймає абстрактний характер.

Закінчимо цю характеристику об'єктивної ролі релігійної ідеології словами Леніна про коріння релігійности в масах („Социализм и религия"): „Сучасне суспільство все побудовано на визискуванні величезних мас робітничої кляси нікчемною меншістю населення, що належить до кляс землевласників та капіталістів. Економічне пригнічення робітників викликає й породжує всілякі вигляди пригнічення та затемнення духовного й морального життя мас... Релігія є один з видів духовного пригнічення, що лежить повсюди на народніх масах, задавлених вічною роботою на інших, злиднями й самотністю".

„Безсилість визискуваних кляс у боротьбі з експлуататорами неминуче народжує віру в краще потойбічне життя, як безсилість дикуна в боротьбі з природою народжує віру в богів, чортів, чудеса тощо. Того, хто все своє життя працює і злидарює, релігія вчить смиренству і терпінню в земному житті, втішаючи надією на небесну нагороду. А тих, хто живе з чужої праці, релігія вчить благодійності в земному житті, пропонуючи їм дуже дешеве виправдання для всього їх експлуататорського існування і продаючи по недорогій ціні білети на небесний добробут. Релігія є опіюм народу. Релігія — рід духовної сивухи, що в ній раби капіталу топлять свій людський образ, свої вимоги на будь-яке гідне людини життя".

Отже об'єктивна роля релігійної ідеології полягає в тому, що вона служить інтересам експлуататорських кляс і затемнює клясову свідомість мас.

В силу цього релігійний процес двобокий. Вивчення історії релігії може показати, як панівні кляси створюють або переробляють для своєї клясової мети релігійні ідеології.

З другого боку в цілій низці випадків ми можемо простежити, як трудящі маси створюють або переробляють релігійні вірування, відзеркалюючи в них економіку, що в ній вони живуть, і свої соціяльні сподіванки.

Завдання марксистської історичної критики релігії — показати, що народження кожної нової релігійної ідеології, кожна релігійна революція, за влучним зауваженням Енґельса, є своїм змістом — реакція.

ЕЛЬВІН

РЕЛІГІЯ І ДІТИ

До найлицемірніших, найбрехливіших байок сучасної буржуазії треба, безумовно, зачислити і байку про „вік дитини“, про „її величність дитину“. Перетворюючи свою буржуазну дитину на „божество“, капіталісти в той же час широко відчиняють перед масами пролетарських дітей ворота своїх фабрик, заводів, шахт. Багато років тому Маркс сказав:

„Через те, що машини роблять м'язеву силу зайвою, вони стають засобом для того, щоб вживати робітників без м'язевої сили або з недостатнім фізичним розвитком. Тому жіноча й дитяча праця була першим словом капіталістичного застосування машин“.

Ці слова зберегли всю свою силу і для сучасної фази капіталізму і, зокрема і особливо, за умов капіталістичної раціоналізації. Дитяча праця була й залишається в книзі ганьби капіталізму одною з ганебніших сторінок.

Кількість пролетарів-дітей вираховується мільйонами. В Америці кожна шоста дитина віком 8-15 років — робітник; у деяких шахтах цей процент підвищується до 25 — 30% всієї кількости дітей. У Німеччині працює дітей до 2 мільйонів. Туристи, що відвідують Італію, приїздять милуватися з красот Везувія, або з величности римського форуму, а зовсім не з дрантя бідности, проте, вони одноголосно свідчать, що ніде в усій Европі не побачити такої кількости дітей, що працюють на фабриках та заводах. Справжній і майже невичерпний резервуар даремної робітної сили для молодої буржуазії нових держав Европи є величезна армія сиріт — жертв імперіялістичної війни. Чехо-Словацький уряд відпускає, як допомогу, круглим сиротам 50 крон на місяць, тобто близько 3-х крб. Це глитайський „плян“: голодний пайок змушує дітей іти на фабрики й заводи, на фабрики й заводи, на шахти та фарми. І вони дійсно туди йдуть.

Вік експлуатованих дітей необмежений. В одній техаській газеті (Америка) якось писали про п'ятирічних дітей-робітників на бавовняних плянтаціях. Але, мабуть, всі рекорди побила нью-йоркська фірма, що про неї розповідає чеська газета „Соціяль-демократ“.

Велика фірма в Нью-Йорку, що продає виключно дитячу білизну, придумала на користь своїм „шановним клієнтам“ запровадити маленьких ляльок, що демонстрували б покупцям нові моделі білизни. Ці мініятюрні манекени є діти, віком від кількох місяців до кількох років. Як запевняють, після запровадження цих нових метод, збут дуже зріс.

Діти працюють на землі й під землею, на воді і в найзгубніших місцях. За один рік у ПАСШ 9 тисяч дітей назавжди згубили працездатність і коло 100 — за офіціяльними даними, — розмолото валами машин або роздушено завалами брил у шахтах. Як правило, діти удвоє частіше від дорослих стають жертвами нещасних випадків. Але це дешеві витрати виробництва. Досить послатись на таке повідомлення „Нью-Йорк Таймс'а“:

„Підчас завалу в шахті „Пенсільванія“ убито двох хлопців. Підприємця присудили до штрафу у 25 доларів і до відшкодування в розмірі 10,6 доларів. Підчас другого нещасного випадку в тій же шахті поранено 3-х дітей, віком 13, 14, 15 років, а двох 15-тилітніх хлопців убито. Штраф дорівнюється 15 доларам. Троє поранених дітей не одержали ніякої допомоги, або відшкодування бо за законом вони ще не мали права працювати“.

Діти цілком „рівноправні“: їхній робітний день тягнеться стільки ж, скільки робітний день дорослого, тобто в Італії — 10 і більше годин, в Америці — 9-10 годин, тим більше, що діти працюють по виробництвах, що

найменше контролюються: кустарних майстернях і сільському господарстві. Американський громадський „комітет дитячої праці“ констатує, що діти-наймити за день втомлюються так, що, прийшовши у свої бараки, не в силі навіть їсти. На половині території Сполучених Штатів не заборонено нічної роботи дітей. Чи треба говорити про ті жахливі наслідки, що звя'ані з каторжною роботою за огидних антисанітарних умов для незміцнілого дитячого організму?

Дивовижно діє „раціоналізаторська“ машина капіталізму. Вона викидає дорослих досвідчених робітників геть з виробництва в океан безробіття і втягає на їхнє місце жінок, юнаків, дітей. Так вигідніше хижацькому капіталові. Піт дітей добре угноює його поля, а кров їхня стає за прекрасний мастивний матеріял, для колес його машин, адже це й є найголовніше для благочестивого хазяїна капіталістичної системи.

Проте, експлуатуючи дитину, буржуазія розглядає її не тільки як об'єкт експлуатації тепер, скільки як майбутню підпору капіталізму, майбутнє гарматне м'ясо, майбутній придаток до машини. У весь величезний апарат буржуазної системи освіти є, кінець-кінцем, ґрандіозний апарат виховання мільйонів у дусі, продиктованім інтересами капіталу. Інколи ця цілеспрямованість виступає одверто, інколи завуальовано. Але лише дурисвіти та жалюгідні фантазери, що йдуть за ними, сміють базікати про незалежну „позаклясову“ освіту та виховання. Всю величезну масу молодого покоління буржуазія пускає крізь фільтр релігії, школи, дитячих організацій, дитячої літератури.

Вславлена (буржуазною громадською думкою, звичайно) на ввесь світ німецька школа. Серед німецьких педагогів є чимало видатних вчених, в Німеччині нема неписьменних. Ще не забули славетньої колись фрази, що підчас франко-пруської війни 1871 року переміг німецький народній учитель. Нехай і так. Але по суті це як раз і свідчить, як небезпечна та релігійна й патріотична пропаґанда, що точиться в стінах німецьких шкіл. Буржуазні педагоги тонко враховують психіку дитини різних кляс, для того, щоб прищепити їй бажану для буржуазії систему мислення та поведінки.

У німецьких державних школах ще й досі викладають „закон божий“, правда, не як обов'язковий предмет; проте, питання про відвідування цих лекцій розв'язують батьки, вірніше-матері, що навіть серед пролетаріяту перебувають майже цілком у владі релігійних забобонів. У наслідок цього процент одвідування релігійних годин у німецькій школі, особливо в таких цитаделях попівства, як Баварія, такий високий, що інколи дорівнює 100. Але справа, певна річ, не тільки в цих казенних лекціях закону божого. Все викладання в усіх його розгалуженнях проймано попівським духом, бо педагоги у величезній більшості належать до реакційних і націоналістичних шкіл. Не так уже важко в початковій школі, особливо в сільській, підвести релігійну „базу“ під викладання природознавства, історії, літератури і т. д. Так воно й робиться. Кілька років тому в Німеччині з'явилась нова хрестоматія. Міністерство освіти посилено реклямувало її, як зовсім нове слово в цій галузі. Технічно цю хрестоматію складено дуже досконало — із окремих метеликів на кожну тему; метелики нанизуються в міру проходження тем. Матеріял розроблений безперечно цікаво, але питання „божественної благодаті“, ідеалізація духівництва (надто його ролі в колоніях), дух патріотизму — все це панує у кожному метелику. Не обходиться, звісно, без патетичного вихваляння хоробрости всіляких герцоґів, князів, королів. Релігія просякає навіть на лекції співів: на співанках звичайно розучують релігійні гімни, особливо напередодні різдвяних

та великодних свят. Примітивні нехитрі листи піонерів-школярів, що друкуються в піонерських журналах, говорять про це досить красномовно. Наведімо два з них:

„2 лютого вчитель Йосип Курещ примусив нас, коли в клясу зайшов священник, привітати його вигуком: „Хай буде благословенний Ісус христос". Потім він запропонував нам молитися. Частина дітей не молилася, і їх за це дуже лаяли. Вони мусили були піти з кляси. 5 дітей мусили щодня стояти по півгодини, а одному вчитель дав ляпаса".

Доречі, тілесні кари в німецькій школі узаконені.

„Вчитель Євген Ганіш, — пише другий, — ханжа і б'є дітей. Перед навчанням він, звичайно, примушує дітей молитися по півгодини. Тих, хто відмовляється, він б'є.

Ці маленькі листи — прекрасні документи й блискучі обвинувальні акти проти високоосвіченої німецької буржуазної школи.

У католицькі й Баварії цей зв'язок виявляється ще одвертіше. До закону 1920 року вчителі шкіл мусили бути священослужниками в місцевих церквах. Пізніше це сумісництво як обов'язкове скасували, але залишили в порядку добровільности, і, дійсно, вчителі дуже часто бувають дяками, пономарями, проповідниками і т. д.

Варто коротенько зупинитися на спеціяльних школах підвищеного типу, що їх створюють великі німецькі промисловці спеціяльно для обдарованих пролетарських дітей. Такі школи існують, зокрема, в Рурській області, в Німеччині, і перебувають під пильним доглядом заводської адміністрації. Ці школи мусять приготувати майбутніх майстрів не тільки технічно досвідчених, але й абсолютно відданих ідеологічно. Про одну таку школу для обдарованих пролетарських дітей написав спеціяльну книгу німецький реакційний педагог Гайнріх Кавтц, що наводить низку виключно цікавих прикладів того, як найтоншим психологічним способом обробляють учнів цієї школи. Ось один із прикладів:

„Макс Буді — начитаний хлопець, він читає багато книжок, читає газети, зв'язаний з робітниками, членами профспілок. Він не одвідує лекцій закону божого, а коли інколи й буває на них, то завжди користується випадком, щоб відпускати ущіпливі зауваження, як от, наприклад:

„Коли в бога є вибранці, то значить нема справедливости й на небі; а коли так, то нема й святости божої, отже нема бога, а все лише омана".

Вчитель реаґує на ці зауваження вельми спокійно і діє обдумано та обережно. Він знає характерні особливості Макса, зокрема його потяг до питань мистецтва і любов до природи. І от він починає, так би мовити, індивідуальним порядком, аґітувати Макса: красномовно з великим почуттям, він говорить про таїнство благовіщення, про те, що діва Марія — втілення ідеалу людськости, про красу християнських свят. Юнак підпадає аґітації. Він починає навіть одвідувати церковну службу, починає вчитись латинської мови (школа католицька), починає сам брати участь у церковній службі. Це тягнеться досить довгий час.

Правда, через декілька місяців настигає психологічна криза-перелам, що їх викликає ближче знайомство з ханжеством духовних пастирів, настає витверезвлення, і хлопець знову відходить від церкви. „Але, — як заявляє згаданий автор Кавтц, — випадок з Максом Будді — „важкий випадок". Дійсно, із павутиння церковної аґітації діти майже не в силі вирватись.

Німецька школа на протязі останніх місяців стала за об'єкт виключно впертого походу „культурної" реакції, що взагалі дедалі зухваліше й упертіше

Калічать дітей. Малеча на релігійному святі (Голяндія)

захоплює одну по одній позиції культурного життя Німеччини. Слідом за славленим шкільним законом Кейделя (1927 рік), що вже дав великий простір попівству в шкільних справах, прийшов пруський конкордат з папою римським, що доручив церкві, в деяких питаннях, контролю над початковою школою. За конкордат, а, значить, і за його наслідки, німецька робітнича кляса зобов'язана, як відомо, насамперед соціяль-демократичним управителям Прусії (Отто Бравн). Але, у відповідь на критику зліва, соціяль-демократи, звичайно, посилаються на свої „світські школи", де заборонено викладати релігію, і куди має право посилати своїх дітей кожний німецький громадянин. Ці „світські школи", проте, дуже мало потужні і охоплюють нікчемний процент всієї кількости учнів. Та й там педагоги зовсім не зобов'язані бути атеїстами. І хоч там і нема лекцій релігії, проте саме викладання, особливо гуманітарних наук, просякнуто тим же релігійним містицизмом та філософським ідеалізмом, що властиві взагалі німецькій школі і що ніякою мірою не йдуть у розріз із загальною ідеологією сучасного соціяль-фашизму. Зрозуміло, в цих школах, керованих від соціяль-демократів, і в мікроскоп не побачити елементів клясового пролетарського виховання.

Французька державна школа офіціяльно „безрелігійна". Проте є чимало красномовних свідчень про виключний вплив католицького духівництва на заняття у французькій школі, зокрема ж у сільській.

У „Бюлетені учительської секції“ наведено приклади того, як релігійно настроєні вчителі та вчительки безперешкодно католіцизують світську школу. Вони примушують учнів читати катехизис, читати молитву вранці й після занять, а інколи навіть ревниво зберігають на стіні кляси розп'яття, що суперечить законові. У деяких школах ці розп'яття учні прикрашають квітами, слухаючись своїх вчителів. Інколи провадять в школі церковну „пропаганду“, вивчаючи, під звуки органу, як співати псалмів. Для релігійного виховання у великих маштабах потрібні підготовані до цього кадри. У цьому напрямку французькі клерикали здорово працюють. Із „національного бюлетеня католицьких учителів та учительок народніх шкіл“ ми довідуємось про одні збори католицького вчительства. Автор красномовно описує „кольорові й містичні“ збори. Програма зборів: першого дня — роздумування про бога „творця“ і про „бога загальної любови“; другого дня — „про безконечне милосердя боже“; третього дня присвятили апостольству. Конференція закінчилась церковною відправою й проповіддю священника до зібраних учителів і учительок „світської школи“. На зборах вчительки-католички говорили про те, що вони мусять замінити священника там, куди він не може досягти (тобто в школі), що вони, вірянки, мусять поділитися „скарбами“, що ними володіють, з тими, хто їх позбавлений.

Церковники часто прилюдно святкують свою перемогу на шкільному фронті „атеїстичної“ Франції. Так у місті Аннесі відбулась пишна церковна відправа з нагоди відкриття в шкільній будівлі домової церкви, закритої ще 22 року в силу „нечестивих законів“ (слова з проповіді священника). Відправу правив єпископ, оточений стовпищем вікарних єпископів, священників та дияконів.

В той час як у капіталістичних країнах запаморочують дітей релігійною отрутою, у нас, у Радсоюзі, виховують дітвору вільною від релігійних забобонів і здоровою. На фоті: діти [illegible] на лижвах їдуть за місто займатися спортом

* * *

Італійський фашизм поставив релігійне викладання на чолі всієї виховавчої системи. Питання про релігійне викладання дисциплін у середній школі (не про закон божий, як про окрему дисципліну, а саме про загальний релігійний дух всього викладання) обговорювала особлива комісія італійського парляменту, що одноголосно прийняла найреакційніший „законопроєкт Саксоні", названий так за іменем його автора. Особливо цікаве мотивування, яке говорить, що в силу угоди Ватикана з Мусоліні релігійне навчання треба здійснювати по всій Італії, бо це „зміцнює релігію і громадянську свідомість італійців".

Католицтво майже неподільно володіє бельгійською народньою школою. Віровизнана школа в Бельгії, заохочувана від уряду, швидко витискає чисто світську школу. 1914 року в чисто релігійних школах Бельгії вчилось 40% всієї кількости учнів, через 10 років — 51% цієї кількости.

Кількість віровизнаних шкіл в Голяндії теж дуже зросла. 1920 року їх було 2623, а 1924 року — 3485, при чому це зростання відбулось за рахунок казенних шкіл, що за той же час згубили 13% всієї кількости учнів.

Попівський дух присутній в англійській школі трохи не в „конячих" дозах. Це й не дивно за того офіціяльного становища, що його посідає церква в Англії. З великою тривогою англійська буржуазія бачить, як ростуть революційні ідеї, що просякають до школи. Консервативний уряд Болдвіна присвятив „охороні" юнацтва від цієї напасти спеціяльний закон, прийнятий ще в березні 1927 року, приблизно водночас із „славетнім" профспілковим законом. Цей закон від 11 вересня 1927 року про „блюзнірську і розпутну пропаґанду серед дітей" карає 4-хмісячною тюрмою і штрафом у 50 фунтів стерлінґів за усну й письмову пропаґанду серед осіб до 16-тирічного віку „бунтарських поглядів, що суперечать конституції, або ворожі християнській релігії".

Не так, як більшість европейських шкіл, американська державна народня школа ніби дійсно хоче триматись подалі від релігії. Значною мірою це обумовлює дуже різномастий склад американського населення щодо релігії та національности. Навчання релігії в школі неминуче призвело б до конфліктів, релігійних суперечностей і було б таким чином навіть перешкодою на шляху до здійснення того ідеалу, якому служить американська школа: фабрикації „стовідсоткового американця", асиміляції, американізації різних націй або, як кажуть в Америці, зварюванні в топильному тиглі американізму.

Тому виховання американського юнацтва перебуває в руках численних і різноманітних товариств, що надолужують цю „прогалину" в школі. До числа великих громадських організацій цього типу треба занести багатющу „Спілку християнських молодих людей". У ПАСШ чимало є й ексцентричних, чисто американських, підприємств у цій галузі, на штиб „дитячої церкви" у промисловому містечку Волдені (штат Нью-Йорк), де щотижня відбувається „справжня" церковна відправа і де всі функції виконують місцеві школярі.

Виключний інтерес, що його має церква до справ виховання, виявився у виданні спеціяльної папської енцикліки у січні 1930 року, що охопила всі основні проблеми сучасного виховання. Ця енцикліка зняла великий галас у буржуазному світі і свідчить про активізацію Ватикану в справі ідеологічного захоплення мас. Ось деякі з основних тверджень, висунутих від енцикліки.

„Всяка метода виховання глибоко брехлива, коли вона, хоча б частково, заснована на запереченні первородного гріха або благодаті, тобто, інакше кажучи, коли вона заснована виключно на силах людської природи".

Енцикліка категорично висловлюється проти сукупного навчання хлопців і дівчат: „сумісне навчання базується на тій самій, гідній жалю, плутанині ідей, що ототожнює законне шлюбне співмешкання з безладним кровозмішанням“.

Папа б'є на сполох: „Можливості моральної та релігійної катастрофи недосвідченого юнацтва надзвичайно зросли, особливо через нечестиві та безпутні книги, що багато з них поширюється за диявольські низькі ціни; також розбещує юнацтво кінематограф, а останнього часу — й радіо“.

Папська енцикліка стала за сиґнал ще завзятішого наступу реакції на культурному фронті взагалі й на шкільному зокрема.

* * *

У більшості країн загальне навчання обов'язкове. Це значить, що через шкільний фільтр рано чи пізно проходить за невеликими винятками вся маса дітей. Вони перебувають під перманентним впливом релігійного та патріотичного виховання. Але буржуазії цього здається замало і на підмогу вона створює спеціяльні попівські дитячі організації, що їх сітка широко розгалужена і користується виключно привілейованим становищем.

Поруч з явно релігійними організаціями існують і замасковані. Скажімо насамперед кілька слів про перших. Точних даних про їх кількість і розміри нема, але відомо, що їх дуже багато при всяких церквах, сектах, синагогах, мечетях; у них найрізноманітніші методи й форми роботи. Докладні дані є про дитячі відділи при „Спілках християнських молодих людей“. В Европі ці відділи нараховують близько 100 тисяч чол., в Америці — 250 тисяч, в Азії, Африці і Австралії — близько 15 тисяч. Але це лише одна з числених аналогічних організацій. У Німеччині „Євангелічні дитячі спілки“ об'єднують 105.000 дітей шкільного віку. Чималий інтерес являє собою католицька дитяча організація „Радісне дитинство“ в Австрії. В одній з католицьких газет Відню недавно з'явилась стаття одного з керівників цієї організації про її характер та завдання:

„Що є „радісне дитинство“? Я висловлюсь досить точно, коли скажу, що усучаснене „Товариство дитинства Ісуса“. За мету цього товариства, як вказує його красиве ім'я, є забезпечення радісного дитинства для дітей робітничої і середньої верстви“.

У Відні і Нижчій Австрії до цього т-ва належать 67 груп, 69 будинків, 4 дитячі садки, 5 шкіл, 15 груп розвідчиків із загальним охопленням 10.000 дітей і 14.000 дорослих членів. Всеавстрійська спілка нараховує

Використаймо зимовий час для лижвового спорту! Загартовані від фізкультури швидшими темпами закінчимо п'ятирічку! На фоті — молодь Радсоюзу загартовує своє здоров'я

130 груп, 15.000 дітей і 30.000 дорослих членів. Вона має 10 будинків відпочинку, 110 будинків для екскурсій і багато інших приміщень та майданчиків для ігр та спорту.

„Радісне дитинство“ турбується про те,— і це дуже важливо для католицької роботи,— щоб „наші церковні товариства знову дістали членів із лав пролетаріяту. Коли не буде цієї ланки, то церкви й залі зборів ставатимуть, що раз пустіші, а релігійне життя — що раз слабше“.

Але не тільки явно релігійні об'єднання та спілки провадять релігійну пропаганду. Вона точиться і в усяких мілітарістичних, спортивних, культурницьких, філантропічних організаціях дітей, створюваних від буржуазії. Буржуазія всіх країн, експлуатуючи м'язеву силу пролетарських дітей, в той же час експлуатує їх безпомічність та злидні для того, щоб під забралом релігійних товариств—„опіки“, „охорони“, „допомоги“, ще міцніше захопити керівництво формуванням їхньої психіки і за допомогою тої ж секти, перетворити їх на бездумну худобу.

Недавно у Варшаві і в інших містах Польщі відбувались паради школярів, що проходять курс військового навчання. На параді у Варшаві виступив католицький єпископ Бандурський, що в своїй промові ув'язав християнські ідеї про мир з підготовкою до війни та освятив іменем церкви прапори юних фашистів.

Уславлена організація фашистського італійського юнацтва „Баліла“, що нараховує до 1 мільйона членів, підтримує щільний зв'язок з церквою. В особливій молитві фашистський хлопчик, член „Баліли“, або фашистська дівчинка, член організації „юних італійок“ звертаються до бога, благаючи його зберегти короля і коханого „дуче“ (Мусоліні) і керувати світом так, щоб італійський прапор маяв не тільки над Італією, але й над всім світом.

Двохмільйонна організація бой-скавтів (підпора американського та англійського імперіялізму в лавах дітей трудящих Европи, Америки та колоній) — теж нашпигована благочестям та релігією. Ідеологічна установка бой-скавтизму яскраво виявилась у деяких пунктах його статуту:

„Скавт лояльний до короля й батьківщини, до всіх, хто стоїть вище його, батьків, підприємців і всіх, хто стоїть нижче за його“.

Присяга скавтів каже:

„Своєю честю обіцяю робити все, що в моїх силах, щоб виконати свою нову повинність перед богом і королем, щоб завжди допомагати іншим людям і постійно слідувати скавтським законам“.

У керівних органах скавтів так центральних, як і місцевих, найпочесніші місця належать офіцерству та духівництву. Торішній всесвітній зльот, так званий „джемборі“ в Англії, що на нього з усіх країн світу завезли до 50.000 бой-скавтів, відбувся під шефством самого архиепископа Кентерберійського. Зльот супроводився численними молебствами усіх видів, при чому церковні відправи проводили найвидатніші князі церкви. Молоді агенти британського імперіялізму, привезені в Англію з найвіддаленіших колоній, в тому числі й діти тубільців, одержували таким чином „зарядку“ для своєї майбутньої штрайкбрехерської шпигунської роботи серед трудящих мас колоній.

* * *

Такий він, цей жахливо величезний і потужний агітпроп буржуазії в його основних відмінах, ця кузня шовінізму, реакції, контрреволюції.

Те, що протистоїть йому на другому боці барикади,— революційні організації юнаків та дітей і численно, і технічно, і матеріяльно невимірно бідніше. Але в той же час вони невимірно могутніші, бо саме їм належить майбутнє. Нехай сили комсомолу і міжнародньої піонерії ще слабі і їх не можна порівнювати з могутнім і багатющим апаратом ворога. Але те насіння протесту, що його сіють революційні організації серед дітей, дасть пишні паростки, коли дитина, вийшовши з-під загибельної опіки капіталістичної аґентури, вступить на шлях широкої руїнницької клясової боротьби, піде на штурм капіталу і його спільника — релігії.

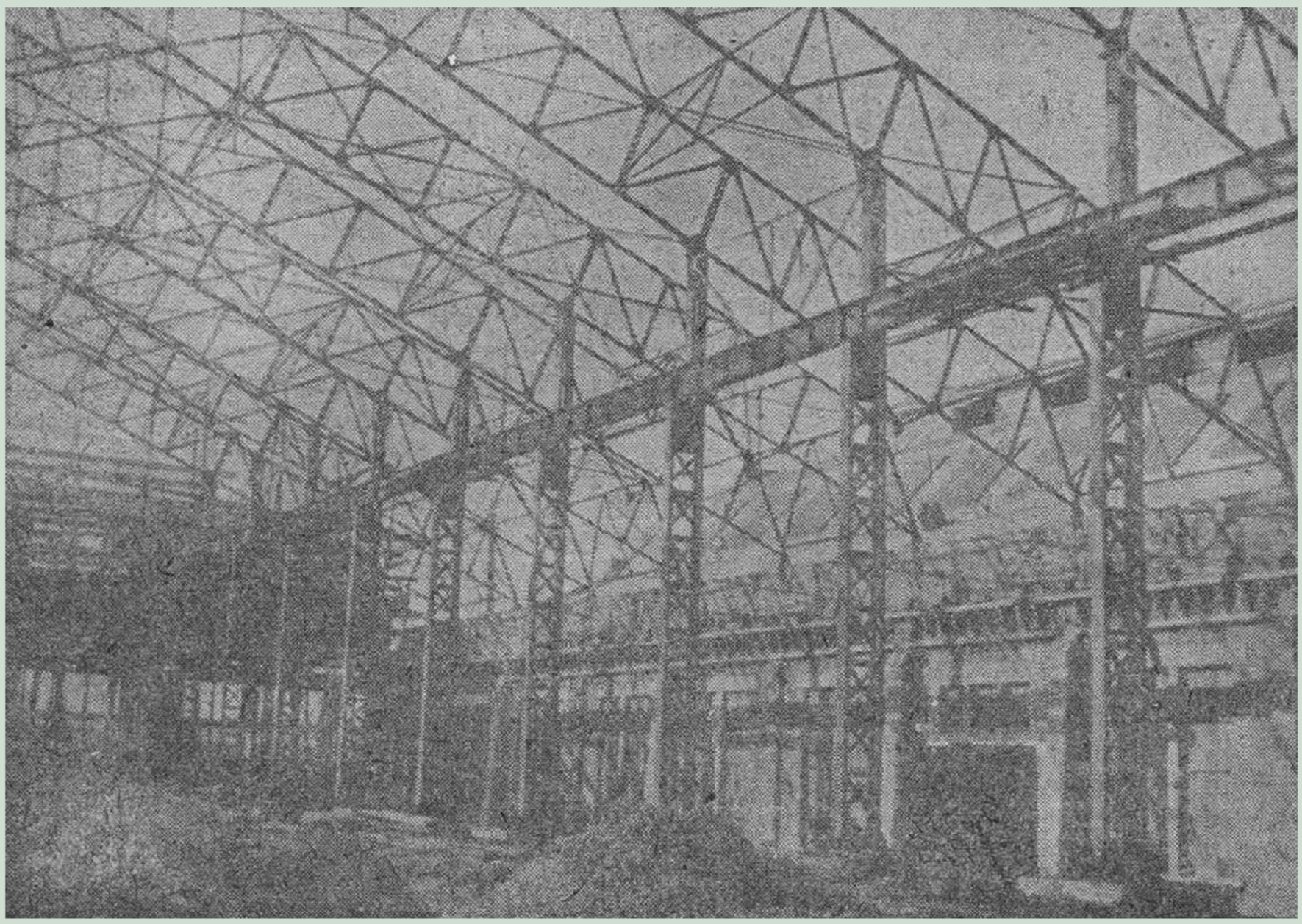

Соціялістичне будівництво. Будують новий корпус збиральних майстерень великого шахтного устаткування. (Донбас, завод ім. Рикова)

І. Е.

ЦЕРКВА І МОЛОДЬ

II

У побуті закордонного пролетаря церква завоювала значні позиції. Проникаючи у всі щілини цього побуту, церква тримається тут силою своєї надзвичайної пристосованости, здатности підфарбуватись. Віковічна захисниця ладу пригнічення й експлуатації, вона подібно перевертню з народньої казки, перекидається на всякі види, щоб прямо чи замасковано, коли як треба, здійснювати свої завдання — слуги капіталу.

З усіх буржуазних агентур у робітничій клясі — церква, поряд із соціяль-фашизмом, наймоторніша й найретельніша. Проповідь „царства божого на землі" сполучається з одного боку з безсовісною демагогією проти спекулянтів-багатіїв, що їм, мовляв, важче пройти в царство небесне, ніж верблюду через ушко голки, а з другого — з шаленою агітацією за „гармонічне" сполучення інтересів праці й капіталу і взаємної дружби у христі.

Така дворушницька тактика церкви ховає в собі велику руїнницьку силу поки вона масами не розгадана. І чи треба говорити, що боротьба зі впливом попівщини в робітничому середовищі — це боротьба з найпідлішою агентурою контрреволюції. А проте соціяль-демократія — ця милиця капіталізму, який шкандибає на обидві, виявляє більш, ніж примиренське ставлення до другої милиці того ж розбитого паралічем капіталізму — до релігії.

От чому боротьба з попівством в робітничому середовищі є одне з найістотніших кардинальних завдань комуністів у їхній боротьбі за охоплення більшости робітничої кляси, за революцію, за соціялізм.

Церква не була б тим, що вона являє собою, тобто підпорою буржуазії в робітничій клясі, коли б не зуміла з достатною спритністю пристосовуватись до всіляких об'єктів своєї агітації. Пролетарська жінка в своїй масі вимагає іншого „підходу", ніж чоловіки робітники, до молоді треба підходити інакше, ніж до старих, взагалі до пролетаріяту потрібні інші способи, ніж до бідного селянства і т. д., і т. ін.

Особливу пильну увагу приділяє церква молоді. Нижче ми розглянемо спеціяльну агентуру буржуазії в середовищі робітничої молоді, представлену попівськими юнацькими організаціями.

Пролетаріят капіталістичних країн знає, що таке „смертна межа", що дійшовши її, він „виходить у тираж". Кваліфікація старого робітника, набута довгими роками праці, дедалі більше, у зв'язку з провадженою в Західній Европі та в Америці капіталістичною раціоналізацією, втрачає своє значення в порівнанні з молодими ще м'язами молоді, хоча б і не кваліфікованої.

Роля молодих робітників і їх відсоткова частка до всієї кількости робітників невпинно зростає.

Ось два-три приклади з гірничої промисловости Чехо-Словаччини. Кількість дорослих робітників з 100% 1928 року знизилась до 76,2% в 1929 році, а кількість робітничої молоді за той же період збільшилась до 114,2%. У Німеччині за один рік з 1928 по 1929 рік кількість молоді на великих підприємствах зросла на 9% за загального зниження кількости робітників. На металюргійних заводах Варшави молодь становить від 50 до 55% усієї кількости робітників. В Америці до 11 мільйонів робітників молодші 24-х років, тобто становлять 35% всієї кількости робітників. Цей перелік можна продовжити ще десятками прикладів.

Капіталісти гірше оплачують, більше визискують молодь, що в масі своїй ще не набула пролетарського загартовання, не має навичок боротьби і мало організована. Заробітня плата молодих робітників менша від зарплати дорослих на 20 — 25% за ту ж саму роботу. Буржуазію не турбує те, що відсоток покалічень серед молоді на підприємствах удвічі вищий, ніж серед дорослих досвідчених робітників. Так у Франції половина покалічень припадає на долю молоді.

Але в трудящої молоді є ще й інша функція: **функція салдата.** Нещадно експлуатуючи молодь, капіталісти й на хвилинку не забувають, що саме в руках цієї молоді будуть кулемети, гранати, рушниці. А в буржуазії вже є певний досвід того, що можуть робити зброєю молоді робітничі руки.

Отже ці два основні мотиви: молодь, як центральна фігура у виробництві, і молодь, як озброєний захисник капіталізму,— становлять перед буржуазією завдання ідейно опанувати цю молодь.

Дітям ще змалку прищеплюють релігійну отруту. На фоті — діти на релігійному святі. (Голяндія)

Для здійснення цього завдання служать численні всілякого типу організації: спортивні, релігійні військові, культурні, що ними, мов сіткою молодь обплутана по всьому світі.

Найбільші й наймогутніші серед них, безумовно, попівські. Вони різноманітні і формою роботи і ступенем маскування своїх справжніх цілей, але все ж єдині в своїх завданнях.

До числа найбільших організацій, що несуть прапор христа, як громовідхильник незадоволености мас, належить видатна американська евангельська „УМСА" — („Союз християнських молодих людей"). У цій організації релігія виконує лише підсобну ролю, не висуваючись на передній плян, але вся робота керівників цієї організації спрямована на те, щоб, не випинаючи релігії, пройняти всю роботу духом релігійного примиренства з капіталістичним ладом.

Один з керівників цієї організації, Мальколь Спенсер, видав спеціяльну книжку під заголовком „Царство боже в промисловості".

Про ідеологічну спрямованість цієї книжки найкрасномовніше промовляє її назва. Окремі розділи присвячені питанням: про користь приватньої ініціятиви, про здійснення людиною, робітником чи підприємцем, принципів християнства в індустріяльному житті і т. д. Треба сказати, що роля „УМСА" дуже велика й сила її величезна і до того ж в інтернаціональному маштабі. Немає жодного хоч трохи значного міста в Америці, куди б ця „У" (дуже вживана в Америці скорочена назва „УМСА") не простягала своїх мереж в гонитві за молоддю.

Центром кожної місцевої групи є „дім", що становить собою ніби один із в'язків у хребті організації. Із місцевих округових і краєвих домів по всіх напрямках шириться вплив „У" на молодь — робітничу і службову переважно. Дім — це центральний клюб, завжди устаткований дуже добре: при домі є спортивні майданчики, біліярди, басейни; тут читають загально-освітні лекції, доповіді на виробничі теми, демонструють кіно-картини. Нерідко тут же міститься і гуртожиток для членів союзу молоді і біржа праці „УМС'и", рекомендація якої ніби магічно впливає на наймачів.

Щодалі частіше з'являються останніми роками промовці й проповідники цієї організації на заводах і фабриках, де підчас перерв вони провадять „душеспасальні" бесіди в супроводі напів релігійних, напів фокстротних концертів.

„УМСА" об'єднує в Америці до мільйона чоловіка. Проте вплив цієї організації охоплює значно більшу кількість. Соціяльний склад організації докладно не досліджений. У всякому разі більшість членів по великих містах — дрібні службовці й урядовці; промислових робітників — менше. Серед робітників переважають залізничники.

Фінансова могутність організації величезна. 1928 року реальний актив її становив 184 мільйони доларів, рівно вдвічі більше, ніж 1917 року.

За американських умов, де клясові організації молоді мало розвинені, керівники цієї спілки не вважають за потрібне приховувати своє співробітництво з буржуазією. В одному документі „УМС'и" надибуємо таку красномовну фразу:

> „Тим, що союз християнської молоді є найсильніший у промислових містах, накладає на нас особливі обов'язки. Існує великий попит, який щодалі зростає, на так звані допоміжні аґентури спілки. Призначення їх — допомогти „промисловому розвитку й проґресу", (тобто попросту штрайкбрехерські аґентури). Багато працедавців визнали цінність подібних аґентур і всіляко підтримують нашу діяльність".

Ще б пак не підтримувати! Цілком зрозуміло, що така організація незамінна підчас мобілізації промисловости на випадок війни; вона взагалі прекрасний струмент для придушення вибухів обурення. Буржуазія вже використовувала цю організацію юних оброблюваних християн.

„УМСА“, як уже було сказано, організація евангелістська, хоча не нав'язує своєї віри „молодим людям“, що їх вона обслуговує. В Америці вона хоча й найпомітніша, але все ж тільки одна з величезної кількости великих і малих організацій чи то міського, чи сільського маштабу.

Обробляють молодь для вірної служби капіталу надзвичайно ретельно і всі інші церкви й релігійні організації. Одна з найпомітніших організацій єврейської молоді „Юний Ізраїль“. Її центр — Нью-Йорк. Її паства — юнаки і дорослі,— від 16 до 30 років. Соціяльний склад— на 90% робітники, ремісники й дрібні крамарі в рознос. При кожному відділі (у Нью-Йорку їх, наприклад, не менше 20-ти) є окремі синагоги — клюби і талмудично-біблійні курси. Ці курси цілком американізовані. Коло їх інтересів дуже велике — від пророків до... фокстротів (буржуазний танок). Фокстрот — непоганий засіб приваблювати молодь, навіть коли їй викладають святе письмо. Танцюристи юні талмудисти — це доброякісний і слухняний капіталу людський матеріял.

Европа ні в якій мірі не поступається перед Америкою в галузі запаморочення молоді. Католики ґрунтовно обробляють селянську молодь. Одною з найвидатніших селянських організацій є французька „Федерація католицької молоді“. На чолі її стоять особи вищого духівництва й генерали на чолі з генералом Кастельно. Програма федерації: виховувати молодь „в дусі любови до бога“, поліпшення матеріяльного стану юнацтва й піднесення його морального рівня. Засоби для цього: щільне співробітництво з капіталом, мир у промисловості й боротьба з комунізмом, що „руйнує суспільство, родину, мораль і релігію“.

Федерація має свою велику політичну газету „Еко де Парі“ і до 500 дрібних газеток та листівок у провінції. Пропагандистських сил федерація має занадто: до її послуг все духівництво Франції. Величезні матеріяльні ресурси, що їх дають федерації великі промисловці та поміщики, дають їй можливість утримувати велику мережу спортивних майданів, музичних гуртків, подавати подачки безробітним, організовувати біржу праці і т. д. Керівники федерації не гребують і такими заходами, як ведення „чорних списків“ сільсько-господарської і заводської молоді. До цих списків записують „неблагонадійних“.

Католицька федерація працює головним чином на селі. По містах, серед промислового пролетаріяту працює організація під назвою „християнська робітнича молодь“. Наслідуючи формами комуністам, вона організує на фабриках і заводах християнські осередки й видає христгазети. Заснована 1905 року ця організація не може похвалитися ні сотнями тисяч членів, ні особливими успіхами в галузі пропаґанди.

Двома названими організаціями ще далеко не вичерпується число католицьких організацій молоді у Франції. Бажання орденів і вислуги перед вищими чинами духівництва й капіталізму проймає провінціяльних слугівників церкви, що організують скрізь великі й малі середовища мракобісництва й контрреволюції. Найчастіш — для чоловіків окремо і для жінок окремо.

Нема недостачі подібних організацій і в інших державах Европи, особливо в Польщі, Бельгії, Угорщині. В Голяндії значно поширились так звані „церкви вільної молоді“.— „По багатьох містах Голяндії,— розповідає генеральний секретар „Асоціяції християнських молодих людей“ в Німеччині, Ерих Штанге,— де церква не має особливого впливу на молодь, також виникли такі церкви. Вони спрямовують віру спеціяльно шкільної молоді і в цьому напрямі мають значні успіхи. Такі церкви утворено в Гаазі, Гаарлемі, Амстердамі й Ротердамі. В Гаазі, наприклад, збудовано цілком

В країні трудящих діти мають пролетарське виховання, можуть займатися фізкультурою, загартовувати своє здоров'я

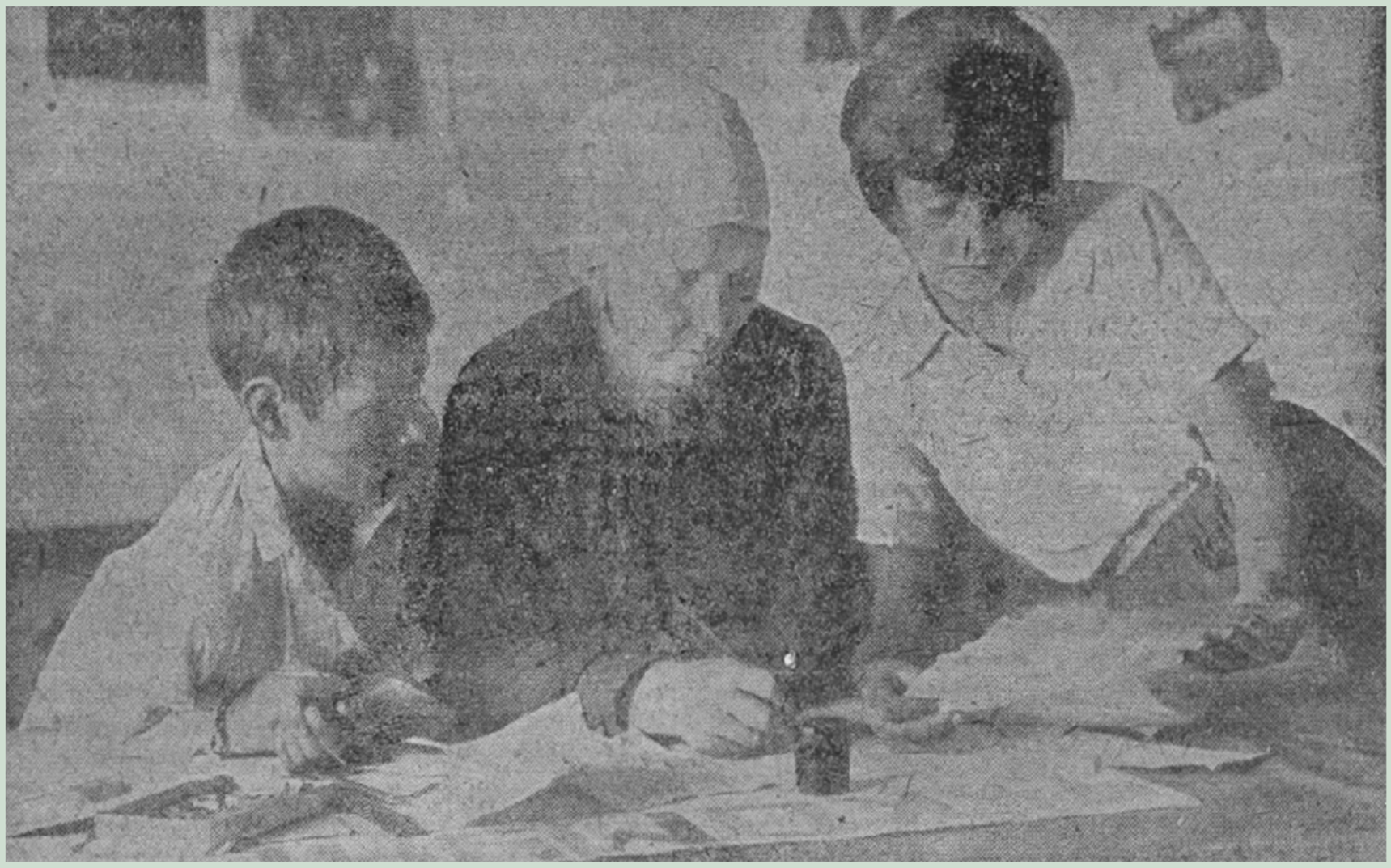

Піонери випускають черговий номер стінгазети „Комунар" (комуна „Вперед" в Чорнорубках на Бердичівщині)

новий величезний будинок такої церкви. Вона, безумовно, має тісний зв'язок із загальною голяндською церквою. Дивлячись на цей успіх, загальні церкви стали також влаштовувати спеціяльні церковні служби для юнаків, але успіх їх невеликий, бо на проповідях попи дуже відверті (тобто не вміють маскуватися так, як це вдається проповідникам церков „вільного юнацтва" — І. Е.).

Церкви для юнацтва, між іншим, поширені і в Америці. Про один такий дитячий собор, розрахований на 400 чоловіка, цікаво розповідає газета „Нью-Йорк Таймс Мегезін":

„Дитяча церква в місті Волдині (штат Нью-Йорку) є церква всіх віровизнань, де релігія спрощена, пристосовуючись до дитячого розуму, де діти можуть навчитися церковної служби, виконуючи всі обов'язки її. Церква називається „Собор усіх дітей". Міські мешканці, без різниці віри, зацікавилися цим проєктом і погодилися взяти участь у збудуванні церкви. Церковні служби складаються з молитов, читання десяти заповідів, життя апостолів, читання евангелля, проповіді та співів. Все спрямоване на те, щоб впливати на дитяче уявлення. Діти провадять усю церковну службу і навіть говорять проповіді. По черзі всі беруть участь у службі, так що кожний член може стати старшим прислужником, молодшим прислужником, дияконом, попом і т. д. Вся церква пишно оздоблена".

Ця блазенська церква фабрикує далеко не блазнів мракобісів.

Варто ще згадати про Італію. Протягом перших п'яти років фашисти припускали існування спеціяльних католицьких організацій молоді. 1927 року незадовго до латеранської угоди з папою, Мусоліні ліквідував їх, передавши справу релігійного виховання юнацтва монополістові на цьому фронті — організаціям молоді — „Баліла", „Авангард", „Молоді італійки".

Ліквідація цих католицьких організацій викликала незадоволене бурмотання папи, але цей факт в суті з'явився результатом добровільної угоди між Ватиканом і Мусоліні. Мусоліні не важко було довести, що небезпечно, щоб існували самостійні релігійні організації, які, безумовно, перевернуться (та вже й перевернулися) у прилягальні центри антифашистської молоді, що під покровом релігії і за спиною самого ж духівництва може повести небезпечну агітацію. Тим більше, що ліквідація самостійних католицьких організацій аж ніяк не затискає можливостей релігійної пропаганди церкви серед молоді і, навіть навпаки, являється передумовою її посилення. Словом, угоду було складено, бо дуже спільні інтереси в обох.

Дуже цікаву роботу провадять ці попівські організації серед трудящої молоді колоній. Низка згаданих організацій і насамперед „УМСА", що являє собою до певної міри інтернаціональну організацію (останній міжнародній з'їзд „УМСА" відбувався 1926 року в Гельсінфорсі у Фінляндії), має велике розгалуження в Китаї, Індії, Індонезії, на Філіпінських островах і т. д. Але їх діяльність по колоніяльних країнах вимагає спеціяльного розгляду у загальному зв'язку з колоніяльним імперіялізмом.

III

Нескладну філософію християнських агітаторів за капіталізм досить чітко висловив видатний діяч організацій християнських молодих жінок (організація споріднена з „УМСА", спеціяльно розрахованна на жінок), Анрі Жоано у статті „Церква і промислова молодь" (Надрукована в збірнику „Молодь і церква" під редакцією Безіля Метьюз, Люсі Гарднер і Еріха Штанге, Лондон, 1929).

Жоано починає з констатування такого „невиданого" факту, як надзвичайне визискування юнацької праці, заявляючи, що „є речі, які церква повинна знати й про які повинна говорити". Він наводить десятки прикладів 10—12-тигодинного робітного дня молоді, роботи 5-8-милітніх дітей в Америці, низької зарплати і т. д. Проте, каже Жоано, „визискування юнацької праці в будь-якій формі і неуважливість до фактів праці дітей — несумісні з християнською ідеологією".

Окопавшись таким чином у шанцях „християнського людинолюбства", Жоано переходить далі в атаку . . . за це визискуване юнацтво, не затрудняючи себе особливими рецептами щодо ліквідації ганебніших фактів пригноблення й визискування дітей і молоді. Він посилається на евангелля, бога і вдається до совісти капіталіста, тобто до таких речей, що безумовно жодної ваги не мають. Бог і совість капіталіста — це порожні зґуки.

Він висуває цілу систему роботи серед пролетарської молоді, намагаючись відірвати її від комсомолу і соцрабмолу (реформістська спілка робітничої молоді). Особливо небезпечний для церкви комсомол з його антирелігійною пропаґандою. „Що ж до спілки соціялістичної молоді, каже Жоано, то, правда, по деяких европейських країнах вона виступає проти церкви і християнських організацій, але це зовсім не загальне явище".

До числа практичних заходів щодо „християнського вирішення" того, що він зве „проблемою індустріяльної молоді", Жоано відносить насамперед потребу погодженості церкви з індустріяльною молоддю. „Пролетаріят світу в основі своїй віддалений від християнської церкви значною кількістю забобонів (от уже по правді з хворої голови на здорову.— І. Е.) . . . церква повинна зробити пересадку самої себе на ґрунт робітничої кляси, замість спроб привабити до себе індустріяльну молодь. Одна з основних цілей установлення гуртків, клюбів і т. д. полягає в утворенні інтимної атмосфери" . . .

Далі Жоано говорить про „захист індустріяльної молоді церквою" — це повинно привернути на бік церкви серця юнаків. Жоано „вірить, що Ісус христос, його особа, його життя, його приклад, його спасальна праця вабить юнацтво, трудяща молодь розуміє його" . . . „церква повинна говорити з молодим робітником зрозумілою йому мовою, вона повинна знати всі питання, що хвилюють його, підходити до робітника з погляду зрозумілого робітникові і відповідати його справжнім потребам" . . . і т. д., і т. д.

Цілковитий виклад „християнського вирішення" завів би нас дуже далеко, але й сказаного досить, щоб побачити, в якому напрям працює церква, куди вона загинає.

У словах Жоано ясно вчувається переляк за молодь, що вислизає з під влади чорного вороння. І він правий у своїй тривозі. Велетенська релігійна гребля, якою буржуазія думає стримати натиск весняних вод революції, не витримає цього натиску. Вихор революції змете і зруйнує її. Справа міжнародного комсомолу підточувати її в корені вже тепер.

У нас, у Радсоюзі, цілком і назавжди ліквідовано безробіття. У них, у капіталістів, безробіття зростає, і безробітні, позбавлені будь-якої допомоги, голодують. На фоті — безробітний, знесилений від голодування, на вулиці капіталістичного міста

ГАНС ҐОККЕЛЬ

БОДЕНБАХ

Інтернаціонал вільнодумців

Боротьба проти релігії і церкви, як взагалі всяка боротьба проти ідеалістичного світогляду, визнана революційним пролетаріятом уже давно за важливе завдання в боротьбі за нове ліпше життя.

На цьому ґрунті утворилися в різних країнах, особливо після світової війни, більш - менш сильні організації вільнодумців, що злилися нарешті в інтернаціонал пролетарських вільнодумців, заснований 1925 року.

Інтернаціонал пролетарських вільнодумців охоплює нині організації 12 - х країн з 7 мільйонами членів, що з них 5 мільйонів припадає на спілку безвірників Радянського Союзу.

Якщо в нас в Радсоюзі спілка войовничих безвірників перебуває під проводом ВКП(б), то більшість пролетарських організацій вільнодумців перебувають під офіціяльним і „благословенним" проводом соціяль - реформістських партійних чиновників.

Особливо удосконалено це „керівництво" в найсильніших европейських організаціях ІПВ, зокрема в спілці „вільнодумств та кремації" (нині спілка німецьких вільнодумців) з 600.000 членами і в австрійській спілці вільнодумців з 100.000 членами.

У цих спілках диктатура соціяль-демократичних партійних бонз майже необмежена і апарат цих організацій становить лише одну частину загального, основаного на підмані й запроданстві, робітників офіціяльної соціяль запроданської партії Німеччини і Австрії.

Під надійним проводом своїх вождів ці спілки, звісно, уникають всякої серйозної боротьби і не ставлять собі основного завдання помагати своїм членам у боротьбі за політичне й економічне визволення, тобто за революційне перебудування капіталістичного ладу, а стараються лише забезпечити себе після смерти найдешевшою кремацією. Крім того ще тактика вождів „бойових спілок" веде до небувалого терору проти кожного члена спілки, або проти групи, що насмілюється виступати проти реакційної і запроданської політики Сіверса, Гартвіґа і Конзортена, а також політики постійного загравання з цивільними організаціями вільнодумців.

Запроданство

„Лівий" соціяль - демократ Гартвіг — голова Інтернаціоналу пролетарських вільнодумців, а також „лівий" соціяль - демократ Сіверс — голова спілки німецьких вільнодумців не зупиняються ні перед яким запроданством. Нині, коли фашизм щодалі більше розвивається, коли реакція побільшується і попівщина день - у - день нахабніє, ці переконані слугівники партії дозволили собі підтримувати ретельно будування воєнного панцерного корабля і скласти конкордат із папою римським.

Особливу активність виявили соціяль - демократичні верховоди спілки вільнодумців підчас папського шкування СРСР.

Тоді, як громадські організації вільнодумців у своїй пресі висвітлили більш - менш правильно папське лютування, Гартвіг і Сіверс відкрили шпальти „Берлінського Вільнодумця" руським білоґвардійцям та контр - революціонерам для наклепницьких вихваток проти СРСР.

Після II з'їзду СВВ Гартвіг поспішив усім країнам розіслати обіжника з відбитками зі стенографічного протоколу з'їзду, даючи перекручену й неправильну картину про з'їзд. Коли свого часу революційне крило ІПВ підняло свій голос проти запроданських маневрів реформістів, негайно ж почалася „чистка", і „порушників спокою" виключили. 900 тисяч революційних вільнодумців стоять сьогодні, через постанову Сіверса, поза німецькою секцію ІПВ.

25 тисяч пролетарських вільнодумців Чехо - Словаччини, 10 тисяч французьких просто через „несвоєчасне внесення членського внеску" одним розчерком пера Сіверса виключені з ІПВ. В Австрії всіх опозиційних фракціонерів виключили й замінили „надійними" соціяль - демократами. Щоб заставити мовчати ще деяких „незручних" і „небажаних" критиків, Гартвіг запропонував виконавчій владі такий держимордівський закон:

1. Внутрішні справи ІПВ повинні розглядатися всередині організації. Оголошення вирішень справ припускається лише на підставі вирішень ІПВ.

2. Хто чинить опір принципам ІПВ, того виключається. Поновлення можливе лише за відповідним процесом (третейський суд).

3. Організації, що виголошують і виконують гасла, які шкодять інтересам ІПВ, не можуть перебувати в членах ІПВ.

4. Тому, що преса вільнодумців служить боротьбі проти клясового ворога, то вона повинна уникати всього того, що дискредитує в суспільному русі вільнодумців. Сперечання з приводу напрямку слід розглядати тактично. Опубліковуючи персонально ворожу критику, орган преси усуває сам себе і організація цього органу стає поза ІПВ.

5. Тому, що Інтернаціонал може існувати лише на взаємному довір'ї організацій, що входять до нього, то проведення постанов можливе лише за добровільного визнання дисципліни. Організації, що пристали до ІПВ, повинні в своїй діяльності турбуватися, щоб члени не чинили опору всім постановам і вирішенням ІПВ.

6. Для наглядання за виконанням вищеназваних пактів ІПВ встановлює виконавчу владу — постійний третейський суд.

Соціяль - демократичне управління ІПВ вжило всіх заходів, щоб „викрити" спілки з пролетарсько - революційним напрямком, і 10 тисяч „опозиціонерів" просто виключило. Після цього між Сіверсом і Гартвігом без відому широкої

маси членів відбулися переговори про злиття ІПВ з брюсельським Інтернаціоналом вільнодумців.

„Пролетар" Сіверс оголошує щиросердно з цього приводу в „Ля Пансе" (орган Брюсельського Інтернаціоналу,) що на його думку між цими двома Інтернаціоналами немає принципіяльних суперечностей і різниця лише в настановленні. Іншими словами: ми, соціяль-демократи, для спілки з буржуазією і для запроданства робітничої кляси — завжди готові.

Сучасний стан

Минуло три роки після останнього конгресу (Кельн, 1927 року). Коли ми подивимось, що зробив ІПВ за ці три роки, то побачимо не особливу радісну картину. Більшість резолюцій, ухвалених на з'їзді в Кельні про поліпшення й поширення роботи окремих спілок і ІПВ в цілому (робота в колоніях, серед жінок і дітей, серед селянства, заснування нових секцій і т. д.) залишились лише на папері, а ті резолюції, що особливо підкреслювали клясову боротьбу і революційне настановлення роботи ІПВ, Гартвіг, Сіверс і Конзортен цілком саботували й не реалізували.

ІПВ в руках Сіверса й Гартвіга стояв на шляху перетворення з бойової організації революційного пролетаріяту на дрібно-буржуазну просвітянську організацію, на соціяль-демократичний допоміжний загін, на поле діяльности для соціяль-фашистів, для підпалювачів хрестових походів.

Гартвіг і Сіверс одержали тверде, різко накреслене доручення від буржуазії і її лівого крила — соціяль-демократії. Цькування всього комуністичного і революційного в ІПВ виконувалося ними точно.

У листопаді місяці відбувся IV конгрес Інтернаціоналу пролетарських вільнодумів у місті Боденбасі (Чехо-Словаччина). Як відомо вже з преси, тов. Лукачевський, представник СВБ Радсоюзу викрив запроданську ролю Сіверса й Гартвіга, що намагалися зірвати конгрес — і повів за собою більшість, організувавши конгрес справжніх пролетарських революційних вільнодумців.

Майбутнє

Капіталістичний світ тріщить скрізь. Економічна криза, що охопила всі капіталістичні країни, струсила його до основ і довела до небувалого загострення клясової боротьби і політичних суперечностей.

Теперішня ситуація вимагає від революційного пролетаріяту цілковитого й найдоцільнішого використання всіх організацій, що стоять за боротьбу з капіталізмом.

Наступ капіталу на робітничу клясу, зростання фашизму, діяльність світового попівства, небезпека майбутніх воєн і, насамперед, безпосередня небезпека війни проти нашого Радсоюзу вимагають від ІПВ велетенських зусиль і велетенської роботи. ІПВ повинен своїх членів організувати навколо гасла захисту СРСР, викривати брехню попів і їх прибічників, поставити антирелігійну роботу серед молоді, жінок і дітей на належну височінь, розвивати антирелігійну роботу в колоніях, втягувати мільйонну масу трудящого селянства в антирелігійну роботу і т. д.

Всю цю роботу повинен ІПВ провести на суворо марксистсько-матеріялістичних підставах і кожен крок іменем Інтернаціоналу пролетарських вільнодумців повинен бути кроком на шляху пролетарської клясової боротьби.

Усю цю роботу слід провести організовано, щільним єдиним фронтом з іншими пролетарськими організаціями. Разом із червоними профспілками, спорторганізаціями, пролетарськими культспілками і т. д., і т. д. антирелігійну пропаганду, боротьбу проти церкви й релігії, боротьбу за соціялістичний безвірницький світогляд треба довести до найвищого ступеню.

За керівництвом Гартвіга і Сіверса ІПВ цих завдань не виконувало. Соціяль-фашисти не мають потреби провадити енергійну боротьбу з релігією, бо вони йдуть пліч-о-пліч з релігійними „соціялістами".

Прагнення цих „вільнодумців" і їх крила — провести чистку спілки від комуністів і комуністичних елементів. Це їм не вдалося на Боденбаському конгресі.

Гартвіг і Конзортен хочуть злити і „опристойнити" ІПВ.

Але цьому заважають комуністи й революційні робітники.

Лише могутнє революційне крило здатне зруйнувати ці запроданські пляни, тільки воно може вирішити велетенське завдання — мобілізувати мільйони трудящих у капіталістичних колоніяльних і півколоніяльних країнах проти релігійного дурману й поневолення.

Як партійні друзі королівського міністра Мекдоналда, які годують голодних індійців і китайців бомбами й газами, так і друзі всяких німецьких президентів і поліції, що душать голодні повстання німецьких робітників, пожадливіші від попів на хрестовий похід на країну трудящих СРСР і на всіх трудящих усього світу.

Наша мета ясна: кляса проти кляси. Під цим гаслом революційне крило ІПВ провадить свою боротьбу проти інтернаціональної „культурницької" реакції, проти попівства всіх націй, проти оміщанювання пролетарського руху вільнодумців і проти запроданської роботи соціяль-фашистських розкольників ІПВ.

ЮР'ЄВ

ЦЕРКОВНИКИ І ПЕРЕВИБОРИ СІЛЬРАД

У теперішній час загострення клясової боротьби на селі проти пролетаріяту і його наступу на капіталістичні форми господарства виступають об'єднані сили капіталістичного сектору: глитайство, непмани і релігійники. У цій боротьбі контрреволюційна роля релігійників виявляється щодня ясніше. Глитайство і релігійники пліч-о-пліч спільними силами намагаються затримати соціялістичний наступ пролетаріяту. Вони не гребують жодними засобами, починаючи агітацією про близький переворот і кінчаючи відвертим убивством радянських активістів.

Жодна кампанія, проваджена радвладою на селі, не проходить без активної протидії з боку глитайні й релігійників. Особливо активну участь релігійники беруть у перевиборній кампанії сільрад, добре усвідомлюючи, що зберігши свій вплив на представників сільської низової влади, вони зможуть віддалити кінець своєї загибелі, що наближається. Щороку участь релігійників у перевиборній кампанії підсилюється. Якими ж методами й способами вони чинять? На це питання дають досить ясну і повну відповідь підсумки перевиборів сільрад 1929 року.

Агітація й провокаційні чутки

У попередню перевиборну кампанію рад глитайство й релігійники всіх толків і течій намагалися активно вплинути на результати кампаній, протягаючи до складу сільрад своїх людей.

Найулюбленішим способом церковників була агітація про близькість перевороту, про загибіль радянської влади,— отже, мовляв, до сільрад треба обирати заможних людей, які зможуть потім захистити незаможників від репресій майбутньої влади за їхню участь у роботі й підсилюванні радвлади. Поряд із цим серед селянства поширювалося чутки про близьку війну, про інтервенцію тощо. Ці чутки і агітація утворювали на селі напружений стан і до певної міри паралізовували активність незаможників.

Агітацію провадилось різними способами, починаючи з індивідуальної обробки незаможників і кінчаючи відвертим виступом з церковного амбону і закликом вибирати „працездатних хазяїнів".

Піп села Петківки, колишньої Тульчинської округи, обходячи вірян з молитвою, уговоряв вибирати до сільради „роботящих людей" і ні в якому разі не вибирати теперішнього голову і секретаря.

Піп с. Солошита, кол. Кремінчуцької окр., обходячи з молитвою вірян, агітував, щоб до сільради вибирали Корецького, бо „він гарний і роботящий чоловік". Цей „роботящий чоловік" — колишній активний денікинець і вірний помічник місцевих глитаїв.

Використання жінок

Основним контингентом вірян є жінки. Вплив попа на них ще досі на селі значний. Це становище релігійники намагалися в деяких місцях використати для проведення до сільради своїх прибічників.

У с. Камівці, кол. Глухівської округи, місцеві церковники вирішили провести агітацію серед селян за вибори до ради „своїх людей" через жінок. Для цього вони поділили село на кутки. Кожний церковний активіст взявся „обробляти" свій куток. Обходячи мешканців свого кутка, церковник інструктував жінок, завсідниць церкви, щоб вони „обробляли" інших селянок голосувати за-еписок, виставлений церковною радою.

Агітація за амбону

У цілій низці місць релігійники, не обмежуючись прихованою агітацією за обрання своїх кандидатів, виступали з відвертою агітацією по церквах і молитовних будинках.

Піп с. Семипілки, кол. Київської округи, виступив з проповіддю в церкві, що владою керують безвірники й босяки, яких не слід більше обирати, а треба вибрати своїх людей, що захищатимуть церкву від нападок безвірницької влади.

В с. ім. 25 Жовтня, кол. Київської округи, члени секти коряївців Тришин і Кривець агітували серед селян, щоб до сільради вибирали заможний елемент, бо незаможники в сільрадах „деруть останню шкуру".

У с. Плотках, АМСРР, сектанти євангелісти розгорнули широку агітацію за своїх кандидатів під гаслом: „хто проти нас, той проти бога і його законів".

Влаштування нелеґальних нарад

По деяких місцях церковники свою агітаційну роботу підчас перевиборної кампанії проводили організованим порядком. Вони скликали організаційні наради свого активу, на яких намічали бажані кандидатури.

У с. Маяки, кол. Артемівської округи, у квартирі диякона було влаштовано нараду активу церковників та куркулів. На нараді обговорювались кандидатури, висунуті до райради. Було ухвалено постанову: кандидатури осередку провалити й висунути своїх кандидатів. Коли ж провести свій список не вдасться, — зірвати збори.

У с. Антонівці, кол. Кам'янецької округи, активні церковники Мазур, Вороб'єв та інші на своїй нараді вирішили провести до сільради своїх кандидатів. На перевиборах вони відверто виступали проти кандидатур, виставлених комосередком, і закликали голосувати за їх список.

Дискредитація кандидатур партосередку

Там, де не помагала а ітація і надій провести своїх кандидатів не було, релігійники пробували дискредитувати кандидатів, що їх висували місцеві партійні осередки.

У с. Медвежинці, кол. Луганської округи, підчас голосування кандидатур, висунутих осередком, актив релігійників виступав з відводом їх, мотивуючи тим, що ці кандидати в хлібозаготівну кампанію дуже активно викачували хліб (безумовно, у глитаїв).

В х. Павлівці, тієї ж округи, місцеві церковники активно виступали з яскраво глитайською агітацією проти комсомольців-незаможників. „Комсомольці й незаможники, — казали вони, — не можуть захищати селянських інтересів і нічого не розуміють у селянському житті й роботі, а вимагатимуть лише побільше податків і самообкладання. Нам таких не треба вибирати".

Споювання

Навчені гірким досвідом невдалих спроб провести своїх кандидатів минулих років, релігійники намагалися заранї „обробляти" на свою користь кандидатів, виставлених КНС.

У с. Купі, кол. Тульчинської округи, місцевий актив релігійників влаштував п'янку, запросивши на неї членів виборкому і голову КНС. Підчас пиятики оброблювали запрошених, щоб вони не заважали релігійникам провести своїх кандидатів.

У с. Андамці, кол. Зінов'ївської округи, релігійники влаштували теж пиятику, запросивши на неї незаможника Головченка і вговоряли його виступати на зборах проти кандидатів, висунутих осередком.

Терор до незаможників

Не зупинялися церковники й перед погрозами терору кандидатам осередку, якщо вони не знімуть своїх кадидатур.

У с. Стовпах, на Кременчуччині, напередодні перевиборів церковники влаштували пиятику. Повертаючися з вечірки, вони зустріли незаможника Петренка, що його кандидатуру виставив партосередок, і запропонували йому свою кандидатуру зняти, бо інакше йому погано буде.

У с. Осавулівці, кол. Луганської округи, церковники після перевиборних зборів, де їх кандидатури були провалені, побили вікна хати-читальні й кидали каміння на тих, що виходили зі зборів.

Агітація проти кампанії

По деяких селах релігійники, не надіючись провести до сільради своїх людей, вели підсилену кампанію серед вірян проти участи їх у перевиборах.

У с. Воєводському, кол. Першомайської округи, піп Глинка виступив із проповіддю: „У вас неврожай тому, що владою правлять безвірники. Вони вас доведуть до того, що Росія загине. Не ходіть до клюбу, не ходіть на перевибори сільрад, бо ці ради недовговічні".

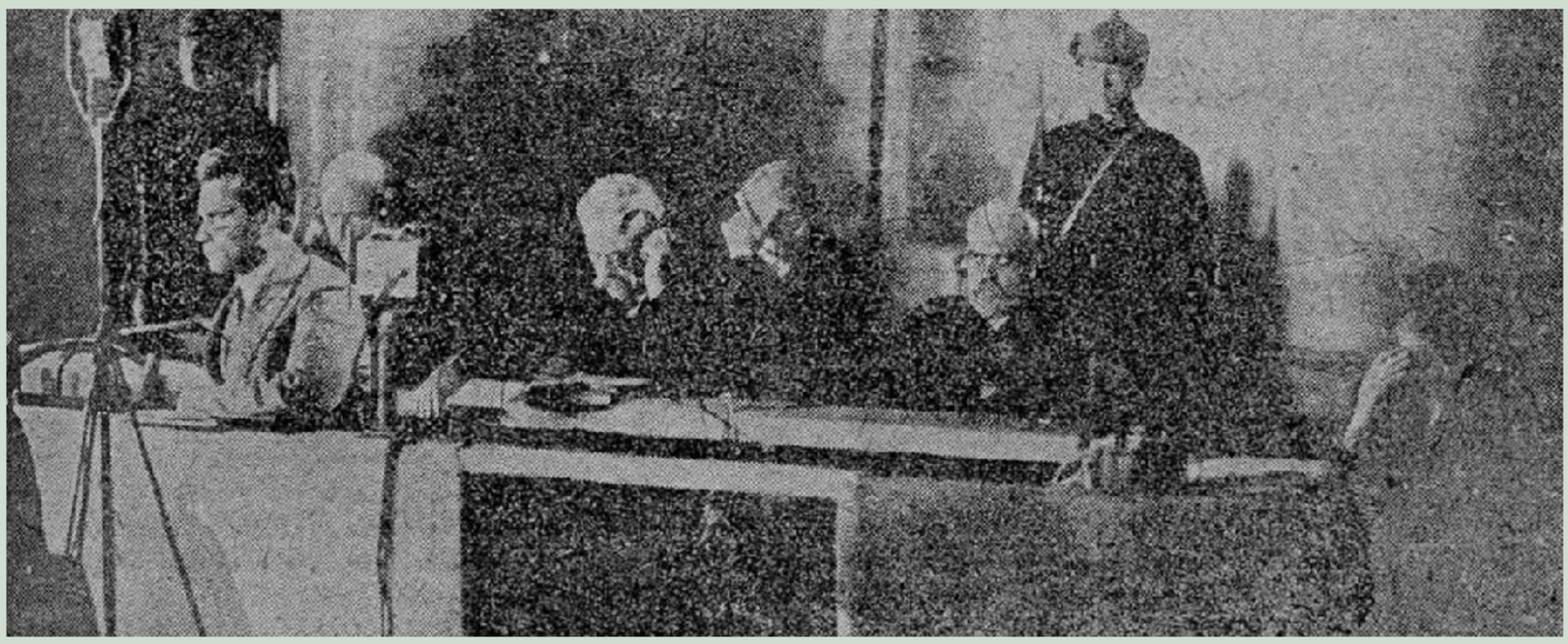

Агенти світового імперіялізму—контрреволюціонери, шкідники з „Промпартії" перед пролетарським судом. (На лаві підсудних верховоди „Промпартії")

Суд над шкідниками з „Промпартії". Члени суду

У с. Олексієвці на Проскурівщині члени релігійної громади провадили індивідуальну агітацію серед селян проти участи в перевиборній кампанії. „Нам іти на перевибори не слід. Хай собі відчитуються й перевибираються".

Зрив зборів

У тих місцях, де вказані методи не допомагали, церковники вживали заходів до зриву перевиборних зборів. З цією методою вони влаштовували підчас виборів співанки церковного хору, вечірки тощо.

У с. Тростянець, кол. Проскурівської округи, дяк Надворний на день перевиборів призначив співанку церковного хору. Ходив серед молоді й закликав на співанку. У наслідку збори було зірвано.

У с. Деребино, кол. Могилівської округи, місцевий піп-автокефаліст в години перевиборних зборів влаштував вечірку, на якій розповідав про життя „святих" та показував відповідні діяпозитиви. Коли на зборах стало відомо, що піп показує черівні картини, більшість побігла до церкви. Збори було зірвано.

Можна було б навести ще багато прикладів, але й наведені досить ясно характеризують тактику й методу церковників підчас перевиборної кампанії.

Цього року в кампанію перевиборів рад, перевиборів керівних органів колгоспів та кооперації релігійники, як і попередніми роками, будуть усіляко шкодити перевиборам, намагаючись обрати своїх агентів тощо. Це треба взяти до уваги й дати релігійникам, як представникам глитая, рішучу відсіч.

„БОЖА МІЛЬ"

Два тижні пролетаріят і трудяще селянство не лише Радянського Союзу, а й усього світу, з напруженням стежили за судовим процесом контрреволюційної „Промислової партії", що готувала ґрунт для капіталістичної інтервенції на країну рад. Перед усіми трудящими судовий процес викрив яскраву картину ганебного зрадницького шкідництва верхівки інженерної інтелігенції, що зв'язана була з російською промисловою буржуазією, яку хвилі Жовтневої революції викинули за межі Радянського Союзу. Пролетарський суд дав по заслузі всім шкідникам з „Промпартії".

Імена контрреволюціонерів — шкідників Рамзіна, Чарновського, Ларічева і К° та їх вдохновителів з білоґвардійського „Торгпрому" відомі тепер усьому світові. Це шкідники великого маштабу. Але є ще цілі зграї шкідників малого маштабу, які, мов міль, намагаються підточити велетенське соціялістичне будівництво. Глитаї, підглитайники і їхні ідеологи—починаючи від опортуніста-дворушника і кінчаючи чорносотенними церковниками та сектантами, на кожній ділянці нашого велетенського будівництва намагаються то там, то там нашкодити. Що більших успіхів досягає наша країна в соціялістичному будівництві, то більш загострюється клясова боротьба, особливо на селі. У цей напружений час, коли соціялістичне будівництво ставить вимогу перед кожним трудящим чіткого виконання роботи, чіткого, своєчасного виконання всіх державних зобов'язань, кожне недбальство, примиренське, опортуністичне ставлення до глитая, до контрреволюційної агітації церковників та сектантів є пряме пособництво клясовому ворогові, і завдання наших безвірницьких організацій, викриваючи нещадно шкідництво клясового ворога, викривати і нещадно плямувати примиренство й опортунізм у безвірницькій роботі.

Клясовий ворог намагається пролізти в державний апарат, щоб за його заслоною провадити свою лінію. З цього боку недооцінка належности до релігійної організації і активности в ній є також пособництво клясовому ворогові. А що таких випадків є ще чимало, про те сповіщає наш кор. А. Молочанський з Генічеського району.

По Генічеському району кампанія мобілізації коштів виконана менш ніж на 20%. Через те, що подекуди до рад пролізли релігійники, там виявлено, що глитаїв оподатковано нижче від середнього оподатковування колгоспника.

Ще гірша справа у Петрівській ощадкасі, куди проліз сектант. На запитання: — що ви робите серед маси для популяризації ощадкаси, він недбало відповів:—балакаємо, якщо зайдуть, а не зайдуть — то мовчимо. Ця каса, як і слід сподіватись, не зібрала жодної копійки. Такий чиновник у касі працює на руку клясовому ворогові.

Іноді серед уповноважених РВК попадаються п'яниці і розкладники, як, наприклад, Кузнецов у Юзкуйській сільраді. Через пияцтво та щільний зв'язок з попами довів справу мобілізації коштів майже до зриву. РВК віддає його під суд за це. Але подібні до нього ще є. У тій же Рождественці колишній голова сільради Бурмин, колишній голова сельбуду Фришко, він же й голова комітету сприяння кампанії, мають тісний зв'язок з релігійниками. Вони ведуть контрреволюційну агітацію проти кампанії мобілізації коштів. У цьому селі досі не сплачено сільгосподаток, ці дві особи перші не сплатили. Голова Соколо-Горівської сільради — т. Король, прийняв на посаду секретаря сільради баптиста. Звісно, що секретар провадить роботу, як „брати" його вчать, по-баптистському, ми, мовляв, усі рівні. По цій сільраді мобілізацію коштів виконано лише на третину.

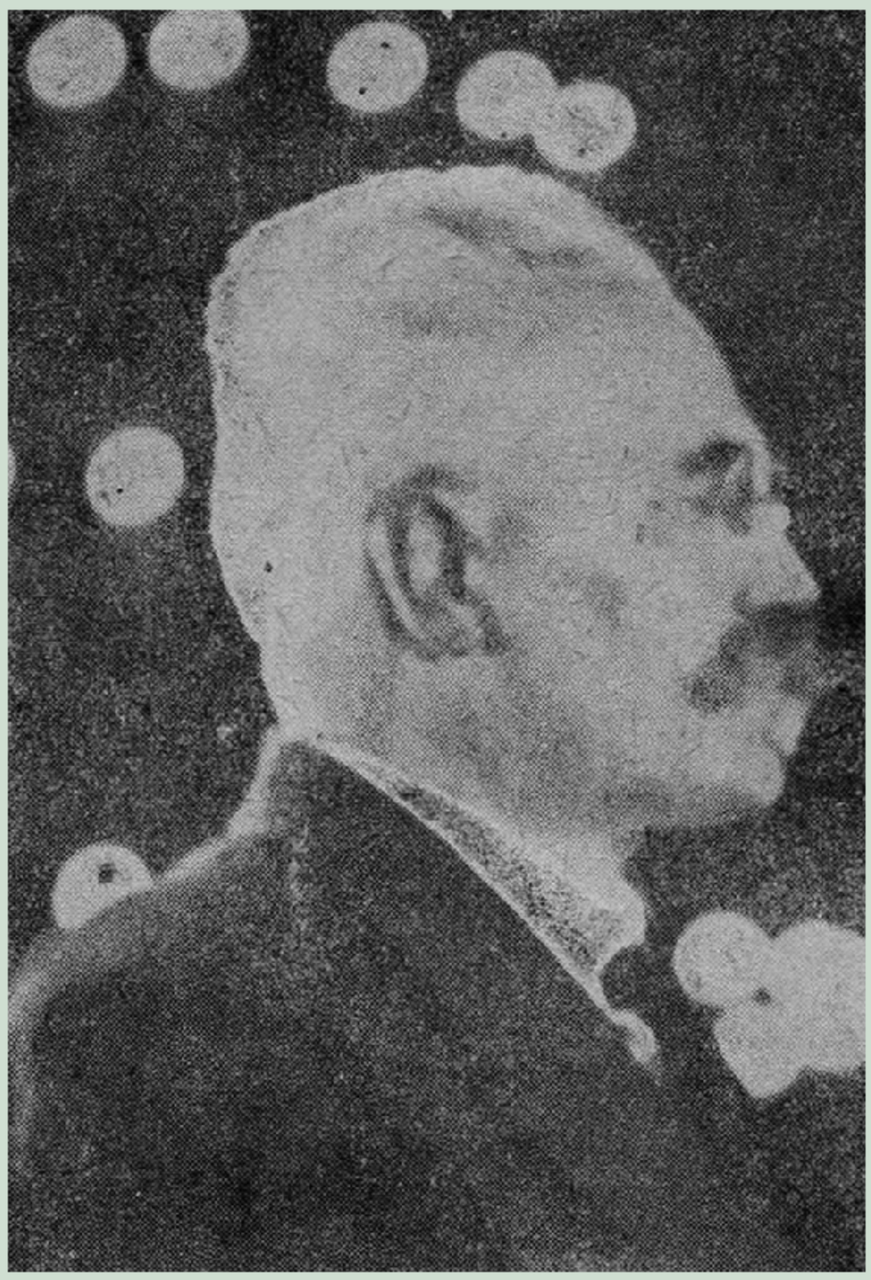

Підсудний — шкідник з „Промпартії" Калінніков

Суд над шкідниками з „Промпартії". На фото — головний шкідник Рамзін. Відповідає: „Признаюся, хочу дати зізнання"

А от уже сам піп села Дагмарівки, о. Ніканор, своєю особою взявся зірвати справу мобілізації коштів. У клюбі відбувалися збори з приводу цієї кампанії. Підговоривши старого діда Балку, вони пішли вдвох до дзвіниці й почали дзвонити на ґвалт. Звісно, що збори розбіглися, хватаючи по дорозі відра, думали, що пожежа. У цьому ж селі глитаї підпоїли кіно механіка Косинського. Він демонстрував кіно фільм перед одними зборами. Будучи п'яний, він спалив кіноленту, за малим не спаливши й приміщення. Безумовно, що збори не

відбулися. Незабаром було пущено релігійниками відповідний „висновок", що це, мовляв, бог покарав, не допустив „нечестивих" зборів.

Мусимо зазначити, що в цьому селі є осередок СВБ, але навіть невідомо, хто там голова.

Уповноважений Другої Ново-Михайлівської сільради Трубаїв, теж баптист, склав сім актів про неспроможність господарств виконати державні зобов'язання, зазначивши в актах, що це — бідняки. Виявилося, що ці „бідняки" мають по двоє коней, по дві корови та по кілька свиней. А президія Першої Михайлівської сільради ухвалила відстрочити повернення державі боргів аж до... врожаю 1931 року. І це тому, що ці боржники — їхні „брати" по релігійній секті.

У Сталінській сільраді в комісії сприяння мобілізації коштів сидить ретельний релігійник. Він ходить по селах на всілякі релігійні свята, селяни приносять гроші, а прийняти їх нікому. Деякі селяни вже по 5-6 разів приходили з грішми, але нікому прийняти, бо член комісії, замість працювати, святкує релігійні свята по селах. Ще можна навести цілу низку таких непомітних ніби, але шкідливих явищ гальмування нашого будівництва. Безвірницькі організації зі свого боку повинні зробити належні висновки, домагаючись усунення з роботи релігійників - шкідників.

Через відсутність антирелігійної роботи релігія значно гальмує роботу в колгоспі ім. Шевченка (Любарського р-ну, с. Вишнополі). У цьому селі, пише кор. Ч. Ч., церква обслужує релігійників кількох околишніх сел. Звісно, що тягар релігії дошкуляє колгоспові. Через усілякі релігійні свята важко налагодити нормальну роботу в колгоспі. Справа ще тим ускладняється, що в колгоспі є й католики і православні і релігійні свята не разом у них. Авангард релігії — юрба глитайських та підглитайських синків — зриває хуліганськими вихватками збори і антирелігійні доповіді, які зрідка бувають.

От іще характерний факт, як церква, користуючись з відсутности антирелігійної роботи, гальмує справу ліквідації неписьменности. У с. Кордилівці, Вороновицького р-ну, пише кор. Т. Г., справа ліквідації неписьменности не ладиться. Одвідування лікнепу несправне. Одного разу три чверті неписьменних не з'явились на заняття. Коли запитали, чому не з'являються на навчання, неписьменні відповіли:

— Сьогодні співанка, і нам треба йти готуватись до співу в церкві.

Виявилося, що піп потихеньку організував церковний хор, втягнувши до нього майже половину учнів лікнепу. Церковний хор мало не щодня влаштовує співанки. Замість того, щоб лихо ліквідувати в корені, розпочавши антирелігійну пропаганду, керівник лікнепу зайшов до попа й став попрікати йому, що він гальмує ліквідацію неписьменности. Піп нахабно відповів:

— Прошу вас не втручатися в мої справи, я у ваші не втручаюся. Мені треба готувати хор на неділю.

Інакшої відповіді від попа не можна було й сподіватися, але висновки напрошуються самі собою: адміністративними заходами релігійности не знищиш, потрібна уміла антирелігійна пропаганда.

Цікаву справу недавно розглянув Нарсуд у с. Бахматівці, Проскурівського району. На лаві підсудних, пише кор. Л. В. Абрам, — сидів хитрий, улесливий підкуркульник Антошко. Це характерний церковний активіст. Як і подобає церковному активістові, Антошко зловмисно не виконував усіх зобов'язань щодо держави, не виконував хлібозаготівель, а спекулював хлібом, міняючи його на горілку та самогон і перепродуючи його селянам. Потихеньку агітував між селянами теж не виконувати хлібозаготівель. Цей церковник - спекулянт до останнього дня намагався підтримувати вже зовсім підгнилу церкву. Людність Бахматівки зовсім збайдужіла до релігії. Попи не держаться в селі, два зовсім відмовились від сану, роздивившись на свою „паству". Антошко всіма силами намагався ліквідувати „прорив" на церковному фронті, він ретельно виконував соціяльне замовлення глитаїв, вишукуючи та приводячи нових і нових попів. Судовий процес зацікавив багатьох селян. Вони наочно переконалися, хто заінтересований в підтриманні церкви. За зловмисну спекуляцію хлібом та спиртними напоями активного церковника засуджено на півтора роки до примусових робіт.

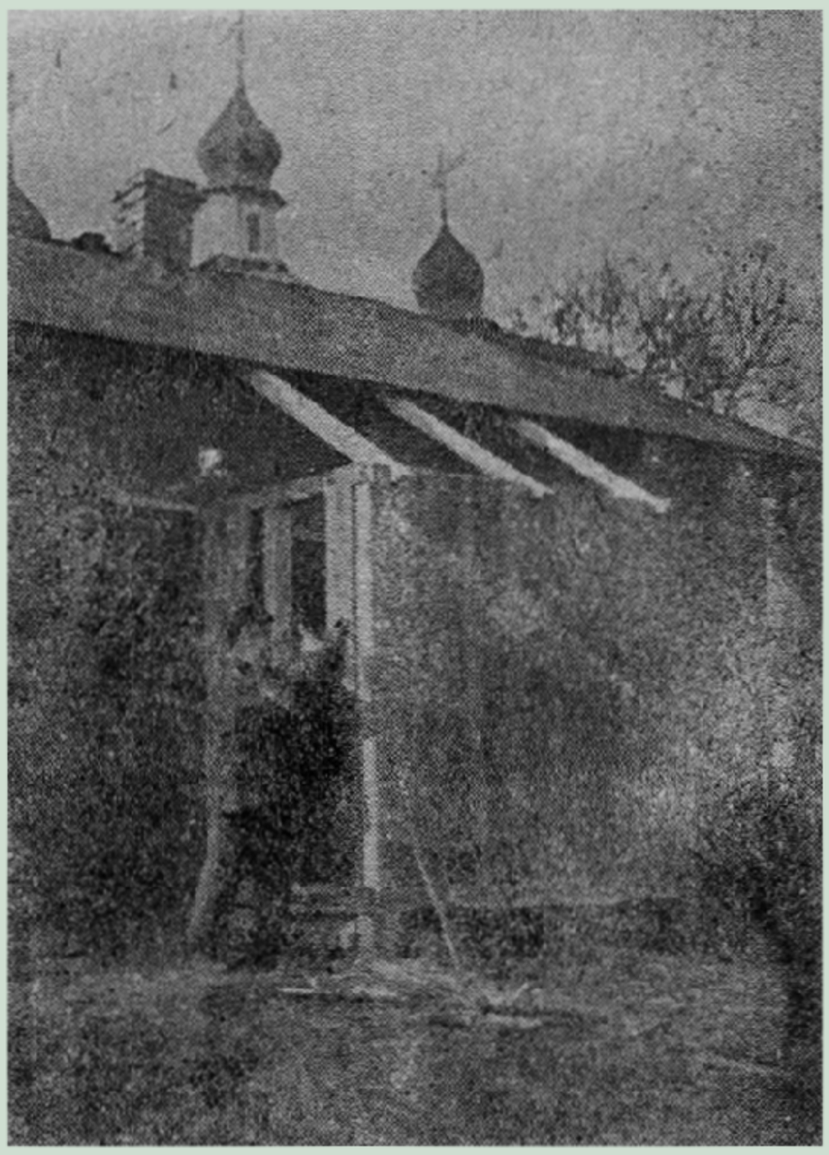

Поки осередок СВБ спить, релігійники активізуються, навіть збудували хату для попа, кінчають уже ґаночок. (с. Бабинці, Бородянського р-ну на Київщині)

НА АНТИРЕЛІГІЙНОМУ ФРОНТІ

ДО НОВИХ ПЕРЕМОГ

ВИКОРИСТАТИ ДОСВІД КРАЩИХ

Закінчився особливий квартал 1930 року Ми вступили в третій вирішальний рік п'ятирічки. Цього року робітничій класі і трудящому селянству треба буде закінчити основний кістяк п'ятирічки. У промисловості буде закінчено цілу низку потужних заводів і фабрик та велетенських споруджень. Третього року п'ятирічки буде закінчено в основному електричного велетня на Україні — Дніпрельстан, а в Харкові — Тракторобуд. Сільське господарство зробить новий могутній крок у справі своєї реконструкції на ґрунті машинізації: закладається нові десятки й сотні машинотракторних станцій — цих могутніх двигунів суцільної колективізації.

Третій рік п'ятирічки—це буде новий потужний удар по релігії, удар по самій основі релігії — по капіталістичних елементах у нашому господарстві.

Велетенські завдання стоять перед усією трудящою людністю в третьому вирішальному році п'ятирічки. Щоб виконати ці завдання, потрібна організована, безперебійна праця і в промисловості і в сільському господарстві—його соціялістичному секторі—колгоспах та радгоспах.

Отже третій рік п'ятирічки висуває перед безвірницькими організаціями невідкладне завдання посиленої антирелігійної пропаґанди, організації трудящих мас на роботу в гарячий час сільсько-господарських кампаній (сівба, обробіток техкультур, жнива).

Минулого літа, особливо підчас проривки буряків та в жнива, релігійні свята по колгоспах, де антирелігійної роботи не провадилося, завдали чимало збитків. Помилок минулого літа надалі треба рішуче уникнути. По тих колгоспах, де є недостача робітної сили, треба забезпечити підчас сільсько-господарських кампаній безперебійну організовану ударну роботу. І завдання осередків СВБ вже тепер приступити до цієї справи, заздалегідь провадити пропаґанду за вихід на роботу в релігійні свята весною й літом.

У рівній мірі це стосується й до промислових підприємств, де ще є певний відсоток відсталих релігійних робітників, особливо на тих підприємствах, де сектанти намагаються порушувати соціялістичну безперервку, аґітуючи за прогули в релігійні свята.

Зокрема треба цілком використати й поширити досвід ударних безвірницьких бриґад, організуючи нові й нові бриґади. Слід відмітити, що коли по підприємствах ударні безвірницькі бриґади значно виявили себе, то по колгоспах та радгоспах ця справа майже не розпочата. Безвірницькі ударні бриґади по колгоспах нараховуються одиницями.

Підчас весняної засівкампанії осередки СВБ повинні стати разом із партійними та комсомольськими осередками в перших лавах ударників соціялістичної сівби, а для цього треба вже зараз братися, треба вже зараз почати підготовну роботу, щоб за безвірницькими ударними бриґадами йшла вся маса, щоб безвірники-ударники не були поодинокими ентузіястами соціялістичної праці.

Для зразку подаємо кореспонденцію М. Південного про безвірницьку ударну комуну паровозо-ваґонно ремонтного заводу вм. Конотопі. На цьому заводі

Голова Всесоюзної спілки Войовничих Безвірників — тов. Ярославський з робітниками повертається з суботника. Суботник улаштували 2000 колишніх червоногвардійців і партизан на користь дирижаблебудівництва

прориви досі остаточно не ліквідовані. У підсумках кожного місяця зазначається 20 — 25% недовиконання промфінпляну. Ще досі ганебними плянами тяжать над заводом прогули, недовиробка, дефекти в ремонті. Так на 1 жовтня зареєстровано 600 недовиробітків, 300 дефектів. За жовтень місяць брак у ливарстві становив понад тисячу кілограмів, а прогули — 1379 чоловіко-днів. Листопад місяць у деяких галузях дав ще більше зниження.

На жаль мусимо відзначити, що громадські організації, зокрема безвірницька організація, що нараховує до 2000 чоловіка на заводі, не взялися по-більшовицькому до ліквідації проривів. Щоправда, окремі осередки СВБ гаряче беруться до цієї справи, але вони поодиноко й неорганізовано виступають. Безвірницькі конференції, що іноді збираються, мало приділяють уваги виробничим справам. Деякі керівники заводу, як от т. Лях, намагаються спихати все на „об'єктивні причини".

Чи можна ліквідувати прориви й перевиконати завдання — про це на практиці доводить безвірницька ударна комуна паровозного цеху. Шість безвірників, ентузіястів праці, взялися сумлінно за ударну роботу. Їхні гасла такі: жодної марно витраченої хвилини, докласти всіх сил, а плян перевиконати.

Немало глузувань сипалося на цих справжніх безвірників на ділі, не раз їм кидали зневажливо: „не витримаєте, кишка тонка". Але всі право-опортуністичні крякання комуна розбила вщент своєю працею. Минуло кілька місяців і на дошці великими літерами було написано

Комуна ім. Сталіна (Чугуєвський район). Комунарка т. Усатенкова, організаторка осередку СВБ, що охоплює 80% комунарів

Ударники-безвірники (Москворецька текстильна фабрика)

досягнення комуни: „виробничий плян комуна виконала на 134%. Продуктивність праці піднесено на 28%, собівартість знижено на 18%. Прогулів, браку, недовиробітку — 0%. От що значить взятися по-більшовицькому до роботи. Коли вивісили показники досягнень комуни, всі глузування зникли. Активні робітники тепер посилаються на приклад комуни. Приклад цей уже має значне наслідування: організувалося нових три комуни, ввесь цех оголосив себе ударним. Наслідки вже виявляються, значно скорочується строк ремонту паровозів.

Приклад комуни повинен стати зразком для кожного безвірника і для всього заводу, особливо це повинні взяти на увагу безвірники Конотопського вузла.

Конотопський залізничний вузол нині має значні перебої роботи. То там, то там утворюються пробки з перевозками хліба. Парторганізація вузла мобілізувала всіх партійців на ліквідацію пробок. Але постанови організації досі не виконано, досі не створено відповідних бригад. Із сел ідуть червоні валки з хлібом, довго стоять у черзі, бо зсипища несвоєчасно розвантажується. Ліквідація пробок на вузлі вимагає ударної безперебійної роботи і безвірницька організація вузла повинна в цій справі взяти приклад з ударної комуни паровозо-вагонно-ремонтного заводу.

ЗАКРІПЛЯТИ РУХ

Досвід роботи кращих осередків СВБ, зокрема по колгоспах, треба поширювати, беручи на буксир відсталих. От приклад вдалого буксиру. У *с. Зачепилівці* цього ж району, пише кор. П. Полтавський, безвірницька робота була досі в занепаді. У сусідніх селах Чернешаному та Луб'яному осередки СВБ, навпаки, роботу не занехаювали. І от вони взяли на буксир Зачепилівку: поділилися своїм досвідом, розворушили наш осередок. Тепер у Зачепилівці при кожнім колгоспі організовано осередок войовничих безвірників. По всіх колгоспах нині нараховується 432 членів СВБ. Безвірницька хвиля пішла

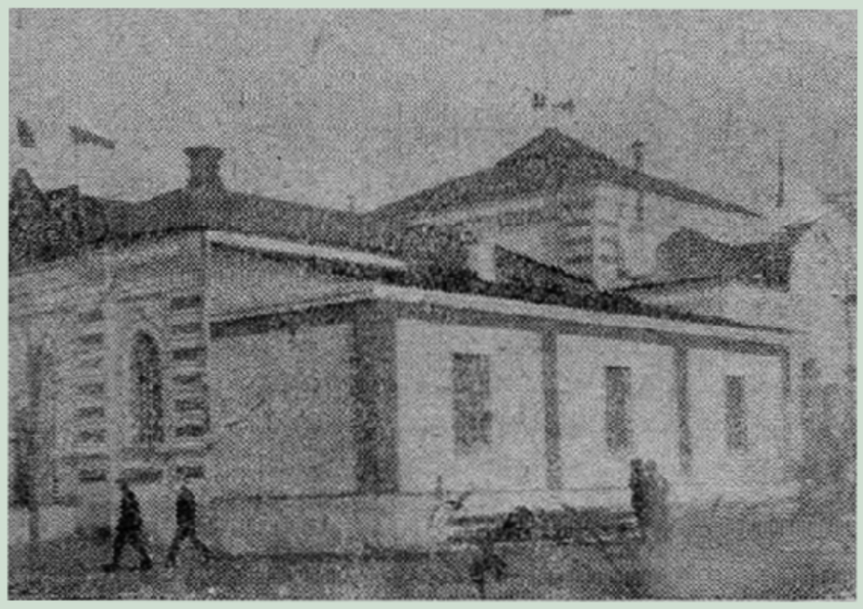

На заводі ім. Шевченка № 10 відкрито в приміщенні закритої церкви клюб. Ст. Софієвка Південних залізниць

рости. *В артілі ім. Петровського* на Жовтневі свята голова колгоспу, старий дід т. Молоткин подав пропозицію закрити церкву. Його пропозицію підхопила не тільки вся артіль, а й усе село. Завдання безвірників — не знижувати піднесення, а закріплювати й поширювати впертою антирелігійною пропаґандою та активною участю в громадській роботі.

Антирелігійна масова бесіда юних безвірник в (Махач - Кала, Дагестан)

Так само слід закріпляти піднесення антирелігійної хвилі осередку СВБ в селі Пяненки на Київщині. Одного разу, пише кор. Г.П.О., осередок СВБ при колгоспі „Грім" улаштував доповідь на тему: „Культурна революція, побут та антирелігійне виховання". Доповідь мала сильний вплив на слухачів. Після доповіді тут же демонстративно багато присутніх, особливо дівчат, поскидали хрестики, каблучки, сережки і передали в осередок ЛКСМ. Тут же закликали всіх колгоспників піти за їхнім прикладом, відкинувши назавжди залишки старого релігійного побуту. Після цього вечора в селі організувалася політшкола, значно пожвавилась робота в лікнепі, влилися нові маси неписьменних. Менше й менше місця залишається релігії в колгоспі. Уже у великої більшости членів колгоспів по хатах зовсім немає ікон.

Вищий педагогічний інститут прикладної економіки та товарознавства в закритій церкві (Москва)

Колективізація сільського господарства вибиває самий ґрунт з-під релігії. Плянове колективізоване велике господарство, машинізація його, зазстосування досягнень аґрономічної науки не залишають місця для релігії. У колективізованому господарстві релігійність відсталих шарів селянства тримається лише за інерцією, і тут безвірники повинні остаточно розвіювати релігійний дурман.

Цікаво пише кор. В. Щербина з хутора Миловидного, Рублівського району, як хутір круто повернув на шлях колективізованого господарства і пірвав з релігією.

— Доки наш хутір не колективізувався, доти тут сильна була релігійність. 28 глитаї-, що верховодили в хуторі, ретельно стояли за релігію та за церкву. Так само ретельно піп Горбачевський стояв за цих глитаїв. Бувало навіть, що піп Горбачевський збирав на хуторі наймитів, що працювали в глитаїв, повчав їх не слухати безвірників, уникати їх, лякав усілякими карами божими. Ві сталі, темні наймити і незаможники побоювались попових залякувань.

Але 1929 року повіяла весна колективізації. Пожвавішали наймити й незаможники, привернули на свій бік середняків, організували СОЗ. Восени 1929 року, покінчивши з польовими роботами в СОЗ'і, стали ми збиратися в червоному кутку СОЗ'у, почали читати журнали, газети. З району надсилали журнал „Безвірник", він дуже вплинув на багатьох.

Незабаром організувався осередок СВБ, стали говорити, як би закрити церкву. Осередок СВБ, що в нього увійшла вся незаможницько-середняцька молодь і 12 жінок, ширив далі антирелігійні настрої агітував проти релігії. Коли вже стало видно, що більшість перестала вірити в бога, скликали загальні збори і поставили питання про закриття церкви. Великою більшістю голосів збори ухвалили закрити церкву. Стали збирати підписи, оформили справу згідно з законом і церкву закрили. Після цієї перемоги осередок СВБ не заспокоївся, а вів далі роботу. Перегодом безвірники здобули нову перемогу: всі члени СОЗ'у викинули ікони з хати. Піп Горбачевський зовсім вибрався з хутора й ніколи тепер сюди не навідується, увірвався йому бас. Тепер у приміщенні церкви — сельбуд, працюють гуртки: драматичний, сільсько-господарський, співочий, працює лікнеп. Порвавши остаточно з релігією, наш СОЗ дружніше запрацював.

КОГО НА БУКСИР

Багато ще є осередків СВБ, що зовсім демобілізувалися, занедбали роботу і не добачають, що клясовий ворог спритно використовує їхній перепочинок. Райради СВБ повинні ці осередки розбуркати, а сусідні активні осередки взяти їх на буксир, бо проспять ці осередки зиму і плентатимуться в хвості мас весною та літом. Слід би взяти на буксир осередок СВБ *с. Краснопілки Маловисківського району на Зінов'ївщині.* У цьому осередку, пише кор. Шевцов, голова підпав під вплив куркулів і зовсім розвалив роботу. Треба цього голову усунути геть та обрати нового. Такий же занепад в осередку СВБ *Пар-Шляхівської* сільради. Взагалі тут уся культробота в занепаді. Зате до церкви чимало ходять, особливо жінки. При станції *Верхівці* осередок зовсім завмер, уже півтора роки жодних зборів не було, членські внески не зібрані за два роки. Навіть в різдвяні та великодні дні минулого року осередок СВБ нічого не робив. Жодного натяку хоча б на простеньку антирелігійну доповідь. Ніякісінької антирелігійної літератури не передплачується (пише кор. Федір П.). Такий же сумний стан в осередку СВБ у *с. Харківцях, Гадяцького району.* Уже півроку, як осередок замовк, пише кор. А. Кімовець, навіть списка членів сам секретар осередку покурив. А в селі тимчасом активні церковники агітують, щоб селяни не везли буряків до цукроварні, а варили з них самогон. У селі справді самогоноваріння дуже поширене.

Новий побут. Будинок велетень для робітників (Ленінград)

НА ДОПОМОГУ АНТИРЕЛІГІЙНИКОВІ

ЗМІСТ

Розгорнімо безвірницьке навчання.
Пояснювальна записка до програми низового антирелігійного гуртка.
Програма для низових виробничих та сільських антирелігійних гуртків.

РОЗГОРНІМО БЕЗВІРНИЦЬКЕ НАВЧАННЯ—ГОТУЙМО БЕЗВІРНИЦЬКІ КАДРИ

Загальні успіхи бурхливого розвитку нашої соціялістичної промисловости і небувалий розвиток колгоспівського руху в країні, велике піднесення культурного рівня трудящих не лише викликають масовий безвірницький рух, а й вимагають від спілки войовничих безвірників поглиблення й закріплення цього руху, як і зазначено в постановах XVI з'їзду ВКП(б).

Останніми роками надзвичайно поширився масовий антирелігійний рух. Спілка войовничих безвірників України виросла до мільйона. Ця маса, що йде до спілки, вимагає, щоб їй дали певну підготовку, відповіли на цілу низку питань, щоб вони могли стати дійсно войовничими безвірниками в боротьбі проти лютого ворога соціялістичного будівництва — релігії.

Тепер ми можемо сказати, що СВБ питання про підготування кадрів поставила на порядок денний: щороку в центрі та округах утворювано антирелігійні курси, семінари, конференції, де навчилися сотні й тисячі активістів-безвірників. Поширилася мережа антирелігійних університетів.

Такі ВИШ'і, як ЛГУ, МГУ, академія ім. Крупської, Харківський інститут політосвіти, включили до своїх учбових плянів підготування кваліфікованих антирелігійних робітників. Також заочні антирелігійні курси, що зорганізовані академією ім. Крупської, вербують чималу кількість антирелігійного активу.

Деякі товариші намагаються доводити, що успіхів у соцбудівництві досить у боротьбі проти релігії й не треба дбати ні про які кадри. Так думають опортуністи правого ґатунку. Вони доводять, що релігія буде відмирати самотьоком, а клясова боротьба пригасати з часом. Це викликає неприпустимі тенденції згортання антирелігійної роботи. Треба рішуче вдарити по правоопортуністичних настроях і вимагати здійснення постанов XVI партз'їзду в цій галузі.

Складні обставини нашої доби, загострення клясової боротьби, що в ній вмираюча кляса не хоче здавати своїх вікових позицій без бою, ліквідація глитайні як кляси на базі суцільної колективізації вимагають наявности кваліфікованих антирелігійних кадрів, політично витриманих, що вміють на ділі запроваджувати генеральну лінію партії проти релігії, в боротьбі за втілення марксистського світогляду. Перед нами невідкладна проблема розгортання заходів щодо виховання кадрів на міських районових семінарах, курсах низового антирелігійного навчання, розгортання мережі антирелігійних гуртків — як одної з найкращих форм підготування активістів-безвірників.

Підготувати кадри неможливо, коли спілці войовничих безвірників не будуть допомагати профспілки, ЛКСМ, кооперація тощо.

У резолюції XVI партз'їзду ВКП(б) зазначено з цього приводу: „профспілки повинні: правильно організувати й посилити антирелігійну пропаґанду, боротьбу з антисемітизмом, шовінізмом, національною обмеженістю".

Минулих років ми мали в більшості округ, районів не тільки недостатні темпи розгортання низової учоби, а й зрив її.

Завдання СВБ — цього року подолати цю фортецю, перебороти всі труднощі щодо забезпечення певного комплекту гуртків керівниками, підручниками, приладдям.

Антирелігійний гурток повинен стати за основну ділянку теоретичного навчання. Засновується він на принципах добровільности на підприємствах, установах, в школах, колгоспах, радгоспах, сельбудах, військових частинах і т. ін.

При комплектуванні треба розгорнути пояснювальну й агітаційну роботу та встановити тісний контакт з іншими громадськими організаціями. До пояснювальної агітаційної роботи доцільно притягнути й використати клюби, сельбуди, бібліотеки та виділити спеціяльних організаторів.

Нижче ЦР СВБУ подає програму низового антирелігійного гуртка. Основна установка цієї програми — дати мінімум політичних знань, без яких неможлива активна й свідома участь у соцбудівництві, мінімум загально-освітніх знань, що руйнують релігійний світогляд.

Слід широко популяризувати й розгорнути систему підготовки та самоперепідготовки, щоб підвищити кваліфікацію наших кадрів.

До цього можна порадити з журналу „Безвірник" за 1929 р. у відділі — „На допомогу антирелігійникові" „Самоосвітний курс", що його розробила катедра при університеті ім. Артема.

Треба намагатися, щоб справа підготовки безвірницьких кадрів не мала характеру голого культурництва, навпаки — всі знання повинні мати практичне застосування — практичні завдання щодо боротьби проти релігії, виявлення контр-революційної ролі її, виявлення релігійних керівників, як агентів капіталістів у справі організації походу проти СРСР та інш.

Соцзмагання й ударництво в галузі підготовки кадрів між окремими осередками, райрадами і міськрадами СВБ — запорука доброго виконання завдань.

З ПОСТАНОВИ ЦР СВБ ПРО ПІДГОТУВАННЯ КАДРІВ НА 1930 — 31 р.

Прийняти на зиму 1930 — 31 року такий плян підготування та перепідготування кадрів:

1) Перепідготуванням районного та міського активу на короткотермінових семінарах при райрадах і міськрадах СВБ охопити не менше 25 чоловіка в районах 1-ої та другої категорії, 35 — 40 — районах 3 категорії та по 50 чол. при міськрадах СВБ.

2) Радіокурсами охопити 2.000 слухачів.

3) Для кадрів кваліфікованих антирелігійників у 1923 році провести центральні 3-хмісячні курси на 200 слухачів.

4) Низову учобу по гуртках провадити під гаслом „Жодного осередку, в якому б не працював антирелігійний гурток".

ЦР СВБ України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ПРОГРАМИ НИЗОВОГО АНТИРЕЛІГІЙНОГО ГУРТКА

Програма, розрахована на безвірників, що вступають до лав СВБ, або перебувають ще поза її рядами, але бажають вступити.

Програма низового антирелігійного гуртка має завдання — ознайомити мільйонні пролетарські та селянські маси з елементарними та основними питаннями клясової суті релігії, соціяльного коріння релігії, форми та методи роботи з релігією, із сучасним станом релігійних організацій в СРСР.

Метода роботи в гуртку на протязі всієї роботи повинна бути бесідницька. Методичні вказівки подано до кожної теми.

Не погано практикувати колективне читання найцікавіших уривків, що їх рекомендується керівникам гуртка провадити після занять, на підставі ознайомлення зі складом гуртківців.

Це, звичайно, не виключає потреби, щоб гуртківці читали цю літературу, для чого керівникові слід попередньо цей матеріял з посторінковим покажчиком підготовити до заняття і рекомендувати слухачам.

Гурток комплектується з членів осередку СВБ кількістю на 10 — 40 осіб. Термін навчання — 3 — 4 місяці.

Заняття відбуваються не менш, як один раз на декаду, у визначені раз назавжди дні та години, погоджені зі всім складом гуртківців.

По закінченні гуртком програми рекомендується організовувати випускні вечори з оголошенням наслідків роботи гуртка та окремих гуртківців, практикуючи висування тих, що закінчують, у вищі ланки антирелігійного навчання.

Відділ кадрів ЦР СВБУ

ПРОГРАМА ДЛЯ НИЗОВИХ ВИРОБНИЧИХ ТА СІЛЬСЬКИХ АНТИРЕЛІГІЙНИХ ГУРТКІВ

Найзручнішим з навчальних приладь для учнів низових антирелігійних гуртків є підручник „Робітник-Безвірник", або російською мовою „Учебник нормальных рабочих кружков".

Розділи підручника трохи важкі й великі своїм обсягом, проте все ж ми радимо користуватися з нього, бо знайти до кожної з 13 тем іншу окрему книжку, в якій популярно, коротко й систематично були б охоплені всі питання теми, буде ще важче.

Для частини гуртків підручник буде все ж таки важкий. Таким гурткам радимо для читання до кожної теми одну можливо простішу та коротшу, але змістовну книжку. Назви цих книжок зазначено в програмі до кожної теми.

Можливо, що ані підручника, ані книжки, що її рекомендується, з тих або інших причин гурток придбати не зможе. У таких випадках керівник повинен вибрати з літератури, що є в селі, клюбі, бібліотеці, крамниці, найбільш підходяще. Для полегшення вибору вказуємо найбільш підходящу літературу до кожної теми.

1. ЯКІ Є РЕЛІГІЇ ТА ХТ ЇХО ПІДТРИМУЄ

У бога вірують по-різному. Де та як вірують. Показ на географічній мапі, або на спеціяльно виготовлених картограмах, головних релігійних систем. Християнство. Православ'я. Католицтво. Протестантство. Мусульманство. Буддизм. Ламаїзм. Юдаїзм. Релігія в Китаї та Індії. Основна різниця між зазначеними релігійними системами (показ за допомогою по можливості простих таблиць, процентного розподілу різних найпоширеніших релігій у всьому світі та в СРСР. Одночасно показати зростання безвірництва, навести систематичні дані).

Скільки є церков, манастирів та служників культу. На які кошти вони живуть. Крихти бідняків, пожертви багатіїв. Прибутки православного духівництва за царату. Скільки коштів витрачає католицька церква і звідки вона їх одержує Багатії скрізь підтримують релігію.

Методичні вказівки

Ці заняття є вступ до всього курсу й мають описово-оповідний характер. Керівник повинен показати зв'язок між релігією і експлуататорськими клясами, цим самим підготовляючи перехід до наступної теми.

Література

А. Сухов — Сколько на свете вер и какая из них правильная, 1925 г.
П. Власенко — Есть ли бог. 1925 г. 1-я глава. В каких богов люди веруют.
Ленин — Мысли о религии.
Жекулин — Как творят чудеса. „Пролетарий", 1929 г., ц. 30 коп.
Теж українською мовою.
Соколов — Чия віра краща. ДВУ, 1930 р., 68 стор.
Паозерский — Русские святые перед судом истории. ГИЗ, 1923 г., 156 стр.
Паозерский — Преподобный Серафим Саровский. 1924 г.
Бляхин, П. — Все ли служители божии верят в бога. 1927 г., 24 стр.
Бляхин, П — Как попы дурманят народ.
Киселев — Целебные щепки, 1926 г., 40 стр.
Семенов, Н. А. — Афон — гора святая. 1928 г., 88 стр.
Дмитриева — Пчелы жужжат. Рассказ. 1924 г., 63 стр.
(О богатом монастыре, борющемся с нищей деревушкой за землю).
Серафимович, А. — Рассказы. Изд. „Красная Новь", 1930 г.
Струмінський — Чия віра краща. 1930 р.
„Робітник-Безвірник" — „Нехристиянські релігії". Стор. 209 — 213.

2. РЕЛІГІЯ — ЗБРОЯ ЕКСПЛУАТАТОРСЬКИХ КЛЯС

Загальні риси всіх релігій, віра в надприродне, в бога, в душу, в загробне життя. Причини віри. Безсилість експлуатованих у клясовій боротьбі, що примушує їх примиритися з дійсністю і для цього шукати виправдання дійсности, прикрашуючи її Надія на відплату на тім світі, як наслідок скорятися долі пригнобленого, вишукування втіхи, забування дійсности. Релігія — „род сивухи" для всіх „страдників та обтяжених".

Використання цього експлуататорами, як прищеплення людності примирення, терплячости, покори. Цитати про це з релігійної літератури. Зв'язок церкви у всіх країнах з панівними клясами. Роля церкви в придушенні повстань, страйків і т. ін. Роля церкви у Жовтневій революції. Церква й громадянська війна. Роля релігії та релігійних організацій в період соціялістичного будівництва.

Методичні вказівки

Це заняття є одно з центральних з усього курсу. Керівник повинен показати, як релігія, будучи ідеологією пригноблених, служить зброєю в руках експлуататорських кляс. Аналогія з дурманом та сивухою саме тут є влучна й наочна. В жодному разі не треба впадати у спрощеність, ніби кожна релігія є простенький обман.

Останні пункти треба викладати коротко, як ілюстрації.

Література

„Робітник-Безвірник — „Голя релігії в капіталістичних країнах", стор. 187 — 209 „Православність на службі капіталізмові й самодержавству в царській Росії". „Церква і Жовтнева революція".

Сарабьянов, В. — Корни религиозности и работа безбожников. „Пролетарий", 1929 г 91 стр., ц 30 коп.

Те ж українською мовою.

Шейнман, М. — Бог служит богатым. 1925 г.

Бляхин, П. — Крест и пулемет. 1928 г.

Бляхин, П. — В чаду кадильном. 1928 г., 60 стр.

Элиашевич, И. — Существует ли загробная жизнь. 1925 г., 20 стр.

Степанов, И. — Благочестивые размышления. 1921 г., 143 стр.

Клейст — Землетрясение — рассказ 1924 г.

Сухов, А. — Отче наш, ГИЗ. Укр. 1925 г.

Решетников, Ф. — Лиса и сысойка. Рассказ. 1924 г.

Жаров, А. — Мекка. Поэма (в журнале „Новый Мир", 1926 г., № 11).

Малинко, В. — Землетрясения и вера в преисподнюю, 1928 г., 48 стр.

Лебедев, Н. — Почему бывают землетрясения, 1927 г., 46 стр.

Кузьмин, Вл. — Христос не воскрес. 1925 г., 32 стр.

П. Бляхин — „В чаду кадильном". 1928 г., 60 стр.

§ 3. СОЦІЯЛІСТИЧНЕ БУДІВНИЦТВО І РЕЛІГІЯ

Соціяльне коріння релігії. Суцільна колективізація села викорчовує капіталізм і найглибші коріння релігії. П'ятирічкою по рештках капіталізму і релігії. Чим та як релігія й церква заважають соціялістичному будівництву.

Методичні вказівки

Ця тема є вузлова для всіх програм. В ній два основні питання: 1) соціяльні коріння релігії та засоби, щоб їх усунути; 2) чим і як релігія заважає соціялістичному будівництву. Проробці першого питання можна приділити не більш чверти того часу, що його призначено для опрацювання всієї теми. Треба показати особливості соціяльних корінь релігії в СРСР.

Основне завдання — показати, як саме та чим саме заважає релігія соціялістичному будівництву. Гуртки на селі найбільше повинні проробляти питання про шкоду релігії та релігійних організацій у соціялістичній перебудові села, міські гуртки — про шкоду для індустріялізації. При цьому надзвичайно важливо показати це і на місцевому, а не лише на загальному матеріялі.

Основні розділи можна накреслити такі: а) індустріялізація і релігія, б) суцільна колективізація, ліквідація куркульні як кляси та релігія, в) обороноспроможність країни та релігія, г) культурна революція та релігія, д) участь релігійників у контр-революційних змовах.

Література

„Робітник-Безвірник"—„Релігія і церква в СРСР", стор. 254 —274.

Найрі Н. — Куркуль, піп, сектант — вороги колективізації.

Релігія — їхня зброя. Книгоспілка. 1930 р., ц. 5 коп.

Петров — П'ятилітка по релігії. 1930 р., 16 коп.

Костик — Релігійники проти атеїзму. 1930 р., ц. 5 коп., 22 стор.

Петров — П'ятирічка виганяє релігію із села. Книгоспілка, 1930 р., 23 стор., ц. 5 коп.

Учебник для рабочих антирелигиозных кружков, изд. 5-е, 466 стр.

Козел — Пятилетний план и антирелигиозная работа.

Сарабьянов — Социалистическое строительство и религия. Статья в газете „Безбожник" № 28 за 1926 г.

Путинцев — Гражданская война, НЕП и религия. Статья № 11 „Антирелигиозника" за 1926 г.

Олещук О. — Кулак и поп — враги братчества. 1928 г.

Под'ячев С. — Пастыри и овцы. 1926 г., 24 стр. Рассказ.

Флеров — Мы — безбожники (лит. худож. сборник).
Лукачевский А. — Безбожники, стройте колхозы. 2 изд.
Н. Дайрі — За Жовтень, проти релігії.
Постанови XVI з'їзду ВКП(б).
Лукачевский — Безбожники, стройте колхозы. 2-е видання.

4. СЕКТАНТСТВО ТА СОЦІЯЛІСТИЧНЕ БУДІВНИЦТВО

Найголовніші секти. Євангелісти, баптисти, адвентисти, молокани, хлисти, духоборі, трезвеники, меноніти. Ступінь поширювання сектантства. Форми й методи сектантантської роботи (засоби економічного втягнення, христомоли, товариства сестер, агітпропи, маскування і т. ін.). Реакційний характер сектантства і контр-революційна діяльність сектантів. Соціяльний склад сектантської маси та сектантських проводирів. Зв'язок сектантства з закордонними капіталістами.

Методичні вказівки

Характеристика сект повинна бути коротка. При цьому доводиться відмовитись від викладання історії сектантства й окремих сект, а обмежитися загальними поясненнями суті сектантства та про його теперішній стан. Головно — показати, як заважає сектантство соціялістичному будівництву.

Література

„Робітник-Безвірник" — Сектантство і соц. будівництво. Стор. 274 — 292.
За Ф. Олещуком проробив А. Том — Хто такі сектанти. „Український Робітник", 1930 р., 56 стор., ц. 20 коп.
Івановський — „Сектантство и борьба с ним". „Пролетарий", 1930 г., ц. 25 коп. То же на укр. языке
Путинцев Ф. — Политическая роль сектантства.
Путинцев Ф. — Духоборы
Лукачевский А. — Сектантство прежде и теперь.
Ярцев — Секта евангельских христиан.
Зорич, А. — Братья во христе (в журнале „Прожектор" № 18 за 1929 г.)
Элиашевич — Правда о Чурикове и чуриковцах.
Ярославский, Ем. — О Толстом и толстовцах.
Олещук, Ф. — Кулак и поп — враги батрачества. 1928 г., 40 стр.
Зорич, А. — Христос на земли (в журнале „Прожектор" № 4 за 1929 г.).
Яровой, П. — Соляной бунт. Рассказ, 1925.

5. БОРОТЬБА ЗА НОВИЙ ПОБУТ ТА РЕЛІГІЯ

Залежність побуту від господарського й політичного стану. Школа від старого побуту для соціялістичного будівництва. Боротьба зі старим побутом — боротьба з відсталістю та пережитками старого, боротьба за культуру. Релігійний характер старого побуту. Роля релігійних забобонів у сільському побуті.

Консерватизм старого релігійного побуту. Релігійно-побутові свята та їх суть, шкідливість, пияцтво, марнотратство, бійки та інш. Родина та релігія. Релігія проти нових форм родини, Радянська влада про родину. Новий побут звільняє жінку від рабського стану (ясла, громадське харчування, пральні — дають змогу жінці нарівні з чоловіком брати активну участь у соцбудівництві). Що каже релігія про виховання дітей. Радянська влада та виховання дітей (загальне навчання, політехнічне, антирелігійне). Соцбудівництво та культурна революція руйнують підвалини релігійного побуту. Боротьба за новий побут у соціялістичному секторі сільського господарства (колгоспи, радгоспи, комуни). Новий побут на підприємствах у боротьбі за промфінплян (безперервка, релігійні свята). Боротьба проти релігії є боротьба за новий соц. побут. Практичні завдання осередку СВБ у боротьбі за новий побут.

Методичні вказівки

Ця тема має завдання показати, що старий релігійний побут є гальмо: на селі — до переходу на соціялістичні форми сільського господарства, на виробництві — до виконання промфінпляну. Треб показати, що форми побуту, будучи наслідком соціяльно-економічних стосунків, в той же час самі через консерватизм впливають негативно. Тому старий побут у цілому є гальмо для культурної еволюції та будівництва соціялізму.

Далі треба зупинитись на релігійному характері старого побуту і закінчити поясненнями про завдання СВБ в справі перебудови побуту. Розгортаючи тему, треба використати конкретні приклади з побуту колгоспів, радгоспів, комун.

Література

„Робітник-Безвірник" — „Культурна революція й релігія". Стор. 192 — 304.
Ігнатюк, Дм. — „Проти релігійного побуту". Второе дополненое издание. ДВУ.
Невский — Праздники христианские и рабоче-крестьянские.
Шейнман — Религиозность и преступность.
Степанов, И. — Мысли о религии. Пункты 5, 6, 7.
Под'ячев, С. — Исцелитель. 1926 г., 16 стр. Рассказ.
Логинов-Лесняк, П. Боги на кострах. 1929 г., 184 стр.
Маяковский, В. — Обряды (рассказ в стихах) 1923 г.
Замойский, П. — Канитель. Повести и рассказы. 1929 г. (Рассказы „Сноха" и „Плотник").
Гусев-Оренбургский — Кахетины. Рассказ, 1926 г. 29 стр.
Герман, А. — По новому. 1925 г., 20 стр.
Воложский, А. — Бытовое. Сборник рассказов. 1925 г., 40 стр. (Рассказ „Освободились")
Волжский А. — Сивуха. Сборник рассказов. 1925 г., 49 стр.
Волжский А. — Опиум. Сборник рассказов. 1924 г.
Дементьев А. — Аул Сары-Су. Повесть. 1928 г.
Шилин Григорий — Страшная арбат. Сборник рассказов, 1929 г.
Игнатюк — Религия и новый быт.
Костик — Релігійний і агрономічний календар.

6. РЕЛІГІЯ НА ПОСЛУГАХ У МІЖНАРОДНЬОГО КАПІТАЛІЗМУ

Різні засоби боротьби з робітничим рухом, особливо боротьба за допомогою релігії. Приклади з досвіду клясової боротьби в Західній Европі. Реакційна роля та фашистський характер клерикальної партії Західньої Европи. Церква на послугах у панського фашизму. Методи релігійної роботи в Пінічно-Американських Сполучених Штатах. Релігія, як зброя колоніяльної політики імперіялістичних держав. Місіонерство. Причини ненависти капіталістів, що зростає, до СРСР. „Хрестовий похід" папи римського та участь релігійників у підготовці війни проти СРСР.

Методичні вказівки

У цій темі треба звернути увагу на зв'язок соціяль-демократії з релігією, а особливо ролю релігії та клерикалів у справі підготовки війни проти СРСР. Треба намагатися, щоб уникнути надмірної різнобарвности фактів.

Література

„Робітник-Безвірник" — „Роля релігії в капіталістичних країнах". Стор. 137 — 209.
М. Шейнман — Бог і капітал.
Элиашевич, И. — Религия в борьбе за рабочую молодежь. 1928 г.
Элиашевич И. — Религия на службе капитала.
Досвітний А. Миссионеры. Рассказ. 1926 г.
Киплинг Р. — Без благословения церкви. Рассказ „Лиспета", 1925 г.
Шефер А. — Святые палачи инквизиции, 1924 г. 68 стр.

7. РЕЛІГІЯ І НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

У трудящих усіх країн і всіх національностей спільні інтереси. Розпалювання міжнародньої ворожнечі царським урядом у Росії, англійською буржуазією в Сірії і т. ін., єврейські погроми в Росії, армянські погроми в дореволюційній Турції та лінчування негрів в Америці. Антисемітизм і сіонізм, як зразок двох типів шовінізму. Буржуазна суть антисемітизму. Український шовінізм та церква. СВУ та автокефальна церква. Розв'язання національного питання в СРСР. Загальна участь трудящих усіх національностей у соціялістичному будівництві — шлях до остаточного розв'язання національного питання в СРСР. Боротьба з усіма і всякими релігіями та попами допомагає розв'язати національне питання та об'єднати трудящих.

Методичні вказівки

Викладання теми треба розпочати поясненнями, що розпалювання панівними клясами національної ворожнечі — є політика свідомого використання національних настроїв для розкладу лав трудящих.

Завдання керівника — підкреслити важливість цього твердження, щоб на його основі викрити потім клясовий підклад національного питання. Далі керівник переходить до загального огляду фактів, в якому національну політику царського уряду порівнює з національною політикою англійського, французького і американського імперіялізму. Переходячи до антисемітизму, порівнює єврейський погром у царській Росії з лінчуванням негрів у теперішній Америці.

У питанні про український шовінізм треба докладно зупинитися на справі СВУ і висвітлити ролю автокефалії в роботі шовіністичної контр-революційної організації.

Розбираючи питання про антисемітизм і сіонізм, треба звернути увагу слухачів на релігійну форму цих двох протилежних видів шовінізму.

Крім чисто історичних прикладів, треба використати теперішні матеріяли проявів антисемітизму.

Далі сіонізм порівняти з панславізмом. Опрацьовуючи національне питання в СРСР, не треба обмежуватися галуззю законодавства, але вказати на культурні заходи і на економічні засновки остаточного розв'язання національного питання (економічний розвиток країв СРСР, індустріялізація СРСР).

Література

„Робітник-Безвірник" — „Релігія і національність". Стор, 209 — 225.
Соколов — Церква і антисемітизм.
Дайрі — Антисемітизм і релігія, „Пролетарій", 1930 р.
Элиашевич — Религия на службе капитала.
Шейнман — Бог служит богатым.
Грант Ф. — Религия на службе американского капитала.
Хатавей К. — Американские негры и религия.
Шилин Григорий — Страшная Арват. Сборник рассказов, 1929 г.
Дементьев А. — Аул Сары-Су., Повесть, 1 28 г.

Походження релігії

Безрелігійність первісних людей. Виникнення анімізму. Причини його виникнення. Виникнення уявлень про безсмертність душі. Стародавні уявлення про загробне життя. Добрі та злі духи. Чарівництво. Обожування предків. Виникнення віри в єдиного бога. Схожість небесного царства з царством земним.

Методичні вказівки

У цій темі треба показати, що релігія не споконвічно властива людині, що она є результат певних соціяльних умов, та як міняються у людини релігійні уявлення, коли змінюються соціяльні умови. За ілюстрацію до теми треба використати сучасні анімістичні пережитки.

Література

Степанов — О душе, о загробной жизни, о боге и безсмертии.
Степанов — Очерк происхождения религиозн. верований.
Ярославский Ем — Как родятся, живут и умирают боги и богини. 1923 г.
Степанов И. — О душе, о загробной жазни, о боге и безсмертии.
Элиашевич — Существует-ли загробная жизнь.
Гоерв М. Святые угодники. Изд. „Безбожник", 1925 г., 24 стр.
Паозерский — Николай чудотворец. Ленинград, 1927 г.
Горев М. — Ильин день. Изд. „Молодая Гвардия", 1924 г., 58 стр.
„Мы — безбожники" — Лир.-худож. сборник. Составлен И. А. Флеровым, 1929 г.
Степанов — Очерк происхождения религиозных верований.
Плеханов — Статьи о религии.
Кунов — Присхождение религии и веры в бога.

(Закінчення в наступному нумері)

ЗМІСТ

журналу „Безвірник“ за 1930 рік

Статті на поточні соціяльно-політичні теми

	№№	Стор.
Антирелігійна пропаганда підчас хлібозаготівель	12	1
Безвірники, на фронт весняної сівби	2	3
Брухіс, Г. — Усі сили на виконання промфінплянів	9	3
Відозва III пленуму ЦР СВБ України до всіх організацій і членів СВБ	3	1
Викорчовуємо соціяльне коріння релігії	4	1
Викрити нове шахрайство української автокефалії	5	1
Всі сили на зміцнення райрад і осередків СВБ	14	7
Гаїнців, М. — Радянське законодавство й церква	2	10
Галін, В. — Організуйте ударні безвірницькі бригади	14	9
Дайрі, Н. — Про чергові завдання гострого антирелігійного руху	11	6
Діялектичний матеріялізм у маси	6	5
До масовости	1	1
До всіх республіканських рад СВБ	23	1
Закріпимо здобуті позиції	11	1
За проводом партії до нових перемог на антирелігійному фронті	13	1
Єнішерлов, М. — о питанні про підготування кадрів войовничого атеїзму	9	13
К. М. — Зміна норм діяльности релігійних об'єднань	6	7
Кривохатський, М. — Виганяймо релігію з побуту колективіста	13	4
Його ж — Вирівняти фронт	15—16	4
Його ж — Про що говорить досвід антирідзвяної кампанії минулого року в місті	23	9
К-ий, М. — Загроза війни, попи й релігія	8	4
Мобілізуймо всі сили на виконання програми вирішального року п'ятирічки	9	1
На великому перевалі	14	7
Н. К. — На боротьбу з сивухою алькогольною, сивухою релігійною	7	5
Нестеровський, К — З-під ярма духовного поневолення	5	1
Його ж — Зміцнити кадрами район найперше завдання ліквідації окррад	17—18	6
Його ж — Хлібозаготівлі — найбойовіше завдання	19	6
Його ж — Подбаймо про поширення антирелігійної літератури	21—22	15
Олещук, Ф — У наступ на релігію	7	11
Перевибори рад і завдання СВБ	21—22	1
Перешиковуйте шереги, щоб виконати велетенський плян соціялістичного будівництва	7	1
Перебудуванням апарату СВБ — зміцнимо наші організації, підвищимо темпи і якість роботи	15—16	1
Полінський, Б. — Медробітники та боротьба з релігією	5	8
Його ж — Чим же бути лікар релігійний	3	14
Його ж — Санітарна освіта, як метода антирелігійної пропаганди	10	5
Під прапором соціялістичного наступу	20	1
Потапчик, Б. — Комсомол проти релігії за виконання п'ятирічки	3	9
Проти стихійности і перекручень в антирелігійній роботі	10	5
Проти попівських прислужників капіталу, проти підпалювачів світової війни	8	1
Різдво проти промфінпляну	23	5
Робота СВБ у лікнепі	17—18	1
Руденко, І. — За організовану участь осередків СВБ у святкуванні Жовтневої революції	20	6
Рушаймо на фронт колективізації	6	1
Сараб'янов В. — П'ятирічкою по релігії	4	5
Сьогоднішні завдання	2	1
Ярославський, Є. — Антирелігійна пропаганда на новому етапі	21—22	4
Його ж — П'ять років	9	1

Статті на історичні та етнографічні теми

	№№	Стр
Бондаренко, В. — П'яні релігійно-побутові звичаї	7	9
Брухис, Г. — Спілка Єгови та самодержавства	21 22	37
Гаїнцев, М. — Як зірвалася провокація менонітських куркулів та проповідників	9	3
Декларація IV конгресу Інтернаціоналу пролетарських вільнодумців	24	1
До IV конгресу Інтернаціоналу пролетарських вільнодумців	21 – 22	10
Інтернаціонал безвірників на новому етапі	24	4
Кривохатський, М. — Менонiт і контрреволюція	1	5
Його ж — Жовтнева революція й церква	20	11
Його ж — Церковники й сектанти — агентура міжнародного імперіялізму	19	19
Наумов, З. — Весняні єврейські свята „Пурім" і „Пейсах"	6	43
Нижник, Б. М. — Етика ісламу	1	24
Ольшанський — Геть обрізання	21—22	33
Панкратьєв, А. С. Контрреволюційна роля духівництва в революцію 1905 року на Полтавщині	21—22	20
Тім, С. — Образ антихриста, як знаряддя мракобісся та контрреволюції	14	9
Його ж — Християнське таїнство шлюбу та що воно освячує	12	4
Черниця, М. Д. — Старий релігійний побут і нова культура	9	16
Штепа, К. — Про манастирські маєтки за часів царату	20	16
Щеглов, М. — Безвірницький рух в Узбекістані	21—22	39
Щербан, М. Православ'я в революцію 1905 року	2	11
Ярославський, Є. — Контрреволюція під стягом церкви	5	3

Статті природничо-наукові

Фаворський, В. Є. — Що таке релігія	24	
Гайбов, І. С. — Чи існує душа	10	17
Його ж — Про значення мозку	13	37
Його ж — „Душа" та історичний процес	14	42
Ландкоф, Б. В. — Психічні хвороби з погляду релігії та науки	11	14
Його ж — Психічні хвороби з погляду релігії та науки (закінчення)	12	13
Полінський, Б. — Релігія й наука про працю	15—16	8
Поляков, І. М. — Нове про походження людини	1	11
Його ж — Походження життя	4	6
Його ж — Походження життя (закінчення)	9	23
Його ж — Гіпотеза вічности життя	7	12
Ранович, А. — Легенда про боголюдину	23	11

За кордоном

Айльдерман Генріх — Об'єднання опозиційного руху	7	18
Б. М. — Під заслоною склику православного синоду в Польщі	14	12
Бажанов, М. — „Хрестовий похід" проти СРСР	6	16
Його ж — Сучасний христос відходить у відставку	19	43
Великодня кампанія в буржуазній пресі 1929 року	7	19
Гоккель, Г. — Про конгрес ІІІВ в Боденбасі	21	28
Гракх, Б. — Куди веде „чудо" над Вислою	19	40
Грант, Франк — Методи антирелігійної пропаганди в Америці	13	17
Жураковська, Марія — Спілка вільнодумців у Німеччині та її політичне значення	5	13
Її ж — Жінка — рабиня релігійного дурману у ПАСШ	4	17
Її ж — Релігійний і антирелігійний спорт	15—16	21
Її ж. — Інженери від біблії	23	20
Ж — Церква і фашизм в Австрії	12	19
Ж. М. — Попи та народня школа в Бельгії	5	15
Ельвін — Колоніяльна панорама	11	23
Його ж — Папа Пій XI і рабин Кац — спільники	19	42
Його ж — На підступах до радянського Китаю	15—16	17
Його ж — Боротьба в організаціях закордонних безвірників	14	18
Климович, Люціян — Проща мусульман до Мекки	12	20
Мондулевський, М. — Роля православної церкви в Польщі	15—16	23
Новицький, Р. — Попівський інтернаціонал закликає до нещадної боротьби з країною пролетарської диктатури	6	11
Перший судовий процес у Ватикані	5	16
Праця закордонних безвірників	17—18	21
Провал „хрестового походу"	8	12
Сарне, Л. — „Свобода" науки у вільній Америці	2	14

	№№	Стор.
Його ж — Робітнича партія Англії в спілці з церковниками та капіталістами	4	19
Його ж — Мракобіси всіх країн проти соціялістичного будівництва СРСР	7	17
Його ж — Ганді — пророк національного чуда	14	14
Його ж — Релігія й церква в країнах Латинської Америки	17—18	19
Соціяль-попи	21—22	43
Штепа, К. — Церква та школа по капіталістичних країнах	10	24

Хроніка

№ 2, стор. 16 — 17, № 4, стор. 18 — 21. № 1, стор. 28 — 31. № 7, стор. 20 — 21. № 17 — 18, стор. 21.

Наука і техніка

Будуємо соціялістичне сільське господарство	6	21
Каменко, Л. Д. — Біблійні пророцтва і наукові передбачення	13	17
Костик, П. — Без молитов і без молебнів	19	23
Поляков, І. М. — Мозок людини	9	29

Хроніка (нотатки, новини) № 1, стор. 32. № 3, стор. 16. № 11, стор. 28. № 14, стор. 21 — 24.

У чорному таборі

Білов, О. — Попівство на чолі глитайської зграї в боротьбі проти соціялістичної перебудови сільського господарства	2	18
Діяльність автокефальної церкви — знаряддя „СВУ". (витяг. з винувального висновку в справі „СВУ")	6	21
Колишні попи про себе та про релігію	5	21
Контрреволюційна діяльність автокефальної церкви	4	23
Майструк, М. — Куркульсько-сектантська агітація проти колгоспів	5	19
М. Г. — Розпад релігійних громад	3	21
Михайлов, М. — Куркуль з попом та сектантом проти колективізації	4	22
Його ж — Як піп, рабін та пастор допомагають куркулеві знищувати худобу	5	17
Наливайченко — Як малювали куркулів на іконах	2	22
Р. В. — Контрреволюційна робота куркулів та церковників проти колективізації	5	18
Струнки́й, В. — Сектантство на Вінничині	2	20
Ч. — Пияцтво, розпуста й контрреволюція	6	12
Черцов, М. На боротьбу з сектантством	19	28
Юр'єв — Релігійники-шкідники	1	37
Його ж — Церковники й перевибори рад	24	31

Огляди релігійного руху

Де ворог накидається і шкодить	23	25
Божа міль	24	33
Як релігійники борються проти колективізації	8	15
Глитайсько-релігійницьке шкідництво	9	35
Як глитаї-релігійники використовують наші хиби	10	29
Рятівники трупа релігії	11	33
Шкідники во христі	12	24
Глитайня з церквою проти колективізації	13	19
Глитайсько-шкідницька пика під релігійною машкарою	14	25
Кубла релігії на шкідництві	15—16	25
Глитайська пика під кадильним димом	17—18	31
Куди скеровує ворог своє отруйне жало	19	31
Шкідники во христі	21—22	47

Під безвірницьким прожектором (хроніка) № 2, стор. 24. № 3, стор. 25.

Дописи: № 1, стор. 38—42. № 2, стор. 26—28. № 3, стор. 22—28. № 4, стор. 23—25. № 5, стор. 25. № 7, стор. 23 — 24. № 8, стор. 21. № 9, стор. 38. № 10, стор. 30.

На антирелігійному фронті

Бабейкин, Ю. — Інтернаціональний зв'язок безвірників	17—18	42
Ботвінніков, Б. — Інваліди на антирелігійному фронті	21—22	62
Будуймо літака „Безвірник України"	1	43
Задніпрянський — Пролетарі Крюкова на варті соціялістичних змагань	21—22	61
Кагарличанин, Маркс — Комуна „Пролетарський Безвірник"	20	24
Конкурс на кращий осередок СВБ	23	29

	№№	Стор
Корнієнко, Н. — За ленінську антирелігійну роботу в школах	12	33
Кривохатський, М. — Безвірники Донбасу в перед. лав. ударн.	17—18	39
Левігант, Г. — Безвірницька ударна — одна з ліпших на заводі	13	32
Його ж — Розгорнутим фронтом	20	37
Майструк — Проти головотяпського адміністрування, за масову роботу	9	41
Михайлов, М. — Міські сельбуди та антирелігійна робота	20	45
Мілько П. — Риси нового села	10	36
Недоля, А. — Сельмашбуд	15—16	35
Нестеровський, К. — Чи правда, що зростає релігійний рух (Кременчуччина)	14	33
Нестеровський, К. — У посилений наступ	2	29
Панкратьєв — Закріпити наші успіхи на антирелігійному фронті	20	43
Південний, М. — Антирелігійний рух на Конотопщині	10	32
Полінський, Б. М. — З досвіду антирелігійної роботи Дніпропетровського округового будинку саносвіти	13	34
Його ж — Безвірники Дніпропетровщини на жнивах	17—18	43
Його ж — Саносвіта України на антирелігійному фронті	19	33
Р. О-в — Правий ухил і „ліві" заскоки в безвірницькій роботі на Запоріжжі	8	22
Його ж — Правий опортунізм в антирелігійній роботі на практиці шкодить виконанню промфінпляну	11	41
Шахівець — Ляльковий театр на антирелігійну художню масову роботу	21—22	59

Огляди антирелігійного руху

Досвід місць: антирелігійна робота й колективізація	8	24
Безвірники на ударній роботі	20	28
Безвірницька робота на місцях	19	36
В передні лави і на будівничому й на антирелігійному фронті	21—22	52
Досвід місць	11	37
Те ж саме	12	27
Не послаблювати а поширювати антирелігійний фронт	13	24
Поширивши та зміцнивши райради СВБ — у новий наступ на релігію	17—18	35
Посилити організацію й керівництво	23	32
До нових перемог	24	38

Дописи № 1, стор. 46. № 2, стор. 30—37. № 3, стор. 29. № 4, стор, 28. № 5, стор. 30. № 6, стор. 34. № 7, стор. 26. № 8, стор. 29. № 10, стор. 38. № 13, стор. 33. № 21 — 22, стор. 63.

На допомогу антирелігійникові

Антирелігійна робота серед сезонників (з покажчиком тем і літератури)	12	43
Блінніков, І. — Як вивчати релігійність	9	43
Бульковштейн Н. — Антирелігійна робота в клюбі	17—18	43
Матеріяли до антивеликодніх доповідів	7	37
М. Г. — Гуртки юних безвірників у школі соцвиху	4	41
Михайлов, М. — Використання екскурсій для протирелігійної роботи на селі	8	34
Його ж — Як використати кіно та радіо для антирелігійної пропаганди	10	47
Його ж — Протирелігійна доповідь та розмова в клюбі	15—16	46
Нестеровський, К. — Антирелігійна доповідь у клюбі	11	43
Його ж — Дайти масову антирелігійну книжку	2	39
Полінський, Б. — Безвірницька безперервка й здоров'я робітничої кляси	12	39
Його ж — Осередок СВБ, як форма суспільної самодіяльности в боротьбі за здоров'я трудящих	19	47
Про форми роботи в галузі мистецтва	17—28	45
Проти великодня (конспект доповіді)	7	34
Релігія й Жовтень (тези доповіді)	20	46
Чарівний ліхтар на допомогу антирелігійникові	11	46
Черниця, Д. — Соціяльне значення масонства	2	42
Чефранов, О. — Сучасне настановлення в антирелігійному вихованні в трудшколі	7	42
Щербаков — Які питання антирелігійної пропаганди цікавлять масу	2	40

Постанови та директиви

Лист ЦР СВБУ про соцзмагання між товариством „Геть неписьменність" та СВБ України	17—18	46
Договір на соцзмагання між ТГН та СВБ України	17—18	46
Лист ЦР СВБ СРСР про форми роботи в галузі мистецтва	17—18	45
Постанови II Всесоюзного пленуму СВБ	8	35

Перевірено 1948

Ціна 20 коп.

	№№	Стор.
Постанови III поширеного пленуму ЦР СВВ України	3	40
Постанова ЦР СВБ України про реорганізацію роботи Райрад СВБ в звязку з ліквідацією окррад СББ	23	40

Покажчики літератури

Антиріздвяна література	23	44
Весняна засівкампанія та релігія	4	44
Сільсько-господарська література про весняну сівбу та колективізацію, що з неї можна користуватися для роботи в осередках СВБ	7	46
Соціялістична перебудова та релігія	4	43
Загальні показчики літератури: № 2, стор. 47. № 3, стор. 47. № 4, стор. 44. № 8, стор. 45. № 11, стор. 47. № 12, стор. 43. № 14, стор. 47.		

Рецензії

№ 3, стор. 45. № 4, стор. 47. № 7, стор. 47. № 8, стор. 47. № 9, стор. 48. № 10, стор. 48. № 11, стор. 46. № 13, стор. 48. № 17—18, стор. 47. № 19, стор. 51. № 20, стор. 48.	23	46

Видає — „УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИК".

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ. М. Новицький (відповідальний редактор), Білярчик, І. С. Гаїбов, Дм. Ігнатюк, А. Івановський, А. А. Коршіков. І. Поляков, В. М. Петров.

Укрголовліт № 24/ж6. 8/II 1929. Перша друк. ДВУ ім. Г. І. Петровського. Зам. № 2899. Тир. 41.000